

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET ve SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

GÖÇ VE ÖTEKİ: DUYGU POLİTİKALARI AÇISINDAN BİR
ANALİZ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Azize AYZ

BURSA - 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET ve SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

GÖÇ VE ÖTEKİ: DUYGU POLİTİKALARI AÇISINDAN BİR
ANALİZ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Azize AYAZ

Danışman:
Elif MADAKBAŞ GÜLENER

BURSA – 2023

Yazar adı soyadı	Azize Ayaz
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin niteliği	Yüksek Lisans
Mezuniyet tarihi	
Tez danışmanı	Elif Madakbaş Güleler

ÖZET

Göç ve Öteki: Duygu Politikaları Açısından Bir Analiz

Bu çalışma, ana akım basının Türkiye'deki Afgan mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerin, duygu politikalarıyla kamuoyunda yaygınlaşması ve meşru gösterilmesindeki rolünü sorunsallaştırmaktadır. Çalışma kapsamında, Afganların göç yoğunluğunun artış gösterdiği 2021 yılının Nisan ayından itibaren sığınmacıların sayısının yetmiş binin üzerine çıktığı 2022 yılının Temmuz ayına kadar geçen sürede tirajları ve ideolojileri dikkate alınarak belirlenen üç ana akım gazetede (*Yeni Şafak, Hürriyet, Cumhuriyet*) yer alan haber, köşe yazısı ve görseller incelenmiştir. Çalışma, ana akım medya kuruluşlarının dijital arşivlerinde bulunan haber metinlerindeki söylemsel temsilleri, Ruth Wodak'ın eleştirel söylem analizi yöntemine dayanarak duygu politikaları ekseninde incelemektedir. Araştırmanın temel bulguları şöyledir: Gazeteler Afgan göçmenlere yönelik ötekileştirme içeren söylemler barındırmaktadır. Bu içerikler, ülkede yaşanan sorunları Afgan göçmenler ile birlikte kurgulayarak Afganları, "öteki" olarak konumlandırmaktadır. Ötekileştirme, çalışma kapsamında incelenen metin ve görsellerde nefret, korku, iğrenme ve sevgi duyguları yaratmaya çalışarak gerçekleştirilmektedir. Empati kurmaya davet eden metin ve görsellerde ise acı duygusu işlenmektedir. Fakat çalışma göstermektedir ki Afgan göçmenler, negatif ya da pozitif duygularla ilişkilendirildikleri her iki durumda da araçsallaştırılmakta; mevcut göçmen politikalarını eleştirmek ya da onaylamak için gündeme alınmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: göç, ötekileştirme, duygu, duygu politikası, eleştirel söylem analizi

Name & surname	Azize Ayaz
University	Bursa Uludağ University
Institute	Institute of Social Sciences
Field	Political Science and Public Administration
Subfield	Political Science and Public Administration
Degree awarded	Master
Date of degree awarded	
Supervisor	Elif Madakbaş Güleler

ABSTRACT

Migration and the Other: An Analysis Through Politics of Emotions

This study problematizes the role of the mainstream media in dissemination and justification of discriminatory discourses against Afghan refugees in Turkey through politics of emotion. Within the scope of the study, news stories, columns and images published in three mainstream newspapers (*Yeni Şafak, Hürriyet, Cumhuriyet*), which have been selected according to their circulation number and ideologies, in the period from 2021 April, when the migration density of Afghans increased, until July 2022, when the number of asylum seekers increased to more than seventy thousand. This study examines the discursive representations in the news articles found in digital archives of mainstream media organizations based on Ruth Wodak's critical discourse analysis method on the axis of politics of emotion. The main findings of this research are as follows: Newspapers contain marginalizing discourse against Afghan immigrants. These contents construct the problems in the country together with Afghans and position Afghans as the "other". Othering is achieved by trying to create feelings of hatred, fear, disgust and love in the texts and images examined in the study. The feeling of pain is processed in the texts and images that invite empathy. But the study shows that Afghan immigrants are instrumentalized in both situations where they are associated with negative or positive emotions; They are put on the agenda to criticize or approve existing immigration policies.

Keywords: migration, othering, emotion, emotion policy, critical discourse analysis

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	ii
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1.Göç.....	4
1.1.1.Göç Türleri	5
1.1.2.Göç ve Politika İlişkisi	7
1.1.3. Göçmen- Mülteci Ayrımı Ve Yabancı Kavramı.....	10
1.1.4.Önyargı ve Ayrımcılık	11
1.2.Duygu	12
1.2.1.Duyguların Oluşumu	13
1.2.2.Acı: Sınırı Hissetme	16
1.2.3.Nefret: İncinmeye Karşı Bir Savunmadan Nefret Suçuna	18
1.2.4.Korku: Korkulu ve Endişeli Bekleyiş	19
1.2.5.İğrenme: Öfke ve İğrenmenin Yakınlığı	20
1.2.6.Sevgi: Nefretin Sevgi Olarak Adlandırılması.....	22
1.2.7.Duygu Politikası ve Siyasal Söylemde Duyguların Yeri	23
1.3.Göç ve Duygu İlişkisi	25
1.4.Teorik Çerçeve	29
1.4.1.Söylem-Diyalektik	29
1.4.2.Öteki İle Karşılaşma ve Eşitsizlik	31
1.4.3.Jürgen Habermas: Eleştirel Teori ve Ötekiyle Yaşamak	34
1.4.4.Yapının Özneyi-Öznenin Yapıyı İnşası	39
1.4.5.Duyguların Özneyi/Nesneyi İnşası	41

II.BÖLÜM: SOSYAL-TARİHSEL BAĞLAM	45
2.1.AFGANİSTAN	46
2.1.1.Toplumsal Yapı.....	46
2.1.2.Tarihsel Arka Plan	54
2.1.3.Göç Deneyimleri.....	66
2.2.Türkiye’de Afgan Göçmenlerin Konumu.....	70
2.2.1.Toplumsal Yapı.....	71
2.2.2.Alınan Göç Deneyimi.....	79
2.2.3.Afganistan İle Göç İlişkileri	83
III.BÖLÜM: ANALİZ	88
3.1.Metodoloji Tercihi.....	88
3.1.1.Eleştirel Söylem Analizi.....	89
3.1.2.Wodak Eleştirel Söylem Analizi (Söylem-Tarihsel Yaklaşım).....	90
3.2.Metinlerin Duygusallığı.....	95
3.3.Analiz.....	97
3.3.1.Acının Temsili Olarak Afgan Göçmenler	98
3.3.2.Afgan Göçmenlere Karşı Bir Savunma Olarak Nefretin Örgütlenmesi.....	111
3.3.3.Korku Ve Endişe Kaynağı Olarak Afgan Göçmenler	119
3.3.4.Afgan Göçmenler Üzerinden İğrenme	129
3.3.5.Sevgi Adına	133
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	144

GİRİŞ

Bu çalışma, 15 Ağustos 2021’de Kabil’in düşmesiyle Taliban yönetiminin Afganistan’ı tekrar ele geçirmesi üzerine yaşanan yoğun Afgan göçü esnasında Türkiye’deki ana akım gazetelerin metinlerinde kullandığı temsil kalıplarını tartışmaktadır. Söylemsel pratik olarak haber metinlerine odaklanılmıştır ve bu metinlerin ana hedefi Afgan göçmenlerdir. Çalışma, ana akım medya kuruluşlarının dijital arşivlerinde bulunan haber metinlerinin, eleştirel söylem analizine dayanarak, içerdiği söylemsel temsillerin Türkiye’de yaşayan halk üzerinde bir duygu politikası yürütme ekseninde olduğu iddiasındadır.

Bu eksen doğrultusunda, kamuoyu üzerinde uyandırılan; acı, nefret, korku, iğrenme ve sevgi gibi duygular siyasette kullanılmaktadır. Kamuoyunda duygu uyandırmanın politik amacı, bazı “ötekileri” ayırt etmektir. Bu sayede “ötekiler” duyguların meşru objeleri olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda duygular bireysel ve kolektif bedenlerin neler yapacağına şekillenmesini ve verdiği kararları etkilemektedir.¹ Göçmenlerin, ulusal sınırları aşmasıyla birlikte oluşan acı, nefret, korku gibi olumsuz duygular sonucunda gelişen güvensizlik ve savunmasızlık hisleri, siyasal karar almaları da etkilediği için bir yönüyle siyasilerdir. Özellikle yoğun göç deneyimlerinde yaşandığı gibi kriz dönemlerinde yaygınlaşan kriz söylemleriyle birlikte oluşan belirsizlik hissi, kişilerin siyasi davranışlarını büyük oranda etkilemektedir. Söylemlerden etkilenen düşünceler ve sonrasında duygular, siyasi davranışları ve iktidara yönelik bakış açılarını biçimlendirmektedir.² Bu nedenle “ötekiler”, yaşanan krizler ve olumsuz duyguların nesnesi haline getirilerek siyasi liderlerin kendilerini meşrulaştırması sağlanmaktadır.

Türkiye’ye Afgan göçünün yoğun şekilde yaşandığı dönemde yürütülmeye çalışılan duygu politikalarını anlayabilmek için Türkiye’deki ana akım gazetelerin dijital arşivlerindeki haber metinleri incelenmiştir. Bu doğrultuda, dini hassasiyeti yüksek,

¹ Sara Ahmed, *Duyguların Kültürel Politikası*, Çev. Sultan Komut (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2019), 13.

² Manos Tsakiris, *Politics is Visceral* (2020), erişim: 15.08.2021, <https://aeon.co/essays/politics-is-in-peril-if-it-ignores-how-humans-regulate-the-body>.

muhafazakar ve hükümete yakın bir gazete olan Yeni Şafak, sol çizgide duran Cumhuriyet ve liberal yayın politikasını benimseyen Hürriyet gazeteleri araştırma kapsamına alınmıştır.³ Çalışma için örneklem oluşturan haber metinlerinin ait olduğu Hürriyet, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinin seçilme kriterleri, popülerliğe ve her üç gazetenin de sahip olduğu farklı bakış açısına dayanmaktadır. İlgili haber metinlerini belirleyebilmek için “Afgan”, “Afgan mülteci”, “Afgan sığınmacı”, “Afgan göçü” terimleri aratılmıştır. İlgili aramalar 1 Mayıs 2021 ile 1 Temmuz 2022 tarihleri arasında yazılan haber metinleriyle sınırlı tutulmuştur. Bu haber metinleri üzerinde Wodak’ın eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak inceleme yapılmış, metin içerisinde tasvir edilmeye çalışılan Afgan mülteci tanımları ve bu tanımlar üzerinden oluşturulmaya çalışılan duygu politikaları, Sara Ahmed’in “duyguların sosyalliği” modeli ile anlaşılmasına çalışılmıştır. Haber metinlerinde temsil edilen Afgan göçmenlere yönelik kullanılan ifadelerin incelenmesi için Wodak’a ait eleştirel söylem analizi yönteminin kullanımının nedeni, yalnızca veriye dayalı bir incelemeden ziyade, metinleri ve söylemleri bütünleştirerek daha sağlıklı bir analiz yapabilmek için verilenin altında yatan tarihsel bağlamı da işin içine katmaktır.

Çalışma, haber metinlerinde Türkiye’de yaşanan problemlerin kaynakları Afgan göçmenlere dayandırılarak, mültecilere yönelik negatif duygular oluşturulduğu iddiasındadır. Bu doğrultuda çalışmanın araştırma soruları şunlardır;

- Türkiye’de mültecilik ve göç karşıtlığı, kamusal duyguların nesnesi haline nasıl gelmektedir?
- Mültecilik ve göç üzerine toplumsal ve siyasal alanda yürüyen tartışmalarda, duygular kamusal kültürde nasıl dolaşıma girmekte ve gündelik yaşamda başkalarıyla etkileşimleri hangi yönde şekillendirmektedir?
- Niçin duygular işletiliyor? Hangi gerekçeler sunuluyor?
- Göçmen ve mülteci karşıtı olanlar, onları gerçek bir tehdit olarak mı görüyor yoksa toplumun bir kesimi göçmenlerin ikinci sınıf olduğuna inanarak tarihsel hafızanın da yardımıyla göçmen karşıtlığını önce bireysel düzlemde sonra ulusal bağlamda duygular yoluyla mı üretmektedir?

³ Jasmhid Wakili ve İncilay Cangöz, “Gazetelerin İnternet Sitelerinde Afgan Göçmenlerin Temsili”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* (2022).

Bu sorular ekseninde oluşturulan çalışmanın ilk bölümünde kavram setlerine ve kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Konunun daha net anlaşılabilmesi açısından, ilgili kavramlar ve kuramlar birinci bölümde açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü, Ruth Wodak açısından sağlıklı bir eleştirel söylem analizi yapabilmek ve ayrıca kamuoyunda oluşturulduğu iddia edilen duyguların, Sara Ahmed'in deyimleriyle dayandırıldığı kültürü anlayabilmek adına, Afganistan ve Türkiye bağlamına ayrılmıştır. Bu sayede, Afganistan'dan sık sık yaşanan göçlerin nedenleri daha iyi anlaşılırken, Türkiye'nin göç deneyimleriyle birlikte Afgan göçüne dair bakış açısı daha doğru analiz edilebilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise örneklem olarak seçilen haber metinlerinin, metodolojik tercihe uygun şekilde, bir analizi sunulmuştur. Yapılan analizlerle medya haberlerinin kamuoyunun siyasi bakışı üzerinde, söylem ve duygular aracılığıyla, etkisi incelenmiştir.

I.BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Göçmen ve mülteci karşıtlığı genellikle; ötekileştirme⁴, güvensizleştirme⁵, ırkçılık⁶, günah keçisi ilan etme⁷ gibi bağlamlarda ele alınmaktadır. Bu tez en genel anlamda göçmen ve mülteci karşıtlığını, duygu politikalarını merkeze alarak inceleme çabasıdır. Bu nedenle meselenin daha iyi anlaşılması adına öncelikle, duygu ve göçe dair temel kavramlara bakılacaktır. Daha sonra göçün politikada nasıl kullanıldığı ve duyguların göç meselesinde nasıl bir iş gördüğü incelenecektir.

1.1.Göç

Türk Dil Kurumu göçü: “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, muhaceret” şeklinde tanımlamaktadır.⁸ Göç Terimleri Sözlüğü ise göçü “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi” şeklinde ifade etmektedir.⁹ Bu iki tanıma ve Kemal Karpat’ın, “göç bir insanın ulaşmak istediği yere gitmek için kendi yerinden ayrılması”¹⁰ şeklinde yaptığı tanımına bakıldığında zaman, göçün farklı kaynaklarda benzer şekilde, coğrafya üzerindeki bir yer değiştirme hareketi olarak ifade edildiği görülmektedir.

Her ne kadar coğrafi bir yer değiştirme şeklinde tanımlansa da göç olgusu bunun biraz daha ötesindedir. Göç bir yerden bir yere yapıldığı gibi bir toplumdaki başka bir topluma doğru da gerçekleşmektedir. Bu anlamda göç, temelde coğrafi mekan değiştirme

⁴ Konu ile ilgili olarak Çömez Polat ve Kaya’nın 2017 yılında gerçekleştirmiş oldukları Suriyeli göçmenlere yönelik tutumları, ötekileştirme pratikleri doğrultusunda inceleyen çalışmaları örnek gösterilebilir. Aynı şekilde Özlem Yavuz’un (2017) ve Mehmet Cihangir’in (2020) çalışmaları da bu konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁵ Doğu Şimşek ve Ahmet İçduygu’nun 2017 yılında yapmış oldukları çalışma buna örnek olarak gösterilebilir.

⁶ Fatma Yılmaz’ın 2008 yılında kitap haline getirdiği ve özellikle Avrupa’da yaşanan ırkçılığı ele aldığı çalışması konu ile ilgili iyi bir örnektir.

⁷ Fuat Man’ın 2016 yılında Suriyeli göçmenler üzerinden oluşturduğu çalışması bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, erişim 09 Ağustos 2021, <https://sozluk.gov.tr/>.

⁹ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü* (Cenevre: IOM Yayın, 2009), 18

¹⁰ Kemal Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), 3.

eyleminin toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik ve siyasi boyuta olan etkilerini de kapsamaktadır. Tüm bu etkileri içine alan, kapsamlı bir göç tanımını şu şekilde yapmak mümkündür: “Göç ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”.¹¹ Bu çalışma da göç kavramını; toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını da işin içine katarak ele almaktadır.

Göçün ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, dini ve doğal afetler gibi birçok nedeni bulunmaktadır. En belirgin ve yoğun olanı ise ekonomik nedenlerdir. Sanayi Devrimi ile başlayan ve kırsaldan şehre yapılan ekonomik temelli göçler, özellikle tarımda makineleşmeyle birlikte 1950’lerden sonra hız kazanmıştır. Bunların yanında toplumda yaşanan ekonomik sıkıntılar, yoksulluk, açlık gibi durumlar da göçün ekonomik nedenleri arasındadır.¹² Ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar, terör, savaş gibi siyasi olaylar da göçe neden olmaktadır.¹³ Dini inançlardan dolayı yaşanan sıkıntılar, sağlık sektörünün gelişmemiş olması, iyi bir meslek sahibi olma ya da iyi bir eğitim alma arzusu içerisinde olmak, evlilik gibi nedenler de göçün sosyal, kültürel ve dini boyutlarıdır.¹⁴ Göçün diğer bir nedeni ise yaşanan doğal afetlerdir. Özellikle deprem ve erozyon gibi afetler yaşam alanlarını büyük hasara ve ekonomik, siyasal işleyişleri de sekteye uğrattığı için geride bir şeyi kalmamış olan insanlar çoğu zaman başka yerlere göç etmektedir.¹⁵ Göç nedenleri göç türlerini de beraberinde getirmektedir. Yaşanan göçler, nedenlerine göre farklı türlere ayrılmaktadır.

1.1.1.Göç Türleri

Göç literatürü incelendiğinde, göç türlerine dair farklı sınıflandırmalar ve kavramlarla karşılaşılmaktadır. Araştırmacılar, bakış açılarına göre göçü farklı şekillerde sınıflandırmışlardır. Petersen itme ve çekme faktörlerini esas alarak oluşturduğu

¹¹ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayınları, 2004), 13.

¹² Faruk Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, *Kamu-İş Dergisi* 4/10 (2009), 85.

¹³ Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, 188-189.

¹⁴ Zeynep Gökçe Akgür, *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993)* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997), 65.

¹⁵ Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, 90-91.

sınıflandırmasında beş tip göçten bahsetmektedir. Bunlar; *ilkel göçler, zoraki göçler, yönlendirici göçler, serbest göçler ve kitlesel göçlerdir*. Ekolojik itme sonucunda meydana gelen *ilkel göçler*, avcılık-toplayıcılık döneminde görülen ve doğa baskısından dolayı gerçekleşen göçlerdir. Bu göçler ilkel kabilelerin yiyecek ve barınma yeri bulabilmek için yaptıkları göçleri kapsamaktadır. Petersen *zorlanmış ve yönlendirici göç* tiplerini bir arada incelemektedir. Bu göçler ekolojik bir baskının yanında devlet ya da benzer bir sosyal kurum tarafından da yapılan bir baskı söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yönlendirilmiş göç tipinde insanlar, göç edip etmeme konusunda karar sahibidir. Fakat zoraki göçlerde göç kararı üzerinde insanların bir gücü bulunmamaktadır. *Serbest göçün* belirleyici faktörü diğer göç tiplerinden farklıdır. Serbest göçlerde herhangi bir zorlayıcı ya da itici bir etki söz konusu değildir. Burada göç eden kişi, göç kararını tamamen kendisi vermektedir. Bu nedenle bu göç tipi kitlesel göçlerden ziyade bireysel göçleri kapsamaktadır. Petersen son olarak *kitlesel göçlerden* bahsetmektedir. Kitlesel göçler Petersen'a göre teknolojik gelişmeyle birlikte ve paralel şekilde ilerlemektedir. Küreselleşmeyle birlikte artan ulaşım kolaylığı ve güçlenen iletişim gibi imkanlar göçün kitlesel bir hal aldığını göstermektedir. Daha önce göç eden göçmenler ve kurmuş oldukları ulaşım ağları, diğerlerini de etkilemiş ve göçte teşvik etmiştir.¹⁶

Göç eden grubun özellikleri üzerinde ise; *bireysel göç ve grup göçü* olarak iki tür ayrım yapmak mümkündür. Bir coğrafi bölgeden başka bir coğrafi bölgeye toplu halde gerçekleştirilen grup göçüne genellikle ilkel çağlarda ve kabile yaşam biçimlerinde rastlanmaktadır. Bireysel ya da aile göçleri ise dünyanın her yerinde görülebilen, insanların gelişmemiş yerlerden daha gelişmiş bölgelere doğru hareketlenmeleridir. Göç üzerinde aynı zamanda; *iç göç, dış göç, zorunlu göç, gönüllü göç, kısıtlı göç* ya da *sürekli göç* şeklinde sebep-sonuç bağlamında da ayrım yapılmaktadır.¹⁷

Anthony Richmond yaptığı sınıflandırmada, isteğe bağlı olma durumunu esas almaktadır. *İsteğe bağlı göçte* yani gönüllü olarak yapılan göçlerde daha iyi bir yaşam

¹⁶ Willism Petersen, "A General Typology of Migration", *Amerikan Sociological Review* 23 (1958): 261-263

¹⁷ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1995), 209.

umuduyla insanların kendi toplumlarını bırakarak başka bir topluma göç etmesi söz konusudur. Uluslararası göç, yasadışı göç ve işçi göçleri bu kategoriye girmektedir. İsteğe bağlı olmayan göçler ise *zorunlu göç* kapsamındadır. Savaş, darbe, sivil çatışmalar, doğal afet ya da dini ayrışmalar gibi nedenlerden dolayı insanların yerinden edilmesi üzerine yapılan göçler zorunlu göçlerdir.¹⁸

Literatürde var olan bir başka sınıflandırma ise dört esas üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki irade *esasına göre göçlerdir*. Bu türde bireylerin gönüllükleri temel alınarak göç, gönüllü ve zorunlu olarak ayrılmaktadır. İkinci esas *yoğunluktur*. Bu esas ile göçler bireysel ve kitlesel olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Bir diğer esas *ülke sınırlarıdır*. Ülke sınırları esasına göre göçler; iç göç ve dış göç olmak üzere iki türdür. Son olarak bir de *yerleşme süreleri esas* bulunmaktadır. Bu grup içerisindeki göçler, sürekli ve geçici göç şeklinde ayrılmaktadır.¹⁹

Bir başka sınıflandırma da düzenlilik unsuru esas alınarak yapılmaktadır. Buna göre göçler düzenli ve düzensiz olmak üzere iki türdür. Düzenli göç, kişilerin kendi ülkelerinden ayrılıp gittikleri diğer ülkede yasal prosedürlere uygun biçimde, belirli bir süre ya da tamamen konaklamalarını anlatmaktadır. Düzensiz göçlerde ise yasadışı yollarla yapılan göçleri ya da yasal olarak yapılmış fakat yasal çıkış sürelerine uyulmamış göçleri kapsamaktadır.²⁰ Tüm bu sınıflandırmalardan yola çıkarak en genel anlamda göçü; nedenlerine göre zorunlu-gönüllü, zamanına göre sürekli-geçici, yasal boyutuna göre düzenli-düzensiz, coğrafi sınırlara göre iç göç-dış göç, sayıya göre kitlesel-bireysel, eğitim ve çalışma durumuna göre ise beyin göçü-vasıfsız göç şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

1.1.2.Göç ve Politika İlişkisi

Toplumsal ve siyasal hayatın içerisinde göç; göçmenler ve yerliler olarak iki grup meydana getirmektedir. Yerli olan grubun göçmenlere karşı hissettikleri önyargı ya da

¹⁸ Anthony H. Richmond, “Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees”, *Current Sociology* (1988): 10-13.

¹⁹ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 17-21

²⁰ Göç İdaresi Başkanlığı, “Düzensiz Göç Hakkında”, erişim 10 Ocak 2023, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>.

koru, nefret, güvensizlik gibi olumsuz duygular, sosyal ve ekonomik deneyimlerle birlikte, bu ayrımı daha da keskinleştirmektedir. Dünyanın en çok göç alan Avrupa ülkelerinde veya Amerika'da ırkçılık krizleri genellikle yaşanan ekonomik sıkıntılar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Yerli halk ve göçmenler arasında, sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan mücadele kendisini, politik alanda da göstermektedir. Diğer alanlarda yaşanan çatışmalar bir şekilde evrilerek siyasal alana kaymakta ve bir iktidar mücadelesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum ilk başlardaki ayrışma nedenlerini zayıflatabilmekte ve bu zayıflama ile yeni birliktelikler kurulabilmektedir. Daha önce iki grubu birbirinden ayıran dil, din, ırk farklılıkları etkisini git gide yitirmekte ve işlevsiz hale gelmektedir. Genellikle en son gelen göçmenler o toplumun dışlanmaya hazır en zayıf halkası olarak görülmektedir. Böyle bir durumda ise daha önce hemen her alanda bir çatışma içerisinde olan göçmenler ve yerliler, istenmeyen bu yeni gruba karşı birlikte hareket etmeyi tercih edebilmektedirler.²¹ Bu durum yeni gruplaşmaları oluştursa da göçmenlere yönelik bakış açısı sabit kalmaktadır. Yeni gelen ve en çok göze batan göçmen gruplar, sorunların kaynağını işaret etmek için kullanılmaktadır.

Göçmenlerin sorunlar için bir kaynak oluşturduğu düşüncesini Zygmunt Bauman daha derin bir şekilde okumaktadır. Bauman göçe, dünyada yaşanan birçok bilinmezlikle gelen sorunun en görünür sebebi olarak bakmaktadır. Çünkü tüm bilinmezliklerin arasında göçmenler, gözle görülebilmektedir. Taşıdıkları bu özellikleriyle de bir şeyleri halledebilmek için kullanılmaya çok uygundur. Bu anlamda göçmenler, Bauman'ın deyimiyle, modern dünyanın gereksinimlerinden biridir.²² Politikacılar da bu gereksinimin peşindedir. Günümüzde politikaların yürütülmesi için büyük ölçüde göçmenler kullanılmaktadır. Örneğin dünyanın gelişmiş ve göç alan ülkelerinde iş dünyası, ucuz emek için göçmenlere gözünü dikmiş durumdadır. Göçmenler bir şekilde dünyanın herhangi bir yerindeki gizli küresel sermayeyle, küresel ticaretle veya küresel terörle mücadele etmede gözle görülebilen bir fayda sağlamaktadır. Çünkü bu insanlar bilinmeyi cisimleştirmekte, tanıdık olmayı tanıdık kılmaktadır. Herhangi bir ülkede sağlayabilecekleri bir diğer fayda ise, küresel sermaye, terör veya küresel ticaretin

²¹ Gökhan Tuncel ve Süleyman Ekinci, "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi", *Birey ve Toplum Dergisi* 18/9 (2019): 54.

²² Zygmunt Bauman, *Kapımızdaki Yabancılar*, Çev. Emre Barca (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019), 11.

aksine, göçmenler hakkında yapılabilecek bir şeylerin olmasıdır. Onların gözle görülebilir olmaları, bir şeyler yapmayı mümkün kılmaktadır. Göçmenlerin politikaya faydaları vardır. Çünkü göçmenler, hükümetlerin insanların belirsizlik hislerine iyi gelecek bir şey yapma gücünü görünür hale getirmektedir. Hükümetlerin var olan belirsizlik adına yapabilecekleri pek bir şeyleri yoktur. Göç nedeniyle oluşan belirsizliklerin dışındaki belirsizlik nedenleri, hükümetlerin müdahale alanının sınırlarını aşmaktadır.²³ Göçmenlerin görünür olmalarının yanında, ceplerinde taşıdıkları belirsizlikler de iyi birer politika aracı oluşturmaktadır.

Göçmenlere dair hissedilen güvensizlik bir bakımdan politikacıların işine yaramaktadır. Hükümetler vatandaşların kaygılarını gidermekle ilgilenmemektedir. Hatta bunun yerine hem geleceğe dair hissedilen bilinmezlik hem de yaşanan güvensizlik endişesini kullanarak bu güvensizliği gidermekte ne kadar zayıf olduklarını gizlemekteledir. Bu durum, bakışları hükümetin güçsüz olduğu meselelerden alıp başardıklarını gösterebildikleri bir noktaya çevirmektedir. Çünkü diğer bilinmezlik meselelerinin aksine göçmenler hakkında yapılabilecek bir şeyler bulunmaktadır. Bu durumu kullanan hükümetler seçim dönemleri verdikleri istihdam ve sosyal güvenlik vaatlerinden kolayca kurtulabilmektedir. Vatandaşlara göre yaşanan sorunların, ekonomik krizlerin ve istihdam eksikliğinin temel nedeni, göç ve göçün getirdikleridir. Böyle bir düşüncede hükümetlerin işlerini doğru yapmadıklarına dair bir şey akla gelmemekte aksine hükümetin “sorunun asıl kaynağı olan” göçmenlere yönelik uyguladıkları politikalar sayesinde çok iyi çalıştığı düşünülmektedir.²⁴ Tüm bu durumlar ise, göç politikada nasıl kullanılır sorusuna iyi bir cevap oluşturmaktadır.

Tüm bunların yanında bazı siyaset kaynaklı eylemler de göçün temel nedenleri arasında bulunmaktadır. Yani göç ve siyaset ilişkisi yalnızca göçmenlerin gittikleri yerlerle değil, geldikleri yerlerle de alakalıdır. Siyasal-askeri göç nedenlerinin başında savaşlar yer almaktadır. Özellikle de terör olgusundan kaynaklanan siyasal gelişmeler de göçlere sebep olmaktadır. Terör bir güvenlik sorunudur ve güvenlik sorunu, göç için de önemli bir kavramdır. İnsanlar buldukları yerde kendileri, aileleri ve çevreleri hakkında

²³ Zygmunt Bauman, (2015), erişim 11 Ekim 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=5yA6HLL6du4>

²⁴ Bauman, *Kapımızdaki Yabancılar*, 30.

güvenlik endişesi duymaya başladıklarında göç etmeye yönelmektedirler. Savaş ve terörün yanındaki bir başka politik kaynaklı göç nedeni ise ülkelerin sahip olduğu siyasal rejimlere karşı yapılan radikal başkaldırılarıdır. Siyasal rejimle bir çatışma halinde olan kişiler başka yerlere göç ederek “politik göçmen” olmaktadır.²⁵

1.1.3. Göçmen- Mülteci Ayrımı Ve Yabancı Kavramı

Çoğu zaman göçmen ve mülteci kavramları birbirleri yerine kullanılmaktadır. Fakat bu kullanım hatalıdır. Zira bir ülke için resmi kayıtlarda göçmen statüsünde olan kişi ile mülteci statüsündeki kişi aynı değildir. Bu nedenle iki kavramı tanımak meselenin daha doğru şekilde anlaşılması için gereklidir.

Evrensel olarak üzerinde fikir birliği edilmiş bir tanım bulunmasa da göçmen kavramı, genellikle göç eden bireyin bu kararını zorlayıcı bir dış faktörün etkisi olmadan, kendi iradesiyle aldığı durum şeklinde algılanmaktadır. Bu ifadeye göre, kendisinin veya ailesinin beklentileri doğrultusunda, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek için başka bir ülkeye ya da yaşam alanına göç eden kişi göçmendir.²⁶ Fakat bu yer değiştirme, kişilerin isteği doğrultusunda olabileceği gibi iradesi ve isteği dışında da gerçekleşebilmektedir. Bireyler vizelerinin geçerlilik süresinin dolması üzerine ev sahibi ülkeden ayrılmak ya da doğal afetler gibi çevresel zorlamalar nedeniyle göç etmek zorunda kalabilmektedir. Çevresel faktörler nedeniyle göçe zorlanan kişiler ‘çevresel göçmen’ olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla başka bir ülkeye göç eden kişiler de ‘ekonomik göçmen’ şeklinde adlandırılmaktadır.²⁷

Mülteci kavramı, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’de; “İrki, dini, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” şeklinde

²⁵ Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, 188.

²⁶ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü*, 22.

²⁷ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü*, 68.

tanımlanmaktadır.²⁸ Bu tanıma ilaveten 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi mülteciyi “vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlana kişi” olarak ifade etmektedir.²⁹

Göç olgusuna ilişkin önemli kavramlardan biri de ‘yabancı’ kavramıdır. Yabancı, IOM Göç Terimleri Sözlüğü’nde “başka bir devlet açısından o devletin uyruğuna ait olmayan kişi” şeklinde tanımlanmaktadır.³⁰ Türk Dil Kurumu ise yabancı kavramını, “başka bir milletin veya devlet uyruğuna ait olan kimse, ecnebi” olarak ifade etmektedir. Bunların yanında yabancı aynı zamanda, “tanınmayan ve bilinmeyi” ifade etmek için de kullanılmaktadır.³¹

1.1.4.Önyargı ve Ayrımcılık

Önyargı çoğu zaman bir grubun diğer grup hakkındaki fikirlerini ve onlara karşı takındığı tavrı işaret etmektedir. Bu fikir ve tavırlar sağlam bir kanıttan ziyade birtakım söylentilere dayanmaktadır. Önyargılar olumlu da olabilir fakat çoğu zaman olumsuz duyguları içermektedir. Genellikle bir gruptaki üyelerin ‘kalıp-yargıları’ üzerine inşa edilmektedir. Bu tıpkı tüm siyahilerin atletik, tüm Doğu Asyalıların da çalışkan olduklarını düşünmek gibidir. Bu yargıların bir kısım gerçeklik payı bulursa da genellikle kalıp-yargılar temelde düşmanlık duygusunun yattığı olumsuz duyguların, bizatihi kendi kaynağı olmayan nesnelere yönelmesidir. Bu durum aslında bir “günah keçisi yaratmak” eylemidir ve genellikle ekonomik yönden benzer duruma sahip iki farklı ırk grubu arasında yaşanmaktadır. Kendi ülkelerinde yer alan etnik azınlıklara ırkçı söylemlerde bulunan kişilerin ekonomik durumları genellikle bu azınlıkla aynıdır. Fakat bu insanlar ekonomik sıkıntılarının etnik azınlıklardan kaynaklandığını düşünmekteledir. Göçmenler tarafından kötü muamele gördükleri ve kendilerine alt sınıf muamelesi yaptıkları inancındalardır. Sorunlarının gerçek nedenleri başka da olsa

²⁸ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, erişim 3 Mart 2022, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>.

²⁹ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü*.

³⁰ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü*.

³¹ Türk Dil Kurumu, Erişim: 09.08.2021, <https://sozluk.gov.tr/>.

bu insanlar azınlık grupları ve göçmenleri suçlamaktadırlar. Günah keçisi ilan edilenler, Bauman'ın dediği gibi çok kolay hedef oldukları için, genellikle göçmenlerdir.³²

Önyargılar her ne kadar gerçekliğe dayanmıyorsa ayrımcılık da ötekilere karşı gösterilen gerçek davranışlara atıf yapmaktadır. Anthony Giddens'a göre bir bakıma ayrımcılık, önyargıların davranışa dönüşmüş halidir.³³

1.2.Duygu

Yapılan araştırmalar, insanlar uyanık olarak vakit geçirdikleri her bir saatte ortalama yirmi yedi çeşit duygu hissettiğini göstermektedir. Gün içerisinde on yedi saat uyanık kaldığı varsayılırsa bu sayı oldukça önemli bir seviyeye ulaşmaktadır. Buna göre insanoğlu bir günde ortalama dört yüz elli dokuz duygu deneyimi yaşamaktadır.³⁴ Bir kişinin gün içerisinde, yoğun şekilde yaşadığı duygu deneyimleri, bulunduğu sosyal yapı içerisinde verdiği kararları etkileyen önemli bir unsurdur.³⁵ Bu nedenle karar verme mekanizmasında temel rollerden birini oynayan “duygu” üzerinde durmaya değer bir konudur.

Türk Dil Kurumu'a göre duygu; “duygularla algılama, his, önsezi ya da belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenimdir”.³⁶ Oxford İngilizce sözlüğü duygu kavramını; “herhangi bir zihin, his, duygu çalkantısı ya da devinimi, herhangi bir şiddetli ya da uyarılmış zihinsel durum” şeklinde tanımlamaktadır.³⁷ Latince'de ise duygu çok derin ve güçlü bir unsur olarak görülmektedir. Öyle ki duygu, *motus anima*, yani “bizi harekete geçiren ruh” olarak tanımlanmaktadır.³⁸ Bilimsel olarak duyguların komuta merkezi, beyindeki temporal loblarda bulunan “amigdala” adındaki badem şekline sahip yapılardır. Bu yapılar dış dünyadan gelen uyarıları

³² Anthony Giddens, *Sosyoloji*, ed. Cemal Güzel (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2013), 538-539.

³³ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, 539.

³⁴ Travis Bradberry ve Jean Greaves, *Duygusal Zekanızı Keşfedin: Duygusal Zeka Cep Kitabı*, Çev. Sevdâ Kubilay (İstanbul: Truva Yayınları, 2006), 127.

³⁵ Sibel Sü Eröz, “Duygusal Zeka ve İletişim Arasındaki İlişki: Bir Uygulama” (Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2011), 2.

³⁶ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, erişim 09 Ağustos 2021.

³⁷ Oxford Learner's Dictionaries, erişim 10 Ağustos 2021, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>.

³⁸ Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf, *Liderlikte Duygusal Zeka: Yönetimde ve Organizasyonda Duygusal Zeka*, Çev. Zehra Bedriye Ayman ve Banu Sancar (İstanbul: Sistem Yayıncılık), 2003.

değerlendirip ne tür tepki verileceğine karar verme işlevini yürütmektedir.³⁹ Tanımlarda, insanlarda bir duygunun uyanması için bir dış etkenin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Buna benzer şekilde David Caruso ve Peter Salovey duyguyu; kaynak noktasını içgüdülerden alan, çevrede olup biten değişimlere bağımsız olmadan kişilerin ruh halinde, düşünce tarzlarında ve dikkat yönlerinde değişiklik oluşturan ve onları harekete geçiren, aynı zamanda geçici olabilen, hayatta kalma mücadelesini destekleyen hisler şeklinde değerlendirmektedir.⁴⁰ Bilimsel ve resmi tanımlamalarda duygu, Sara Ahmed'in "içten dışa" olarak ifade ettiği, duyguların aslında bedenin içinde bulunduğunu savunan görüş benimsenmiştir. Çalışma, bu tarz bir duygu tanımını kullanmamaktadır. "Duyguların oluşumu" başlığı altında bununla ilgili ayrıntılı bilgi sunulacaktır. Fakat, çalışmanın ana fikrinin dayanağı da olan, Sara Ahmed'in görüşüne yakın bir şekilde Barrett de duyguları evrensel olgular olarak görmemektedir. Bu anlamda duygular kontrol edilemez değildir. Duygular doğuştan gelmemekte ve tecrübelerle dayanılarak oluşturulmaktadır. Beyin, deneyimlere dayanarak bazı tahminlerde bulunmakta ve durumlar karşısında onun ne olduğunu anlamak yerine, o durumun geçmiş tecrübelerden hangisine benzediğini aramaktadır.⁴¹ Bu bakış açısı da duyguların bedenlerde ikamet etmekten ziyade daha sosyal olgular olduğunu savunmaktadır.

1.2.1.Duyguların Oluşumu

Barrett'e göre duygu tanımlamaları yapılırken yalnızca yüze ve vücut diline bakmak hatalıdır.⁴² "Duygu nedir?" sorusuna cevap aranırken yalnızca biyolojinin veya psikolojinin tarihini araştırmak yetersiz kalacaktır. İnsanda barınan hisler, içerisinde bulunduğu kültürün düşünce yapısıyla da şekillenmektedir.⁴³ Duygular, tecrübelerden oluşmaktadır.⁴⁴ Nefret ya da öfke gibi "kötü" olarak kategorize edilen duyguların, insanın yabani (hayvani) tarafından geldiği düşünülmektedir. Fakat duygular insanı

³⁹ Tifany W. Smith, *Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye*, Çev. Hale Şirin (İstanbul: Kolektif Kitap, 2019), 15.

⁴⁰ David R. Carusa ve Peter Salovey, *Duygusal Zeka Yöneticisi*, Çev. Hale Kayra, (İstanbul: Crea Yayıncılık, 2007), 40.

⁴¹ Lisa Feldman Barrett, *How Emotions Are Made* (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017).

⁴² Barrett, "How Emotions Are Made".

⁴³ Smith, "Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye", 20.

⁴⁴ Barrett, "How Emotions Are Made".

insan yapan unsurlar tarafından da şekillenmektedir. Kullanılan dil, kavramlar, dini inanç, ahlaki yargılar, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapı ve hatta moda, duyguların nasıl şekilleneceğini tetiklemektedir.⁴⁵ Aynı kültüre sahip insanların duygusal dışavurumları da birbirine benzerdir. Rosenwein bu durumu anlatmak için “duygu toplulukları” terimini ortaya atmıştır.⁴⁶ Burada geleneğe, aidiyete, kültüre, topluma, modaya, var olan düzene ve yapıya uyum sağlama ve tecrübe edinme söz konusudur.⁴⁷ O halde okuma, yazma veya duyma, duyguları kışkırtabilmekte ya da onları sakinleştirebilmektedir. Etraftaki olaylarla değişebilen düşünceler duygular üzerinde o kadar etkilidir ki en doğal ve sıradan kabul edilen hissi hareketler, biyolojik tepkiler duygular tarafından şekillendirilebilmektedir. Duygular temelde zihin ve bedenin yanında kültürlerden de etkilenmektedir.⁴⁸ Bir kişi yapılması gereken şey için karar verirken yalnızca iç dünyasına bakmamakta aynı zamanda dış dünya ile bir bağ kurmaktadır.⁴⁹ Bu fikrin yoğun ilgi gördüğü 1960-70’li yıllarda antropologlar farklı dillerdeki duygulara ait kelimelerle ilgilenmişlerdir. Araştırmalar sonucunda bazı kültürlerin önemsiz bulduğu duyguları bir diğer kültürlerin çok ciddiye aldığı keşfedilmiştir. Örneğin Perulu Machiguenga dilinde “endişe” sözcüğüne karşılık gelen bir kavramla karşılaşılmamıştır.⁵⁰

Kültürler, yaşantılar, istekler, düşünceler tarihin ilerlemesiyle birlikte değişime uğramaktadır. Eski çağlarda yaşamış insanların günlüklerine, mektuplarına, yazılı belgelerine ve hatta siyasi demeçlerine bakılarak o insanların duygularını nasıl açığa vurduklarını incelemek oldukça ilgi gören bir alandır. Geçmişte yaşanan bazı hisler yok olurken yerine başka yeni duygular oluşmaktadır. Örneğin telefonun icadıyla birlikte, “Acaba telefon mu çaldı?” endişesi oluşmuştur. Geçmişteki duyguları anlamaya çalışmak, kültürel yapının şahsi deneyimlere nasıl yansıdığını görmek ve duyguların tamamıyla “bize” mi ait olduğunu anlamak amacı taşımaktadır.⁵¹

⁴⁵ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 20.

⁴⁶ Barbara H. Rosenwein ve Riccardo Cristiani, *Duygular Tarihi Nedir?*, Çev. Kemal Özdil (İstanbul: İslık Yayınları, 2019), 17.

⁴⁷ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 19.

⁴⁸ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 20.

⁴⁹ Barrett, “How Emotions Are Made”.

⁵⁰ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 20.

⁵¹ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 21.

Bazı duyguların diğerlerine göre daha temel olduğu varsayılmaktadır. Örneğin Konfüçyüsçü öğretiler doğuştan gelen yedi temel duyguyu tanımlamaktadır; sevinç, kızgınlık, üzüntü, korku, sevgi, hoşlanmama ve hoşlanma. Benzer şekilde Descartes de altı ilkel duygudan bahsetmiştir; merak, sevgi, nefret, arzu, sevinç ve üzüntü. Günümüzde ise bazı duyguların evrensel şekilde ifade edildiği görüşü hakimdir. Bu listede sıralanan iğrenme, üzüntü, korku, şaşırma, kızgınlık ve mutluluk hislerinin tüm kültürlerde aynı şekilde dışa yansıtıldığı düşünülmektedir. Fakat bu inanış yanılıya düşürmektedir. Çünkü duygulara yüklenen anlam, onun nasıl yaşanacağını değiştirmektedir. Deneyimler, bir duygunun keyifle mi yoksa utançla mı yaşanacağını belirlemektedir.⁵² Barrett'e göre; sakinlik, huzursuzluk, heyecan, rahatlık ve rahatsızlık gibi hisler doğuştan gelmektedir. Fakat bu hisler “duygu” değildir. Duygular, doğuştan gelen değil sonradan oluşturulan olgulardır.⁵³ Bu duruma Barrett'den farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Örneğin Sara Ahmed, yaklaşımıyla bu fikre yakın olsa da tamamen aynı fikirde değildir. Ahmed, duyguların nerede yer aldığına ve nasıl davrandığına dair yeni bir model oluşturmuştur.

Sara Ahmed, duyguların ne içte ne de dış dünyada yer almadığını söylemektedir. Ona göre duygular sosyaldır. Duyguların içgüdüsel olduğunu var sayan psikolojik modeli eleştirmiş ve duyguların psikolojik durumlardan çok kültürel ve toplumsal olduğunu düşünen sosyologların modelini geliştirerek kendine ait bir görüş oluşturmuştur. Psikolojik modele göre hisler bedenin içindedir ve o bedene aittir. Hislerin ifade edilmesinin anlamı, içerisinde barındığı bedenden dışa yansımasıdır. Bu şekilde hisler, yöneltildiği nesneden bir karşılık, geri cevap olarak yine o bedene geri dönmektedir. Sara Ahmed bu modeli “içten dışa” duygu modeli olarak adlandırmaktadır.⁵⁴ Buna karşın Ahmed, Durkheim gibi sosyologların geliştirmiş olduğu ve “dıştan içe” olarak adlandırdığı duygu modelini desteklemektedir. Bu modele göre duyguların kökeni birey değildir, duygular dışarıdan gelmektedir. Durkheim'a göre fikirlerin ve eğilimlerin çoğu bireyler tarafından oluşturulmamaktadır, aksine dışarıdan gelmektedir. Ona göre duygu,

⁵² Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 22.

⁵³ Barrett, “How Emotions Are Made”.

⁵⁴ Ahmed, “Duyguların Kültürel Politikası”, 18.

bireysel bedende var olan bir olgudan çok toplumsal olanı bir arada tutan bir olgudur.⁵⁵ Bu duruma “kitle psikolojisi” yaklaşımı iyi bir örnektir. Bu yaklaşım, kitlenin de hislerinin var olduğunu ve bu hislerin bireyi etkilediğini varsaymaktadır. Fakat Ahmed’e göre “dıştan içe” duygu modeli de sorunludur. Çünkü burada da kitle, tıpkı birey gibi, hisselerin sahibi olarak görülmektedir. O, bu nedenle “duyguların sosyalliği” adını verdiği yeni bir model geliştirmiştir. Bu modele göre, içerisi ya da dışarıya olarak ifade ettiğimiz şeylerin birbirinden ayrılmasını sağlayan yüzey ve sınırları duygular oluşturmaktadır. Yani duygular bireyin ya da kitlenin sahip olduğu şeyler değildir. Bunun yerine duygular yoluyla ötekilere karşılık verme şekilleri sınırları ve yüzeyleri meydana getirmektedir. Bireysel ya da kolektif bedenler, diğerleriyle temasları sonucu şekillenmekte hatta bu temasların şeklini almaktadır. Duygular, bireysel ve sosyal olanın inşasında bir nedenden ziyade bu inşa sürecinin sonucudur. Bireyin ve sosyal olanın bir nesneymiş gibi tasvir edilmesini sağlayan sınır çizgilerini oluşturmaktadır.⁵⁶ Bu çalışmada da Sara Ahmed’in “duyguların sosyalliği” modeli esas alınarak bir analiz yapılmaktadır ve aşağıda ele alınan duygular Ahmed’in sınıflandırmasını oluşturmaktadır.

1.2.2.Acı: Sınırı Hissetme

Uluslararası Acı Çalışmaları Birliği (*The International Association for the Study of Pain*) acı için şu tanımlamaları yapar:⁵⁷ “1) Acı öznedir. 2) Acı bir temel duyu olayından çok daha karmaşıktır. 3) Acı deneyimi, duyu deneyim öğeleri ile itici bir his durumunun birlikteliğini içerir. 4) Nahoş duyu olaylarına bir anlam isnat etmek acı tecrübesinin ayrılmaz bir parçasıdır”. Aynı zamanda acı hakkında bir ders kitabı niteliğinde olan *The Challenge of Pain*’de Ronald Melzack ve Patrick D. Wall acıyı şöyle tarif etmektedir:⁵⁸ “Acı sadece vücutsal hasarın bir fonksiyonu değildir. Bunun yerine, hissettiğimiz acının miktar ve niteliği tecrübelerimiz ve onları ne kadar iyi

⁵⁵ Emile Durkheim, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, Çev. Özcan Doğan (İstanbul: Doğu Batı, 2014), 4.

⁵⁶ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 20.

⁵⁷ <https://www.iasp-pain.org/>

⁵⁸ Ronald Melzack ve Patrick D. Wall, *The Challenge of Pain* (Penguin Books, 1996), 15. 03.03.2022, <https://www.gwern.net/docs/psychology/1996-melzack-thechallengeofpain.pdf>.

hatırladığımızı, acının sebebini anlayabilme ve sonuçlarını tahmin edebilme becerimize bağlı olarak belirlenir”.

Acı, çoğu zaman yalnız yaşanan bir deneyimdir. Bir kişinin yaşadığı acı, başkalarının hissedemeyeceği bir duygu olarak tanımlanmaktadır.⁵⁹ Buna rağmen başkalarının acıları sürekli, kamusal söylemlerle, kolektif biçimlerde ifade edilmektedir. Başkalarının yaşadığı acılar “bizim acılarımız” şeklinde yansıtılmaktadır. Fakat burada yaşanan şey, ötekinin acısı için üzülme, keder duymaktır. Bu onlarla aynı şeyi hissetmek, onlarla aynı olmak anlamına gelmemektedir. Ötekinin acısı paylaşıyor gibi görünse de asıl olan onların acı çekmeleri hakkındaki üzülmektir. Böylece acıyı hisseden ve ona üzülen bir tür uyum sağlamaktadır. Tam bu noktada ötekinin acısı hakkında üzüntü hissedenin aynı zamanda güçlü hissetmesi de söz konusudur. Çünkü acı hisseden için üzülenler, ötekine göre üstün bir konumdadır. Onlar acıyı yaşayanlara yardım edebilecek “güçlü” kişilerdir.⁶⁰

Kişi, acısına sebep olan şeyden uzaklaşma eğilimindedir. Böylece acısından uzaklaştığı fikrine kapılmaktadır. Sara Ahmed bu durumu açıklamak için bir masa örneği vermektedir. Bu örneğe göre bir kişi ayağını masaya çarptığında teninde bir acı hissettiği için oradan sinirli bir şekilde uzaklaşmaktadır. Bu kişi aslında masanın orada olduğunu bilmektedir ama unutmuştur. Masa ile temas ettiğinde ve kendisinde kötü bir his bıraktığında masanın varlığını düşünmeye başlamıştır. Kişi incinene kadar hem masanın orada olduğunu hem de ayağının kendisine ait olduğunun farkında değildir. Acı hissi yaşanmadan önce başka şeylerle ilgilenirken unutulmuş vücut bütünlüğüne dair benlik algısı, her yeni etkileşimde tekrar hatırlanmaktadır. Acı, bedensel sınırın farkında olmaya yol açmaktadır. Beden, kendine ait olamayan bir şeyin baskısını üzerinde hissettiğinde sınırlarını yeniden gözden geçirme ve bu baskıya, acıya sebep olan şeyi dışarı atma eğilimindedir. Acının sebebi başka bir insan olduğunda o insan “kötü” olarak etiketlenmektedir.⁶¹

⁵⁹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 33.

⁶⁰ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 34-35.

⁶¹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 38-42.

1.2.3.Nefret: İncinmeye Karşı Bir Savunmadan Nefret Suçuna

İnsanda; bir şeyden ya da bir durumdan zarar göreceği endişesi oluştuğunda, içlerlenen bir durum olduğunda, kendini inciten şeye karşı bir nefret uyanmaktadır. Nefret duygusu belli bir oranda düşmanlık içerse de bu durum öç alma hissi taşımamaktadır. Yani insan her nefret ettiği nesneye kin gütmemektedir. Nefret kişiyi, hislerinin hedefi olan nesneden uzaklaştırmaktadır.⁶²

“Nefret” kelimesinin manşetlerde dolaşması sık karşılaşılan bir durumdur. Fakat burada “nefret suçu” ifadesi yer almaktadır. İlk kez 1980’lerde Amerikalı gazeteciler tarafından “nefret suçu” terimi, dışlanmış gruplara yapılan saldırıları işaret etmek için kullanılmıştır. 1990’larda ise Batı Avrupa’da hoşgörüsüzlük ve önyargı temelli gerçekleştirilen şiddet olayları için bu terim kullanılmış ve “nefret suçu yasaları” çıkarılmıştır. Son yirmi yıldır “nefret” sözünün anlamı daralmış, “nesnel bir şekilde ölçülebilen önyargılı bir tutumu tarif etmek için” kullanılmaya başlanmıştır. Nefret, kısmen bir ruh hali kısmen de bir tutum haline gelmiştir. Fakat nefret ile önyargı arasındaki ilişkiyi daha da eskilere dayandırmak mümkündür. Aristoteles bu bağı anlatmak için nefreti öfke ve hiddetten ayırmıştır. Ona göre öfke, acı verme isteği oluşturan kısa süreli bir arzudur. Fakat nefreti farklı insan gruplarına karşı hissedilen daha soyut bir kavram olarak görmüştür. Bir kişi “belli tipte biriye” veya öyle olduğuna inanılıyorsa, o kişiye karşı hissedilen şey nefrettir. Nefret edilen kişiye acı vermek ya da o kişiyle temas kurmak yerine onun “yok olması” istenmektedir. Fakat Aristoteles’in tanımında nefret, ahlaki bir üstünlük hissi taşıyan bir kavramdır. Şu anda manşetlerde dolaşan “nefret suçu” söylemi bu tanımdan uzaktır. Çünkü artık sınırı aşandan nefret etmek yerine, nefreti hissedene aşağıda gözüyle bakılmaktadır.⁶³

Nefret aynı zamanda iyi bir propaganda aracıdır. İnsanların nefret ettikleri şeyleri kategorize etme eğilimleri bulunmaktadır. Bu hakikat, psikolojik savaş stratejilerinde oldukça iyi işlemektedir. Halk arasında aslında sorun olmayan bir durum seçilip toplumda buna karşı nefret uyandırılabilir. Sonuç olarak da insanlar “o

⁶² Nevzat Tarhan, *Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 199-200.

⁶³ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 195-196.

durumundan rahatsız olmayanlar” ve “o durumdan nefret edenler” olarak iki guruba ayrılmaktadır.⁶⁴

1.2.4.Korku: Korkulu ve Endişeli Bekleyiş

Darwin'e göre insanlığın ilk çağlarından beri korkunun şekli hiç değişmemiştir. Korkunun şu anki hali, ilkel kökenleriyle aynıdır⁶⁵. Bu nedenle korku, duyguların en başlıca olanı, en temeli olarak görülmektedir. Korku esasen ölümcül tehlikelere karşı, türü korumak için oldukça sağlam bir histir. Korkuyla ilgili en garipsenecek durum ise korkudan korkmaktır. Korku, tehlike anında koruyucu bir kalkan, bir dost olabileceği gibi bazen de mantıklı düşünceleri beyinden uzaklaştıran veya amaca yönelik eylem gerçekleştirmeyi engelleyen sinsi bir düşman haline gelmektedir. Gözlerin büyümesi, duyma yetisinin keskinleşmesi, kalp atışlarının hızlanması, nefesin kesilmesi ve kaçmaya çalışmak gibi eylemlerle ifade edilen korku, bazen de adrenalinin etkisiyle o alanda kalıp savaşmayı doğuran bir duygudur. Bu değişkenliğin ifadesi, tehdit altında olan bir vücudun ne yapacağını kestirmenin zorluğundandır. Bu anlamlarda korku oldukça basittir ve tasviri kolaydır. Fakat korkunun farklı türlerinden de bahsetmek mümkündür. Bazen korku, diğer duygularla iç içe geçerek evrilmektedir. Genelde korku için; korkulu ve endişeli bekleyiş, endişe, kaygı ve dehşet şeklinde dört türden bahsedilmektedir. Korkulu ve endişeli bekleyiş, ani bir tehdit karşısında hissedilen korkudan farklı olarak “hakkında yapacak pek bir şeyin olmadığı felaket yaklaşırken hissedilen soğuk tedirginliktir”.⁶⁶

Tam bu noktada işin içerisine belirsizlik de girmektedir. Belirsizlik çoğu zaman hoş olmayan ve kaçınılmaya çalışılan bir duygudur. Çünkü belirsizlik hissi kişiyi aynı zamanda güvensiz de hissettirmektedir. Bu durum korkulu ve endişeli bekleyişi tetiklemektedir. Öngörülebilirlik ise güven veren bir duygudur. Kişi önüne ne çıkacağını bildiği zaman kendini rahat ve güvende hissetmektedir.⁶⁷ Belirsizlik, geçmişin “kötü” tecrübeleriyle birleştiğinde korku oluşmaktadır. Çünkü Sara Ahmed'e

⁶⁴ Tarhan, “Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz”, 200.

⁶⁵ Akt. Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 156.

⁶⁶ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 156-159.

⁶⁷ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 56.

göre korku, tıpkı diğer duyguların yaptığı gibi, biyolojik şekilde içten dışa doğru aktarılmamaktadır. Korkunun nedeni varsayılan nesne, olumsuz bir yorumlama sonucunda korkunç bir hale gelmektedir. Fakat yine de yaşanan korku, o anda bulunan kişiden ya da nesneden değil, eski zamanlardan gelmektedir. Eskiden yaşanan deneyimlerin çağrışımları korkuyu meydana getirmekte ve kişi ile korku nesnesini birbirinden ayırmaktadır. Korku bizler için yalnızca başka bir bedenden ya da şeyden korkmak anlamına gelmemektedir. Bunun yanında gelecekte beklenen ve acı verebileceği düşünülen bir bilinmezlik de korku oluşturmaktadır. Burada yaşanan korku var olan bir durum için değil tehdit içeren gelecek içindir.⁶⁸

1.2.5.İğrenme: Öfke ve İğrenmenin Yakınlığı

İğrenme, bizi zarar görmekten kurtaracak, temel bir duygu olarak bilinmektedir. Bozuk bir yiyeceğin kokusu karşısında yüz buruşturma, yemeğin içerisine düşmüş bir kılın onun yenmesini imkansızlaştırması veya yanlışlıkla basılan köpek pisliğinden rahatsız olmak, zehirli bir maddeyle karşılaştığımızda vücudumuzun onu reddetmesi basit bir şekilde iğrenme olarak tanımlanmaktadır. Bu fikrin altında, duygusal bir tepkinin her insanda aynı olacağı düşüncesi yatmaktadır. Herkes yüzünü buruşturabildiği, öğürebildiği ya da dilini çıkarabildiği için iğrenme, evrensel bir duygu türü sayılmaktadır. Ancak bu görüş yanıltıcıdır. Smith'e göre her biri farklı tepkiler içeren üç tür iğrenme bulunmaktadır: *Asıl iğrenme*, çürümüş yemeğin ağza yaklaştırılmasında ortaya çıkan his gibi genellikle zehirli bir şeye duyulmakta ve kişiyi o nesneden uzaklaştırmakta, mide bulantısına neden olmaktadır. *Bulaştırma iğrenmesi*, hastalık yayılma riski olan yerlere gidildiğinde ortaya çıkan histir. *Beden bütünlüğü ihlalinden iğrenme* ise ağzı açık bir insanda görülen yemek kalıntılarının verdiği hisse benzemektedir.⁶⁹

Bunun yanında iğrenme kültürel müdahalelerden de etkilenmektedir. Bir ülkedeki alışık olunmayan kokular, tatlar başka bir ülkenin kültüründe temel oluşturabilmektedir. Farklı bir kültürün yemeklerini denemek her zaman iştah açıcı gelmemektedir. Tam bu

⁶⁸ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 86-87.

⁶⁹ Smith, "Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye", 123,124.

noktada “neyin nerede olması gerektiği” düşüncesini bağlama katmak gerekmektedir. Çünkü “bir şeyin olmaması gereken bir yerde olması, bizim onu nesnel olarak tehlikeli algılamamızdan çok içimizde iğrenme hisleri yaratmaktadır”.⁷⁰

Bu açıklama bizi, iğrenmenin her zaman zarar verecek şeylere karşı koruma kalkanı oluşturan bir his olmadığı düşüncesine taşımaktadır. Zararı olmayacağı bilinen şeyler karşısında da iğrenme hissi yaşanabilmektedir. İğrenç bulunan şeylerin birçoğu, “kaza eseri”, olmamaları gereken bir yerde olan şeylerdir. Bunun kanıtını erken dönemlerdeki iğrenme duygusu yerine geçen ve insanların doğaya karşı buldukları şeyleri anlatmak için kullandıkları “hilkat garibesi” sözünde bulmak mümkündür. Tarihçiler bu dönemlerde iğrenme duygusunun henüz bilinmediğinden ve insanların ahlaka uygun olmayan şeyleri anlatmak için ilk kez “tiksindirici” demeye başladığından söz etmektedir. Bahsedilenleri güçlendirecek bir diğer temel ise İngilizcede “nefret edilecek şey” anlamında olan ve mide bulandırıcı şeyleri anlatmak için kullanılan *wlatsome* kelimesidir. Bunların yanında insanların, nefret ettikleri kişilerin eşyalarına dokunmak istememeleri de nefret ve iğrenmenin yakınlığını göstermektedir.⁷¹

İğrenme, insanların iğrenç olarak gördükleri şeylerin ya da durumların bir tür yorumlamasıdır. Bize temas etmesinden veya yaklaşmasından korktuğumuz, kötü olarak algıladığımız nesnelere iğrenç olarak yorumlarken buradaki “kötü” yorumu, alışık olmadığımız şeylerin tümünü kapsamaktadır. Bize garip gelenin, “öteki” olanın yakınlığı mide bulandırıcı hissettirmektedir. Gelişen bu tepki, bizleri öteki nesneden uzaklaştırmaktadır. Hoş olmayan bir yakınlık ya da temas, iğrenme hissini meydana getirmektedir. Çünkü beden hoş olamayan ve kendi rızası dışında gerçekleşen bir temas sonucunda zarar görebileceği, kirlenebileceği ya da incinebileceği düşüncesine sahiptir. Özetle yabancı ve istenmeyen bir nesnenin bedene temas ettiğinde zarar verme tehlikesi varsa, o nesne iğrenç olarak algılanmaktadır.⁷²

⁷⁰ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 124.

⁷¹ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 125.

⁷² Ahmed, “Duyguların Kültürel Politikası”, 110-113.

1.2.6. Sevgi: Nefretin Sevgi Olarak Adlandırılması

Sevgi, kişiyi sevdiği nesneye yakınlaştırıcı bir güce sahiptir. İnsanlar arasındaki çekimi sağlayan şey sevgidir.⁷³ Sevgi toplumsallığın oluşmasında da önemli rol oynayan duygusal bir bağdır. Mutluluk arayışı ve acıdan kaçmak için sevgi her şeyin merkezi yapılmaktadır.⁷⁴ Anna Freud sevginin üç kaynağından bahsetmektedir; “yaşam içgüdü, ölüm içgüdü ve libidinal enerji”. Yaşam içgüdü başrolde oynadığı zaman insanda cinsellik egemen olmaya başlamakta ve aşk, sevgi, temas gibi ihtiyaçlar doğmaktadır.⁷⁵

Sevginin farklı belirleyicileri bulunmaktadır. Yakınlık, sevginin önemli belirleyicilerinden biridir. Birbirlerine yakın olan kişiler arasında bir bağın oluşması, ilişki kurulması daha kolaydır. Çünkü birbirlerine yakın insanlar ulaşılabilirlerdir. Fakat yakınlık tek başına sevgiyi doğurmamaktadır. Bir kişi ile ilişki kurmak için yakınlık gereklidir. Fakat bu ilişki her zaman olumlu olmamaktadır. Yakınlık, hoş olmayan bir insana karşı sevgiyi güçlendirmemektedir. Ona yakın olmak her zaman onu çok sevmek anlamına gelmemektedir. Bir diğer belirleyici tanışıklıktır. Tanışıklık, çoğu zaman sevgiye yol açmaktadır. Aynı zamanda tanışıklık, sevgiyi arttırıcı bir güce de sahiptir. İnsan tanıdığı ve aşına olduğu şeyleri sevme eğilimindedir. Ancak bu gücün sınırlılıkları bulunmaktadır. Sıkılmak ve doyunluğa ulaşmak sevgiyi azaltıcı etkenlerdir.⁷⁶

Sara Ahmed’e göre olumlu bir duygu olarak bilinen sevgi, bazen sevilen şeyi, onu tehdit eden “ötekilere” karşı savunma arzusunu doğurmaktadır. Burada sevgi değil nefret esas konumdadır. Fakat bu nefretin “sevgi adına” duyulduğu ifade edilmektedir. Nefret, sevgi olarak pazarlanmaktadır. Nefretin sahibi “nefret ediyorum” yerine “seviyorum” demektir. Peki nefret, neden ve nasıl sevgiye dönüştürülmektedir? Nefret grupları olarak adlandırılan örgütlenmeler, yaygın bir şekilde internet sitelerinde kendilerini

⁷³ Tarhan, “Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz”, 65.

⁷⁴ Sigmund Freud, *Uygurluğun Huzursuzluğu*, Çev. Haluk Barışcan (İstanbul: Metis, 2000), 29.

⁷⁵ Yener Özen ve Fikret Gülaçtı, “Duyuşsal Alan Öğrenilerinden Sevgi ve Sevgi Kuramları: Sevgiye Dair Söylenceler”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2010): 196.

⁷⁶ Özen ve Gülaçtı, “Duyuşsal Alan Öğrenilerinden Sevgi ve Sevgi Kuramları: Sevgiye Dair Söylenceler”, 137-138.

“sevgi örgütleri” olarak tanımlamaktadırlar. Yani yaptıkları eylemi, nefret ettikleri için değil sevdikleri için yaptıklarını belirtmektedirler. Bu tersine çevirme, iyi bir meşrulaştırma ve ikna yöntemi aracıdır. Böylece yabancılara ve ötekilere duydukları nefretten ziyade kendi ulusları, türleri için duydukları sevgi adına hareket ettiklerini iddia etmektedirler. Bu durumu ulusa duyulan sevgi adına “öteki” olana karşı hissedilen nefretin ve yapılan nefret suçunun meşru görülmesinden okumak mümkündür. Zaten “sevgi adına” hareket ettiğini söyleyen örgütlere “nefret grubu” ismini de nefretin yöneltildiği öteki vermektedir. Yani burada nefreti hissedilen, nefret gruplarını “nefret grubu” olarak adlandıran ötekilerdir. Bu anlamda sevgi, yapılanları meşrulaştıran bir araç görevi görmektedir. Çünkü bir şeyin nefret adına yapılmasından ziyade sevgi adına yapılması daha iyi bir şey olarak algılanmaktadır.⁷⁷ Dolayısıyla sevgi ve nefret, birbirini doğuran ya da birbirinin yerine geçebilen iki duygu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.7. Duygu Politikası ve Siyasal Söylemde Duyguların Yeri

Duyguların değişken ve her zaman kendisini net bir şekilde göstermeyen yapıları, onları anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu durum, siyasette duygu üzerine bir çalışma yürütmenin oldukça güç olmasının sorumlusudur. Bunun yanında siyaset teorilerinin duygu yerine akli daha baskın görmesi de işi zorlaştırmaktadır. Duyguların kullanımı hakkında iki genel yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bu yaklaşımlardan ilki Harold D. Lasswell tarafından uzun zaman önce savunulan siyasetin kişisel duyguların bir yansıması olması fikridir. Burada duygular, bir kişinin istikrarlı bir şekilde, özellikle karar verme ve eylemlere yaklaşma noktalarında gösterdiği karakteristik tarzın bir açıklaması, kişiliğin bir yönü olarak görülmektedir. Böyle bir bakışta mercek altına alınan esas şey, siyasi liderler ve onların karar verme tarzları yani karakteristik duygusal eğilimleridir. Siyasi liderlerin tekrar eden durumlarda ve yaşanan krizlerde nasıl davrandıkları incelenmekte ve sergiledikleri yönelimler duygularla açıklanmaktadır.⁷⁸ İkinci yaklaşım, insanların yeni koşullara nasıl farklı duygusal tepkiler verdiğini araştırmaktadır. Burada gözlemlenen şey ise insanların, kişiliğinde bulunan duyguları yaşanan olaylar

⁷⁷ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 154-157.

⁷⁸ Harold D. Lasswell, *Psychopathology and Politics* (New York: Norton, 1930), 319.

aracılığıyla nasıl dışa vurduklarıdır. Gözlem yapılırken odak, kişilerde bulunan duygulardan, onlarda tepki uyandıran dış durumlara, sembollere, bireylere ve gruplara kaymaktadır. Burada duygu, insanların neden karakteristik özelliklerinden saptığını açıklamak için kullanılmaktadır. Tam bu noktada Markus'un varsayımı, insanların kritik sorunları çözmek için bazı kısırtıcı unsurlara kapılıp kendi karakteristik özelliğinden vazgeçip “sıra dışı” bir davranış sergileyebileceği yönündedir.⁷⁹ Bir kısım araştırmacı, siyasi liderlerin karar alma süreçleriyle ve davranışlarıyla ilgilenirken diğerleri⁸⁰ siyasi bir yargıda duyguların rolünü keşfederek kitlesel halklara yoğunlaşmaktadır. Başka bir ifadeyle liderler üzerine yapılan araştırmalara karşı takipçiler üzerine yapılan araştırmalar şeklinde iki teorik açıklama söz konusudur. Bu iki açıklama çelişki doğurmaktadır. Çünkü bunlardan biri insanların kalıcı deneyimleri sonucu oluşan karakteristik özelliklerinin etkisiyle nasıl şekillendiklerini duygular üzerinden anlamaya çalışırken bir diğeri bazı çağdaş yaklaşımlar bireylerin kriz dönemlerinde, olayların etkisiyle ne tür yönelimlerde bulduklarını açıklamak için duyguları kullanmaktadır.⁸¹

Salgın hastalıklar, iklim değişiklikleri, ırkçılık, doğal afetler gibi nedenlerden dolayı insanlar her geçen gün “güvende olma” duygusunu kaybetmektedir. Günümüz şartları, bedenlere savunmasızlık hissi aşılamaktadır. “Güvende olmama” ya da “savunmasız hissetme” gibi duygular, yaşananlara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tarz duygular siyasal kararları da etkilediği için bir yönüyle aynı zamanda siyasilerdir. Endişe, korku, nefret, öfke gibi duygusal terimler artık siyasal sözlükte de yer edinmektedir. Duygular, siyasi söylemler içerisinde sık sık karşılaştığımız kavramlar haline gelmiştir. Kriz dönemlerinde ortaya çıkan kriz söylemleri ve oluşan belirsizlik hissi, insanlar üzerinde büyük bir etki oluşturmakta ve bunun sonucunda da insanlarda kendilerini güvenli bölgede tutmaya çalışmalarından kaynaklanan bir stres baş göstermektedir. Olumsuz hisler, stres, yetersiz uyku gibi durumlar, insanların siyasi davranışlarını da etkilemektedir. Oy verme, dilekçe imzalama ya da bağış yapma konusunda isteksizliğe yol açmaktadır. Dolayısıyla kriz söylemleri, kişilerin duygularını

⁷⁹ George E. Markus, “Emotion in Politics”, *Annual Reviews Political Science*, 3 (2000): 222, erişim: 06.08.2021, <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.polisci.3.1.221>.

⁸⁰ Siyaset Biliminde, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında etkin olan davranışçılık ekolü temsilcilerini buna örnek göstermek mümkündür. Davranışçı akım, siyasetin incelenmesi esnasında yalnızca devlet kurumlarına bakılmasını savunan kurumsalcı yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkmıştır. Davranışçılık ekolü temsilcileri, analiz için birey ve birey davranışlarını esas almışlardır.

⁸¹ Markus, “Emotion in Politics”, 225.

ve davranışlarını politik yönde etkilemektedir. Bu söylemler iktidara olan güveni zedelemektedir. Bu kez, söylemlerden etkilenen duygular, siyasi tercihleri değiştiren, iktidara karşı tepkiler olarak ortaya çıkmaktadır.⁸²

1.3.Göç ve Duygu İlişkisi

Mülteciler çoğu zaman göç edebilmek için tüm varlıklarını kaybetmeyi göze almış kişilerdir. Peki mülteciler tüm bu fedakarlıkların sonucunda göç ettikleri yerlerde neyle karşılaşmaktadır? Bauman bu soruya ‘prekarya’ olarak adlandırdığı güvencesiz sınıf ile cevap vermektedir.⁸³ Prekarya yedi tip güvencesiz durum hisseden grubu anlatan bir kavramdır. Bu güvencesiz durumlar sırasıyla; emek piyasası, istihdam, iş, çalışma, vasıfların yeniden üretimi, gelir ve temsilden oluşmaktadır. Bu insanlardan her biri emeklerinin yalnızca yaşamak için yeterli olacağına, garantisi olmadığına ve güvencesiz olduğuna inanmaktadır. Bunun yanında gelirlerinin de bir güvencesi olmadığını ve diğer gruplardan daha az olduğunu düşünmektedirler.⁸⁴

Göçmenlerden rahatsız olanlar yalnızca prekarya mensupları değildir. Toplumdaki konumu yüksek olan ya da ekonomik olarak iyi bir durumda olan insanlar, önceleri mültecilerle fazla ilgilenmese de bir süre sonra bu durum onları da ilgilendirmeye başlamaktadır. Çünkü onlar da bu toplumun bir parçasıdır ve onlara göre misafirperverliğin de sınırları vardır. Fakat bu rahatsızlık tek taraflı değildir. Göçmenler de göç ettikleri yerlerde zorluklarla karşılaşmaktadır. Yeni ve güzel bir yaşam hayaliyle göç eden mülteciler, göç ettikleri yerlerde geçim kaynağı bulamamakta ve güvencesiz yaşamaya başlamaktadırlar. Bu insanlar geldikleri yerlerde dilenerek, toplumda bir şok etkisi oluşturmaktadır.⁸⁵ Fakat bu şok etkisi bir süre sonra, yeni bir göç deneyimi yaşanana kadar ya da göçmenlerle alakalı olumsuz bir haber duyulana kadar normalleşmektedir.⁸⁶

⁸² Manos Tsakiris, *Politics is Visceral* (2020). 15.08.2021, <https://aeon.co/essays/politics-is-in-peril-if-it-ignores-how-humans-regulate-the-body>.

⁸³ Zygmunt Bauman , “Zygmunt Bauman, Göçmen Krizini ve Çıkış Yollarını Anlatıyor” (2016). 11.10.2021, <https://www.youtube.com/watch?v=1ycSHp19D10>.

⁸⁴ Guy Standing, *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*, Çev. Engin Bulut (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 31.

⁸⁵ Bauman , “Zygmunt Bauman, Göçmen Krizini ve Çıkış Yollarını Anlatıyor”.

⁸⁶ Bauman, “Kapımızdaki Yabancılar”, 10.

Bu noktada acı, somut olarak iki farklı yüzeyin birbirlerine temas ettikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Farklı yüzeyler bir duyumsama sonucu acı hissini oluşturmaktadır. Böyle bir durumda acılar sınırları ve yüzeyleri inşa etmektedir. Yerlileri ve göçmenleri birbirinden ayıran şey ve her iki grubu kendi içlerinde bir arada tutan şey de bu sınırlar ve yüzeylerdir. Göçmenler uzak yerlerden gelerek yerlilerle temas etmektedir. Bu ani temas sonucu (tıpkı bir insanın ayağını birden masaya çarpması gibi) bir acı oluşmaktadır. Yerliler de bu acının sebebini göçmenler olarak görmekte ve onları kendisinden uzaklaştırmak veya onlardan uzaklaşmak istemektedir. Bu uzaklaşma onlara acıdan da uzaklaşıyor mu hissi vermektedir. İşte tam bu noktada yabancılar ile kendileri arasında bir sınır oluşturmakta ve kendilerinde acı hissini yarattığını düşündükleri için onlardan nefret etmektedirler.⁸⁷ Aynı zamanda böyle bir durumda ulusal söylem kendi ulusunun, sınırlarının başkalarına açılmasıyla “incindiğini” ifade etmektedir. Ulus acı hisseden ve incinen bir yapı kazanmaktadır.⁸⁸

Ötekinin zarar vereceği düşüncesiyle oluşan nefret, aslında bir sevgi nesnesi olarak meşrulaştırılmaktadır. Göçmenlerden, ev sahibi olduğu vatanına zarar vereceği düşüncesiyle, nefret edilmektedir. Mülteciler yerliler için “kendilerinin inşa ettikleri” bu toprakları almak isteyen tehdit unsurlarıdır ve “merhametsiz devlet” de bu duruma göz yummaktadır. Bu nefret, yerli ulusu göçmenlerden ayırırken aynı zamanda kendilerini bir araya getiren “sevgiyi” de ifade etmektedir.⁸⁹ Bu anlamda nefret başkalarından kaçmayı sağlarken aynı zamanda bir tür kendine dönüştür.⁹⁰ Yukarıda bahsedilen sevgi ve nefret birlikteliği, görüldüğü üzere burada göç örneğinde somutlaşmaktadır.

Peki dünya göçmenlerden neden korkmaktadır? İnsanların halihazırda var olan birtakım korkuları mevcuttur. Toplumda iyi bir konuma gelmiş ve bu durumu sürdürmek için her şeyi yapabilecek olan insanlar, tüm bunları kaybetmekten korkmaktadır. Bauman’ın ‘*prekarya*’ olarak adlandırdığı sınıfın en ayırt edici özelliği de budur. Bu sınıf, ayağının bastığı sağlam bir zemin olmayan ve her daim elindekileri kaybetme korkusu yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Zaten endişe ile yaşam süren bu kişiler, dışarıdaki zor

⁸⁷ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 38-39.

⁸⁸ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 48.

⁸⁹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 60.

⁹⁰ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 70.

şartlardan dolayı gelen göçmenlerin getirdikleri kötü haberlerle daha da çok korkmaktadır. Çünkü Suriye ve Libya gibi yerlerden göç eden mülteciler, karşı karşıya oldukları tehditleri kendi ülkelerinden alıp uzak ülkelere götürmektedirler. İnsanlar bu tehditlerle aniden yüz yüze gelmektedirler. Dolayısıyla yanlarında karşı karşıya oldukları tehditleri getirmeleri, bu yerlileri rahatsız etmektedir. Göçmenler, bu insanlar için adeta tüm korkularının vücut bulmuş haline gelmektedir.⁹¹

Yaşamaya devam etmek için, açlıktan ölmek için ya da yüksek refaha sahip bir yaşam sürmek için göç eden mülteciler, kısmen daha iyi durumda olan halkların kapılarını çaldıkları zaman kapıları çalınanlar sahip oldukları rahatın ve düzenin bozulacağını düşünerek bu durumdan rahatsız olmaktadır. Bunun yanında yeni gelenleri tanıyamıyor olmaları da bu insanlara endişe vermektedir. İnsanlar çevrelerinde, şehirlerinde ve işyerlerinde birlikte yaşadıkları insanları görmeye alışkınlardır. Onları dost ya da düşman olarak kategorize ederek birlikte yaşamının yolunu bir şekilde bulmaktadırlar. Fakat bu ortamlara yabancılar girdiğinde, o insanların nasıl kişiler olduklarını ve niyetlerini bilmedikleri için, endişe duymaktadırlar. Bu durum insanlarda keşfedilmemiş deneyimlerin ve baş edilmesi zor bilinmezliğin kokusunu uyandırmaktadır ve endişeli bir bekleyiş başlamaktadır.⁹²

Bauman'a göre insanlar bu korkunun ve endişeli bekleyişin ardından bir süre sonra göçmenlere farklı şekilde bakmaya başlamaktadır çünkü onlar kendilerinden daha kötü durumda ve "aşağıdadır". Hatta bu toplum içerisinde olan fakat en alt tabakaya itilmiş olan kişiler bile kendilerinden "daha da aşağı seviyede" birilerinin olduğunu keşfederek kendi özsayıgılarını kurtarmaktadırlar.⁹³ Bu durumu bir tür iğrenme olarak adlandırmak mümkündür. İnsanlar kendi ortamlarına ait olmadıklarını düşündükleri yabancıların orada olmalarından rahatsız olmakta ve onları dışarı atmak istemektedirler. Bu durum tıpkı yutulmuş zararlı bir maddeyi midenin kabul etmek istemeyip dışarıya atmak istemesine benzemektedir. Çünkü burada bir şey ait olmaması gereken bir yerde bulunmakta, girmemesi gereken bir yere girmektedir. Mültecilerle ilgili bahsedilen iğrenmenin ise asıl nedeni, onlara karşı duyulan nefrettir. Bu nefret insanlarda,

⁹¹ Zygmunt Bauman , "Zygmunt Bauman, Göçmen Krizini ve Çıkış Yollarını Anlatıyor".

⁹² Bauman, "Kapımızdaki Yabancılar", 15.

⁹³ Bauman, "Kapımızdaki Yabancılar", 17.

göçmenlerin orada olmaması gerektiği hissini ve onları dışarıya atma isteğini oluşturmaktadır.⁹⁴

Duyulan nefretin sebebi ise bulunduğu yerde rahat ve mutlu bir yaşam süren insanların görmek istemedikleri ve kulak tıkadıkları felaketleri onlara göçmenlerin göstermesidir.⁹⁵ Aynı zamanda göçmenler bir mali külfet olarak da görülmektedir. Bu felaketleri göç eden insanlar oluşturmamış olsa da diğer insanların da görmelerini sağladıkları için suçlu konumuna itilmektedirler.⁹⁶

Yerli grup sahip oldukları sorunların kaynağını göçmenler olarak görme eğilimdedir. Nefret duydukları durumun kaynağı başka olsa da göçmenler bu öfkeyi rahatça yansıtabilecekleri hazır bir gruptur. Çünkü sorunların kaynağı genellikle belirsizdir. Bu belirsizliğin içerisinde göç de bulunur fakat tüm problemlerin kaynağı bu değildir. Ancak göçmenler gerçektir ve günah keçisi ilan edilmek için uygundur. Herhangi bir şeyin nedenini, kaynağını göçmenlere yansıtmak oldukça kolaydır. Yerli halka göre geleceğe yönelik duydukları endişenin, yaşadıkları belirsizliklerin, duydukları nefretin, ekonomik sıkıntılarının kaynağı göçmenlerdir. Zaten önyargıyla bakılan göçmenler, en ufak hatalarında diğer her şeyle birlikte suçlu durumuna gelmektedir.⁹⁷

Bunların yanında kendi vatanını sevdiğini söyleyen kişiler vatanlarını korumak adına “sorun yaratan” ve “geldikleri yerlerdeki problemleri başka yerlere taşıyan” göçmenlerden nefret etmektedir. Yani bu nefret aslında sevgi adına da hissedilmektedir. Bu kişiler kendi vatanının ve halkının güvenliğinden endişe ettiklerini söyleyerek nefretlerini meşrulaştırmaktadırlar.⁹⁸

Yerli halk, ötekileştirdikleri göçmenlerin gelip kendilerine ait olanı almaya çalıştıklarını düşündükleri için öncelikle incitildiğini düşünmektedirler. Bu acı hissi zamanla yerini nefrete bırakmaktadır. Kendilerine zarar verdikleri için ötekilerden nefret etmektedirler. Bu nefret beraberinde korkuyu da oluşturmaktadır. Yerli halk zarar görecekleri

⁹⁴ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

⁹⁵ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

⁹⁶ Bauman, "Kapımızdaki Yabancılar", 20.

⁹⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Ed. Cemal Güzel (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2013), 538.

⁹⁸ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 157.

düşüncesiyle göçmenlerden uzak kalmaya özen göstermektedir. Alışık olunmayan bu duruma, orada “olamaması gereken” insanlara karşı bir süre sonra iğrenme hissi ortaya çıkmaktadır. Tam o nefret anında neyin nerede olması gerektiği düşünülmekte ve olmaması gereken yerde duran şeye karşı korku duyularak iğrenme mekanizmasıyla bir kalkan oluşturulmaktadır.⁹⁹ Bu duyguların söylemler aracılığıyla nasıl inşa edildiğini ve bu inşa sürecinin ötekileştirmeyi nasıl doğurduğunu anlayabilmek adına teorik bir çerçeve çizilecektir.

1.4. Teorik Çerçeve

1.4.1. Söylem-Diyalektik

Eleştirel söylem analizine dair birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır; dispozitif analiz, sosyo-bilişsel yaklaşım, kapital dilbilimsel yaklaşım, toplumsal aktörler yaklaşımı, diyalektik-ilişkisel yaklaşım ve Wodak’ın söylem-tarihsel yaklaşımı.¹⁰⁰ Bunlar arasında Ruth Wodak tarafından savunulan söylem-tarihsel yaklaşım, söylemlerin arkasında yatan; sosyal, tarihsel ve politik olguları bütünleştirerek bir analiz sunmaktadır. Burada temel amaç, söylemsel eylemlerin tarihsel arka planlarını analiz ederek sosyal teorilerle birlikte bağlamı açıklamaya çalışmaktır. Wodak’a göre söylem, bir sosyal olguyu belirli bir bakış açısından tanımlamanın yoludur. Burada tanımlama yoluyla sosyal bir olgu, söylemsel pratiğe dönüşmektedir. Dolayısıyla söylemsel pratik ile sosyal olgular (sosyal yapılar, olaylar, durumlar vb.) arasında diyalektik bir ilişki vardır. Bu diyalektik ilişki içerisinde yapılar söylemleri biçimlendirirken, söylemler de sosyal süreçleri etkilemektedir. Başka bir deyişle söylemler, hem sosyal yapılardan etkilenmekte ve hatta onlardan inşa edilmekte hem de onları biçimlendirmektedir.¹⁰¹

Wodak’ın yaklaşımına göre söylemler belirli bir sosyal probleme işaret etmekte, toplumu ve kültürü oluşturmaktadır. Söylemler ayrıca ideolojik ve tarihseldir. Toplumların metinlere yansımaları söylemler aracılığıyla gerçekleşmektedir, metinlerde

⁹⁹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

¹⁰⁰ Fatma Çakmak ve Yasemin Bilişli, "İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/2 (2019), 107-110.

¹⁰¹ Ruth Wodak, "The Discourse-Historical Approach", *Methods of Critical Discourse Analysis*, ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer (London: Sage Publications, 2001).

toplum, söylemler sayesinde ifade edilmektedir. Bu metinlerdeki söylemlerin analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır. Bu anlamda eleştirel söylem analizi söyleme, sosyal olguların bir tür yansıması olarak bakmaktadır. Söylemi sosyal bir olgu ya da sosyal pratiklerin bir formu olarak görmek ise, bir söylem ile onu oluşturan veya şekillendiren kurum, durum, olay ya da sosyal yapılar arasında diyalektik bir ilişki olduğunu göstermektedir.¹⁰² Buna göre kurumsal, durumsal ve sosyal unsurlar bir yandan söylemleri oluştururken diğer bir yandan da söylemlerden etkilenmektedir. Wodak söylem-tarihsel yaklaşımında söylemsel pratiklere dair makro düzeyde dört ayrı işleve işaret etmektedir. Bunlardan ilki **kurucu** işlevsellikteki söylemlerdir. Buna göre söylemsel pratikler, ırk ve milletler gibi belirli kolektif kimlikleri inşa etmek, belirli toplumsal koşulları oluşturmak ve bunları üretmek konusunda iş görmektedir. **İdame ettirici** söylemsel pratikler, belirli bir ırk ya da militle ilgili olan toplumsal statükoyu korumada, yeniden üretme de ya da meşrulaştırmada rol oynamaktadır. **Dönüştürücü** söylemsel pratikler ise var olan bu statükonun dönüştürülmesinde işlev görmektedir. Son olarak **yıkıcı** söylemsel pratikler, statükonun parçalanmasına ve hatta yıkılmasına neden olabilmektedir.¹⁰³

Söylemlerin diyalektik özelliği kolektif bedenlerin düşünce ve duygu durumunu etkilemektedir. Aynı şekilde Ahmed'in argümanlarıyla birlikte düşündüğümüzde bu düşünce ve duygular da söylemleri üretmektedir. Toplum içerisinde genel kabul görmüş düşünceler, duyguları ve söylemleri oluşturmaktadır. Hissettiğimiz duygular, sıklıkla maruz kaldığımız söylemler tarafından şekillenmektedir. Örneğin ilk kez karşı karşıya kaldığımız bir durum ya da nesneye karşı ne hissedeceğimiz, o durum ya da nesne hakkında daha önce bize söylenenlerin yansımasıdır. Benzer şekilde, daha önce karşılaştığımız bir durum ya da nesneye karşı hislerimiz, bir önceki temasla şekillenecektir. Bu tecrübelerin sonucunda hissettiklerimizle ürettiğimiz söylemler de diğerlerinin duygularını etkileyecektir. Daha önce hiç ayı görmemiş bir kişinin ilk kez ayı gördüğünde ondan korkması, daha önce ayının korkunç bir şey olduğuna dair duyduklarıyla ilgilidir. Fakat bu kişi, korkunun ayının kendisinde olduğunu

¹⁰² Norman Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis", *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ed. Teun Van Dijk (London: Sage Publications, 1997), 271-280.

¹⁰³ Ruth Wodak ve Martin Reisigl, "Discourse and Racism", *The Handbook of Discourse Analysis* (Oxford: Blackwell Publishing, 2015).

düşünmektedir. Başka bir deyişle, ayı korkutucu olduğu için ondan korktuğunu varsaymaktadır. Yaşadığı duygunun, önceki söylemsel deneyimlerinden etkilenecek, temas esnasında ortaya çıktığının farkında değildir. Bu durum, ayıyı korkunç, uzak durulması gereken, zararlı bir nesne haline getirmektedir. Aynı durumu mülteciler için de söylemek mümkündür. Daha önce ilişki kurulmamış, yabancı kişilerin topraklarımıza gelerek bizimle temas etmesi, ilk aşamada olumsuz hisler oluşturmaktadır. Bunun nedeni, onlar hakkında üretilen söylemlerdir. Bu kişilerin, özellikle medyada, olumsuz gösterimleri toplumu etkilemektedir. Böylelikle söylemler, ötekileştirme ve ırkçılık gibi durumlarla birlikte ayrımcı söylemleri yeniden oluşturmaktadır. Bu durumu söylemlerin kurucu işlevselliği içerisinde bahsetmek mümkündür.

1.4.2. Öteki İle Karşılaşma ve Eşitsizlik

Toplum üzerine düşünölmeye başlandığı ilk andan beri adaletli bir toplumun nasıl olması gerektiğine, eşitlikçi toplum anlayışının benimsenmesine dair tartışmalar yapılmakta ve yeni fikirler ortaya atılmaktadır. Ancak bugün bile, bunca zaman üzerine düşünölmüş, tartışılmış ve çeşitli girişimlerde bulunulmuş olan bu oluşuma yaklaşabildiğimizi söylemek pek de mümkün değildir. Bireylerin ihtiyaçlarının eşit olarak giderilebildiği, toplumda herkesin eşit göröldüğü, sosyal, ekonomik ve siyasi hakların herkes için aynı olduğu ve tüm bireylerin eşit katılıma sahip olduğu bir toplum tasviri oldukça uzak görünmektedir.¹⁰⁴ Toplumda yaşanan bu durumun temelinde “ötekileştirme” yatmaktadır. TDK’ya göre öteki, “benzer iki nesneden önem ve konu bakımından farklı olan” şey ya da “mevcut kültürün içinde dışlanmış olan” kişidir.¹⁰⁵ Toplumda; ben, sen ve o gibi bölünmeler yaşanmaya başladığı zaman “ben” olmayanlar dışarı atılmaktadır. Fernandez Armesto bu akışı açıklarken; “ben”in uygar, “sen”in farklı kültüre ait, fakat “o”nun barbar olarak tanımlandığını ifade etmektedir. “Ben” dışında olanlar hiyerarşik olarak alt bir sınıfa yerleştirilmekte ve aşağılanmaktadır. Böyle bir durumda da “ben” olanlar kendisi için istediklerini “ötekiler” için de

¹⁰⁴ Pınar Uyan Semerci, Emre Erdoğan ve Elif Sandal Önal, *Diğeriyle Karşılaşmada Ötekileştirme/meyi Anlamak: Türkiye’de Gençlerle Empatiyi ve Eşitliği Tartışmak* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017).

¹⁰⁵ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, erişim 09 Eylül 2021.

iste(ye)memektedir. O kadar ki bu durum yasal düzenlemelere dahi yansımaktadır.¹⁰⁶ Bu gruplara dair tutum, kendi gruplarına dair olan tutumdan çok daha farklıdır. “Biz”den olmayanların ihtiyaçları bir şekilde göz ardı edilmektedir. “Onlarla” eşit haklar üzerine konuşulmakta fakat bu hakkı onlara verilmemektedir. Öteki olarak algılanan kesimi tanımlarken de keskin genellemeler yapılmakta ve bu genellemeler yanlış bir şekilde inşa edilmektedir. Bu durum korku ve endişe anında tanıdık olana sığınma içgüdümüzden kaynaklanmaktadır. Güvenli alana, evlerimize, sığınacak “ana kucağımıza”¹⁰⁷ yabancıların girmesi endişe uyandırıcıdır. Çünkü her zaman “bizden olmayan” gözümüze daha korkunç gelmektedir.¹⁰⁸

Ötekileştirmenin nedenlerini anlamaya çalışırken korkunun yanında iğrenme duygusunu da ele almak gereklidir. Sara Ahmed’in ifade ettiği şekliyle iğrenme; sınırlar kaybolduğunda ya da doğru yerde durmayan bir şeyler olduğunda ortaya çıkmaktadır. İğrenme, zarar görmemize engel olan temel bir duygudur. İğrenme içgüdüleriyle insan kendine zarar verebilecek şeylere karşı bir koruma kalkanı oluşturmaktadır. En iyi ve kolay korunma yöntemi ise kendinden uzak tutma ve ötekileştirmedir.¹⁰⁹

İnsanlarda ötekileştirme içgüdüünü oluşturan bir başka neden de nefrettir. Nefret duygusu çoğu zaman insanda hissedilen incinmenin bir devamıdır. İnsan incinmeye karşı bir savunma olarak nefret oluşturmaktadır. Kişide incinme hissi oluşturan “öteki”, bir tehdit unsuru olarak görülmekte ve onun yok olması arzulanmaktadır. Bu durumda sınırları aşip “bizim olan bölgeye” gelen yabancı bölgenin dışına itilmeye çalışılmakta, ötekileştirilmektedir. “Öteki olanlar bizim olana zarar verip bizi incitiyor” hissi, ötekileştirmeyi doğurmaktadır.¹¹⁰

Tüm bu olumsuz duyguları oluşturan, “ötekileştirilmeyi hak eden” grupların başında göçmenler, mülteciler, sığınmacılar, kısacası “bizim” topraklarımıza göç etmiş olanlar gelmektedir. Göç her seferinde kültürler ve insanlar arasındaki ilişkileri yeniden

¹⁰⁶ Armesto’dan akt. Pınar Uyan Semerci, Emre Erdoğan ve Elif Sandal Önal, “Diğeriyle Karşılaşmada Ötekileştirme/meyi Anlamak: Türkiye’de Gençlerle Empatiyi ve Eşitliği Tartışmak”.

¹⁰⁷ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

¹⁰⁸ Pınar Uyan Semerci, Emre Erdoğan ve Elif Sandal Önal, “Diğeriyle Karşılaşmada Ötekileştirme/meyi Anlamak: Türkiye’de Gençlerle Empatiyi ve Eşitliği Tartışmak”.

¹⁰⁹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

¹¹⁰ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

şekillendirmektedir. Göç alan topraklarda bulunanların ve oraya sonradan gidenlerin ilk karşılaşma anı ve daha sonraki süreç oldukça karmaşıktır. İki grubun birbirleriyle uyum sağlamaya çalışması, bütünleşme süreci ya da çatışma potansiyelleri bu süreçte belli olmaktadır. Karşılaşma ile kurulan ilişki ağı ilk olarak “biz ve onlar”, “ben ve öteki” karşıtlığı üzerine inşa edilmektedir. Burada “öteki” negatif bir anlamda kullanılmakta ve bir anlamda da bizzat kendimizi tanımlamamamızı kolaylaştırmaktadır. Çünkü öteki, benim “eksik” halimdir. Öteki şeklide ifade edilen yabancılar, bilinmeyen pek çok özelliğe sahiptir ve oradakilerin kendini ait hissettikleri alanın dışındadırlar.¹¹¹

Ötekileştirmenin farklı düzeyleri bulunmaktadır. Dışarıdan yanımıza gelmiş olan yabancıların hangi ülkeden geldikleri, bize olan mekansal yakınlıkları, kültürel benzerlikleri, dilleri ve dinleri bakış açımızı etkilemektedir. Bu özellikler, dışarıdan gelenlerin yabancı mı yoksa bizden biri mi olduklarını belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bir arada yaşamak konusunda ne kadar zorluk olursa ötekileştirmenin boyutu da o miktarda artmaktadır.¹¹²

Göç, günümüzün göz ardı edilemez gerçeklerinden biri haline gelmiştir. Küreselleşme ve uluslararası iletişim ağlarının güçlenmesi, ulaşımın kolaylaşması ve sınırları daha kolay aşılmasıyla birlikte göç hareketliliği de ivme kazanmıştır. Her geçen gün artan boyutlarıyla göç, beraberinde “kimlik”, “uyum”, “çok kültürlülük” gibi birçok yeni konuyla birlikte¹¹³ yabancı düşmanlığı sorununu da getirmiştir. Ev sahibi olan toplum, göçmenlerden kendilerinin belirlemiş oldukları davranış kalıplarına uymalarını beklemektedir. Bu “yabancıların” kabul görebilmelerinin belki de tek yolu budur. Yabancı düşmanlığı göçmenlerin fiziksel yakınlıklarıyla verdikleri bir rahatsızlığın da ötesinde geçmişte yabancıya dair oluşturulmuş algının oluşturduğu bir korkudur. Bu korku bizzat insan eliyle o toplumda yaratılmış ve birçok araçla da taze tutulmaktadır. Bu araçlardan belki de en önemlisi medyadır. Göçmenlerin medyaya yansıma şekilleri de toplumun göçmenlere yönelik bakış açısını şekillendirmektedir. Göçmenlere yönelik

¹¹¹ Kübra Alarçin, “Göç Sürecinde Sosyal Bütünleşme Olgusunun “Öteki” ile İlişki Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Toplumsal Değişim* (2020): 69-70.

¹¹² Alarçin, “Göç Sürecinde Sosyal Bütünleşme Olgusunun “Öteki” ile İlişki Bağlamında Değerlendirilmesi”, 70.

¹¹³ Hamza Ateş ve Öznur Yavuz, “Göçmen, Ötekileştirme ve Çok Kültürlülük”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22 (2017): 1292.

haber dili, olayların negatif bir dille aktarılması, nefret söylemleri, ötekileştirici bir dil kullanımını hem önyargıyı hem de endişeyi arttırmaktadır. Özellikle de her anımızı ele geçirmiş olan sosyal medya üzerinden yapılan, doğruluğu kesin olmayan fakat hemen herkesi etki altına alan paylaşımlar göçmenlerle ilgili farklı algılar oluşturmaktadır. Bu algılar toplumda nefrete dayalı söylemleri yayarak yabancı düşmanlığını popülerleştirmektedir. Yabancı düşmanlığı yalnızca bireysel ya da gruplarla idare edilen toplumsal bir konu değil, bunun da ötesinde siyasi bir araç olarak da iş görmektedir. Siyaset arenasında göç edenlerin ötekileştirilmesi üzerinden politikalar oluşturulmaktadır. Liderler bu sorun hakkında konuşmalar yaparak, ülkesinde bulunan halkı bu “tehlikeden” koruyacağı vaatleri sunarak ve onların önüne “tel örgüler çekeceği” güvencesini vererek “koru içerisindeki” halktan alkış toplamaktadır.¹¹⁴

Yerel halk göçmenler konusunda genellikle güvenlik, istikrarsızlık, düşük ücretle çalışmayı kabul eden göçmenler yüzünden işsiz kalma korkusu, göçmenlerin devlete külfet olacağı ve bu nedenle ekonominin olumsuz etkileneceği düşüncesi, ekonomik kaynakları paylaşmama isteği, konut yetersizliğinden dolayı kira artışından endişe etmektedir. Tüm bunlar sonucunda yoksullaşma ve korunaksızlık endişesi oluşmaktadır. Kültürlerinin asimile olması, genel tabirle “bozulması”, düşüncesi de endişenin başka bir boyutudur. Neredeyse tüm göç alan toplumların entegrasyon süreçlerinde bu sorunlar yaşanmaktadır.¹¹⁵

1.4.3.Jürgen Habermas: Eleştirel Teori ve Ötekiyle Yaşamak

Sara Ahmed *Duyguların Kültürel Politikası* kitabında, duyguların nasıl oluştuğunu ve işlediğini incelemektedir. Bunu yaparken “öteki” olarak algılanan nesnelere, hislerimizin kaynağı olarak kabul eden metinleri okumaktadır. Bu metinler okuru “sen” olarak ele almakta ve bağlamdaki diğer kişileri ötekileştiren kavramlar içermektedir.¹¹⁶ Ona göre bir iletişim esnasında hissettiğimiz duygular nedeniyle diğerlerine verdiğimiz karşılık; sınırları, yüzeyleri ve “öteki”ni oluşturmaktadır. Dolayısıyla “öteki”lerin, bizim

¹¹⁴ Alarçin, “Göç Sürecinde Sosyal Bütünleşme Olgusunun “Öteki” ile İlişki Bağlamında Değerlendirilmesi”.

¹¹⁵ Ateş ve Öznur Yavuz, “Göçmen, Ötekileştirme ve Çok Kültürlülük”, 1294.

¹¹⁶ Ahmed, “Duyguların Kültürel Politikası”, 9.

hislerimizin kaynağı olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. Hislerimiz, diğerleriyle olan temasımızdan etkilenmekte ve aynı zamanda bu temas hislerimizi etkilemektedir. Başka bir deyişle duygular, içimizde ya da diğer kişi ve nesnelere içerisinde yer almamaktadır. Aksine bizim diğerleriyle temas ettiğimiz noktada meydana gelmektedir. Fakat diğerlerini ötekileştiren söylemler, özellikle olumsuz duyguların, onlardan geldiğini bize inandırmaktadır. Metinler, içerisine yerleştirilen ve geçmişle bağdaştırma içeren örtük söylemlerle, okura karşı diğerlerini duyguların kaynağı olarak yeniden üretmekte ve ötekileştirmektedir.¹¹⁷

Benzer şekilde eleştirel söylem analizinin önemli temsilcilerinden biri olan Ruth Wodak da çalışmalarında politik ve ayrımcı söylemlere odaklanmaktadır. Ona göre söylemlerde bulunan üstü örtülü ifadeleri eleştirel bir bakış açısıyla bulup ortaya çıkarmak son derece önemlidir. Toplum içerisinde çeşitli grupların ötekileştirilmesi ve yaşanan anlaşmazlıklar, toplumu karmaşıklığa sürüklemektedir. Bu karmaşıklığın getirdiği, ırkçı ya da cinsiyetçi gibi, ayrımcı söylemler medya ve haber söylemleri aracılığıyla kitleleri etkileme gücüne sahiptirler. Zira toplumsal eşitsizlik, ırk ayrımları, kültürel farklılıkların getirdiği güç ilişkileri, söylemler aracılığıyla inşa edilmektedir. Bu inşa söylemler içerisine gizlenen örtülü ifadelerle gerçekleşmektedir. Böylelikle ayrımcı söylemlerle birlikte toplum içerisinde yaşanan karmaşanın da boyutu artmaktadır. Wodak, yaşananlarla ilgili söylemlerin içerisinde yatan gizli iletileri eleştirel bir yaklaşımla açığa çıkarmanın bu karmaşıklığı azaltacağına inanmaktadır. Bu durum eleştirel söylem analizini önemli bir konuma taşımaktadır.¹¹⁸

Eleştirel söylem analizinin kökenlerine bakıldığında Frankfurt Okulu karşımıza çıkmaktadır. Ruth Wodak da Frankfurt okulunun yakın dönem temsilcisi Jürgen Habermas'tan ve onun postmodern eleştirel yaklaşımından etkilenmiştir.¹¹⁹ Frankfurt okulunun önemli temsilcilerinden biri olan Jürgen Habermas'ın felsefe ve sosyoloji üzerine yaptığı çalışmalar, eleştirel teori açısından oldukça önemlidir. Eleştirel teoriyi politik açıdan önemli bir konuma getirmeyi amaçlayan Habermas, teori ve uygulama arasındaki bağlantının önemi üzerine odaklanmıştır. Ona göre, teori ve uygulama

¹¹⁷ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 18-23.

¹¹⁸ Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis", 258.

¹¹⁹ Bal, "Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri", 326.

arasındaki bağlantı sorunu ancak geleneksel yaklaşımların iyice kavranmasıyla giderilecektir. Habermas aynı zamanda eleştirel teorinin temeli olan eleştiriyi, politik bir söylem haline getirmeye çalışmıştır.¹²⁰ Günümüz toplumlarının, özellikle yoğun göç dalgalarıyla birlikte, çokkültürlü bir yapıya dönüşmesi ve bu toplumların devamlılığının sağlanması için hem bireysel hem de toplumsal hakların bir arada korunması gereklidir. Habermas'a göre bu durum ancak farklı kültürlerin karşılıklı olarak tanınması ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda Habermas "öteki" kavramını eleştirel teoride önemli bir noktada tutmaktadır.¹²¹

Ötekilik kavramını ulus-devletleşme serüveniyle birlikte ele alan Jürgen Habermas, ilkel olarak milliyetçilik anlamına gelen uluslaşma kavramının, ötekileri gözden düşürmek için iyi bir araç olduğunu düşünmektedir.¹²² Bu kavramla birlikte, ulus-devletin getirdiği bir başka durum ise toplumsal homojenliktir. Habermas, homojenlik kavramının günümüz toplumlarıyla uyuşmadığına ve politikanın böyle bir yapıyla işleyemeyeceğine inanmaktadır. Zira toplumlar; kültürel yaşam biçimlerini, farklı etnik yapıları, değişik dünya görüşlerini bünyesinde barındırarak çeşitlilik oluşturmakta ve bu durumdan kaçmak olanaksızdır. Bu nedenle Habermas, heterojen bir yapıya sahip olan toplumlar için, çoğulculuğu amaçlayan ve ötekiyle birlikte yaşamayı hedef alan, kamusal iletişime dayalı bir politik iradenin kurulmasını önermektedir.¹²³

Bunun için, toplumda bir arada yaşayan insanların birbirlerine ne tür bağlarla bağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ulus-devletin dayattığı; ortak dil, din ve tarih anlayışından ziyade bireysel hakları ön plana çıkaran liberal çoğulcu bir düşünceyi ön plana çıkarmaktadır. Buna göre, çok-kültürcü bir politika ile hem toplum hem de devlet, barındırdığı tüm vatandaşlara kendi kültürlerini yaşatma ve değiştirme imkanı tanınmalıdır. Bu nedenle toplumun heterojen yapısına vurgu yapmak, tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda toplumsal olanın siyasal alana nasıl yansıtılacağını da tartışmak

¹²⁰ Habermas, "Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine", 256-260.

¹²¹ Jürgen Habermas, *Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları*, çev. İlknur Aka (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019).

¹²² Habermas, "Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları", 18-19.

¹²³ Habermas, "Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları", 26.

gereklidir. Toplumun politik olarak nasıl yönetileceği, öteki ile yaşama noktasında hangi politikaların tartışılacağı önemlidir.¹²⁴

Bu anlamda ulus-devletin toplumların bir arada yaşamasını zorlaştırdığını düşünen Habermas, bu yapının etno-milliyetçi bir anlayış zemininde inşa edildiğini savunmaktadır. Bu anlayış; asimile edilmiş, baskılanmış veya marjinalleştirilmiş halkları ötekileştirmektedir. 19. ve 20. yüzyılın Avrupasına bakıldığında bu ötekileştirme; iltica, yoğun göç, haklara el koyma ve soykırıma varan fiziksel şiddet noktasına kadar ulaşmıştır.¹²⁵ Fakat günümüzde aynı toplumda bulunan farklı toplulukların kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve tanınma talebinde bulunan siyasi azınlık grupla çoğunluğu temsil eden grubun eşit haklara sahip olmaları için Habermas, çoğunluk kültürün kendi değerlerini ötekilere dayatmaktan vazgeçmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bunun için “ötekilerle” etkin bir iletişim ve anlama yoluna gitmek gereklidir. Etkili iletişim ve anlama ise ancak ötekinin siyasette var olmasını sağlamakla gerçekleşecektir.¹²⁶ Habermas bununla iletişime dayalı kamusal alanı, başka bir deyişle anayasal yurttaşlığı ifade etmektedir. Anayasal yurttaşlık tüm kültürlerin, insan hakları ve egemenlik gibi kavramları kendi tarihsel süreçleriyle yorumlayarak özgünleştirebilmesine imkan sağlamaktadır. Kısacası Habermas’a göre ötekiyle bir arada yaşamaya imkan sunan politik bir yapı, ulus-devletin dayattığı milliyetçilik yerine anayasal bağlılıkla mümkün olacaktır. Bu nedenle farklı kimliklerin ötekileştirilmeden, kamusal alandaki temsilini gerçekleştirebilmelerine izin veren hukuki bir alan oluşturarak ayrımcı politikaların ortadan kaldırılması gerekmektedir.¹²⁷ Böylelikle, ötekileştirilen azınlık grupların hak arayışları daha anlamlı bir hale gelecektir. Öteki olanı, gönüllük esasına da dayanılarak, toplumun içerisine dahil etmek, bunu yaparken de dönüştürme ve tek-tipleştirmeden kaçınmak üzerine kurulmuş olan bu çözümlemede Habermas, insan haklarının geliştirilmesinin önemli olduğuna da vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda toplum içerisinde tek tipli bir yapıdan ziyade çok sesli bir oluşumu savunurken de bunların kamusal alanda ortaya çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durum ulus-devlet içerisindeki konumu son derece önemli olan azınlık olarak kalmış

¹²⁴ Habermas, “Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları”, 131-132.

¹²⁵ Habermas, “Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları”, 50.

¹²⁶ Habermas, “Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları”.

¹²⁷ Habermas, “Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları”, 51-53.

ya da marjinalleştirilmiş grupların haklarının da tartışılması doğuracaktır. Habermas bu tartışmanın çözümlenmesi için ise, “dahil etme” uygulamasını ve toplumun benimsemeye hazır hale getirilmesini önermektedir. Bunun için farklı siyasi görüşleri bir araya getiren bir kamuoyunun varlığı da son derece önemlidir. Kamuoyu ve kamuoyunu oluşturan unsurların değerine vurgu yapan Habermas, vatandaşlık tanımının bir ortaklık içermesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu durum ona göre kitle iletişim araçlarının işlevini daha önemli bir hale getirmektedir. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan siyasi bir kamunun, iletişim ağını genişletmesiyle birlikte, toplumun tüm kesimlerine ait seslerinin ortak bir platformdan duyurulması sağlanacaktır. Bu doğrultuda tartışımcı politikayı savunan Habermas, bu yapının sağlanması için gerekli olan hususları şu şekilde sıralamaktadır:¹²⁸

- Hiç kimse katılımdan dışlanmamalıdır,
- Herkese, katkı getirme konusunda, eşit fırsatlar verilmelidir,
- Katılımcılar söylediklerini düşünmelidir,
- İletişim, içeriden ve dışarıdan gelen zorlamalardan arınmış olmalıdır.

Habermas böylelikle toplumların içerdiği tüm farklılıklara rağmen bir arada yaşayabilmelerinin ilkelerini de sunmuştur.

Kamusal alanın dönüşümü ve kamusal alandaki farklılıklar üzerinde de duran Habermas, bu durumun da ortak akıl ve iletişimsel eyleme dayalı bir kamusal alan modeliyle çözümleneceğini ileri sürmektedir. Habermas’a göre kitle iletişim araçlarının ve özel kişilerin (Burjuvalar) müdahaleleri, kamusal alanı işgal etmekte ve sadece görünüşte kalan bir kamusal oluşturmaktadır. Medyanın ticari örgütlenmelere hizmet etmesi, kentleşmeyle birlikte değişen aile yapısı, ekonomiyi yönetenlerin kendi çıkarları için kamusal alanı işgal etmesi, devletin kamu hukuku aracılığıyla özel alanı kontrol etmesi, görünür olmanın öneminin arttığı yeni dünya düzeninde mahrem olanın aleni olana dönüşmesi ve kamuya yayılması, halk kitlelerinde tüketim çılgınlığının her geçen gün artması gibi nedenler kamusal alanı dönüştürerek özel kişilerin özel çıkarlarını korumak için bir uzlaşma alanı haline getirmiştir. Bu durumu kamuoyuna karşı bir tehdit olarak nitelendiren Habermas, ideal bir kamusal alanın gerekliliklerini sunmuştur. Buna göre iletişimsel eylem zemini üzerine inşa edilmiş bir toplum içerisinde yaşayan

¹²⁸ Habermas, “Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları”, 224-225.

halkın kamusal alanı, demokratik ve meşru bir erkin kullanımına temsili katılımı kamuoyu oluşturmalıdır. Bunun için her katılımcının özgür ve eşit olması, tartışma yoluyla diyalog kurması gerekmektedir. Habermas'a göre bu kamusal alan, farklılıkların iletişimsel bir akılla aşıldığı, farklı görüşlerin karşılıklı anlaşma ile yürütüldüğü bir, dayanışmanın varlığıyla kurulmalıdır.¹²⁹ Bu anlamda Habermas, ötekinin ötekileştirilmesini engelleyecek bir iletişimi temel alarak kamusal aklın; kültür, ideoloji, dil, din, ekonomi gibi hiçbir farklılık gözetmeksizin herkesi kapsayacak normlar oluşturması gerektiğini vurgulamaktadır.

1.4.4.Yapının Özneyi-Öznenin Yapıyı İnşası

Herhangi bir toplumda ya da grup içerisinde bir arada yaşayan bireylerin ilişkileri, birbirlerinin davranışlarıyla etki-tepki oluşturmaları üzerine kurulmaktadır. Toplumsal etkileşim adı verilen bu süreç, toplumu oluşturan bireyleri aşmakta ve onları bir bütün haline getiren üst bir sistem oluşturmaktadır. Oluşan bu sistem ise, “toplumsal yapı” şeklinde adlandırılmaktadır. Bir toplumun yapısını açıklamak üzere çeşitli sosyolojik kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlar, toplumsal yapıyı incelemek için araştırmacılara bazı ipuçları sunmaktadır. Toplumsal yapıyı incelemek üzere geliştirilen kuramlar üç temel yaklaşımdan oluşmaktadır. Bunlar; yapısal-işlevselcilik, çatışma kuramı ve sembolik etkileşimcilik'tir.¹³⁰ Bu tezde konu kapsamında yapısal-işlevselcilik ve sembolik etkileşimcilik kuramlarına değinilecektir.

Yapısal-işlevselcilik daha çok Emile Durkheim'in yaklaşımlarıyla ilişkilendirilmektedir. Durkheim toplumu incelerken sosyolojinin kurucularından biri olarak kabul edilen Augusto Comte'un görüşlerinden etkilenecek pozitivist bir bilim anlayışını kabul etmiştir. Aynı şekilde Herbert Spencer'in organizmacı ve evrimci yaklaşımlarını da benimseyen Durkheim, toplumsal sistem içerisinde yer alan parçaların karşılıklı etkileşim içerisinde olduğunu savunmaktadır. Bu anlamda biyoloji ve insan bedeniyle toplumu bağdaştırmakta, ikisi arasında bir benzerlik kurmaktadır. Buna göre toplumun

¹²⁹ Jürgen Habermas, *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*, çev. Mithat Sancar ve Tanıl Bora (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015).

¹³⁰ Mustafa Aykaç, “Toplumsal Yapı: Kavramsal Çerçeve, Yaklaşımlar ve Unsurları”, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Ed. Mustafa Aykaç (İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2018), 11.

her uzvu, tıpkı bir insan bedeni gibi, birbirinin ve ait oldukları bütünü (bedenin) çalışmasını sağlamak için bir arada hareket etmektedir. Toplum da insan bedeni gibi organik bir bütündür ve her parçası birbirinin devamını sağlamakta, birbirini etkilemektedir.¹³¹ Yapısal-işlevselci yaklaşım da, yapı ve işlev kavramlarını merkeze alarak toplumda var olan tüm yapı ve kurumların bir işlevi olduğunu söylemektedir.¹³² İşlev sahibi bu yapılar aynı zamanda birbirleriyle karşılıklı ve sürekli devam eden bir etkileşim halindedir. Bu yapı ve kurumlar birbirlerine bağımlı şekilde hareket ederek bütüne hizmet etmektedir. Toplumsal öğeler işlevleriyle, toplumsal işleyişe genellikle olumlu bir katkıda bulunmaktadır. Toplumsal hayatta var olan değerler ve normlar da bu amaca hizmet eden ve etkileşime destek vererek toplumsal bütünlük kuran unsurlardır. Bu sayede toplumsal hayat, bir ahenk ve düzen içerisinde devam etmektedir.¹³³ Yapısal-işlevselci yaklaşım toplumu, tıpkı Durkheim gibi, organik bir bütün olarak ele almaktadır. Bu anlamda toplum, alt sistemlerin işlevi ve etkileşimleriyle işleyen bir üst sistemdir. Dolayısıyla alt sistemlerde oluşacak herhangi bir sorun diğer sistemlerde de işleyişi de bozarak üst sistemi etkileyecektir. Örneğin ekonomide meydana gelen bir kriz ailede de sorunlar oluşturacak ve aynı zamanda korku, nefret gibi olumsuz duyguları toplumda yaygınlaştıracaktır.¹³⁴

George Herbert Mead'ın öncüsü olduğu ve Chicago okulu olarak da literatürde yer alan sembolik etkileşimcilik kuramı, daha çok pragmatizm ve psikoloji geleneğine dayanarak oluşturulmuştur. Bu yaklaşımın altında yatan iki önemli dayanak bulunmaktadır. Bunlardan ilki, belirli bir kültür oluşturabilecek ve tarihi geleceğe aktarabilecek tek varlığın insan olmasıdır. Bu nedenle insanların, içerisinde yaşadıkları toplumsal bütünü nasıl algıladıklarını ve bunu hangi sembollerle ifade ettiklerini anlamak önemlidir. İkincisi, hayat sürekli değişim hayat sürekli değişim halindedir ve hiçbir şey sabit değildir.¹³⁵ Bahsi geçen semboller, kendi başlarına hiçbir anlam taşımayan fakat belirli toplumsal yapı içerisinde anlam kazanan olgulardır. Örneğin baş sallamanın ya da elin belli bir biçimde sağ-sola sallanmasının bir anlamı olması, belirli

¹³¹ Durkheim, "Sosyolojik Yöntemin Kuralları", 55.

¹³² Mehmet Zencikıran, *Sosyoloji* (Bursa: Dora Yayınları, 2021), 49.

¹³³ George Ritzer, *Modern Sosyoloji Kuramları*, Çev. Himmet Hülür (Ankara: De Ki Yayınları, 2018), 97.

¹³⁴ Zencikıran, "Sosyoloji", 49.

¹³⁵ Suna Başak, "Kuramsal Yaklaşımlarda Yapıya İlişkin İkilemler", *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 3 (2003): 147.

işaret ve renklerin trafiği düzenlemesi, beden dili ile iletişim kurulması sembollerle etkileşimlerdir. Bu anlamda sembolik etkileşimcilik, insanlar arasındaki etkileşimlerin nasıl ortaya çıktığını, nasıl şekillendiğini, toplumsal devamlılığın nasıl sağlandığını açıklamaya çalışmaktadır. Temelde toplumu, birbirleriyle etkileşim halinde bulunan bireylerin inşa ettiğini ve bu insanın sürekli değişip yenilendiğini savunmaktadır.¹³⁶

Toplumdaki bireylerin bir etkileşim halinde olduğunu ve bireylerinde toplumdan etkilendiğini öne süren bu iki kuram, toplum ve birey arasındaki diyalektik ilişkiyi öne çıkarmaktadır. Bu tıpkı söylemlerin diyalektik özelliğine benzemektedir. Bireysel tecrübelerin diğerleriyle etkileşimi sonucunda oluşan toplumsal unsurlar, yine bireyleri etkilemektedir. Bu inşa süreci yeni oluşumlarla birlikte, süreklilik ve değişkenlik göstermektedir. Örneğin göçmenlere karşı ne hissedilmesi gerektiğini bireyler, toplumdan öğrenecektir. Yaşanan bu yeni duruma tepki, geçmişteki bireyler tarafından oluşturulan toplumsal yapı tarafından belirlenecektir. Dolayısıyla göçmenlerle edilen ilk temasta oluşacak olan duygular, geçmiş temaslardan etkilenecektir ve bireylerin inşa ettiği toplumsal yapı bu kez bireyi yeniden inşa edecektir.

1.4.5. Duyguların Özneyi/Nesneyi İnşası

Pek çok insan duyguları kişisel olgular olarak değerlendirmektedir. Darwin tarafından savunulan biyolojik yaklaşıma göre duygular kalıtsaldır ve insanla birlikte gelişmektedir. Buna göre insanlar doğuştan belirli duygulara sahiptir ve belirli durumlarda bu duyguları dışa vurmaktadır.¹³⁷ Sosyolojik bakış açısıyla bakıldığında ise toplum ve kültür gibi olguları saha dışı bırakan biyolojik yaklaşımın aksine duygular önemli derecede sosyaldır. Çünkü sosyal olgular duyguları etkilemekte ve aynı şekilde duygulardan etkilenmektedir. Bunun da ötesinde duygular, kişiler arasındaki etkileşimlerden doğmaktadır. Yani duyguların oluşumunda da sosyallik bulunmaktadır. Toplumsal kültür bir şekilde hislerimizi etkilemektedir.¹³⁸ Antropologlar tarafından yapılan araştırmalara göre duygusal deneyim yapıları toplumdan topluma

¹³⁶ Zencikıran, "Sosyoloji", 53-54.

¹³⁷ Şeyda Koçak Kurt, "Sosyal Medya ve Duyguların Sosyalliği: Suriyeliler Üzerinde Facebook Üzerine Bir İnceleme" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2020), 30.

¹³⁸ Elif Yıldız, "İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi", *Yeni Düşünceler* 2 (2007): 129.

farklılaşmaktadır. Bu durum duyguların, sosyal süreçlerin bir sonucu olduğunu ya da onlardan etkilendiğini göstermektedir. Kısacası duygu sosyal bir üründür.¹³⁹ Kültür içerisinde kalıplaşan sevgi, nefret, korku gibi duygular buradan edinilmekte, kültür içerisinde dönüştürülmekte ve gündelik hayata yansıtılmaktadır.¹⁴⁰

Bu ayrım bizleri duyguların evrensel olup olmadığı sorusuna götürmektedir. Biyolojik yaklaşım insanın evrimleşmesiyle birlikte duygularının da geliştiğini, her yerde ve herkeste aynı olduğunu savunurken sosyal yaklaşım, duyguların evrenselliğini bir noktaya kadar kabul etmektedir. Fakat aynı zamanda insanların içerisinde yaşadıkları toplumun kültüründen ve tarihinden etkilenerek duygular edindiği düşüncesindedir. Burada biyolojik yaklaşım duyguları, dışı vurulduğu durumlar haricinde yok saymaktadır. Onlar yalnızca bedenimizde bir yerlerde yatan ve zamanı geldiğinde çıkmayı bekleyen şeylerdir. Gelişimimiz bittiğinde onlar da tamamlanmıştır ve dışarıdan etkilenmemekte, yalnızca belirli durumlar karşısından yataklarından kalkıp sokağa çıkmaktadırlar. Sosyolojik bakış açısı bunu kabul etmemektedir. Bu bakış açısına göre insanlar toplumlarına ait duygular geliştirebilmektedir. Aynı şekilde toplum, insanın içinde duygular yaşatabilmekte ve geliştirebilmektedir. Bu duygular yaşanılan topluma göre farklılık göstermekte, duygunun kişideki anlamı değişebilmektedir. Biyolojik yaklaşım duyguların önceden öğrenilmiş tepkiler olarak her yerde aynı şekilde ortaya çıktığını savunurken sosyolojik yaklaşım duyguların kültürel etkileşime maruz kaldığını hatta toplumsal olarak inşa edildiğini söylemektedir.¹⁴¹

Sara Ahmed *Duyguların Kültürel Politikası* kitabında bu yaklaşımlardan ilkinin “içten dışı model”, ikincisini ise “dıştan içe model” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁴² Ahmed duyguların sosyal olduğu fikrinden yanadır fakat sosyolojik bakış açısının üzerine eklemeler yaparak kendi “duyguların sosyallığı” adını verdiği modelini oluşturmuştur. Bu modele göre duygular ne bedenin içinde ne de bedenin dışındadır. Sosyal olan duyguların kendisidir. Yani; biyolojik yaklaşım hatalıdır çünkü insan bedeni duyguların

¹³⁹ Barbelet'ten akt. Yıldız, “İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi”, 133.

¹⁴⁰ Marshall'dan akt. Yıldız, “İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi”, 133

¹⁴¹ Koçak Kurt, “Sosyal Medya ve Duyguların Sosyallığı: Suriyeliler Özelinde Facebook Üzerine Bir İnceleme”, 30.

¹⁴² Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 17-19.

sahibidir, sosyolojik görüş de hatalıdır çünkü burada da toplum duyguların sahibidir. Sara Ahmed'e göre duygular, içerisi ya da dışarıya olarak ifade ettiğimiz iki farklı alanı oluşturan şeylerdir. Duygular nesnelere ürünü değildir, nesnelere temaslarıyla şekillenmektedir. Bireyler ya da kolektif bedenler birbirleriyle temas ettikleri durumlarda duygular meydana gelmekte hatta bu temasların şeklini almaktadır. Duygular öznelerin ya da nesnelere sahip oldukları şeyler değildir fakat onlar üzerinde ikamet edebilmekte, onlara yapışmaktadır. Duygular dil içerisinde sembolik ifadelerle birlikte yapışmaktadır. Bazı söylemler belirli yorumlayıcı çevrelerce sürekli tekrarlandıkça, duygular söylemin nesnesine yapışmakta ve zamanla sermaye gibi birikerek çoğalmaktadır.¹⁴³ Kelimeler sürekli belirli bir şekilde ifade edildiğinde kelimenin o kullanımı esas hale gelerek nesneye yapışmaktadır. O kelime belirli bir çevre tarafından geçmişten beri sürekli tekrarlandığı için yeni bir anlamda kendini tekrar var etmektedir.¹⁴⁴ Duygular da benzer şekilde işlemektedir. Buradan hareketle yukarıda bahsedilen "ben" ve "öteki" kavramlarını oluşturan, sınırları çizen esas kalemin duygular olduğu sonucuna varmak mümkündür. Bu sınırlar, toplumda geçmişten beri "ötekinin" korkunç, acı hissettiren, mide bulandıran, sevdiklerimize zarar veren ve nefret edilesi şeklinde ifade edilmesinin bir sonucudur. Sürekli tekrarlanan bu ifadelerin üzerine öteki ile temas ettiğimiz anda duygular ortaya çıkmaktadır. Öteki ve ben temas ettiğimizde; içimde var olan korku, nefret ya da iğrenme duyguları gün yüzüne çıkmamıştır ya da bunlar bana "öteki" tarafından enjekte edilmemiştir. Bu duygular temas anında ortaya çıkmışlardır. Fakat bu bir anda olmamış, arka planda yatan tarihsel bir birikimden faydalanmıştır. "Ben"im, daha önce bir tecrübem yokken ilk kez "öteki" ile karşılaştığımda olumlu hisler yerine olumsuz hisler yaşamamın nedeni de budur. Olumsuz hissetmeyi öğreten toplumsal tecrübedir.¹⁴⁵

Bu tezde de göçmen karşıtlığı meselesi Sara Ahmed'in duyguların sosyallığı modeli üzerinden ele alınacaktır. Bu anlamda geçmişte yaşanmış göç tecrübelerinden hareketle yeni oluşan göç dalgalarına ve göçmenlere karşı nasıl bir algı oluşturulmaya çalışıldığına, göçmenlerle temas anında hangi duyguların nasıl sınırlar çizdiğine bakılacaktır. Toplumsal tecrübenin bireye aşılmasında en büyük aracı rolü oynayan

¹⁴³ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 15.

¹⁴⁴ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 18.

¹⁴⁵ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 9.

dilsel metinlerdeki söylemler, Wodak'ın söylem-tarihsel yaklaşımı ile analiz edilecek ve bu söylemlerin hangi duyguları ortaya çıkardığı keşfedilecektir.

II.BÖLÜM: SOSYAL-TARİHSEL BAĞLAM

Ruth Wodak, sosyal problemlere yöneldiği söylem-tarihsel yaklaşımında dile değil, sosyo-kültürel süreçlere ve sosyal yapıya odaklanmaktadır. Ona göre bir söylemi bağlam olmadan üretmek ve anlamak mümkün değildir. Bağlam ise daima tarihseldir. Söylemler; kültüre, ideolojiye ve sosyal olana içkindir. Aynı zamanda söylemler, yalnızca şimdiye ve geleceğe değil, tarihe de atıfta bulunmaktadır.¹⁴⁶ Benzer şekilde Sara Ahmed, duyguları, sosyal olana bağlı olgular olarak görmektedir. Duygular ona göre bireylerde bulunan öz varlıklardan ziyade birer sosyal varlıktır.¹⁴⁷ Duyguları yalnızca biyolojik olarak incelemek hem eksik hem de hatalı bir sonuç doğuracaktır. Çünkü insanlarda var olan hisler aynı zamanda içerisinde bulunduğu kültürel tarihle şekillenmektedir. Dil, din, ahlaki yargılar, toplumsal, siyasal ve hatta ekonomik yapı gibi insanı insan yapan unsurlar aynı zamanda duyguları da şekillendirmektedir.¹⁴⁸ Aynı topluma ait olan insanların duygusal dışavurumları, ortak kültürleri nedeniyle, birbirine benzerdir. Tarihsel süreç içerisinde yaşananlar ve gelişen kültür o toplumdaki bireylerin duygu durumlarını da etkilemektedir.¹⁴⁹

Tüm bu sebeplerden dolayı, iyi bir analiz yapabilmek için öncelikle söylemin içerisinde yatan ya da söylemin oluşturmaya çalıştığı duyguların gömülü olduğu tarihsel, sosyal ve kültürel zemini ele alarak, bağlama bakmak gereklidir. Bu sayede salt bir metin analizinin ötesinde söylemi oluşturan ya da söylemin oluşturmaya çalıştığı duygunun tarihsel olarak oluşumu ve sosyal düzeyi de vurgulanmaktadır. Burada metin, bağlam içerisinde bir bütün halinde ele alınmalıdır. Metin içerisindeki söylemi sosyal ve tarihsel bağlamından koparıp değerlendirmek bizi eksik bir analize götürecektir. Dolayısıyla sosyal ve tarihsel bağlamın anlaşılması ve çalışmanın materyali olan metinlerin doğru şekilde analiz edilebilmesi için öncelikle Afganistan'ın ve Türkiye'nin toplumsal-tarihsel yapısı ve bu bağlamda göç deneyimleri incelenecektir.

¹⁴⁶ Norman Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis", 144.

¹⁴⁷ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 20.

¹⁴⁸ Smith, "Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye", 20.

¹⁴⁹ Rosenwein ve Cristiani, "Duygular Tarihi Nedir", 17.

2.1.AFGANİSTAN

Resmi adı Afganistan İslam Emirliği olan ülke Orta Asya'nın güneyinde bulunmaktadır. Denize kıyısı olmayan Afganistan'ın doğu ve güneyinde Pakistan; batısında İran; kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan; kuzeydoğusunda ise Çin bulunmaktadır. Başkenti Kabil'dir. Bir tarım ve hayvancılık ülkesi olan Afganistan'ın nüfusunu Afganlar, Türkler ve Tacikler oluşturmaktadır. Resmi dili Peştunca'dır.¹⁵⁰

2.1.1.Toplumsal Yapı

Afganistan'da birçok farklı etnik grup bulunmaktadır. Bu etnik gruplar bir arada yaşayarak çeşitli dilleri konuşmaktadırlar. Etnik grup çeşitliliğine dair henüz net bir istatistik olmasa da antropologlar tarafından toplamda 55 farklı etnik grup tespit edilmiştir.¹⁵¹ Anayasa tarafından ise resmi olarak yalnızca 14 etnik grubu tanınmaktadır. Bunlar; Afgan, Tacik, Hazara, Özbek, Türkmen, Belluc, Peşei, Nuristani, Aymak, Arap, Kırgız, Kızılbaş, Göçer ve Brohi gruplarıdır.¹⁵² Toplumsal çoğunluğu oluşturan kavimler ise; Afgan, Tacik, Hazara ve Özbek kavimleridir. Afganlar, Afganistan'daki en kalabalık ve en etkin grubu oluşturmaktadır. Tüm bu etnik gruplar arasında birleştirici bir merkez bulunmamaktadır. İslam birleştirici bir unsur olarak görülse de mezhep farklılıkları ciddi sorunlara neden olmaktadır.¹⁵³ Bu nedenle toplumda etnik bölünmeler oldukça yaygındır.

Etnik çeşitlilik çoğu zaman topluma zenginlik katsa da sert kabile gelenekleri ve iktidar mücadelelerinden dolayı kargaşaya da yol açmaktadır. Siyasi güç, kabile liderlerinin çıkarları doğrultusunda yürümeye başlamıştır. Liderler kendi kabilelerinin geleneklerini, kabileler ise geleneklerini korumak arzusuyla kendi liderlerini desteklemektedirler.

¹⁵⁰ Mehmet Saray, "Afganistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1 (1988), erişim 16.10.2021 <https://islamansiklopedisi.org.tr/afganistan>.

¹⁵¹ Azimi'den akt. Abedin Jamali, "Afganistan Siyasetinde Monarşiden Demokrasiye Geçiş" (Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 2018), 76.

¹⁵² Abdullah Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu* (İstanbul: SETA Yayınları, 2015), 38.

¹⁵³ Hakcu'dan akt. Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, 39.

Böyle bir yönetimin hüküm sürmesi, toplumda kargaşaya ve güvensizliğe neden olurken toplumsal barışı da zorlaştırmaktadır.¹⁵⁴

Toplumda var olan barış eksikliği, bütünleşme sorunu gibi olumsuz durumlar siyaset arenasına da yansımıştır. Toplumun yaşadığı anlaşmazlıklar ve hissettiği güvensizlik, siyasi krizlere ve çalkantılara yol açmıştır. Bunun yanında toplum içerisinde güç, zenginlik ve itibar alanlarındaki dengesiz dağılım sosyal bölünmelerin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda toplumda oluşan çatlakların nedenlerini etki yoğunluklarına göre; kavimler, nesil, cinsiyet, din, dil ve düşünce şeklinde sıralamak mümkündür.¹⁵⁵

Afganistan'da toplum içerisinde yaşanan problemleri incelemek, hem Afgan toplumunu hem de göç nedenlerini anlamak adına önemlidir. Afganistan'da yaşanan başlıca problemler şu şekilde sıralanabilir;

-Kadınların sosyal hayattaki yeri: Afganistan'ın 2003 yılında kavuştuğu modern anlamdaki ilk anayasa; kadın haklarını, kadın-erkek eşitliğini, medeni hakları ve insan haklarını savunur bir nitelikte hazırlanmıştır. Bu anayasa üzerine kadın bakış açısında ve kadın hakları konusunda önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Sosyal, siyasi ve iktisadi alanlarda ve eğitimde kadınlar daha çok görünür olmuştur. Fakat bu iyileşmeler, kadınlar açısından bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Zira tüm bu pratik değişimlerin yanında toplumsal algı hala aynı kalmıştır. Toplum ve kültür erkekten yana tek taraflı bir sistemi benimsemiştir. Hatta yasalardaki ilerlemelere rağmen toplumda, uygulama alanında, kadın hakları konusunda gerilemeler yaşanmıştır. BM raporları 2014 yılında kadına yönelik şiddetin, intihar vakalarının ve kadın cinayetlerinin arttığını göstermektedir. Kadına yönelik bu şiddet daha çok aile içerisinde yaşanmaktadır. Bu durumun başlıca sebepleri ise; ülkede asayişin yetersiz oluşu, yoksulluk, eğitim seviyesindeki düşük oran, ataerkil kültür ve yasaların toplum üzerinde egemenlik kurma noktasında yetersiz kalmasıdır.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Jamali, "Afganistan Siyasetinde Monarşiden Demokrasiye Geçiş", 81.

¹⁵⁵ Jamali, "Afganistan Siyasetinde Monarşiden Demokrasiye Geçiş", 81-82.

¹⁵⁶ Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, 41.

Kadına yönelik şiddetin bir başka boyutu da zorla yaptırılan evliliklerdir. Afganistan medeni kanununa göre reşit olan akıl bir kızın anne-baba izni olmadan evlenmesi mümkün ve uygundur. Kanun, kadınlara eş seçme konusunda özgürlük tanımaktadır. Fakat bu durum büyük bir oranda pratikte kalmakta, uygulamaya geçememektedir. Zira Afganistan’da ailesinin izni olmadan evlenmeye kalkan bir kadının ölüm tehlikesi de bulunmaktadır. Aileler kendi rızaları olmadan evlenen kızlarını öldürebilmekte ya da kızlarını kendi istedikleri biriyle zorla evlendirebilmektedirler. Yapılan araştırmalara göre ülkedeki çiftlerin yalnızca %20-40’ı kendi rızalarıyla evlilik yapmaktadır. Bunun da ötesinde evliliğe zorlanan kadınlar evlendikten sonra da şiddet görmekte ve mahkemeye şikayet etmeleri durumunda var olan şiddetin seviyesi artmaktadır. Tüm bu durumlar ülkede intihar, boşanma, gayri meşru ilişkiler gibi ağır sonuçlar doğurmaktadır.¹⁵⁷

-Göç ve Mülteciler: Göç sorunu tarih boyunca birçok ülkenin gündeminde yer alan bir meseledir. Ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan yaşanan endişeler, işgal ve savaş gibi katlanılması zor durumlar, insanların yaşadıkları yerlerden toplu şekilde ayrılmalarına neden olmuştur. Göç, birçok ülkede olduğu gibi Afganistan için de önemli bir sorundur. Ancak Afganistan’ın tarih boyunca yaşadığı göç deneyimine dair ayrı bir başlık açılacağı için burada göç sorununa dair yalnızca genel bir çerçeve çizilecektir.

Uzun yıllardan beri gündemi işgallerle, iç savaşlarla ve dış müdahalelerle dolu olan Afganistan; sosyal, siyasi ve ekonomik olarak istikrar sağlayamayan, aynı zamanda adı terörle anılan bir ülke konumundadır. Tüm bu nedenlerden dolayı ülke içerisinde yaygın olan huzursuz ve güvensiz hava, burada yaşayan insanları göç etmeye yöneltmiştir.¹⁵⁸

“İstikrarlı göç veren ülke”¹⁵⁹ tanımlamaları yapılan Afganistan; etnik çeşitliliğin fazla olmasından doğan anlaşmazlıklar, yaşadığı işgaller ve terör olayları ile yaşanan iç karışıklıklarla adeta kendi içerisinde “çatışma” üreten bir haline gelmiştir. Özellikle son

¹⁵⁷ Sayed Mobin Hashimi, Afganistan’da Kadınların Sosyo-Kültürel ve Dini Durumları: Cüzcan Örneği (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2013), 57.

¹⁵⁸ Ahmad Jawid Obayd ve Abdullah Karataş, “Afganistan’da Göç Hareketliliğinin Neden ve Sonuçları”, *Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi* 50, (2021), 75.

¹⁵⁹ Göç hareketliliğinin devamlı ve dışarıya doğru yaşandığı ülkelere “istikrarlı göç veren ülke”, arzu edilen yaşam koşullarına ulaşana kadar sürekli şekilde devam eden göçe “istikrarlı göç” ve bu göçmenlere “istikrarlı göçmen” ismi verilmektedir (Geyik Yıldırım, 2018).

yıllarda terör olaylarında yaşanan artışla birlikte çatışmaların boyutu son derece şiddetlenmiştir. Böyle bir süreç sonucunda hiçbir alanda istikrar yakalayamayan bu ülkenin vatandaşları da, gelecek endişesiyle birlikte göçü normalleştirmiştir. Hatta günümüzde Afgan kelimesi; göçmen, mülteci, sığınmacı gibi ifadelerle sık sık yan yana kullanılmaktadır. Afganlar bu ifadelerle birlikte yalnızca anılmakla kalmamakta, göç etmekle ilgili tüm durumları bizzat yaşamaktadır. Günümüzde neredeyse hemen her yerde bir Afgan mülteci görmek mümkündür.¹⁶⁰ Anlaşılacağı üzere böyle bir ortam içerisinde istikrarı sağlamış tek konu, göç olgusudur.¹⁶¹

-Ekonomi: Dünyanın en fakir ülkeleri arasında bulunan Afganistan'ın ekonomisi büyük oranda tarıma dayalı olmasına rağmen topraklarının yalnızca %15'i ekilebilir durumdadır. Ekonomide önemli bir etkiye sahip olan bir diğer alan ise hayvancılıktır. Ülkede özellikle koyun ve keçi yetiştiriciliği büyük önem taşımaktadır. Sanayi ise oldukça küçük çaptadır. Üretim yalnızca tekstil, sabun, el yapımı halılar, gübre, yağ, bakır, kömür, doğal gaz ve mobilyadan ibarettir. Okur-yazar oranı %30 olan ülkede işsizlik sıkıntısı yaşanmaktadır.¹⁶²

6 Ağustos 2021'de Taliban tarafından ele geçirilmesinden bu yana Afganistan'ın ekonomik durumu gitgide kötüleşmektedir. Fakat Afganistan, Taliban'dan önce de ekonomik açıdan sıkıntılı bir durum içerisindeydi.¹⁶³ Yaşanan sıkıntı, ülkenin ekonomisinin büyük ölçüde dış yardımlara bağlı olmasından kaynaklanmaktaydı. Bu dış yardımlar, ülke ekonomisinde gözle görünür bir ilerleme kaydetmiş olsa da, ülkenin ihtiyaçlarının dış ülkelere gelen yardım ve fonlarla karşılanması, ulusal iktisadi kalkınmayı olumsuz etkilemiştir.¹⁶⁴ Zira Afganistan hükümetinin ülkenin kalkınması yönünde harcayabileceği herhangi bir fonu bulunmadığı için yapılması gereken bu

¹⁶⁰ Yavuz Cankara ve Okan Çerez, "Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan'ın Göç Sorunu ve Türkiye'ye Yansımaları", *Türk Dünyası Araştırmaları* 124/245 (2020), 448.

¹⁶¹ Selda Geyik Yıldırım, "Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler", *Göç Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2018), 131.

¹⁶² T.C. Kabil Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "Afganistan Ülke Raporu" (Kabil: T.C. Kabil Büyükelçiliği, 2017).

¹⁶³ NTV, "Afganistan'da Ekonomi Çökmek Üzere: Halkın Sadece Yüzde 5'i Yeterli Yiyeceğe Erişebiliyor", (2021).

¹⁶⁴ Deniz İstikbal, "Afganistan'ın Ekonomi Politikası", *Kriter* 60 (2021), erişim 31.01.2022, <https://kriterdergi.com/dosya-afganistan/afganistanin-ekonomi-politigi>.

harcamalar, başta ABD olmak üzere, para akışı sağlayan ülkelerin yardım durumuna bağlıdır.¹⁶⁵ 2021 Ağustos ayında da ABD ve NATO birliklerinin geri çekilmesi üzerine Taliban'ın iktidara gelmesiyle tüm uluslararası destek fonları kesilmiştir.¹⁶⁶ Taliban'dan önceki iktidarın sahip olduğu 9 milyar dolarlık para, ABD tarafından, Taliban'ın eline geçmemesi için geri çekilince ülkede ekonomik kriz başgöstermiştir.¹⁶⁷

-Siyasi İstikrarsızlık ve Güvenlik Sorunu: Afganistan, kuruluşundan itibaren istikrar kuramamış bir ülkedir. Ülke, tarihi boyunca yalnızca Afganistan'ın son kralı olan Muhammed Zahir Şah'ın döneminde, 1933'ten itibaren 40 yıllık bir nispi siyasi istikrar yaşamıştır.¹⁶⁸ Ülkedeki istikrarsızlık yalnızca siyasette değil; ekonomik, sosyal, toplumsal alanlarda ve eğitim alanında da kendisini göstermektedir. Zaten tüm bu alanlarda yaşanan istikrarsızlıklar, sebep-sonuç ilişkisiyle birbirlerine bağlıdır. Ekonomide yaşanan sorunlar, ülkenin bulunduğu coğrafi konum, yolsuzluk, birçok kültürden insanın bir arada yaşaması, var olan kaynakların etkin kullanılmaması, eğitim sistemindeki yetersizlikler, adalet terazisindeki dengesizlik gibi birçok neden Afganistan'ı istikrarsızlığa sürüklemiştir. Tüm bunların yanında var olan istikrarsızlığın temellerinde yatan bir diğer sebep de uyuşturucu ekonomisidir.¹⁶⁹ Uyuşturucu, Afganistan'ın temel sorunlarından biridir. Ülkede uyuşturucu kullanımı yaygın olduğu gibi dış ülkelere ihraç edecek derecede uyuşturucu üretimi de söz konusudur. Özellikle ABD'nin işgalinden sonra ülkede uyuşturucu kullanımının arttığı gözlemlenmiştir.¹⁷⁰ 2021 yılında ABD ve NATO birliklerinin geri çekilmesi ve Taliban'ın ülkeyi tekrar ele geçirmesiyle birlikte uyuşturucu üretiminde gözle görünür bir artış yaşanmıştır. Bunun sebebi, Taliban'ı siyasi olarak tanımadığını söyleyen dış desteklerin, ülkeden ellerini çekmeleri üzerine ekonomide yaşanan çöküştür.¹⁷¹ Günümüzde Afganistan adeta

¹⁶⁵ T.C. Kabil Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "Afganistan Ülke Raporu", 3.

¹⁶⁶ Sertaç Aktan, "Afganistan'da Ekonomik Kriz: Taliban Sonrası Ülkenin Para Birimi Dolar Karşısında Eridi", *EURONEWS*, (2021), erişim 31.01.2022, <https://tr.euronews.com/2021/12/17/afganistan-da-ekonomik-kriz-taliban-sonras-ulkenin-para-birimi-dolar-kars-s-nda-eridi>.

¹⁶⁷ Jeremy Bowen, "Afganistan'da Açlık Tehlikesi: 'Kimse Yoksulları Umursamıyor, Eve Ekmek Götüremiyoruz'", *BBS News Türkçe* (2021), erişim 31.01.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58633122>.

¹⁶⁸ Mohammed Dayyan Ayoubi, "Siyasi İstikrarsızlığın Uluslararası Ticaret Üzerine Etkisi: Afganistan Örneği" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2018), 71.

¹⁶⁹ Mustafa Arslan, "Afganistan'da İstikrarsızlık ve Temel Sebepleri", *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi* 2 (2016), 48.

¹⁷⁰ Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, 44.

¹⁷¹ Gökçen Tuncer, "Uyuşturucu, Dış Yardımlar ve Gün Yüzü Görmemiş Madenler Üçgeninde Bir Ekonomi: Afganistan", *INDEPENDENT Türkçe* (2021).

dünyanın uyuşturucu merkezi haline gelmiştir ve dünyadaki tüm haşhaş üretiminin %90'ı burada gerçekleşmektedir.¹⁷² Bu haşhaş tarlalarından üretilen afyon ise dünyadaki eroin üretiminin %80'ini karşılamaktadır.¹⁷³

Afganistan'daki çok boyutlu istikrarsızlığın derinlerde yatan kökleri, birçok iç ve dış etkene bağlı olsa da, büyük oranda terör yapılanmalarına dayanmaktadır.¹⁷⁴ Ülkede yaşanan iç savaş, sık sık yapılan askeri müdahaleler, ciddi boyuttaki anayasal değişimler, yolsuzluk gibi durumlar, terör eylemleriyle birlikte siyasi istikrarsızlığı oluşturan başlıca unsurlardır.¹⁷⁵ Terör olgusu siyasi istikrarsızlığa sebep olduğu gibi siyasi istikrarsızlık da terörü yeniden doğurmaktadır.¹⁷⁶ Bu nedenle Afganistan'daki siyasi istikrarsızlığın temeline de yaygın terör faaliyetlerini koymak mümkündür. Avustralya merkezli Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nün (IEP) "2020 Küresel Terörizm Endeksi"ne göre Afganistan, 2019 yılında terörden en çok etkilenen ülke olarak belirlendi. Bu endekse göre, 2019 yılında, dünyada gerçekleşen terör kaynaklı ölümlerin %41'i Afganistan'da yaşanmıştır. Ülkedeki terör kaynaklı ölümlerin sorumluluğundan en büyük payı ise %87 oranıyla Taliban almıştır. Buna rağmen terörden ölümlerde önceki yıla göre %22'lik bir düşüşün yaşanmış olması "umut verici" şeklinde yorumlanmaktadır.¹⁷⁷ Terörün Afganistan'daki hayatı nasıl etkilediğine daha sonra *Tarihsel Arka Plan* başlığında daha ayrıntılı olarak bakılacaktır.

Siyasi istikrarsızlığın bir diğer nedeni de etnik gruplaşmalardır. Bir ülkede var olan etnik çeşitlilik, o ülkeye kültürel anlamda zenginlik katmaktadır. Bu kültürel zenginlik, ülkeyi canlı tutmaktadır fakat katı kabile gelenekleri, dilsel özellikler ve tarihi faktörler gibi etkenler iç kargaşaya neden olmaktadır. Tüm bu etkenler siyasi yönetime gelen kişinin kendi kabilesi lehine kararlar vermesine sebep olmakta ve liderlik alanında

¹⁷² Yegin, "Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu", 44.

¹⁷³ Secunder Kermani, "Afganistan'da Ekonomik Çöküş Metamfetamin ve Eroin Üretimini Arttırdı", *BBC News Türkçe* (2021), erişim 03.02.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59636133>.

¹⁷⁴ Arslan, "Afganistan'da İstikrarsızlık ve Temel Sebepleri", 48.

¹⁷⁵ Posner'den akt. Arslan, "Afganistan'da İstikrarsızlık ve Temel Sebepleri", 49.

¹⁷⁶ Mohammed Dayyan Ayoubi, "Siyasi İstikrarsızlığın Uluslararası Ticaret Üzerine Etkisi: Afganistan Örneği" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2018), 56.

¹⁷⁷ IEP, "Global Terrorism Index 2020: Measuring The Impact of Terrorism", *Institute of Economics & Peace* (2020), 19. 07.02.2022, <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>.

yeteneği, eğitimi ve liyakati bir kenara koyup eşitliğin olmadığı bir yönetim anlayışı oluşturmaktadır. Her kabile kendisinden bir lider çıkarmak istemekte, her lider de kendi kabilesinin istekleri doğrultusunda hareket etmektedir. Toplumsal alanda yaşanan ayrışmaların oluşturduğu çatlaklar sorunları siyasi arenaya da sızdırmaktadır. Aynı şekilde toplumda çıkan anlaşmazlıklar da bu sızıntıdan beslenmektedir. Ülkede yaşayan farklı etnik gruplara, dine ve kültüre ait kişiler tarih boyunca birbirleriyle çatışmış ve hatta bu çatışmaların bir kısmı kanlı olmuştur.¹⁷⁸

Afganistan geçmişten beri dış desteklerle beslenen ve ayakta kalan bir ülke konumunda olduğu için, kendi ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade dışarıdan gelen desteği korumaya yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu ihtiyaçlardan biri de güvenlidir. Fakat Afganistan'da güvenliği olumsuz yönde etkileyen birçok problemler alan bulunmaktadır. Yukarıda sayılan birçok problem ülkenin güveniksizleşmesini desteklemektedir. Uyuşturucu ticareti, terör, iç savaşlar, yolsuzluk, coğrafi şartlar, devlet yapılanmasındaki problemler, iç ve dış müdahaleler ve daha birçok sorun elbirliğiyle ülkede güvenlik olgusunu zedelemektedir. Dolayısıyla Afganistan'daki istikrarsızlığın çözümü için, toplumun güvenliği ve nihayetinde devletin güvenliği sağlanmalıdır.¹⁷⁹

Bir İslam ülkesi olan Afganistan'da yaşayanların %99'u Müslümandır. Müslüman halkın büyük bir kısmı ise Hanefi mezhebine mensupken %20 gibi önemli bir kısım da Şia'nın farklı kollarına mensuptur. Müslümanlar dışında ise az sayıda Hindu ve Yahudi bulunmaktadır. Neredeyse tamamı Müslüman olan Afganistan toplumunda tasavvufun ve tarikatların yeri oldukça önemlidir. Sosyal hayat ve din, tasavvuf ile biçimlenmektedir. Aynı zamanda ülkenin dört bir yanında çok sayıda tekke, zaviye, türbe ve yatırlara rastlamak mümkündür. Sosyal hayatta olduğu gibi eğitimde de İslami gelenek hakimdir. İslam'ın ve geleneksel kültürün yeni nesillere aktarılması ve kitlelerin harekete geçirilmesi eğitim aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, İslam kültürü açısından bir tehlike olarak görülen modernizmden uzak durulmaktadır. Bunun için de tarikat ve tasavvuftan destek alınmaktadır. İşgalci Sovyet rejimi ve

¹⁷⁸ Jamali, "Afganistan Siyasetinde Monarşiden Demokrasiye Geçiş", 81-82.

¹⁷⁹ Bülent Aras ve Şule Toktaş, *Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan* (Ankara: SETA Yayınları, 2008), 66-75.

komünizme karşı başlatılan ayaklanmalarda tarikat şeyhlerinin ve müridlerinin fiili etkisi oldukça büyüktür.¹⁸⁰

Afganistan geçmiş dönemlerde İslam dünyasının önemli ilim ve kültür merkezlerindendi. Ancak bugün, küresel anlamda, ilim ve kültür konusunda geri planda görülmektedir. Geçmişte birçok önemli ilim adamının memleketi olan Afganistan; Gazneli Mahmud, Biruni, Utbi, Firdevsi gibi dünyaca ünlü isimler yetiştirmiştir. Fakat iktisadi ve sosyal açıdan gelişmemiş olması, eğitimde de yetersiz kalmasına neden olmuştur. Nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır ve bu nedenle okuma-yazma oranı oldukça düşük bir seviyededir. Özellikle kırsal alanlardaki eğitim, büyük oranda geleneksel şekilde ve cami, medrese gibi kurumlarda verilmektedir. Ülkenin ilk üniversitesi olan Kabil Üniversitesi 1932 yılında kurulmuştur. 1963 yılında kurulan Celalabad Üniversitesi, Kabil Üniversitesi ile birlikte ülkenin en önemli yükseköğretim kurumudur.¹⁸¹

“Gelenek” kavramı Afganistan için tıpkı din gibi oldukça önemlidir. Geleneğin büyük bir kısmı dini unsurları da içerisinde barındırmaktadır. Gelenek, din ile birlikte, insanların eylemlerini, siyasal hayatın işleyişini, siyasal ve toplumsal kanunları şekillendirmektedir. Buna rağmen yeni genç kuşak, yavaş yavaş kendi geleneksel değerlerinden uzaklaşmaya ve batı tarzı değerleri benimsemeye başlamıştır. Bu geçiş süreci, toplumda önemli bir sosyal çözülme sürecinin de başlangıcı olmuştur. Gençlerin Batıya yönelmesinin dışında savaşlar, kentleşme, yaşanan göçler, ekonomik problemler, eğitimdeki yetersizlik, sanayileşme, din algısındaki değişim, sosyal ve siyasi istikrarsızlıklar da sosyal çözülmeyi destekleyen unsurlar arasındadır.¹⁸² Afganistan toplumundaki sosyal çözülmeye birlikte modernleşme süreci, oldukça uzun süreli ve sancılı olmuştur. Geleneğe ve dine sıkı sıkıya bağlı olan bu toplum, değişime direnç göstermiştir.

¹⁸⁰ Saray, “Afganistan”, 403.

¹⁸¹ Saray, “Afganistan”, 407.

¹⁸² Abdulkhakim Bashardost, “Afganistan’da Sosyal Çözülme ve Televizyon Etkisi” (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2014).

2.1.2. Tarihsel Arka Plan

Ruth Wodak, doğru bir eleştirel analiz yapabilmek için tarihsel arka planı her zaman analiz kapsamında tutmaktadır.¹⁸³ Bu nedenle hem Afgan göçünü daha iyi anlamlandırabilmek hem de analizi sağlam bir zemine oturtabilmek adına Afganistan'ın tarihinden söz etmek gereklidir. Afganistan, denize kıyısı olmayan bir ülke olsa da coğrafi olarak stratejik bir konuma sahiptir. Orta ve Güney Asya'nın ortasında bulunan ülke, bu iki önemli Asya coğrafyası arasında köprü niteliği taşımaktadır. Coğrafi ve jeopolitik konumu itibarıyla kültürel ve ekonomik açıdan alışveriş güzergahı üzerinde bulunduğu için aynı zamanda göç geçiş yatağıdır. Bu özelliğinden dolayı Afganistan, tarih boyu stratejik konumu nedeniyle savaşların odağında olmuştur ve birçok imparator tarafından işgal edilmiştir.¹⁸⁴

Afganistan'ın yazılı tarihi büyük bir Pers imparatorluğu olan Ahamenişler ile başlasa da MÖ 3000 yıllarında dahi bu topraklarda kentleşmiş bir medeniyetin varlığına dair izler bulunmaktadır. Bölgede döneme ait birçok antik şehir kalıntısı mevcuttur. Fakat bu izlerin kimlere ait olduğu henüz bilinmemektedir. Yaklaşık dört asır boyunca Persler'in hakimiyetinde kalmış olan bölge, Büyük İskender ile MÖ 330 yılında yapılan Gaugamela Savaşı'ndan sonra Yunan hakimiyetine geçmiştir. Büyük İskender'in ölümünden sonra Makedonya İmparatorluğu'nun parçalanması ile bu bölge, İskender'in komutanlarından biri olan Seleukos'un kurduğu, kendi ismini taşıyan bir Yunan devleti haline gelmiştir. Bir süre sonra Hint Mauryalılar ile yapılan savaşın ardından bölgenin güneyi Maurya egemenliğine girerken kuzeyde ise Greko-Bakteriya devleti kurulmuştur. Böylece bölgede bulunan Yunan, Hint ve Fars hakimiyetleri sayesinde üç kültür harmanlanmış ve yeni bir kültür ortaya çıkmıştır.¹⁸⁵ Greko-Bakteriya devletinin zayıflamasının ardından MS 1. yüzyılda bölge tekrar fars kökenli Parslar'ın himayesine geçmiş ve aynı yüzyılda Kuzey Asya'dan gelen, fars kökenli, göçmen Yüeci ve Saka kabileleri buraya yerleşmiştir. Zamanla Greko-Bakteriyalar ve Yüeci kabileleri birleşerek Kuşan Krallığını meydana getirmiş ve Kuzey Hindistan'a kadar uzanan

¹⁸³ Ruth Wodak, "The Discourse-Historical Approach", 14-15.

¹⁸⁴ Saray, "Afganistan", 404.

¹⁸⁵ Saray, "Afganistan", 407.

bölgeyi yaklaşık 350 yıl yönetmişlerdir. Kuşan Krallığı, dönemi boyunca uzun yollar inşa etmiş ve Çin'den Roma'ya ve Etiyopya'ya uzanan ticareti kendi kontrollerinde tutmuşlardır. Bir ticaret üssü haline gelen ülke zamanla zenginleşip refah düzeyini arttırsa da bu esnada Batıda tekrar güçlenen Fars Sasani İmparatorluğu, bölgeyi kısa sürede etkisi altına almıştır. Sasani yönetimi döneminde Afganistan göçmen Türk kabilelerinin akınına uğramış ve bölgede yaşayan halk üzerinde kültürel izler bırakmışlardır. Sasani İmparatorluğu'nun MS 651 yılında İslam İmparatorluğu tarafından yıkılmasının ardından Afganistan, dört halife döneminde Arap kontrolü altına girmiştir.¹⁸⁶

Araplar'dan önce ağırlıklı olarak Budist ve Zerdüş olan Afganistan halkı önce Emeviler daha sonra Abbasiler yönetimine geçerek Müslümanlaşsa da Hindu ve Budist yönetiminde kalan Kabil, bağımsız bir ticari kent olmaya devam etmiştir. Zamanla Abbasiler'in zayıflamasıyla 861 yılında Fars kökenli Seferiler, İran, Afganistan ve Kuzey Hindistan'ın kontrolünü ele geçirmişlerdir. Bu yeni dönemle birlikte Afgan halkı tamamen Müslümanlaşmış ve bölge İslam egemenliğine girmiştir. Seferilerin yönetimi sonrası yine bir Fars hanedanlığı olan Samaniler bölgeyi ele geçirmiştir. Samaniler döneminde de İslam ve Fars kültürü bölgeye egemen olmuştur. Samani devleti içerisindeki Türk kökenli komutan Alp Tigin (veya Alp Tegin) zamanla ülke kontrolünü ele geçirerek Gazne devletini kurmuştur. Bölgede kurulan ilk Türk devleti olan Gazneliler, Afganistan sınırları içerisinde bulunan Gazne şehrini halen başkent olarak kullanmaktadır.¹⁸⁷

1040 yılında Gazneliler ve Selçuklular arasında gerçekleşen Dandanakan Savaşı sonrasında bölgede Selçukluların hakimiyeti artmıştır. 1186 yılında yıkılan Gazne devletinin ardından bölge zamanla Harzemşahlar yönetimine girmiştir. Bu dönemde ve sonrasında da sürekli işgallerin ve savaşların hüküm sürdüğü bölgede Ahmed Şah Dürani 1747'de Afganistan devletini kurana kadar Moğollar, Timurlar ve Safeviler'in

¹⁸⁶ Atiqullah Behroz, "Afganistan Siyasi Coğrafyası Ekseninde Tarih Ve Toplum" (Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, 2020), 20.

¹⁸⁷ Ahmad Jawid Noorullhak, "İlk Fetihlerden Gaznelilerin Son Dönemine Kadar Afganistan'ın İslâmlaşma Süreci" (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2005).

egemenliği tarihe kayıt edilmiştir. Sürekli işgallere maruz kalan ülkedeki asıl hüküm süren ise yıllar boyu bitmeyen istikrarsızlık oluştur.¹⁸⁸

1747 yılında Afşar şahı Nadi şah'ın süvari komutanı olan Ahmed şah Dürani, Afganistan bölgesine gelerek Peştun kabilelerini bir araya toplamış ve bölgede hakimiyet kurmuştur. Dürani adıyla kurulan imparatorluk, bölgede modern Afganistan'ın oluşmasında önemli bir mihenk taşı olmuştur. Devlet yönetimi konusunda tecrübe sahibi olan Ahmed şah Dürani 25 yıllık hükümdarlık hayatında üç kez Hindistan'a sefer düzenlemiş ve Hindistan'da ele geãirdiđi bölgeler ile Delhi'ye kadar olan bölgeyi egemenliği altına almıştır. Fakat Ahmed şah Dürani'inin ölümünden sonra Draniler'in Hintlilere yenilmesiyle devlet tekrar gerilemiştir. Zamanla Āin ve diğer ülkelerle olan ticaret gerilemiş, ülke ekonomisi zayıflamıştır. Bölgede güçlenen Rusya ve İngiltere tarafından sömürge haline gelen Hindistan, Afganistan'ın izole bir hale gelmesine neden olmuştur. 1826 yılına gelindiğinde Dost Muhammed Han, Durani hanedanını tahttan indirmiş ve Afganistan emirliğini kurmuştur.¹⁸⁹ Muhammed Han uzun yıllar Rusya ile İngiltere arasında dengeleyici bir politika izlemiştir. Fakat Rusların Afganistan'ı işgal edip Hindistan'daki smrgesini tehdit etmesinden korkan İngiltere Afganistan'ı işgal edip Muhammed Han'ı tahttan indirmiştir. İngiltere'nin işgalden sonra askeri birliklerinin büyük çoğunluğunu Hindistan'a çekmesinin ardından Kabil'de bir ayaklanma yaşanmış ve İngiliz gçleri yenilmiş; Dost Muhammed Han'ın torunu Emir Abdurrahman Han yönetime gelmiştir.¹⁹⁰

Emir Abdurrahman Han 21 yıllık hükümdarlığı süresince Afganistan'da siyasi birlik oluşturmaya çalışmıştır ve bunda başarılı olmuştur. Afganistan'ın İngiltere'yi yenmesinden 40 yıl sonra İngiltere Afganistan'ı tekrar işgal etmiştir. 3. Afgan-İngiliz Savaşı sonunda Afganistan'ın tam bağımsız bir ülke olduğu İngiltere ve Batı dünyası tarafından kabul edilmiştir. İngilizlerin bölgeden tamamen çekilmesiyle birlikte Afganistan Krallığı kurulmuş ve ülkesinin İngiltere etkisinden kurtarılarak bağımsızlaşmasına önderlik eden aynı zamanda Emir Abdurrahman Han'ın torunu olan

¹⁸⁸ Noorulhak, "İlk Fetihlerden Gaznelilerin Son Dönemine Kadar Afganistan'ın İslamlaşma Süreci", 103-104.

¹⁸⁹ Behroz, "Afganistan Siyasi Coğrafyası Ekseninde Tarih Ve Toplum", 22-24.

¹⁹⁰ Yegin, "Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu", 19.

Emanullah Han ilk Afganistan kralı olmuştur. Emanullah Han yönetime gelmesinin ardından Rusya'daki komünist rejimi tanımış ve Sovyetler Birliği de Afganistan'ı resmen tanıyan ilk devlet olmuştur. 28 Şubat 1921'e gelindiğinde iki ülke arasında imzalanan tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşması, ileriki zamanlarda komünistler açısından Afganistan ile ilişkiler konusunda bir dönüm noktası oluşturmuştur.¹⁹¹

Atatürk ile aynı dönemde yaşayan Emanullah Han tıpkı onun gibi Batı yanlısı modernleşme girişimlerinde bulunmuştur. Türkiye'de uygulanan devrimleri ve modernleşme hareketlerini kendi ülkesinde de uygulayan Emanullah Han aynı zamanda dış dünya ile olan ilişkilerini de kuvvetlendirmiştir. Fakat modernleşme adı altında çıkarılan başörtüsü yasağı, Avrupai kıyafet giyme mecburiyeti, günlük karşılaşmalarda selam vermek yerine şapka çıkarılması gibi uygulamalar toplumun değerleriyle örtüşmediği için bazı iç çatışmalar ve ayaklanmalar yaşanmıştır. Bu ayaklanmalardan biri olan ve Tacik Habibullah Gülgani tarafından başlatılan 1928 ayaklanması Emanullah Han'ın devrilmesiyle sonuçlanmıştır. İktidara geçen Habibullah Gülgani yalnızca dokuz ay tahtta kalabildikten sonra Afganistan'ın Fransa elçisi olan Nadir Şah kardeşiyle birlikte İngiliz işgalinde olan Hindistan'a gelerek Pakistan Peştunları ile İngilizlerin yardımı almış ve Afganistan'a girmiştir. Ardından Afganistan Peştunlarını ayaklandırarak Habibullah Gülgani'yi devirmiş ve yerine geçmiştir. Bu durum Afganistan'da zaten mevcut olan Kabile eksenli ayrışmaları daha da derinleştirmiş ve Afganistan'ın bugün yaşadığı birçok sorunun temelinde yatan kabilecilik anlayışını ateşlemiştir.¹⁹² Nadir Şah'ın dört yıllık saltanat hayatının ardından oğlu Muhammed Zahir Şah başa geçmiştir. Fakat 1973 yılında kayınbiraderi Muhammed Davut Han tarafından düzenlenen bir darbe ile iktidardan düşürülmüş, ardından Afganistan Cumhuriyeti kurularak Muhammed Davut Han ülkenin ilk başbakanı olmuştur. Davut Han liderliği süresince dış ülkelerle ve özellikle de Ruslarla ılımlı ilişkiler kurmuştur. Davut Han, Ruslarla pek çok projeye imza atmış ve samimi ilişkiler yürütmüştür. Fakat bu ilişki Afganistan Hükümeti'nin menfaatinde ilerleyip gelişmesini sağlamaktan ziyade ülkeyi Ruslara bağımlı hale getirmiştir. Ülkede yaşanan siyasi istikrarsızlık ve

¹⁹¹ Yegin, "Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu", 19.

¹⁹² Mohammed Rahim Rahimi, "Türkiye Ve Afganistan'da Modernleşme Tecrübeleri Mustafa Kemal Atatürk Ve Amanullah Han Devirlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi" (Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2015), 83-85.

Sovyetler Birliğinin devlet yönetimine doğrudan müdahale etmesi, ülkeyi büyük zarara uğratacak olan bir işgal sürecine zemin hazırlamıştır. 5 yıl süren Cumhuriyet yönetiminin ardından Muhammed Han ve ailesi suikaste uğramış ve komünist darbe sonrası demokratik Afgan Cumhuriyeti kurulmuştur.¹⁹³

Sovyetler Birliği yanlısı olan Davut Han'a düzenlenen suikast sonrası kurulan Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nin Devrim Konseyi başkanlığına, başbakanlığına ve Afganistan Demokratik Halk Partisi genel sekreterliğine Nur Muhammed Tereki getirilmiştir. Komünist liderler Hafızullah Emin ve Babrak Karmal ise başkan yardımcılığına getirilmiştir. Tereki, Sovyetlerin çizgisinde sert reformlar yapmaya başlamıştır. Yeni kurulan komünist rejim, ülkede dini ve gelenekleri baskılayıcı bir politika izlemiştir. Bu durum yüzyıllar boyunca dine ve geleneğe bağlı olan Afganistan halkını kışkırtarak geniş çaplı ayaklanmalar yaşanmasına neden olmuştur. Yönetime karşı başlatılan halk ayaklanmaları kısa sürede tüm ülkeye yayılırken yurt dışına elçilik görevi ile gönderilmiş olan ve kendi aralarında yarışa giren komünist liderler görevden alınarak partiden ihraç edilmiştir. Bu durum komünist liderler arasında bir iktidar atışması oluşturmuş ve Büyükelçilik görevi elinden alınan Babrak Karmal, Moskova'ya sığınmıştır.¹⁹⁴

Ardından Tereki, Hafızullah Emin'i başbakanlığa geçirse de ayaklanmalar durdurulamamış; Moskova'dan silah, cephane ve askeri yardım alınmıştır. Buna rağmen halk ayaklanmalarının yanı sıra siyasi kargaşa da devam ederken Tereki, Moskova dönüşü Kabil havaalanında vurulmuş ve Hafızullah Emin başa geçmiştir. Hafızullah Emin ayaklanmaları durdurmak için ABD ve Pakistan'dan yardım istemiş ancak bu durum Sovyetleri ve komünistleri harekete geçirmiştir. Hem siyasi hem de sosyal karışıklılar devam ederken Sovyetler Birliği 24 Aralık 1979'da Kabil'e asker indirerek ülkeyi işgal etmeye başlamıştır. Işgali izleyen üçüncü günde Hafızullah Emin öldürülmüş ve Moskova'da bulunan Babrak Karmal başbakanlığa getirilmiştir.¹⁹⁵ Sovyetler ile dostluğu her zaman önemseyen ve bunu vatanseverlik olarak atfeden

¹⁹³ Behroz, "Afganistan Siyasi Coğrafyası Ekseninde Tarih Ve Toplum", 54-55.

¹⁹⁴ İlhan Bilg, "Afganistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1 (1988), 409. 30.04.2022, <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/1/C01015456.pdf>.

¹⁹⁵ Bilg, "Afganistan", 411.

Babrak Karmal'ın yönetimi birçok alanda sorun yaşamıştır. Gelir düşüklüğü, fakirleşme, adaletsiz gelir dağılımı gibi sosyo-ekonomik sorunların oluşmasının yanında yönetim, mücahitlere karşı güçlü bir direniş gösterememiştir. Babrak Karmal işgalden sonra güçlenmiş olsa da ayaklanmaları durduramamıştır. Ülkenin merkezi şehirleri hükümetteyken kırsal kesimler mücahitlerin elinden alınamamış ve ülkede yaşanan kamu düzensizliğine Sovyet askerleri müdahale etmeye başlamıştır. Komünist güçlere karşı savaşma imkanı bulamayan mücahitler, direnişlerini yurt dışına taşımıştır ve bu dönemde Pakistan ve İran'a milyonlarca Afgan göç etmiştir. Mücahitler yönetime karşı silahlı mücadeleyi buralardan da yürütmüş ve hem İslam dünyasından hem de bazı Batılı ülkelerden destek alarak komünist rejimi zayıflatmışlardır. Bunun üzerine Sovyetler Birliği güç kaybederek ülkeden çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁹⁶

Sovyetler birliğini yıkılması ve Sovyet güçlerinin ülkeden çekilmesiyle birlikte 1992 yılında Burhanettin Rabbani önderliğinde Afganistan İslam Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat bu durum ülke içerisinde yaşanan siyasi gruplaşmalara ve istikrarsızlığa bir son vermemiştir. Taliban ismini taşıyan ve büyük çoğunluğu Peştunlar'dan oluşan Sünni İslamcı grup 1996 yılında Kabil'i ele geçirerek Burhanettin Rabbani iktidarını indirmiştir. Burhanettin Rabbani'nin ardından Taliban lideri Muhammet Ömer'in hükümdarlığa gelmesiyle ülkede 5 yıllık Taliban rejimi başlamıştır.¹⁹⁷

1919 yılında Emanullah Han tarafından bağımsızlığı kazanılan Afganistan, modernleşme yolunda ilerlemeye çalışmasına rağmen, bir yandan devam eden iç çekişmeler ve istikrarsız, kötü yönetim nedeniyle bu girişiminde başarısız olmuştur. 1978 yılında başlayan Sovyet işgali ise ülkenin durumunu daha da kötüye götürmüştür. Çünkü Sovyet işgaline direnen gruplar, ABD tarafından destek görmüştür. Hem ekonomik hem lojistik hem de ideolojik boyutlara sahip olan bu destek, Sovyet güçlerinin ülkeden çekilmesinin ardından İslami bir örgütün kurulmasında kaynak oluşturmuştur. Bu örgüt 1994 yılında Kandahar'da imam olan Molla Muhammed Ömer tarafından Taliban adıyla şekillenmiştir.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Hasibullah Sadeed, "Sovyetler'in Afganistan'ı İşgal Etmesi ve Afgan Halkının Direnişi" (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2017), 84.

¹⁹⁷ Hasibullah Sadeed, "Sovyetler'in Afganistan'ı İşgal Etmesi ve Afgan Halkının Direnişi", 197.

¹⁹⁸ Abuzar Mohammed Ali, "1979-2019 Yılları Arası SSCB, Taliban ve NATO Dönemlerinde Afganistan'ın Göç Sorunları" (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2021), 41-42.

Talib kelimesi Arapçada “talebe” kelimesinden gelmektedir ve çoğulu “taliban”dır. Sözcüğün Farsça karşılığı ise; din öğrencisi, mollalardan ders alan İslam talebesidir. Örgütün kendilerine Taliban ismini vermelerindeki amaç kendileri ile mücahitler arasına bir mesafe koyarak farklılaşmak, mücahitlerin iktidarı ele geçirmeye çalışan parti siyasetinden ziyade kendilerinin tüm toplumu arındıracak olan bir hareket olduklarını göstermektir.¹⁹⁹

Taliban örgütü kendi içerisinde beyaz sarıklılar ve siyah sarıklılar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Başlarına beyaz renkte sarık takanlar genellikle; bakan, vali, savcı, hakim ya da dini polislerden oluşan Taliban’ın önde gelen kişileridir. Siyah renkte sarık takanlar ise statü bakımından diğerlerinden aşağıda olan, sadece savaşçı askerlerden ibarettir. İki sınıfa ayrılmış Taliban grubu ailelerinden ve yerleşim yerlerinden uzak yaşayan, kendilerini İslam’ın taraftarı ve bayrakçısı olarak tanımlayan kimselerden oluşmaktadır. İslamiyet’i yaşatma ve ülkeyi kurtarma iddiasında olan bu grubun, Kabil’i ele geçirmeden önce yeni bir devlet inşa etmek hedefleri bulunmamaktadır.²⁰⁰

Afganistan’da Taliban’ın yükselişi, Pakistan’a ait 35 yardım kamyonunun bir konvoyla Türkmenistan’a doğru hareket etmesiyle başlamıştır. Bu yardım girişimi, Pakistan Devlet Başkanı Benazir Butto ile Türkmenistan arasında imzalanan bir ticaret protokolüne dayanmaktadır. Bu yardım girişiminin haberini alan Kandaharlı komutanlar Emir Laley, Mansur ve Açekzey Kandahar havaalanı yakınlarında konvoyu durdurarak kendilerine de pay verilmesini istemişlerdir. Komutanların bu istekleri kabul edilmeyince İslamabat’tan yardım istenmiş, İslamabat da Taliban’a destek vererek yolu kesen komutanları etkisiz hale getirmiştir. Taliban, komutanlardan biri olan Mansur’u çöle kadar takip ederek öldürmüş, cesedini de tankın namlusuna asıp güç gösterisinde bulunmuştur.²⁰¹

¹⁹⁹ Mülde’den akt. Abdulghani Aydın, “Afganistan’da Taliban Hareketinin Ortaya Çıkışı Ve Mezhebi Görüşleri” (Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2010), 25.

²⁰⁰ Mülde’den akt. Aydın, “Afganistan’da Taliban Hareketinin Ortaya Çıkışı Ve Mezhebi Görüşleri”, 26.

²⁰¹ Yılmaz Soyyer, *Taliban (Bir İdeolojinin İzdüşümü)* (Isparta: Fakülte Kitapevi, 2002), 133.

Taliban'ın Afganistan'da yükselişinden önce ülke neredeyse bölünmüş bir durumdaydı. Mücahit gruplar arasında liderlik çatışmaları ve liderler arasında yaşanan anlaşmazlıklar zaten istikrarsız olan ülkeyi iyice zorlamaktaydı. Böyle karışık bir ortamda Kandahar'da imam olan Molla Muhammed Ömer, öğrencileriyle birlikte hareket ederek “fesat” olarak nitelendirdikleri mücahit gruplarla savaşmaya karar vermiştir. Başlangıçta 50 öğrenciyi barındıran bu grup hareketi, ülkede yıllardır devam eden iç karışıklıklardan, savaşlardan, düzensizliklerden yorgun düşmüş Afgan halkı tarafından ilgi görmüştür. Resmi olarak 1994 yılında Taliban olarak örgütlenen bu grup, 1995 yılında Herat'ı, 1996 yılında Kabil'i ve 1997 yılında Mezar-ı Şerifi kontrol altına alarak Afganistan'ın üç önemli bölgesini ele geçirmiştir. Taliban'ın bu hızlı yükselişinden rahatsız olan Mücahit gruplar direniş gösterse de bir başarı elde edememişlerdir. Aynı zamanda ülkede yaşanan istikrarsızlık, çatışma ortamı, liderlerin güç savaşları gibi etkenlerle birlikte uluslararası alanda üstü örtülü şekilde Taliban'a destek verilmesi ya da kayıtsız kalınması gibi unsurlar Taliban'ın yükselmesinde etkili olmuştur.²⁰²

Taliban rejiminin yönetime hakim olmasıyla birlikte ülkede neredeyse her alanda değişiklikler yaşanmıştır. Örgüt genel anlamda baskıcı ve katı şeriat kurallarını izleyen bir politika benimsemiştir. Teknolojik aletler, filmler, kitaplar, resim, heykel gibi birçok insanları İslam inancından uzaklaştırdığına inanılan uğraşlar yasaklanmıştır.²⁰³ Kendisi dışında var olan tüm İslami hareketlere ve gruplara dışlayıcı bir tutum sergilerken diğer taraftan Yahudi ya da Hristiyan olanlarla savaşmayı davalarının gereği olarak görmüştür. Temel iddiaları İslam rejimini tesis etmek ve şeriatı yaşatmak olan Taliban, ülkedeki bütün erkeklerin sakal bırakmasını zorunlu kılmış, devlet memurlarının ve öğrencilerin sarıksız dolaşmasını ve kadınların tek başlarına sokağa çıkmalarını yasaklamıştır. Namaz vakitlerinde camilerde yoklama alınmaya başlamış, namaz kılamayanlar sopa ile cezalandırılmış, namaz vakitlerinde esnafın dükkanları kapatılmıştır.²⁰⁴ Yönetimde oldukları süre boyunca anayasalarının Kur'an olduğunu

²⁰² Ali Ahmetbeyoğlu, *Afganistan Üzerine Bir Araştırma* (İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2002).

²⁰³ Damla Şahin, “Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1 (2016): 233-234.

²⁰⁴ Akbarshah Amadi, “Dinsel Şiddetin Sosyo-Politik Kaynakları: Taliban Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2017): 127-128.

ifade eden Taliban, şeriatı en katı şekilde uygulamaya çalışmış ve ilerleyen dönemlerde halkın tepkisini çekmiştir.²⁰⁵

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika'da gerçekleşen terör saldırısının ardından, Afganistan yönetiminin El Kaide örgütüne destek vermesi sebep gösterilerek, 11 Eylülden iki ay sonra Amerika Birleşik Devletleri tarafından, Taliban rejimine son verilmiştir. Böylece Afganistan tarihinde yeni bir dönem ve yeni bir dönem başlamıştır.²⁰⁶

11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide tarafından Dünya Ticaret Örgütü'nü hedef alan saldırıdan itibaren Afganistan ismi ABD ile anılmaya başlanmıştır. ABD, El-Kaide örgütü lideri Usame Bin Ladin'i sakladığı gerekçesiyle Taliban'ı uyarmıştır. Taliban delillerin yeterli olmadığını öne sürerek bu çağrışı reddetmiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından ABD, İngiltere'yi yanına alarak 7 Ekim 2001'de bir askeri müdahale başlamıştır. 17 Kasım 2001 tarihinde ABD, müttefik ordularıyla birlikte, büyük bir hava saldırısı düzenleyerek Afganistan iktidarını elinde bulunduran Taliban yönetimini devirmiştir.²⁰⁷

Taliban yönetiminin devrilmesinin ardından Aralık 2001 tarihinde ülkenin yeniden inşası amacıyla Birleşmiş Milletler önderliğinde Almanya'nın Bonn kentinde tüm tarafların katılımıyla bir konferans düzenlenmiş ve Bonn anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmada alınan kararlar Afganistan'da birçok değişime yol açmıştır.²⁰⁸ Anlaşmaya göre Taliban ve El-Kaide gibi örgütlerin Afganistan'da yönetimi ele geçirememesi hususunda önlemler alınması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda Afganistan'ın güvenliğini inşa etmek amacıyla ISAF (Uluslararası Güvenlik Destek Gücü) oluşturulmuş, ISAF askerleri ülkeye yerleşmeye başlamıştır. Hamid Karzai başkanlığında geçici bir hükümet kurulmuş, 2003 yılına gelindiğinde İngiltere'nin önderliğinde bulunan ve 18 ülkeden oluşan ISAF komutası Kuzey Atlantik Antlaşması

²⁰⁵ Şahin, "Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi", 236.

²⁰⁶ Şahin, "Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi", 236.

²⁰⁷ Mehmet Köçer, "Afganistan'da Taliban Sonrası Sosyal Değişim", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 46 (2019): 371.

²⁰⁸ Mohammed Ali, "1979-2019 Yılları Arası SSCB, Taliban ve NATO Dönemlerinde Afganistan'ın Göç Sorunları", 44.

Örgütü'ne (NATO) geçmiş ve 2006 yılı itibariyle NATO'nun varlığı ülkede iyice hissedilir olmuştur.²⁰⁹

2009 yılında ABD Başkanı olan ve Afganistan savaşını ABD tarihinin en uzun savaşı şeklinde nitelendiren Barack Obama, bu savaşı bitirmek için 2014 yılı itibariyle askeri birliklerin sayısını azaltacağını ve bunu izleyen yıllarda 9800 hizmet personelinin Afganistan'da göreve başlayacağını belirtmiştir. Hamid Karzai'nin 2014 yılında görevi bırakmasının ardından yerine Eşref Gani Ahmadzai'nin gelmesinden hemen sonra ABD ile İkili Güvenlik Anlaşması ve NATO ile Barış İçin Ortaklık Kuvvetlerinin Statüsü Anlaşması'nı(SOFA) imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre 9800 olan personel sayısı yarıya indirilmiş ve görev yapacak ABD askerlerinin sayısı bin olarak belirlenmiştir. Fakat 2015 yılına gelindiğinde Obama savaşı bitirme sürecini uzattığını açıklayarak askerleri ülkeden çekmemiş ve 9800 personelin 2016 yılının sonuna kadar Afganistan'da kalacağını söylemiştir. Afganistan'da kalacak olan bu birliklerin ise El-Kaide gibi terör örgütlerine karşı operasyonlara devam edeceğini ve aynı zamanda Afgan güvenlik güçlerine de eğitim vereceklerini belirtmiştir.²¹⁰

ABD'nin terörle mücadele adı altında Afganistan'ı işgal etmesinin ardından geçen 20 yıllık sürece bakıldığında ülkede istikrarın tamamen sağlandığını söylemek mümkün değildir. Bu süre zarfında her iki tarafta da kayıplar vermiştir. Aynı zamanda ülke üzerinde Taliban etkisi de yok edilememiştir. Bu durum halkın ABD'ye yönelik tutumunu da etkilemiştir. Özellikle de Taliban'ın kırsaldaki varlığının yok edilmediğini gören halk başlarda Taliban'ın baskıcı tutumundan sıkılmış ve ABD'yi bir kurtarıcı olarak görmüş olsa da sonrasında yapılan politikalara tepki göstermiştir. Taliban'ın varlığının yok edilmemesinin ötesinde, halkın kültürel ve dini yapısına uygun olmayan bazı politikalar bu terör örgütünün daha da yükselmesine neden olmuştur. Sivil yerleşim yerlerine düzenlenen saldırılar, köy ve kasaba gibi kırsal bölgelere yapılan ani baskınlar, Kur'an sayfalarının yırtılması ve yakılması, erkek askerlerin kadınların üzerini araması gibi dini ve kültürü hiçe sayma gibi uygulamalar buna örnektir. Afgan kültürüne uymayan bu davranışlar ve toplumsal değerlerin çiğnenmesi, Afgan halkı tarafından

²⁰⁹ Şahin, "Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi", 241.

²¹⁰ Mohammed Ali, "1979-2019 Yılları Arası SSCB, Taliban ve NATO Dönemlerinde Afganistan'ın Göç Sorunları", 45.

tepki görmüştür. Dolayısıyla son duruma bakıldığında ABD'nin NATO müdahalesi, Afganistan'daki terörü bitirmemekle birlikte eskisinden daha iyi bir Afganistan oluşturamamıştır.²¹¹

ABD ve müttefikleri 2001 yılında Afganistan'a askeri bir müdahalede bulunmuş ve Afganistan'ı Taliban, El-Kaide gibi terör örgütlerinden temizleyeceğini iddia ederek güçlü bir merkezi yönetim hayali ve 9 milyon dolarlık bir Afgan ordusu kurmuştur. Fakat ABD ve NATO'nun Afganistan'da varlığını sürdürmüş olduğu 20 yıllık süreçte Taliban'a karşı verilen mücadelede başarı gösterilememiştir. Bunun da ötesinde 9 milyon dolar harcanarak kurulmuş olan Afgan ordusu ve merkezi hükümet dağılmıştır. Washington yönetimi 20 yıl boyunca desteklemiş olduğu Kabil yönetiminden ve ülkeden tamamen çekilmiştir. Bu durum, daha önce birçok kez yaşanmış olduğu gibi, ülkeyi siyasi ve ekonomik bir krize sürüklemiştir.²¹²

ABD başarısız olarak çıkmış olduğu en uzun savaşın ardından bu başarısızlığını perdelemek adına Taliban ile uzlaşma yoluna gitmiştir. Taliban ve dönemin ABD başkanı Donald Trump arasında geçen görüşmeler, 29 Şubat 2020 tarihinde Doha'da bir anlaşmaya varmıştır. İmzalanan bu anlaşmanın ardından Taliban, El-Kaide örgütünün ve ABD'nin "terör örgütü" olarak nitelendirdiği tüm grupların Afganistan'da faaliyet göstermesini engellenmesi sözüne karşılık ABD askerleri Afganistan'dan tamamen çekilme kararı almıştır. Bu doğrultuda ABD askerleri için nihai geri çekilme tarihi 1 Mayıs 2020 olarak belirlenmiştir.²¹³ ABD'de yapılan başkanlık seçimlerinin ardından yönetime gelen Joe Biden 1 Mayıs tarihini 31 Ağustos'a ertelemiştir. Bu süre zarfında Afgan hükümeti ile barış görüşmeleri yapan Taliban, Afganistan'da saldırılarını arttırmış ve kısa sürede ülkenin %85'ini ele geçirmiştir.²¹⁴ İlk olarak 6 Ağustos'ta büyük bir çatışmayla ülkenin batısında bulunan Nimruz vilayet merkezi Zaranc, Taliban'ın kontrolüne geçmiştir. Bu tarihten itibaren Taliban ile Afgan güvenlik güçleri arasında gerçekleşen yoğun çatışmalar, bombalı saldırılar, suikastlar ve işgaller

²¹¹ İrfan Polat, "11 Eylül Saldırıları ve ABD'nin Afganistan Müdahalesi" (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006), 98-99.

²¹² Zabihullah Dashti, "ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesi İle Taliban'ın Yeniden İktidara Gelmesi", *Asya Araştırmaları Dergisi* 2/5 (2021): 197.

²¹³ BBC Türkçe, "Taliban-ABD Anlaşması Afganistan'ın Nasıl Kaderini Belirledi, Anlaşma Ne Öngörüyordu?" (2021), erişim 11.05.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58255094>.

²¹⁴ Dashti, "ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesi İle Taliban'ın Yeniden İktidara Gelmesi", 202.

sonucunda içlerinde gazetecilerin, savcılarının, din adamlarınının, kaymakam ve doktorların bulunduğu binlerce kişi hayatını kaybetmiştir.²¹⁵ Taliban'ın 15 Ağustos 2021'de başkent Kabil'i de kuşatmasının ardından Cumhurbaşkanı Eşref Gani aynı gün ülkeyi terk etmesi ve 30 Ağustos'ta ABD'nin Afganistan'dan tamamen çekildiğini ilan etmesinin ardından ABD ve NATO'ya ait tüm teçhizat ve askeri araçlar ve Afganistan halkı Taliban'ın kaderine bırakılmıştır.²¹⁶

15 Ağustos 2021'de Kabil yönetiminin Taliban tarafından ele geçirilmesinin ardından Taliban yetkililerinden Muhammed Naim, Kabil'den yaptığı bir açıklamayla ABD ile savaşın sona erdiğini ilan etmiştir. Bu açıklamada Taliban aynı zamanda, ülke içinde ve dışında diğer taraflarla diyaloglara açık olduğunu ve 20 yıl öncesine göre değişiklikler gösterileceğini belirtmiştir. Fakat Taliban'ın oluşturmaya çalıştığı bu olumlu hava, Afganistan halkına inandırıcı gelmemiştir. Ülke halkı 1996-2001 yılları arasında Taliban'ın iktidarda olduğu dönemde, özellikle dini azınlık gruplarına, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik göstermiş olduğu sert ve dışlayıcı tutumlardan endişe etmiştir. Daha sonra uygulanmaya başlayan sert politikalar, bu endişeleri haklı çıkarmıştır. Çok geçmeden kadınların sağlık dışındaki alanlarda çalışması yasaklanmış, kız çocuklarının eğitimi kısıtlanmış, birçok medya kuruluşu kapatılmış, 7000 medya çalışanı tutuklanırken hapishanelerde bulunan 1000 suçlu serbest bırakılmıştır. Bunların yanında televizyon ve radyo kanallarında eğlence programları yasaklanmış, diziler televizyondan kaldırılmıştır. Tecrübelerinden ve yaşananlardan dolayı endişe eden halk, başkent Kabil'in Taliban'ın yönetimine geçmesinin ardından Afganistan'dan göç etmek için Kabil Havalimanına akın etmiştir.²¹⁷

Taliban'ın Afganistan'ı ele geçirmesinin ardından yaşanan bir başka olumsuzluk ise ülkeye yapılan uluslararası tüm yardımların kesilmesi olmuştur. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve ABD Merkez Bankası da Afganistan'ın uluslararası fonlara erişmesinin önüne geçmiştir. Bunun yanında ABD, Kabil'in ele geçirilmesinden

²¹⁵ Bilal Güler, "Taliban 2021'de Yeniden Afganistan Yönetimini Ele Geçirdi", *Anadolu Ajansı* (2021), erişim 11.05.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/taliban-2021de-yeniden-afganistan-yonetimini-ele-gecirdi/2456398>.

²¹⁶ Saadet Firdevs Aparı, "ABD'nin En Uzun Savaşı: Afganistan'da 20 Yıl", *Anadolu Ajansı* (2021), erişim 11.05.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-nin-en-uzun-savasi-afganistanda-20-yil/2351523>.

²¹⁷ Dashti, "ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesi İle Taliban'ın Yeniden İktidara Gelmesi", 205.

2 gün sonra, 17 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan Merkez Bankasının yaklaşık 10 milyon dolarlık rezervini de dondurmıştır. Tüm bu gelişmeler ülkede yaşanan çatışmaları, istikrarsızlıkları, ekonomik sıkıntıları, işsizliği ve fakirliği bir üst boyuta taşımıştır. Afganistan halkında yaşanan fakirlik ve açlık sinyal verici bir seviyeye ulaşmıştır.²¹⁸

Afganistan'ın tarihi boyunca yaşamış olduğu işgaller, ekonomik sıkıntılar, istikrarsızlıklar, savaş ve ölümler sürekli devam eden iç ve dış göçlere neden olmuştur. Geçmişte yaşananlardan endişe duyan halk, son olarak ABD'nin ülkeden elini çekmesi üzerine Taliban'ın yeniden yönetime gelmesiyle büyük bir panik yaşamış ve ülkede büyük bir göç dalgası daha başlamıştır. Taliban'ın sert politikalarından endişe eden ve güvenlik hissini kaybeden halk, Kabil'in Taliban tarafından ele geçirilmesiyle birlikte, başka ülkelere akın etmeye başlamıştır. Fakat Afgan göçü ne ABD, ne Avrupa, ne Orta Doğu ülkeleri ne de Türkiye için yeni bir durum değildir.

2.1.3. Göç Deneyimleri

Büyük göç hareketlerine, mültecilere ve sığınmacılara dair gelişmeler oldukça eskidir. Yaşanan kitlesel göçler, ardında uzun bir tarih barındırmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Afganistan, tarihsel süreci boyunca yaşadıklarıyla birlikte birçok kitlesel göçü doğurmuştur. Bugün hala Afgan mülteciler ve sığınmacılar medya haberlerine konu olmaktadır. Bununla birlikte Afganlar, göç ettikleri bölgelerde ayrımcılık, ötekileştirme ve nefret söylemlerine maruz kalmakta, yerel halk ile çatışmalar yaşamaktadır.²¹⁹

Afganistan'ın tarihsel süreç içerisinde yaşadığı deneyimler genel bir incelemeye tutulduğunda ülkenin göçü besleyen bir yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Ülke tarihi savaşlarla, işgallerle ve çatışmalarla doludur. Dolayısıyla bu coğrafyada sosyal hayat ve ekonomi çökmüş, insanlar yoksulluk ve işsizliğin yanında yaşam kaygısı duymaya

²¹⁸ Güler, "Taliban 2021'de Yeniden Afganistan Yönetimini Ele Geçirdi".

²¹⁹ İlknur Şit, "Uluslararası Medya Kuruluşlarında Afgan Sığınmacı Haberleri Üzerine Bir İnceleme", *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi* 90 (2022): 92.

başlamışlardır. Bunların yanında ülkede yaşanan etnik, dini ve kültürel temelli bölünmeler, istikrarsızlığı kronik hale getirmiş ve ülke demografik yapısı nedeniyle de çatışmalardan kurtulamamıştır. Tüm bu nedenler Afgan halkının kaderini göçe zorlamıştır ve halkın 1/3'ünün yaşamları boyunca en az bir defa göçü deneyimlemesine neden olmuştur.²²⁰ Görüldüğü üzere göç, Afganistan tarihinde istikrar kazanmış nadir olgulardan biridir. Böyle bir durumda Afganistan dünyaya adeta mülteci ihraç etmektedir. Dünyanın göçmen kaynağını oluşturan ülke, doğu ve batı arasında ticari bir buluşma merkezi olmakla birlikte İpek Yolu üzerinde de bulunması nedeniyle temelde göç olgusunu bünyesinde barındırmaktadır. Jeopolitik konumunun yanı sıra ülke içerisinde bitmek bilmeyen siyasal istikrarsızlık ve iç çatışmalar da yoğun göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu çatışma ve istikrarsızlıklar ülke kurulduğundan beri devam etse de Afganistan'dan başlayan göçün ilk büyük dalgası 1979-1989 yılları arasında yaşanan Sovyet işgali ile olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan, uluslararası göç hareketliliğinde başı çeken ülke konumunda olmuştur. Sovyet müdahalesinin ardından, 18 milyon nüfusa sahip olan Afganistan halkının üçte biri başka ülkelere göç etmiştir. Bu dönemde Afganistan'dan İran ve Pakistan'a yapılan göçler 1990 yılında zirveye ulaşmıştır. 6,2 milyon Afgan 1990'larda yaşanan kuraklık sebebiyle İran ve Pakistan'a göç etmiştir. 20. Yüzyılın sonlarına doğru yaşanan bu göç yoğunluğu büyük oranda Pakistan ve İran'ı mülteci akınına uğratmıştır.²²¹ Bu göçler yasal yollarla ve resmi olarak, düzenli şekilde gerçekleşmemiş olsa da hem Pakistan hem de İran, dini birliktelikleri nedeniyle Afgan mültecileri sıcak karşılamıştır. İran mültecilere kimlik kartı, sağlık hizmeti, gıda yardımı, ücretsiz eğitim ve sınırlı alanlarda ücretsiz yerleşim imkanları sağlamıştır. Pakistan ise Afgan mültecilere hizmet verebilmek için Birleşmiş Milletler ile anlaşma yapmış ve uluslararası düzeyde mali yardım toplamıştır.²²²

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan geri çekilmesinin ardından birçok Afgan mülteci, barış içerisinde yaşama umuduyla, ülkelerine geri dönmüştür. 1992-1996 yılları

²²⁰ Mim Sertaç Tümtaş, "Türkiye'ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü "İstila" Mı?", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 1 (2021): 343.

²²¹ Katie Kuschminder ve Manoj Dora, *Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects* (2009), erişim 11.05.2022, http://mgsog.merit.unu.edu/publications/external_policy_reports/2009_Afghanistan_Country_Paper.pdf.

²²² Alessandro Monsutti, "Afghan Transnational Networks: Looking Beyond Repatriation", *Afghan Research and Evaluation Unit* (2006): 10.

arasında ülkede merkezi bir hükümetin olmamasına ve çatışmaların devam etmesine rağmen yaklaşık 2,7 milyon Afgan, Pakistan ve İran'dan Afganistan'a geri dönmüştür.²²³ Fakat yine milyonlarca Afgan, yeni çatışmaların patlak vermesi, dört yıl süren kuraklık, Taliban'ın iktidara gelmesi ve savaşlardan dolayı ülkenin alt yapısının yıkılmış olması gibi nedenlerden dolayı kısa süre içerisinde tekrar bölgeden kaçmak durumunda kalmıştır.²²⁴

1992 yılı Afganistan'ın çok geçmeden ikinci büyük göç dalgasını yaşadığı yıl olmuştur. Bu tarihte İslam'ı sert bir şekilde yorumlayarak devlet ve yönetim yapısında da bunu işleyen Taliban örgütü, Afganistan'ın tamamını ele geçirmiştir. Bu ele geçirme 1994-2000 yılları arasında yeni bir mülteci akını doğurmuştur. Taliban'ın yükselişi ile başlayan göç dalgasının en büyük temsilcileri ise kadınlar olmuştur. Bunların yanında Şii Müslümanlar, Hindular ve Sihler gibi dışlanan azınlık gruplar da bulunmaktadır.²²⁵ Bu göç dalgasının bariz özelliği ise çoğunlukla kentli ve eğitimli nüfusun göç etmesi ve birinci göçün aksine Pakistan ve İran tarafından bu göçmenlerin hoş karşılanmamasıdır. Bunun yanında uluslararası alanda da bu mülteciler ilgi çekici bulunmamıştır. İran'daki artan işsizlik ve Afgan politikalarına yönelik şikayetler, İran hükümetinin Afgan mültecileri ülkelerine gönderme konusunda motive etmiştir. 1997 yılında tüm Afgan mültecilerin İran'dan sınır dışı edileceği ilan edilmiş olsa da 2000 yılında 1,5 milyon Afgan'ın varlığı tespit edilmiş ve 2001 yılında ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle bu sayı artmıştır.²²⁶ Mülteci sayısı zamanla artmış fakat bu mültecileri kabul eden ülke sayısı git gide azalmıştır.²²⁷ İran, Afgan mültecilerden rahatsızlık duyan tek ülke olmamıştır. Taliban'ın 1996'da gerçekleştirmiş olduğu saldırının ardından Tacikistan, Özbekistan ve Pakistan sınır kapılarını Afganlara kapatmıştır.²²⁸ 1990'lardan önce gelişmekte olan

²²³ BMMYK Türkiye Temsilciliği (1997): 145

²²⁴ Stephen Castles ve Mark J. Miller, *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 247-248.

²²⁵ Clay G. Wescott, "Harnessing Knowledge Exchange Among Overseas Professionals Of Afghanistan, People's Republic Of China, And Philippines", *Prepared for the Labour Migration Workshop* (2006), erişim 11.05.2022, <https://www.readcube.com/articles/10.2139%2Fssrn.893246>.

²²⁶ Castles ve Miller, "Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri", 193.

²²⁷ Selda Geyik Yıldırım, "Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler", *Göç Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2018): 138.

²²⁸ BMMYK Türkiye Temsilciliği, *Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997), 22.

lkeler çıkarlarına uygun şekilde toplu mülteci akınlarını ülkelerine kabul etmekteydi. Fakat Soğuk Savaş sonrası gelir düzeyi nispeten düşük olan ülkelerin çoğulcu siyaset anlayışını uygulamaya geçirmesiyle, mülteci sorunu siyasal bir boyut kazanmıştır. Hükümetler ve muhalif partiler seçmen kitlelerini arttırabilmek amacıyla milliyetçilik vurgusu yapmaya ve yabancı düşmanlığını vurgulamaya başlamıştır. Ülkede yaşanan sorunların kaynağı ise yöneticiler tarafından mülteciler ve yabancılar olarak gösterilmiştir. Bu sayede mültecileri ülkeden göndererek sorunların ortadan kaldırılacağı düşüncesi yaygınlaştırılmıştır.²²⁹

Tüm gelişmelerin yanında 1994 yılında baskıcı Taliban rejiminin yükselişiyile İnan ve Pakistan'a yönelik Afgan hareketliliği bir kez daha başlamış ve bu hareketlilik 2000 yılına kadar devam etmiştir. Bu yıllar arasında Afganistan'dan Pakistan'a, 300.000'den fazla mülteci kaçmıştır. İnan ise 1995 yılında Afganistan ile olan sınır kapılarını kapatmış ve sağlık alanında sağladığı yardım desteğini de geri çekmiştir.²³⁰ Afgan mülteci akınının yoğunluğu her ne kadar Pakistan'da yoğunlaşsa da yalnızca burasıyla sınırlı kalmamıştır. 155.000 Afgan vatandaşı da Avrupa Birliği ülkelerine sığınmacı olarak başvuru da bulunmuştur. Taliban yönetimi ve ülkedeki diğer siyasi göçler arasında devam eden çatışma aynı zamanda ülke içerisinde de gç hareketliliğine neden olmuştur. Yaşanan kuraklık, işsizlik ve kent ile kırsal bölgeler arasındaki yaşamsal uçurum nedeniyle birçok insan kırsaldaki yaşamını bırakarak Kabil'de gruplaşmaya başlamıştır.²³¹

2001 yılında başlayan ve Amerika Birleşik Devletleri ile Taliban arasında gerçekleşen 20 yıllık savaş, Afganistan tarihinde üçüncü büyük gç dalgasının yaşanmasına neden olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye karşı düzenlenen saldırıdan El-Kaide isimli terör örgütünün sorumlu tutulması ve örgüt lideri Usame Bin Ladin'in Taliban tarafından teslim edilmemesinin ardından Afganistan, dünyanın gözünde terörist ağı merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle büyümekte olan Afgan diasporası, küresel güvenliği tehdit eden bir etken olarak görülmeye başlanmıştır.²³² Gelişen bu durum

²²⁹ BMMYK Türkiye Temsilciliği, "Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnanlık", 73.

²³⁰ Geyik Yıldırım, "Gç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler", 139.

²³¹ Castles ve Miller, "Göçler ağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri", 248.

²³² Castles ve Miller, "Göçler ağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri", 248.

Afgan kökenli mülteci hareketliliğine beklendiği kadar büyük bir ivme kazandırmamıştır. Gerçekleşen hareketlilik ise niceliksel ve niteliksel olarak farklılık göstermiştir. Taliban rejiminin aşağı çekilmesi takiben şiddetin sona ereceği beklentileriyle birlikte Afganların dış ülkeler tarafından istenmemesi, sınırların kapatılması gibi nedenlerden dolayı Afgan mülteciler ülkelere dönmeye başlamıştır. Aynı zamanda Batılı ülkeler barındırdıkları Afgan mültecileri kendi ülkelere göndermeye başlamıştır.²³³ Bu gelişmelerin ardından Afganların göç hareketliliğine yönelik tutumlar geçmiş dönemlere göre farklılık göstermiştir. Pakistan ve İran mültecilere yönelik yaptıkları yardımları oldukça azaltmış ve Afgan mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler olumsuz bir tavır sergilemeye başlamıştır.²³⁴

Yaşanan zorluklar Afganistan'da yalnızca göç olgusuna değil aynı zamanda Afgan halkının yerinden edilmesine, göç yolculuğuna çıkanların tamamen belirsiz bir gelecek inşa etmelerine ve kalanların da ölümle karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Ülkelerinde kalan Afganlar; evlerinin tahrip edilişiyle yüzleşmiş, yetersiz ve kötü koşullardaki eğitim ve sağlık hizmetlerine muhtaç kalmış, işsizlik ve açlıkla burun buruna gelmiştir. Göçe zorlanan ve ülkeden kaçan Afganlar ise mülteci konumuyla diğer ülkelerde kabul görememiş, nefret söylemlerine maruz bırakılmışlardır. Afganlar için yaşanan göç hareketliliğinin bir hayatta kalma mücadelesi olduğunu görebilmek ve bunun için Afganistan göç tarihini anlamak önemlidir.²³⁵

2.2. Türkiye'de Afgan Göçmenlerin Konumu

Türkiye; “yarım ada” biçiminde, üç tarafı denizlerle çevrili ve coğrafi olarak stratejik konuma sahip bir ülkedir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi gören ülke tarih boyunca ekonomik ve kültürel alışverişler açısından önemli bir geçiş merkezi olmuştur. İbn-i Haldun'dan atfedilen “coğrafya kaderdir” ifadesinden hareketle Türkiye'nin de coğrafi konumu itibarıyla zengin bir duruma sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ülkenin bulunduğu konum; iklim çeşitliliği, yer şekilleri, bitki örtüsü, toprak yapısı ve turizm açısından kar sağlamaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı tarih

²³³ Geyik Yıldırım, “Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler”, 141.

²³⁴ Kuschminder ve Dora, “Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects”, 11.

²³⁵ Geyik Yıldırım, “Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler”, 143.

boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan topraklar, birçok savaş ve mücadeleye de şahit olmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin toplumsal ve kültürel yapısının kökleri birçok topluma göre daha eskiye dayanmaktadır. Toplumun sahip olduğu zamansal uzantı aynı zamanda toplum yapısının ve kültürün anlaşılmasını karmaşıktırmaktadır.²³⁶ Coğrafi konum siyaset, ekonomi, toplumsal yaşayış, kültür veya beşeri ilişkiler gibi birçok unsuru da etkilemiştir. Örneğin iklim çeşitliliği, su kaynaklarındaki zenginlik ve topraklardaki verimlilik tarıma dayalı bir ekonominin oluşmasını sağlamıştır. Bunun yanında coğrafya, insanlarda kimlik oluşumunu etkilemektedir. Bu kimlikler ise kültürü ve toplumu şekillendirmektedir. Türkiye'nin denize kıyısı olan bir ülke oluşu, sınır komşularındaki kültürel farklılıklar, toplumsal yaşayışın bağlı olduğu unsurlar ve konumundan dolayı fazla göç alıyor olması toplumsal yapıyı etkilemiştir.²³⁷

2.2.1. Toplumsal Yapı

Her toplumda olduğu gibi Türk toplumu da kendi içerisinde çeşitlilik sergilemekte, değişim ve dönüşüm göstermektedir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından kurulan yeni düzende hızla Batılılaşmaya giden süreçten toplumsal yapı da etkilenmiştir.²³⁸ Bu nedenle Türkiye'yi ve Türk toplumunu anlayabilmek adına Osmanlı geleneğini de kapsam alanında tutmak gereklidir. Bu bağlamda Türkiye'nin toplumsal yapısının ele alınacağı bu başlık altında Osmanlı geleneği, Batılılaşma süreci, toplumsal yapıyı etkileyen faktörler, demografik yapı, din ve kültür ele alınacaktır. Bu sayede Türk toplumunda zamanla gelişen 'millileşme' düşüncesi fark edilerek birçok etnik grup bir arada yaşadığı Osmanlı döneminden Cumhuriyete geçişle birlikte göç dalgaları incelenecektir.

Osmanlı toplum yapısını incelerken kendi içerisinde bir dönemselleştirme yapmak mümkündür. Klasik dönem olarak kabul edilen 1300-1600 yılları arasındaki toplum

²³⁶ Umut Omay, *Türkiye'ni Toplumsal Yapısı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Uzaktan ve Açık Eğitim Fakültesi Kamu Yönetimi Lisans Programı, 2018), 197.

²³⁷ Ali Balcı, "Türkiye'nin Coğrafi Konum Özelliklerini Tasvire Dayalı Etkinliklerle Öğretmeye Yönelik Nitel Bir Araştırma", *Marmara Coğrafya Dergisi* 26 (2012): 215-216.

²³⁸ Sinan Zavalı, "Toplumsal Değişme", *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Sosyal Değişme*, ed. Hür Mahmut Yücer ve Sinan Zavalı, (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2021).

yapısı, Fatih Sultan Mehmet dönemi ile şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemdeki toplum, bünyesinde birçok etnik grup barındırmakla birlikte etnik değil, dini temelli bir yapılaşmaya gitmiştir. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal değişimler başlamıştır. Son dört yüzyılda ise toplum temel geleneksel köklerinden uzaklaşmaya başlamış ve Batıya yönelik bir değişim başlamıştır.²³⁹

Osmanlı'nın topraklarına dahil olan ülkeler, savaşlar ve hastalıklar nedeniyle yüzyıllar boyunca yetersiz nüfusa sahip olmuştur. Bu durum 15. yüzyıla kadar devam etmiş ve 16. yüzyıldan itibaren nüfus artışı yaşanmaya başlanmıştır. Var olan nüfusun %80'inden fazlası kırsalda yaşarken yalnızca %20'si kentte yaşamakta, toplam nüfusun %60'ını Müslümanlar, %40'ına yakını gayrimüslimler oluşturmuştur.²⁴⁰

Osmanlı dönemindeki sosyal tabakalaşma incelendiğinde, temelde mali-idari bir ayırım görülmektedir. Bu ayırım yönetenler(askerler) ve yönetilenler şeklindedir. Gelirini kamu kesiminden tahsis edenler (tımar sistemi, hazine ve vakıflar) ve bazı vergilerden muaf olanlar yöneticiler zümresini meydana getirirken, bunların dışında kalanlar ve vergi mükellefleri yönetilenler sınıfını oluşturmaktadır. Bunların yanın da bir de saray halkı mevcuttur. Saray halkı, yönetilenlerin dışında ayrı bir grubu oluşturmakta ve yaşadıkları mekana göre üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; Harem, Birun ve Enderun'dur. Burada yaşayanların statüleri halktan ayrıdır ve padişaha yakın oldukları için imtiyazlılardır. Hukuki ayırım bakımından ise hür ve köle olarak iki grup bulunmaktadır. Kölelik, savaşların ortaya çıkarmış olduğu bir statüdür ve kalıcı değildir. Kölelik Osmanlı'da hiçbir şekilde nesilden nesile geçmemiştir. Dini ayrımlar, vergi sistemlerine yansımıştır. Osmanlı tebaası Müslüman ve gayrimüslimler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Osmanlı, kuruluşundan itibaren gayrimüslimleri bünyesinde barındıran bir devlet olmuştur. Müslümanlar ile aralarında temel haklar konusunda bir ayırım olmamakla birlikte yalnızca gayrimüslimlerden alınan "cizye" isimli bir vergiyle mali açıdan bir fark oluşturulmuştur.²⁴¹

²³⁹ Baki Çakır, "Osmanlı Toplumsal Yapısı", *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Ed. Mustafa Aykaç (İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2018), 22.

²⁴⁰ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV): Ayanlar, Tanzimat, Meşrutiyet* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015), 497.

²⁴¹ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2012), 217.

Osmanlı devletinde halk, şehir, köy ve konar-göçer olmak üzere üç farklı şekilde iskan etmekteydi. Toplumun büyük çoğunluğu başlangıçta yaylak-kışlak şeklinde yaşam sürse de yerleşik hayata karşı değildi. Fethedilen bölgelere Osmanlı kendi halkını yerleştirmekte, burada sayım yapmakta ve buraları bayındır hale getirebilmek adına, cami, medrese ve hamam gibi yapılar inşa etmekteydi.²⁴²

“Osmanlı ailesi” kavramı Müslümanları olduğu kadar gayrimüslimleri de kapsamaktadır. Devlet nezdinde aile, toplumun esas birimini oluşturmaktadır. Zira aile üreten birimdir ve vergiler ailelerden toplanmaktadır. Toplumun nezdinde ise aile, hukuki bağ ile kurulan bir birimdir. Buradaki hukuki bağdan asıl kasıt, daha çok insanların, kendi dinlerine uygun olan bir tören ya da anane ile birleştiklerini çevreye ilan etmeleridir. Özetle Osmanlı ailesi dini bir işlemle kurulmakta ve bu şekilde kaydedilmektedir. Osmanlı ailesini oluşturan en önemli unsur kadındır. Ailede kadın ikincil durumda görülmektedir fakat kadın toplumsal hayata karışmakta ve kamuda görünmektedir. Osmanlı aile tipi genel anlamda anne-baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile biçimindedir. Bunun yanında aileler için mahalle, ana unsurdur. Mahalleye yerleşen herhangi bir aile, o mahallede yaşayan diğer komşuların kefaletiyle yerleşebilmektedir. Dolayısıyla aileler diğer aileleri kontrol etmekte ve uygunsuz bir durumda aileyi mahalleden göndermekte hak sahibiydi. Osmanlı toplumunda insanlar mahallenin huzuruna ve bir arada yaşamaya oldukça önem vermektedir. Bu mahalleler genel anlamda ekonomik seviyeye göre değil, dini aidiyete göre kurulan birimlerdir ve zenginler fakirleri korumaktadır. Bir ailede çocuk doğduğunda bu mahallelere doğmakta ve aileye mahalle yardım etmektedir. Mahallede yaşayan birey mahalledeki okula gitmekte, büyüdüğünde mahalle tarafından evlendirilmekte ve öldüğünde mahalle tarafından defnedilmektedir. Dolayısıyla Osmanlı’da mahalle, ciddi bir müessesedir ve varlığıyla geçerlidir. Sülaleyle ve mahalleyle iç içe yaşayan Osmanlı ailesi, 19. yüzyılın ardından şehirleşme ve göç olgularının artmasıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Özellikle Tanzimat’la birlikte kadınların tahsil yapmaya başlaması ve iş hayatına karışmasıyla birlikte ailedeki ekonomik roller değişmeye başlamıştır. Nüfus idarelerinin kurulması ve nüfus sayımlarının yapılmasıyla aile devletin hukuksal nezdinde de

²⁴² Tabakoğlu, “Türkiye İktisat Tarihi”, 227-228.

birincil esası haline gelmiştir. Ailelerin tam olarak çekirdek bir yapıya bölünmesi ve kuşaklar arası ayrışmalar bu dönemden sonra başlamıştır.²⁴³

19. yüzyılın ardından yaşanan nüfus artışı, askeri alanda yapılan değişimler ve teknolojik değişim gibi gelişmeler, toplumsal yapıyı etkilemiştir. Yapılan değişimler büyük oranda Batı'dan etkilenmiş, devlet ve toplumu da etkileyen modernleşme hareketleri özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından milli inkılapla başlamıştır. Bu modernleşme hareketinin 20. yüzyıla sarkmasının esas nedeni ise Osmanlı toplumunun birçok farklı kültürü içinde barındırıyor olması ve İmparatorluğun siyasi yapısının şeriate dayanmasıdır. Türk modernleşme hareketlerine bakıldığında, yönetimde Batılılaşmak ve askeri alanda modernleşmek istendiği fakat bunun yanında şeriat, dini mahkemeler ve dini okulların muhafaza edilmesi gerektiğine dair var olan bir düşünce yapısı görülmektedir.²⁴⁴

Türk toplumsal yapısındaki değişimi Tanzimat dönemi ile birlikte okunmaktadır. Burada bahsi geçen dönem, yalnızca belirli bir dönemden ziyade Tanzimat'a giden süreci de kapsamaktadır. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda güç kaybına uğramasıyla, merkezi otoriteyi güçlendirme adına batılı bir toplum yapısına evrilmeye başlanmıştır. Devlet, içinde bulunduğu durumla, Tanzimat döneminden Cumhuriyet'e taşınmıştır. Cumhuriyet döneminde yalnızca üst-yönetim yapısının batılı tarza büründürülmesi yeterli görülse de gerçekleştirilen devrimler ile toplum ve sosyal yapı da dönüşüme uğramıştır. Batılılaşma girişimleri, modernleşme hareketleri ve en sonunda da Cumhuriyet devriminin ardından Türk toplum ve aile yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Geleneksel Türk toplumu ataerkil bir toplumdur ve Türk aile yapısı da bu sisteme dayanmaktadır. Erkeklerin, soyun devamı olarak görülmesi bunun en büyük nedenidir. Teknolojik gelişmeler, sanayileşme ve bunlara bağlı olarak köyden kente göçlerin yoğunlaşmasıyla birlikte geleneksel aile düzeninde farklılıklar yaşanmaya başlanmıştır. Kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte ev içerisindeki iş bölümü değişmeye başlamış, ailenin ekonomik refahındaki artış, geleneksel yaşam düzeninin

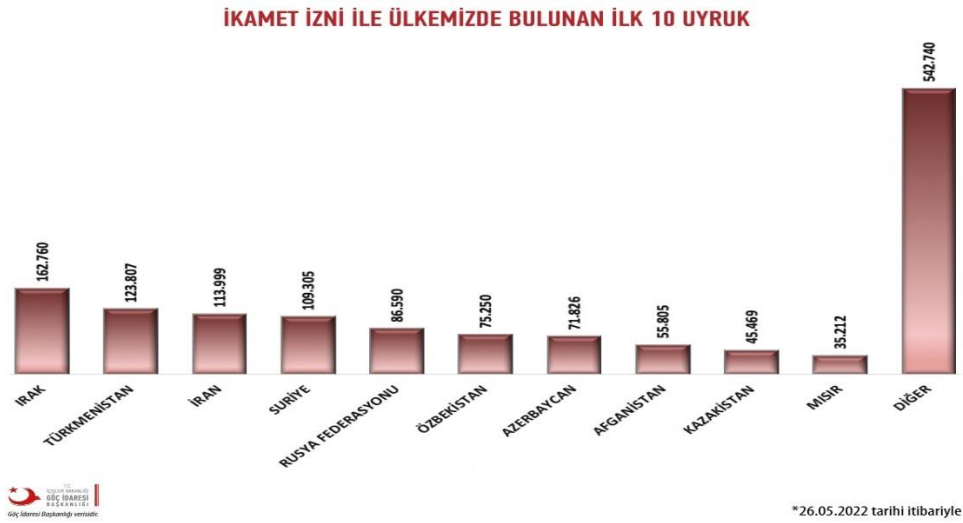
²⁴³ İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile* (İstanbul: Kronik Kitap, 2020).

²⁴⁴ İNALCIK Halil, "Osmanlı Toplum Yapısının Evrimi", *Türkiye Günlüğü* 10 (1964), 30. 01.06.2022, <https://s3.amazonaws.com/kaynakca/0063e7a4-1327-4023-a805-7936ad0f60f0/osmanlitoplumyapisievrimiinalcik.pdf>

evrilmesine neden olmuştur. İnsanların kendi köylerinden çıkıp farklı bir şehre yerleşmeleriyle çekirdek aile tipi yaygınlaşmış, artık “mahallelerinden” çıkan aileler tek başlarına hayat mücadelesi vermeye başlamıştır. Bu durum, sosyal ve kültürel açıdan bir risk oluşturmuştur. Önceleri kendi kültürüne ve dinine ait olan kimselerle bir arada yaşam süren aileler, artık homojenliğini kaybetmiş kentlerde yaşamaya başlamıştır. Kültürden uzaklaşan ve bireyselleşen aile yapısı, toplum açısından sosyal bir dönüşüm yaşatmıştır.²⁴⁵

Günümüz Türkiye toplumunun demografik yapısı incelendiğinde toplumun birçok farklı etnik yapıyı ve kültürü içerisinde barındırdığı bir tablo ile karşılaşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’de ikamet ve çalışma izni alan 1.33.410 yabancı uyruklu bulunmaktadır. Bu sayının büyük çoğunluğunu Irak kökenliler oluştururken Afganlar sekizinci sırada bulunmaktadır. İkamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancı uyrukluların yoğunluklarına göre sıralaması Şekil 1’de verilmiştir.²⁴⁶

. **Şekil 1:** İkamet izniyle Türkiye’de bulunan ilk 10 uyruk.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.

İslam ve Osmanlı geleneğine dayalı bir toplum olan Türk toplumunun misafirperver şekilde anılması, önemli bir karakteristik özelliğin yansımasıdır. Bu özelliğiyle batılı

²⁴⁵ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Ed. Ayşe Erdem (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003).

²⁴⁶ Göç İdaresi Başkanlığı (2021), erişim: 14.05.2022, İKAMET İZİNLERİ (goc.gov.tr).

toplumlardan ayrılan Türk toplumu, son yıllarda bu motivasyonunda düşüş yaşamaktadır. Özellikle geçtiğimiz yıllarda Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle artan göç dalgalarının da etkisiyle toplumsal bir içe dönüklük başlamıştır. Aslında bu durumun temelleri, İmparatorluğun yıkılmasının ardından küresel gelişmelere bağlı olarak modern ulus devlet anlayışının benimsenmesine dayanmaktadır. Yeni düzenle gelişen millilik duygusu, toplumsal yapının değişmesine neden olmuştur. Fakat bu değişme son yıllarda daha göz önünde yaşanmaktadır. 2011 yılı itibariyle ülkeye yoğun şekilde mülteci girişinin başlaması ve bu durumun toplumda yaşattığı endişe, gün geçtikçe boyut atlamaktadır. Daha önceki dönemlerde de farklı kültürlerle iç içe yaşayan Türk toplumu, bu yeni durumdan rahatsızlık duymaya başlamıştır. Ülkeye gelen Suriyeli göçmen akının ardından kısa bir süre sonra başlayan Afgan göç dalgası, yaşanan rahatsızlığı arttırmıştır. Şekil 1’deki tabloda yer alan istatistiklere bakıldığında göçmen nüfusun yerel nüfusa oranla endişe verici bir seviyeye ulaşmadığı görülmektedir. Fakat bu durumun toplumsal yansıması daha farklı olmuştur. Bunun nedeni yaşanan ekonomik sıkıntılardan göçmenlerin sorumlu tutulmasıdır.²⁴⁷ Türk toplum yapısındaki bu değişim ve göçmen nüfusa karşı sergilenen tutum, Alınan Göç Deneyimleri başlığı altında daha ayrıntılı şekilde incelenecektir. Bu incelemeye geçmeden önce, meselenin anlaşılması açısından, Türk toplum yapısındaki kültürel değişime de yer vermek gereklidir.

Milletleri ortaya çıkaran ve diğerlerinden ayıran en önemli unsurlardan biri kültürdür. Kültür, milletin varlığının devam etmesini ve bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır. Türkiye’nin kültür yapısı incelendiğinde, bu kültürün oluşumunu sağlayan birden fazla kaynakla karşılaşmaktadır. Binlerce yıllık medeniyet geçmişine sahip olan bu coğrafya birçok ulusa ve topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Tüm bunlar Türkiye’de bugün hakim olan zengin kültürün arka planını oluşturmaktadır.²⁴⁸

Türkiye’nin kültür geçmişine bakıldığında temelde dört kaynağın varlığı ön plana çıkmaktadır;²⁴⁹

²⁴⁷ Esra Çavuşoğlu, “Yabancı Düşmanlığı ve Toplumsal Dönüşüm”, *Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği* (2019), erişim: 01.06.2022, <https://ordaf.org/yabanci-dusmanligi-ve-toplumsal-donusum/>.

²⁴⁸ Omay, “Türkiye’ni Toplumsal Yapısı”, 197.

²⁴⁹ Zerrin Sungur, “Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kavram ve Kuramlar”, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2014), 37.

1. Orta Asya kökenli Türk kültürü
2. İslam kültürü
3. Anadolu kültürü
4. Batı kültürü

Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı niteliğinde olan ülkenin kültürel yapısına bakıldığında, bu geleneğinin izlerini de taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle mevcut kültürü anlamak adına Osmanlı geleneğini de anlamak gereklidir. Osmanlı devletinin taşıdığı önemli niteliklerden biri tüm toplumda İslamiyet'in hakim olmasıdır. Güçlü İslami yapı, daha önce toplumun bazı kesimlerinde egemen olan Eski Yunan, Mısır, Musevi ve Hristiyanlık inançlarını eritmiştir. Fakat bu durum Osmanlı Devleti'nin teokratik bir yapıda olduğu sonucunu vermemektedir. Niyazi Berkes Osmanlı düzeninin teokratik bir düzen olmadığına altını çizmektedir. Teokratik düzene örnek olarak gösterdiği Katolik Roma Papalık devletinde en üstün dinsel siyasal gücün papa olduğunu belirterek Osmanlı'da bunun tam tersi bir işleyiş olduğunu ifade etmektedir. İlk bakışta halife-padişah ve papalık benzer gibi görünse de Osmanlı halifeliğinde din maslahatı değil, devlet maslahatı önce gelmektedir. Din adamları devletin gerekliliklerini yerine getirmektedir.²⁵⁰ Osmanlıya ait ikinci kültürel nitelik, seçkinler ve halk arasındaki farklılıktır. Bu iki kesim arasında kültürel ikilik yaşanmıştır. Osmanlı'da halk vergi veren ve üreten kesimken, seçkinlerden oluşan kısım askerlik ve yönetim işini üstlenmiştir. Bunun yanında din işleriyle uğraşanlar da ayrıcalıklı bir sınıfa konulmuştur. Toprakta çalışan halk ve yöneticiler arasındaki bu işleyiş, iki farklı kültürün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Divan şiiri ve halk ozanları, bu ikiliğin iyi bir örneğini yansıtmaktadır. Osmanlı'nın belirli bir tarihten sonra dışarıdan kendi bünyesine yoğun bir şekilde kültür taşımaya başlamış olması, onun bir başka niteliğidir. Tüm toplumlar kendi dışındakilerle kültür alışverişine giriyor olsa da Osmanlı devleti, özellikle siyasal çözümler için, dışarıdan oldukça fazla kültür ithal etmiştir. Askeri düzen, siyasal işleyiş, yönetim mekanizması ve üretim biçimleri tamamen dışarıdan gelen kültüre göre yeniden şekillendirilmiştir. Osmanlı'ya dair söylenebilecek bir diğer nitelik de, dışarıdan ithal ettiği kültürün maddi kültürden ziyade manevi kültür şeklinde

²⁵⁰ Niyazi Berkes, "Türkiye'de Çağdaşlaşma", 24-26.

yoğunluk kazanmasıdır. Ülkeyi ayakta tutmaya dair alınan kültür, daha çok toplumsal yapıyı etkilemiştir.²⁵¹

Tam bu noktada toplumun anlaşılabilmesi için Osmanlının modernleşme çabalarının incelenmesi gereklidir. Bunun için Tanzimat dönemi ile başlayan süreç ele alınacaktır. İlk olarak Tanzimat ile yaşanan zihinsel dönüşüm ele alınmalıdır. Bu dönem Osmanlı aydınlarının ve bürokratların Batı medeniyeti karşısında yenik düştüklerini kabul ettikleri bir dönemdir. Osmanlı'nın geri kalmışlığının, Avrupa'ya ayak uyduramamasından kaynaklandığı düşüncesinin hakim olduğu dönemde Batı medeniyeti yakın mercek altına alınmıştır. Durumu en hızlı toparlama yolu ise batı tarzı kıyafetlerde ve batının adab-ı muaşeretinde aranmıştır. Avrupai giyinme tarzını, kadın ve erkeklerin karışık olduğu davetler, sofradan masada yemeğe geçiş, alafranga mobilyalarla döşenen evler takip etmiştir. Fakat tüm bu değişimler devletin ayakta kalmasını sağlamamıştır. Zira yukarıda da bahsedildiği üzere manevi kültürdeki değişim maddi kültürde aynı oranda kendisini gösterememiştir. Orduda gerekli teknolojik silahlandırmanın sağlanmamış olması, eğitim sisteminin fenden uzak oluşu buna bağlı olarak teknolojik geri kalmışlık devletin gücünü zayıflatmıştır. Bu açığı kapatmak üzere kurulan batı tarzı okullar da toplumsal zihniyetin dönüşmesinde önemli bir etken olmuştur. Eğitim sisteminin ardından hukuksal sistemin değişmesi ve vilayet sisteminden belediye sistemine geçiş, bürokrasinin güçlenerek Osmanlı'nın belirli sınırlarda tutulan siyasal alanını genişletmesi gibi batı tarzı uygulamalar, toplumdaki dönüşümü desteklemiştir. Toplumsal gelişmenin Batılılaşma olarak görüldüğü Tanzimat sonrası dönemlerde de modernleşme çabaları hızla devam etmiştir. II. Abdülhamid döneminde İslami değerler fenni değerlerle yoğurularak yeni bir eğitim sistemi oturturulmuştur. Bu dönemde ayrıca hem merkezde hem de taşrada binlerce okul açılmıştır. Eğitimin bu denli yaygınlaşma modernleşme çabalarının önemli göstergelerinden biri olmuştur. Aynı zamanda bu dönemde yaşanan Meşrutiyet dalgaları, demokrasi adına önemli gelişmeler doğurmuştur. Bu sayede toplumu ön plana çıkaran bir yönetim anlayışının temelleri atılmıştır.²⁵²

²⁵¹ Emre Kongar, *Kültür Üzerine* (Ankara: Remzi Kitapevi, 2017), 42-47.

²⁵² Bünyamin, Bezi "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Geçiş Dönemi", *Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarih*, Ed. Muhittin Ataman (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019), 3-7.

Tarihten bu yana Türkler birçok dini inanış içerisine girmişlerdir. Bu dinlerin getirdiği kültür kalıpları da var olan kültürle harmanlanmıştır. İnanılan farklı dinler, ibadet biçimleri, örf ve adetler, hukuk zamanla Türk toplumunun en önemli unsurlarını inşa etmiştir. Zamanla dinler değişse de toplumda oturmuş olan adetler, tıpkı bir kanun gibi, işlemeye devam etmiştir. Türk kültür içerisinde örf, adet ve ahlak anlayışı değişmesi zor olan unsurlar olarak varlık göstermektedir. İslamiyet'in kabul edilmesinin ardından gelişen İslam kültürü, Türk örf ve adetleriyle harmanlanmış ve Türk milleti için vazgeçilmez unsurlar olmuştur.²⁵³

2.2.2. Alınan Göç Deneyimi

Göç olgusunu; iç göçler-dış göçler ya da alınan göçler-verilen göçler şeklinde ayrı kategorilerde incelemek mümkündür. İç göçler, ülke sınırları içerisinde insanların bir yerden başka bir yere göç etmelerini ifade ederken dış göçler, ülke sınırları dışına yapılan göçlerdir. Bir ülkeye dışarıdan göç olmasına alınan göç, bir ülkenin dışarıya göç vermesine ise verilen göç denmektedir.²⁵⁴ Türkiye hem göç veren hem de göç alan bir ülke olmakla birlikte iç göçlerin de sıkça yaşandığı bir coğrafyadır. Bu başlık altında ise çalışmanın bağlı olduğu konu kapsamında yalnızca Türkiye'nin "alınan göç" deneyimi incelenmektedir.

Jeopolitik konumu itibariyle yıllardır göç eden toplulukların uğradıkları bir coğrafya olan Türkiye, kimi zaman düzenli kimi zaman ise düzensiz göçlere maruz kalmıştır. Düzenli göçler genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ile Cumhuriyetin dönemlerinde artmıştır ve çoğunluğu Müslümanlardan ve Türklerden oluşmaktadır. Düzensiz göçler ise bireylerin çeşitli nedenlerden dolayı ülkelerinden yasadışı yollarla yaptıkları göçleri ifade etmektedir. Bu tür göçlerde Türkiye, bazen yerleşim yeri olarak

²⁵³ Abdülhaluk Çay, "Türk Kültürü ve Kaynakları", *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty 1* (2014): 60-61.

²⁵⁴ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1995).

seçilen hedef ülke iken bazen ise başka bir ülkeye giderken geçilen transit ülke konumunda kalmaktadır.²⁵⁵

Türkiye geçmişten bu yana, sahip olduğu konumu ve barındırdığı zenginliklerden dolayı, kitlesel göçlerin çekim merkezi haline gelmiştir. Bu kitlesel göçler, Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal, etnik ve kültürel yapısını büyük oranda etkilemiştir. Sanıldan daha da eskilere dayanan kitlesel göç dalgaları 1850'li yıllarda Kırım Tatarlarıyla başlamış, daha sonraları Çerkez ve Gürcüler başta olmak üzere Çeçenler, Lazlar ve Kafkaslarda yaşayan halklar ile devam etmiştir. Gelen bu kuzey göçlerinin yanı sıra diğer bir büyük göç dalgası ise Boşnaklar, Arnavutlar ve Pomaklar tarafından gerçekleştirilmiştir. Özellikle de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna'yı işgal etmesinin ardından 1918 yılına kadar Bosna'dan Türkiye'ye birçok büyük göç dalgası gerçekleşmiştir.²⁵⁶

Türkiye'ye yapılan göçler Osmanlı dönemindeki kadar yoğun olmasa da Cumhuriyet'in ardından devam etmiştir. Cumhuriyet dönemindeki en önemli ilk göç dalgası, 1923 yılındaki Türk-Yunan mübadelesi ile yaşanmıştır. Bu mübadele ile 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan Türkiye'ye 384 bin kişi göç etmiştir. Bir diğer önemli göç hareketi Yugoslavya-Makedonya'dan gelen kitlesel göçlerle yaşanmıştır. 1924 yılında gerçekleşen büyük göç dalgasını, 1936'daki ikinci büyük göç dalgası takip etmiştir. Dönemin Yugoslavya devlet başkanı Josip Broz Tito'nun 1953 yılında Türkiye'yi ziyaret etmesi ve "Serbest Göç Anlaşması"nın imzalanması üzerine Makedonya'dan Türkiye'ye üçüncü büyük göç dalgası başlamıştır. Bu sayede Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç edenlerin toplam sayısı 305.158 kişiye ulaşmıştır. 1989 yılına kadar süren Bulgaristan göçleri de Cumhuriyet döneminin bir başka büyük göç dalgasını oluşturmuştur. Bu göç süreci içerisinde 800 bin kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelmiştir.²⁵⁷ 1979 yılındaki İran İslam Devrimi'nin ardından İran'dan Türkiye'ye bir milyona yakın kişi göç etmiştir. Yaşanan bu büyük göç dalgası da Türkiye'deki etnik

²⁵⁵ Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022), 72.

²⁵⁶ Göç İdaresi Başkanlığı, *Göç Tarihi*, erişim 25.01.2023, Göç Tarihi (goc.gov.tr).

²⁵⁷ Filiz Doğanay, "Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi", *Devlet Planlama Teşkilatı* (1996), erişim 28.05.2022, https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Turkiyeye_gocmen_olarak_gelenlerin_yerlesimi%e2%80%8b.pdf.

çeşitliliği etkilemiştir. 1980 yılında ise Sovyet-Afgan Savaşı ile yoğun bir Afgan göçü başlamıştır.²⁵⁸

Küresel göçlerin yaygınlaştığı 1980’li yıllardan sonra, Türkiye’de de göç görünümünde bazı değişimler olmuştur. Önceden Müslüman ve Türk eksenli olan göçlerin yanında farklı kimlikler de artık Türkiye’yi göç mekanı olarak seçmeye başlamışlardır. Küresel anlamda yaşanan gelişmeler, teknolojik ilerleme, kitle iletişim araçlarının ve ulaşım yollarının artmasından etkilenen göç hareketliliğine kapılan Türkiye, bir yandan da sınır ülkelerinde yaşanan siyasi istikrarsızlık ve ekonomik çöküşlerin doğurduğu göçlere de maruz kalmıştır. Özellikle 2010 yılında Arap baharı ile başlayan ve 2011 yılında Suriye’ye de sığınan hareketlilik, Türkiye’ye yapılan göçleri kitlesel bir boyuta ulaştırarak hızlandırmıştır.²⁵⁹ 2011-2020 yılları arasında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle evlerini, işlerini, ailelerini ve tüm varlıklarını kaybeden Suriyeli vatandaşların ülkelerinden kaçmalarıyla başlayan yoğun göç dalgası sırasında 3.6 milyon Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir.²⁶⁰ Türkiye’deki nüfusun %4’üne ulaşan bu sayıyla Suriyeliler Türkiye’de yaşayan diğer mültecileri geride bırakmıştır. Suriye’den gelen sığınmacıların bir kısmı geçici barınma kamplarına yerleşirken büyük çoğunluğu ülkenin farklı şehirlerinde sığınmacı olarak yaşamaktadır. Ülkede yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle başlayan göç dalgalarının ve koruma taleplerinin ilk aşamasından itibaren Türkiye, “açık kapı” politikası izlemiş ve Suriyelilere geçici koruma sağlamıştır. Gün geçtikçe ülkede sayıları artan Suriyeli mülteciler, zamanla yabancı düşmanlığı ve nefret söylemlerine maruz kalmaya başlamıştır. Bu durum yazılı basına da yansımıştır. Suriyelilerin Türkiye’ye gelmeye başladığı 2011 yılı ile sayılarının 2 milyona ulaştığı 2014 yılına kadar yayınlanmış olan gazetelerdeki haber metinlerini incelemiş olan Ülkü Doğanay ve Hatice Çoban Keneş²⁶¹ bu durumu açık bir şekilde ortaya koymuştur. Yapılan incelemelerin sonucuna göre Suriyeliler, söylemsel düzlemde bir tehdit olarak biçimlendirilerek sorunsallaştırılmıştır. Bu bağlam Suriyeli mülteciler, hükümetin dış politikasını eleştirmekte bir araç olarak kullanılmıştır.

²⁵⁸ Göç İdaresi Başkanlığı, “Göç Tarihi”.

²⁵⁹ Behçet Kaldık, “Ülusallararası Göç Bağlamında Sığınmacılara Yönelik Yabancı Düşmanlığının İncelenmesi: Türkiye’de Zenofobi Üzerine Bir Uygulama”, *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 5 (2021): 74.

²⁶⁰ Göç İdaresi Başkanlığı, “Göç Tarihi”.

²⁶¹ Ülkü Doğanay ve Hatice Çoban Keneş, “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası”, *Mülkiye Dergisi* (2016).

Toplum düzeyinde Suriyeli mültecilerin sorunlaştırılması meselesi ise aşırı görünürlük rasyonelliği üzerinden duygusal gerekçelendirmelere dayanan bir söylemle inşa edilmiştir.²⁶²

Küresel boyutta artan düzensiz göçler, yabancı düşmanlığı, korku, endişe, nefret gibi duyguları toplumsal bir boyuta ulaştırmıştır. Yaşanan bu gelişme ülkelerin göçmen politikalarını da etkilemiştir. Göç ve göçmen olguları siyasal bir boyut yakalamış, güvenlik sorunu ekseninde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu değerlendirme ise büyük oranda çözüm sunmak yerine toplumsal endişeyi daha da arttırmıştır.²⁶³ Türkiye dahil birçok toplumda yaşanan göçmen sayısındaki artış, yabancı korkusunu yabancı düşmanlığına evirmeye başlamıştır. Bu düşmanlık; göçmenlerin ekonomik yük olarak görülmesi, ülkenin etnik dengesinin bozulacağına yönelik endişe, göçmenlerin kendi ülkelerindeki radikal gruplara üye olabileceği düşüncesi gibi etkenlerden doğmakta ve bu olumsuz tutum ülkelerin çeşitli politikalar üretmesini zorunlu hale getirmektedir.²⁶⁴ Toplumda yaşanan yabancı düşmanlığı her ne kadar yerel ve küresel bir olgu gibi görünse de bu durumun psikolojik, siyasal, sosyal ve kültürel boyutları da vardır. Yabancı korkusuyla doğan düşmanlık, toplumun güvenliğine ve yaşamına olumsuz etkisi olacağı düşünülen göçmenlerin bir tehdit olgusu olarak görülmesiyle oluşur ve bu durum çeşitli söylemler, medya haberleri, politikacılar tarafından yaygınlaşır.²⁶⁵ Tüm dünyada yaşananları son yıllarda Türkiye’de yaşanan Afgan göçü üzerinden bu durumu okumak mümkündür. Yakın zamanda Suriyeli mülteciler hakkında yayılan olumsuz hava şimdilerde Afgan mültecilerin üzerinde dolaşmaktadır. Yazılı geleneksel medya ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla Afgan mülteciler üzerinden yabancı düşmanlığı daha hızlı yaygınlaşmakta, Türkiye’de yaşayan yerli halk medya platformları üzerinden Afganlara yönelik olumsuz paylaşım yaparak ötekileştirme üzerinden bir aidiyet kurmaktadır. Bu nedenle bu teze esas materyali sunacak olan Afgan mülteciler

²⁶² Doğanay ve Çoban Keneş, “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası”, 177

²⁶³ Sema Erder, “Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler”, *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*, Ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski, Çev. Mutlu Çomak Özbatır (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010).

²⁶⁴ Nermin Abadan Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011), 343.

²⁶⁵ Kaldık, “Uluslararası Göç Bağlamında Sığınmacılara Yönelik Yabancı Düşmanlığının İncelenmesi: Türkiye’de Zenofobi Üzerine Bir Uygulama”, 75-77.

hakkındaki haber metinlerindeki söylemlerin doğru şekilde analiz edilebilmesi için Türkiye ve Afgan göçü ilişkisi ayrı bir başlık altında incelenecektir.

2.2.3.Afganistan İle Göç İlişkileri

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle hem geçici hem de kalıcı göç hareketlerinin güzergahında bulunan bir ülkedir. Son zamanlarda dünya üzerinde artan yoksulluk, siyasal istikrarsızlık, savaş ortamları ve bunların getirmiş olduğu toplumsal sorunlar, göç olgusunu gündemin en üst noktasına taşımış ve bu durumdan Türkiye de etkilenmiştir. Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle 2011 yılından itibaren milyonlarca Suriyeli mülteciye kapılarını açan Türkiye’nin adı son yıllarda, yoksulluk, siyasal istikrarsızlık, çatışma ve savaş kapsamlarında göç veren Afganistan ile anılmaktadır.²⁶⁶ Afganistan’da yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntılar, Sovyet işgalinin bıraktığı etkiler, Taliban’ın baskıcı politikası, ülkede hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, sosyal hizmetlerdeki yetersizlik, kuraklık ve coğrafi faktörler, Avrupa ülkelerine geçişin zor olması gibi nedenler, Türkiye’yi Afgan göçmenler için bir hedef ülke haline getirmiştir.²⁶⁷

Afgan göçünün Türkiye’ye yansımaları yeni bir durum değildir. Sovyetlerin Afganistan’ı işgal etmesiyle başlayan büyük göç dalgasından Türkiye de etkilenmiş ve işgalin ardından Pakistan’a sığınan yaklaşık 5.000 Afganistanlı Türkiye’ye göç etmiştir. Bu sayı ilerleyen yıllarda git gide artmıştır.²⁶⁸ 2021 yılına gelindiğinde ABD’nin Afganistan üzerinden geri çekilmesinin ardından Taliban yönetiminin tekrar başa gelmesiyle yeni ve büyük bir Afgan göç dalgası doğmuştur. Türkiye de bu göç dalgasından etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır. Göç İdaresi Müdürlüğü’nün 2022 verilerine bakıldığında, 2021 yılında Türkiye’ye düzensiz göçle Türkiye’ye gelen Afgan uyruklu göçmen sayısı 70.000’i aşmıştır.²⁶⁹

²⁶⁶ Tümtaş, “Türkiye’ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü “İstila” mı?”, 340.

²⁶⁷ Emre Alakuş ve Yıldız Uzan, “İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye’nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği”, *Göç Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2020): 114.

²⁶⁸ Mohammed Tahir Raof, “11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan’dan Türkiye’ye Göçler ve Bunların Türkiye’ye Etkileri” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2017), 81.

²⁶⁹ T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022), erişim 25.01.2023, DÜZENSİZ GÖÇ (goc.gov.tr).

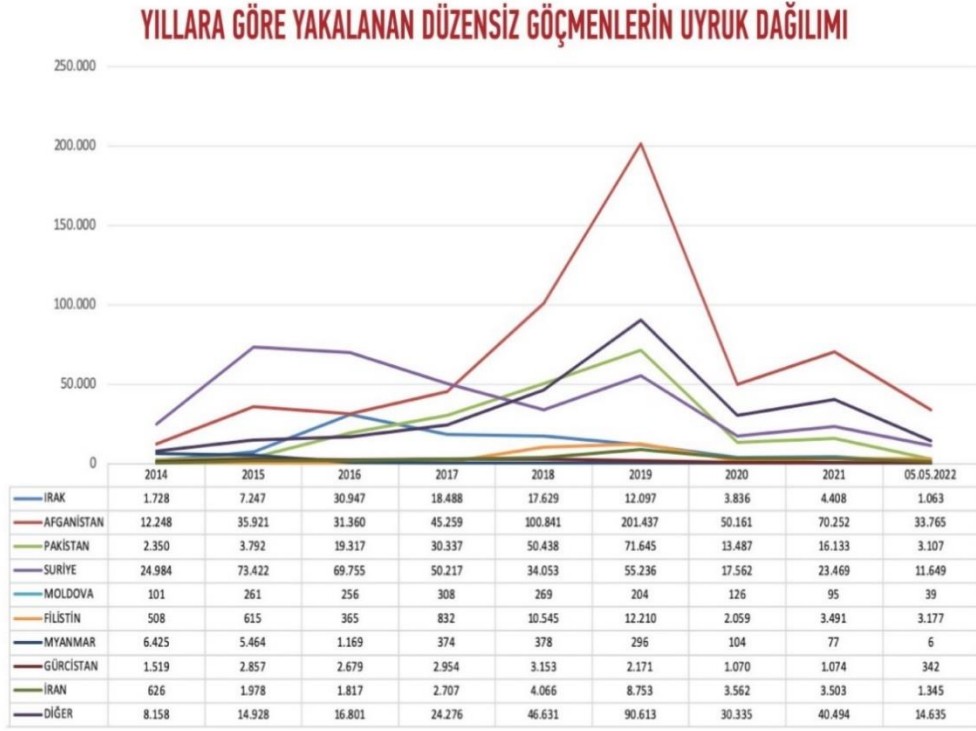
Türkiye ile sınır komşusu olmamasına rağmen Afganların Türkiye'ye göç etmedeki motivasyonu; din, tarih ve kültür açısından yakınlık kurmaları olmuştur. Geçmişten beri Afganistan ile göç ilişkisi kuran Türkiye, özellikle 2021 yılında Taliban'ın yönetimi tekrar ele geçirmesiyle birlikte yoğun şekilde göçmen akımına uğramıştır. Bu doğrultuda sayıları gün geçtikçe artan Afgan mülteciler, diğer mültecilerle birlikte, sosyal ve ekonomik hayatta daha sık görünmeye ve gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle sosyal medya gündemini meşgul eden mülteci ve göçmen konusu; ülkeye yasadışı yollarla kitlesel girişlerin yaşanmasından duyulan rahatsızlık, daha önce gelen (özellikle Suriyelilerin) mültecilerin kalıcı olduğunun anlaşılması, göçmen/mülteci karşıtlığı, Türkiye'nin istila edildiği düşüncesi ve nefret söylemleri çerçevesinde tartışılmaktadır.²⁷⁰

Türkiye'de bulunan Afgan göçmenleri iki grupta toplamak mümkündür: Birinci grup uluslararası korunma başvurusu yapmış ya da korunma statüsü almış olan Afgan mültecilerden oluşurken ikinci grup, başta ekonomik nedenlerle, daha iyi bir hayat kurma amacıyla gelen Afgan göçmenlerinden oluşmaktadır.²⁷¹ Genellikle olumsuz bir şekilde tartışılan Afgan mültecileriyle ilgili asıl sorun, uluslararası koruma başvurusu ile gelen Afganlardan ziyade düzensiz şekilde göç ederek ülkeye giriş yapan Afganlardır. Göç idaresi Genel Müdürlüğü'nün düzensiz göç verilerine bakıldığında ise bu durum oldukça dikkat çekicidir. Yıllara göre yakalanan Afgan uyruklu düzensiz göçmenlerin dağılımı Şekil 2'de, uluslararası koruma başvurusu yaparak gelen Afgan göçmenlerin sayısı ise Şekil 3'de verilmiştir.

²⁷⁰ Geyik Yıldırım, "Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler".

²⁷¹ Cihangir Karakaya ve Esra Nur Karakaya, "Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar", *International Journal of Cultural and Social Studies* 7 (2021): 101.

Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.²⁷²

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı,
<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>.

Şekil 3: 2020 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Yabancıların Uyruklarına Göre Dağılımı²⁷³

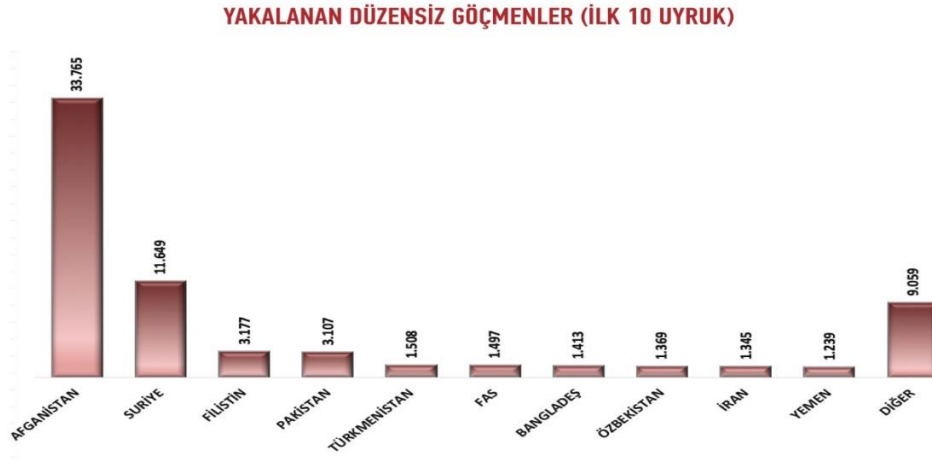
Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı,
<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>.

²⁷² T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

²⁷³ T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

Şekil 1’de de görüldüğü üzere 2021 verilerine göre Türkiye’de bulunan düzensiz göçmenlerin büyük bir kısmı Afgan uyrukludur. Özellikle 2018-2019 yıllarında Afgan uyruklu düzensiz göçmenlerin sayısında büyük bir artış yaşanmış olsa da 2020 ve 2021 yıllarında bu sayı oldukça aşağı düşmüştür. Bunun yanında 2022 yılı itibariyle 9.654’ü Afgan uyruklu olmakla birlikte toplamda 21.087 adet düzensiz göçmen sınır dışı edilmiştir. Bu durum Türkiye’nin düzensiz göçmenlerle mücadelesini devam ettirdiğinin bir göstergesidir. 2020 yılı sonuna kadar yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısını gösteren grafik Şekil 4’te gösterilmiştir.²⁷⁴

Şekil 4: 2020 Yılı Sonu İtibariyle Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmenler²⁷⁵

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>.

Taliban ve geçmiş tecrübeler nedeniyle yaşanan korkunun baskıladığı Afgan halkının evlerini terk ederek başka ülkelere göç etmesi, *yönlendirici göç* türü kapsamına girmektedir. Bura devlet ya da sosyal bir kurum tarafından uygulanan bir baskı vardır fakat göç edip etmeme kararının sahibi halktır. Yine de başka ülkelere ve Türkiye’ye göç etmiş Afgan mülteciler, burada çeşitli problemlerle ve fırsatlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşadıkları problemler arasında statü alma problemi, ilk sırada gelmektedir. Türkiye’de bulunan Afgan uyruklu mülteciler, resmi olarak tanınma mücadelesi vermektedir. Bir diğer problem, barınma koşullarında yaşanan

²⁷⁴ T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

²⁷⁵ T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

yetersizliklerdir.²⁷⁶ Özellikle “düzensiz” olarak ifade edilen göçmen grubuna yerli halk endişe ile yaklaşarak kalacak yer satma ya da kiralama gibi konularda çekimser davranabilmektedir. Çünkü “düzensiz göçmen” olmak, illegal yollarla göç etmiş olmayı ve yasal olmamayı ifade etmektedir. Bu durumda yerli halk söz konusu göçmen grubuna korku ile yaklaşmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere artan göç dalgaları ile gündemi meşgul eden göçmen, mülteci, sığınması gibi kavramlar ana akım basın da içeriğini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda haber metinleri üzerinden ayrımcı söylemler yaygınlaştırılarak meşrulaştırılmaktadır. 2011-2019 yılları arasında sayıları hızla artan Suriyeli mültecilere yönelik bu durum yaşanırken şimdilerde bir benzeri Afgan mültecilere yönelik de yaşanmaktadır. Yakın zamanda ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi üzerine Türkiye'de yazılan haber metinleri incelendiğinde, Afganların olası bir göç dalgasının ardından Türkiye için bir “tehdit” oluşturacağı konusunun işlendiği görülmektedir. Çalışma kapsamında bu işleyiş, duygu politikaları açısından analiz edilecektir. Bu bağlamda çalışmanın bir sonraki bölümünde, Afgan göçünün yoğunlaşmaya başladığı dönemi kapsayan tarihlerdeki gazetelerde bulunan haber içerikleri, Ahmed'in yaptığı sınıflandırma temalar olarak kabul edilip eleştirel söylem analiziyle incelenecektir.

²⁷⁶ T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı,

III.BÖLÜM: ANALİZ

Bu bölümde Türkiye’de bulunan ana akım medya kuruluşlarının dijital arşivleri incelenerek konuyla ilgili alıntılanan metinler üzerinde analiz yapılmıştır. Bunun için, Afgan göçünün yoğunlaştığı 1 Mayıs 2021-1 Temmuz 2022 tarihlerini kapsayan dönemde, ulusal ölçekte yayın yapan 3 gazetenin (Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak) dijital arşivlerinden konusu Türkiye’ye göç eden Afgan göçmenler olan haberler, Ruth Wodak’ın “söylem-tarihsel” yaklaşımı ve Sara Ahmed’in “duyguların sosyalliği” modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Bu nedenle öncelikle Ruth Wodak’a ait olan ve kendisinin “söylem-tarihsel yaklaşım” şeklinde ifade ettiği eleştirel söylem analizi yöntemi açıklanacak, ardından metinler aracılığıyla duyguların nasıl harekete geçtiği konusu anlatılacaktır.

3.1. Metodoloji Tercihi

Mülteci, göçmen ve sığınmacılara dair yaşanan gelişmeler ya da söylemler yeni olaylar değildir. Kitlesele göçler, göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar özellikle medya haber içeriklerinin büyük bir kısmını kaplamaktadır. Mülteci ve sığınmacılar haber kaynağı olmakla birlikte, göç ettikleri ülkelerde ayrımcılık, ötekileştirme ve nefret söylemlerine de maruz kalmaktadır. Bu durum uzun vadede kamuoyu ile sığınmacılar/mülteciler arasında çatışmalar yaşanmasına sebebiyet vermekte ve sığınmacılar/mülteciler daha çok bu çatışmalarla gündeme gelmektedir. Medya bu bağlamda, mülteciler konusunda ayrımcı, ötekileştirici ve nefret içerikli söylemlerin toplumda yayılmasına bir çeşit aracılık etmektedir. Bu nedenle medyanın sunmuş olduğu ön yargılar, kamuoyunda oluşturduğu kaygıyla birlikte ülkelerin politikadaki stratejilerinde kullanılmaktadır.²⁷⁷ Bu doğrultuda konuyla ilgili medya haberlerine yönelik bir analiz yapmak, şeffaflık oluşturma açısından önem taşımaktadır.

²⁷⁷ Ülkü Doğanay ve Hatice Çoban Keneş, “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası”, *Mülkiye Dergisi* (2016): 143-184.

3.1.1. Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizinin köklerine inildiğinde Marksizm, Frankfurt ekolü ve yakın dönem temsilcisi Habermas ile postmodern eleştirel yaklaşım karşımıza çıkmaktadır.²⁷⁸ Temelde, dil üzerinden sunulan; güç, kontrol, egemenlik, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi yapısal ilişkileri analiz etmekle ilgilendiğinden dolayı çoğu eleştirel söylem analisti Habermas'ın dilin bir sosyal güç ve baskınlık aracı olarak organize edilmiş güç ilişkilerini meşrulaştırmaya hizmet ettiğine dair fikirlerini desteklemektedir.²⁷⁹ Ruth Wodak da bunlardan biridir. Eleştirel söylem üzerine yapılan çalışmalar, 1991'de Amsterdam'da düzenlenen bir sempozyumla başlamıştır. Amsterdam Üniversitesi tarafından düzenlenen bu sempozyum Teun van Dijk, Norman Fairclough, Grunter Kress, Theo van Leeuwen ve Ruth Wodak'ın katılımıyla gerçekleşmiştir. Sempozyum boyunca söylem analizi ve eleştirel söylem analizi konuları detaylıca ele alınmıştır.²⁸⁰

Eleştirel söylem analizi içinde çalışan araştırmacılar, bilimin ve burada kullanılan dilin toplumsal yapıdan etkilendiğini ve hatta toplumsal yapının bir parçası olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle ESA, toplumsal eşitsizlikleri ifade etmenin ötesine geçerek bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı da hedeflemektedir. Bu yöneliminden dolayı ESA için, toplumsal değişime adanmış bir yöntem demek mümkündür. Eleştirel söylem analizi içerisindeki söylem, toplumsal bir pratiktir ve diğer toplumsal pratikler ve yapılarla karşılıklı etkileşim halindedir. Söylem, toplumsal pratikleri üretebileceği gibi toplumsal dünya tarafından da üretilebilmektedir. ESA, söylem tarafından üretilen pratiklerin toplumsal gruplar arasında –toplumsal sınıflar, cinsiyet, etnik azınlık vb.- eşitsiz iktidar ilişkileri ürettiğini varsaymaktadır. Bu nedenle iktidar, tarih ve ideoloji kavramlarına özel bir ilgi göstermektedir. ESA içerisinde çalışan araştırmacılar teorilerini söylemin tarihsel olarak inşa edildiğine ve yorumlandığına dayandırmaktadır. ESA, dil kullanımıyla ortaya çıkarılan eşitsiz iktidar ilişkilerinin ideolojik yapısını

²⁷⁸ Hüseyin Bal, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (İstanbul: Sentez, 2016), 326.

²⁷⁹ Jürgen Habermas, *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine*, çev. Mustafa Tüzel (İstanbul: Alfa Yayınları, 2018), 256-260.

²⁸⁰ Ruth Wodak ve Michael Meyer, "Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology", *Methods of Critical Discourse Analyses*, Ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer (London: Sage Publication, 2009), 3.

ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ESA için en az yedi farklı çalışma yaklaşımı saymak mümkündür;²⁸¹

1. Fairclough'un yaklaşımı
2. Van Dijk'in sosyobilişsel çözümlemesi
3. Wodak'ın söylem-tarih yaklaşımı
4. Hodege, Kress ve Leeuwen'in sosyal semiyotiği
5. Fransız yapısalcı söylem çözümlemesi
6. Okuma çözümlemesi
7. Duisburg Okulu

Eleştirel söylem analizine yönelik birçok farklı yaklaşım olsa da bu yöntem ile çalışanlar, analizin merkezine eleştirel bir bakış açısı koyarak, her çeşit söylemi (sözel, metinsel, göstergesel vb.) toplumsal bağlamda, iktidar ilişkileri açısından sorgulamaktadırlar.

3.1.2. Wodak Eleştirel Söylem Analizi (Söylem-Tarihsel Yaklaşım)

Ruth Wodak'a göre söylemlerdeki örtük, gizli ya da açık ifadeleri bulup, eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmek oldukça önemlidir. Lancaster Üniversitesi'nde söylem çalışmaları başkanı olan Prof. Dr. Ruth Wodak, geliştirdiği "söylem-tarihsel" yaklaşım modeliyle ırkçılık, anti-semitizm ve yabancı düşmanlığı konularında eleştirel söylem analizi çalışmaları yürütmektedir. Wodak'a göre toplumların birbirleriyle ilişki kurması, toplum içerisinde yaşanan gruplaşmalar, ulusal devletler ve uluslararası kuruluşlar arasında yaşanan anlaşmazlıklar, modern toplumları ekonomi, iletişim, bilim, teknoloji ve daha birçok konuda karmaşıklığa sürüklemektedir. Wodak bu yaşananlarla ilgili söylemleri açıklamakta nedensel modellerin yetersiz kaldığını vurgulamaktadır.²⁸² Ona göre söylem, dil ile ifade edilenin ötesinde toplumsal olan unsurların bir yorumudur. Bu anlamdaki söylem, gerçek olanın direkt olarak yansımaları değil, belirli bir bakış açısıyla

²⁸¹ Bal, "Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri", 328-329.

²⁸² Fatma Çakmak ve Yasemin Bilişli, "İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2019): 99-100.

yeniden yorumlanması ve kurgulanmasıdır.²⁸³ Dolayısıyla söylem içerisinde yer alan gizli ve örtük ifadeler de bahsedilen karmaşıklığın içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle Wodak çalışmalarını, söylemin içerisinde bulunan kapalı iletilerin altında yatan ideolojileri ortaya çıkarmak için yürütür.²⁸⁴ Yabancı düşmanlığı ve kapalı iletilerin altında yatan ideolojileri ortaya koyması, medyada Afgan göçmenlere ilişkin haber analizleri için Wodak'ı elverişli kılmaktadır.

Wodak'ın çalışmaları doğrultusunda geliştirdiği söylem-tarihsel yaklaşımı anlamak adına öncelikle söylem ve ideoloji kavramlarına olan bakış açısını incelemek gereklidir. Ardından söylem-tarihsel yaklaşımın kuramsal yapısı daha net anlaşılacaktır.

Wodak'a göre söylem, tarihsel tabanlı geniş bir içeriğe sahiptir. Söylem en temelde toplumsal bir eylem olarak görülmektedir. Irkçı söylem, cinsiyetçi söylem, medya ve haber söylemi gibi birçok söylem içerikli kavram bulunmaktadır. Böylece söylemi bir türden, stil, politik bir program ya da bir kayıta genişletmek mümkündür.²⁸⁵ Söylem, bir toplum tarafından inşa edilebileceği gibi bir toplumu da inşa edebilmektedir. Bir başka deyişle eylem alanları söylemleri etkilerken söylemler de eylem alanlarını etkilemektedir. Söylemin eylem alanlarını ve kontrol alanlarını Wodak şu şekilde belirtmiştir;²⁸⁶

- Yasalar ve yasa yapıcı prosedürler
- Kamuoyu oluşumu ve geribildirim
- Siyasi reklamlar ve propaganda
- Siyasi yönetim

Söylem içerisinde bulunan mesajlar kitleleri etkileyebilme gücüne sahiptir. Bu nedenle söylemleri analiz etmek kritik bir uğraştır. Asıl anlamın ortaya çıkarılması oldukça önemlidir. Toplumsal sınıf, cinsiyet, ırk ya da kültürel olarak farklılıklarla oluşturulan

²⁸³ Norman Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis", *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ed. Teun Van Dijk (London: Sage Publications, 1997), 259.

²⁸⁴ Çakmak ve Yasemin Bilişli, "İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak", 100.

²⁸⁵ Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis", 258.

²⁸⁶ Ruth Wodak, "The Discourse-Historical Approach", *Methods of Critical Discourse Analysis*, ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer (London: Sage Publications, 2001), 68.

eşitsizliklerin güç ilişkileri söylemler tarafından üretilmekte veya değiştirilmektedir. Bu güç ilişkileri, söylem içerisindeki açık ifadelerden ziyade söylemin altında gizlenmiş olan anlamlar sayesinde biçimlendirilmektedir. Bu yönüyle söylemler, içerisinde örtülü mesajlar barındırmakta ve kitleleri onların haberi olmadan etkilemektedir. Dahası söylemler, gücü elinde bulunduranlar tarafından toplumsal eşitsizliklerin kaçınılmaz olduğunu pekiştirerek iktidarı meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır.²⁸⁷

Wodak, söylemlerin dört farklı işlevi olduğundan söz etmektedir. Bunlardan ilki; söylemsel pratiklerin belirli kolektif kimlikler inşa ederek bazı toplumsal koşulların inşa edilmesine neden olmasıdır. İkincisi; bu söylemsel pratiklerin ırk ya da etnisite ile ilişkili olarak toplumsal durumu değiştirmesi, yeniden üretmesi ve bu durumu meşrulaştırabilmesidir. Söylemlerin üçüncü işlevi; söz konusu toplumsal durumun dönüştürülmesinde aracı bir işlev görmesidir. Sonuncusu; söylemsel pratikler toplumsal durumun, statükonun parçalanmasına ve hatta yıkılmasına neden olabilmektedir.²⁸⁸

Ruth Wodak söylem ile ideoloji arasında bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre ideolojiler söylem aracılığıyla iletilmekte ve hedef kitlenin zihnine yerleşmektedir. Bu anlamda birey toplumsallaşma sürecinde, ait olduğu toplumun ideolojisini söylem aracılığıyla benimsemektedir. Kendi ürettiği söylemleri ise ait olduğu grup içerisinde paylaşırken yeniden üretmektedir. Yine söylem aracılığıyla grup dışı üyelere karşı “tartışma, savunma ve meşrulaştırma bağlamında” toplum temsilini sürdürmektedir.²⁸⁹

İdeolojiler öncelikle mevcut düzene dair bir eleştiri sunmakta ve ardından arzu edilen bir gelecek modeli oluşturmaktadır. Bu anlamda ideoloji, “belli bir türde örgütlenmiş siyasal eyleme temel sağlayan ve belli bir tutarlılığa sahip fikirler setidir”.²⁹⁰ Hakim ideolojiler, toplumun büyük bir kısmının belirli bir konuda aynı düşünmesini sağlayabilmekte hatta belirlenen bu durumun bir alternatifi olduğunu dahi

²⁸⁷ Fairclough ve Ruth Wodak, “Critical Discourse Analysis”, 258.

²⁸⁸ Ruth Wodak ve Martin Reisigl, “Discourse and Racism”, *The Handbook of Discourse Analysis*, (Oxford: Blackwell Publishing, 2015), 588-589.

²⁸⁹ Semiramis Yağcıoğlu ve Cem Değer, “Toplumsal Çatışma Sürecinde Farklı Söylemler: Bir Eleştirel Söylem Çözümlemesi”, *1990 Sonrası Laik-Anti Laik Çatışmasında Farklı Söylemler, Disiplinler Arası Bir Yaklaşım*, Ed. Semiramis Yağcıoğlu (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2002).

²⁹⁰ Andrew Heywood, *Siyasetin Temel Kavramları* (Ankara: Adres Yayınları, 2015), 41.

unutturabilmektedir.²⁹¹ Benzer şekilde aynı düşünme, aynı duyguları paylaşma ile de sağlanabilmektedir.²⁹²

Farklı ideolojiler, aynı grubu nitelerken farklı kavramlar kullanmaktadır. Örneğin; “terörist, militan, gerilla, özgürlük savaşçısı veya eşkıya” kavramları aynı grubu işaret etmektedir. Fakat tüm bu ifadelerin her biri farklı ideolojiyi temsil etmektedir. Bunu yanı sıra yapılan “biz ve onlar” ayrımında “biz” olanın kusurları gizlenirken “onlar” olarak görülenlerin olumsuz yönleri vurgulanmaktadır.²⁹³ İdeolojilerin aktarılması için söylemlerde “biz ve onlar” karşıtlığı sıklıkla kullanılmaktadır.²⁹⁴

İdeolojiler söylem aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu aktarım yapılırken söylemin ait olduğu bağlam da son derece önemlidir. Bir söylem, kendinden önceki söylemlerle veya ait olduğu toplumla bağlantılı olacaktır. Bunun sonucunda bireyler, bilerek ya da farkında olmadan aktarılan ideolojiyi içselleştirmektedirler. Bu nedenlerden dolayı Wodak’a göre eleştirel söylem analizinde söylem tek başına değil, bağlamıyla birlikte değerlendirilmelidir.²⁹⁵

Viyana Okulu Eleştirel Söylem Analizi olarak da bilinen Söylem-Tarihsel yaklaşımıyla eleştirel söylem çalışmalarına katkı yapan Wodak, özellikle dilin kullanımını, ırkçılığı ve ulusal/uluslararası kimlik sorunlarını öne çıkarmaktadır. Wodak’ın yaklaşımı daha çok Habermas’ın görüşlerine ve Frankfurt Okulu’na dayanmaktadır. Bu etkilerden doğan Söylem-Tarihsel yöntem, söylem analizlerinde özellikle tarihsel bağlama dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda yapılan bir söylem analizinde yazılı ya da sözlü olan söylemin tarihsel arka planında var olan bilgi ve yorumlama bir araya getirilmelidir.²⁹⁶

Wodak’ın eleştirel söylem analizini okumasını onu yalnızca bir kuram olarak görme ya da kuram sağlamayı amaçlamak üzerine değildir. Eleştirel söylem analizinin asıl amacı

²⁹¹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”, 8.

²⁹² Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası".

²⁹³ Ayşe İnal, *Haberi Okumak* (İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996).

²⁹⁴ Çakmak ve Yasemin Bilişli, “İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak”, 102.

²⁹⁵ Çakmak ve Yasemin Bilişli, “İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak”.

²⁹⁶ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”.

dünyaya ve dünyanın bazı yönlerine röntgen çekerek görüntülemek, buradaki sorunları keşfetmek ve bu sorunlara çözüm aramaktır.²⁹⁷

Wodak, eleştirel söylem analizinin özelliklerini şu şekilde vurgulamaktadır:²⁹⁸

1. Disiplinlerarası bir yaklaşımdır. Toplum içerisinde var olan sorunların oldukça karmaşık olduğu varsayımından hareket ederek bu sorunlara tek bir bakış açısıyla yaklaşmak yeterli gelmeyecektir.
2. Toplumsal sorunlara yöneliktir. Irkçılık, kimlik, cinsiyet ve eşitsizlik gibi konularla ilgilenmektedir.
3. Yararlandığı kuramlar ve yöntemler eklektiktir. Araştırma konusu nesnelere anlaşılmalı ve açıklanmalı çalışılırken farklı kuramlar ve yöntemler birleştirilmektedir.
4. Alan çalışması ve etnografiden yararlanılmaktadır. Bu sayede verilerin kurama uydurulmasından kaçınılmaktadır.
5. Yaklaşım, teori ve ampirik veriler arasında sürekli gidip gelmektedir.
6. Yaklaşımında hem kamusal mekanlar hem de metinlerarası ve söylemlerarası ilişkiler incelenmektedir.
7. Tarihsel bağlam her zaman analize dahil edilmektedir. Tarihsel bağlam, metinlerin ve söylemlerin yorumlanmasıyla bütünleştirilmektedir.
8. Kategoriler ve araçlar, bütün bu evrelere olduğu kadar inceleme nesnesine göre de tanımlanmaktadır. Eleştirel söylem analizi içerisinde farklı yapısal kuramlar kullanılmaktadır.
9. Grand teoriler bir temel olarak hizmet etmektedir. Fakat orta boy teoriler amaca ulaşmakta daha iyi iş görmektedir.
10. Eleştirel söylem analizi uygulamayı amaçlamaktadır. Sonuçlar, farklı alanlardaki uzmanlara sunulmalı ve belirli söylemleri ve sosyal pratikleri değiştirmek amacıyla uygulanmalıdır.

²⁹⁷ Berkan Güngör, “Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi”, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi* (2020): 8.

²⁹⁸ Ruth Wodak, “Aspects of Critical Discourse Analysis” (2002), erişim 11.07.2021, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.121.1792&rep=rep1&type=pdf>.

Wodak, eleştirel söylem analizini farklı perspektifleri ve farklı kuramsal temelleri barındıran disiplinlerarası bir yaklaşım şeklinde görerek bu çerçevede medya söylemlerini, ırkçı, cinsiyetçi ve politik söylemleri incelemektedir. Bu anlamda eleştirel söylem analizi Wodak için yazılı ya da sözlü söylemlerde kullanılan dildeki toplumsal pratiklerin bir yansımasıdır.²⁹⁹ Habermas'tan etkilenen Wodak, Habermas'ın eleştirel söylem analizi yaklaşımını desteklemektedir. Habermas'a göre eleştirel söylem analizi en temelde güç, kontrol, egemenlik ve ayrımcılık üzerine kurulu olan yapısal ilişkilerle ilgilenerek “sosyal eşitsizliği” incelemeyi hedeflemektedir.³⁰⁰ Yani Wodak'ın bakış açısındaki eleştirel söylem analizi, dil aracılığıyla oluşturulan ve meşrulaştırılan toplumsal eşitsizliğe eleştirel şekilde yaklaşan bir yapıya sahiptir.

Wodak'ın Söylem-Tarihsel Yaklaşımı, oluşturulan söylemin toplumsal yapısına ve tarihsel temeline dayalı bilginin elde edilerek örtük anlamın keşfedilmesini sağlayan bir araç görevi görmektedir. Bu doğrultuda metnin anlamı ve yapısı üç boyutta ele alınarak incelenmektedir.³⁰¹

1. Hakkında sözlü ya da yazılı şekilde bahsedilen konular
2. Uygulanan söylemsel yöntemler
3. Konuları ve söylemsel yöntemleri uygulamak için kullanılan dilsel araçlar.

Bu ayırım sayesinde Söylem-Tarihsel Yaklaşım ile yapılan çözümlemede; “metinlerarası ve söylemlerarası ilişkiler, dil dışı toplumsal ve toplum-bilimsel değişkenler, metinlerin tarihi ve düzenlenmesi, herhangi bir durum bağlamının kuramsal çerçeveleri” göz önünde bulundurularak bir inceleme yapılmaktadır.³⁰²

3.2.Metinlerin Duygusalılığı

Günlük hayatta gazete ve televizyon gibi ortamlarda karşımıza çıkan metinler çoğu zaman “yönlendiricidir”. Buradaki yönlendirme, toplumu belli bir yöne ya da davranışa

²⁹⁹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”, 6.

³⁰⁰ Jürgen Habermas, *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2018), 265.

³⁰¹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”.

³⁰² Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”.

yöneltmeyi ifade etmektedir. Aynı durum edebi metinler için de söz konusudur. Yazar kendi ideolojik görüşünü benimsetmek ya da bazı tutumları eleştirmek amacıyla, metinleri bir araç olarak kullanarak okuyucuyu etkilemeye çalışmaktadır. Yönlendirmede esas olan şey ikna etme çabasıdır. Bu çabanın aracı olarak kullanılan metinler, söylemsel yöntemle oluşturulabilmektedir. Söylem, sözün etkin kullanımı olarak ifade edilmektedir. Yönlendirmenin söylemsel yöntem dışında bir de retorik (sözbilimsel) yöntemi de bulunmaktadır. Buna göre karşı tarafı güçlü bir şekilde yönlendirebilmek için ikna edinilme amacı taşıyan konunun gerekçelendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu şekilde, ikna ve inandırma daha da sağlamlaştırılmaktadır. Metinlerde okuyucuyu etkileyen, onu belli bir yöne çeviren ana etmen dil kullanımıdır.³⁰³

Sara Ahmed, metinlerin duygusallığından söz etmektedir. Ona göre metinler içerisine yerleştirilmiş “mecazlar”, metnin duygusallığında önemli bir rol oynamaktadır. Metindeki bu mecazlar, gizli şekilde, okuyucuya etki etmektedir. Bu anlamda metinlerin duygusallığı, metinlerin nasıl etkiler oluşturduğunu anlatmanın bir yoludur. Metin içerisinde bahsedilen bir duygu, aslında özneyi o duyguyu taşıyormuş gibi yeniden üretmektedir. Sara Ahmed’in *Duyguların Kültürel Politikası*’nda Britanya Ulusal Cephesi posterindeki metinden verdiği örnekte “ulus yas tutuyor” ifadesi geçmektedir. Bunun üzerine Ahmed şu soruyu sormaktadır: “Ulus yas tutuyor demek ne işe yarar”? “Ulus yas tutuyor demek ulusu yas tutan bir özne olarak yeniden üretmektir”. Yani duygular performatiftir; yalnızca var olan bir şeyi tanımlamamakta aynı zamanda onu değiştirmektedir. Önemli bir nokta da şudur ki, metinlerde belirli bir duygu aranırken muhakkak o duyguyu ifade eden kelimelerin varlığı şart değildir.³⁰⁴ Benzer şekliyle Wodak’ın da ifade ettiği gibi söylemsel pratikler, tıpkı duygular gibi, ırk ve milletlere benzer kolektif kimlikler inşa ederek bazı toplumsal koşulların oluşmasını sağlamaktadır.³⁰⁵

Araştırmalar dilsel söylemin beyindeki duygusal sistemleri harekete geçirdiğini belirtmektedir. Dil geleneksel olarak, fikirleri aktaran bir araç olarak tanımlanmaktadır.

³⁰³ Umut Balcı ve Nihal Yavuz, “Kısa Metinlerde Dilsel Yönlendirmeleri Bulmaya Yönelik Ders Uygulamaları”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (2011): 50-51.

³⁰⁴ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 23.

³⁰⁵ Ruth Wodak ve Martin Reisigl, "Discourse and Racism", 258-259.

Fakat dil aynı zamanda fikirleri eyleme dönüştürmede de etkilidir. Örneğin içerisinde “yürümek” kelimesinin geçtiği bir cümle okunduğu zaman beyin motor sistemi, tıpkı yürüme eylemi gerçekleştiriyormuş gibi bir simülasyon gerçekleştirmektedir. Bu durum, simülasyon teorisi ile ifade edilmektedir. Yani kelimeler, beyin motor sistemini ve duygusal sistemi harekete geçirmek için tek başına yeterlidir. Çünkü bu simülasyon, kişide bir eylem durumundaymış olgusu yaratmakta ve o durumun, anın hislerini oluşturmaktadır. Örneğin korku ve öfkeyi okumak, ardından onu taklit etmek, kişiyi tam anlamıyla korkutmakta veya öfkelendirmektedir. Bir metinde okunan ya da etraftan duyulan nefret söylemleri, beyni nefrete hazırlamaktadır. Aynı şekilde merhameti taklit etmek, gerçekten de nazik davranılmasını sağlamaktadır. Sonuç olarak sözler, insani eylemlere dönüşebilmektedir.³⁰⁶ Performatif görüşe göre bazı cümleler sadece bir şeyin doğru veya yanlış olduğunu ifade etmek için sarf edilmemektedir. Bir cümle sarf edildiğinde aynı zamanda bir eylemi yerine getirebilmektedir. Bu cümleler belirli bir gerçeği tanımlamanın yanında tanımladıkları sosyal gerçeğin değişmesini de sağlamaktadır.³⁰⁷

3.3.Analiz

Haber metinleri üzerinden göçmenlere yönelik söylemleri analiz eden çalışmalar, bu söylemleri genellikle; tehdit, mağduriyet gösterisi, günah keçisi gibi temalar üzerinden incelemekte ve kategorize etmektedir. Jasmhid Wakili ve İncilay Cangöz’ün gazetelerdeki Afgan göçmen temsillerini irdeleyen çalışmaları bunun bir örneğidir. Çalışmada bu temsiller; tehdit, mağduriyet ve günah keçisi olarak kategorize edilip açıklanmıştır.³⁰⁸ Nitekim Suriyeli sığınmacıları konu alan haber metinlerini inceleyen literatürde de benzer bir durum söz konusudur. Örneğin Ülkü Doğanay ve Hatice Çoban Keneş, gazetelerin Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerini ele aldıkları çalışmada, metinlere konu olan temsilleri güvenlik, vicdani bir sorun, tehdit ve

³⁰⁶ Türk Dilbilim Topluluğu, erişim 10.08.2021, <https://turkdilbilim.wordpress.com/2020/08/21/nefret-soylemi-duymak-beyni-nefret-eylemine-hazirliyor/>.

³⁰⁷ John Austin, *Söylemek ve Yapmak*, Çev. Levent Aysever (İstanbul: Metis Yayınları, 2020).

³⁰⁸ Jasmhid Wakili ve İncilay Cangöz, “Gazetelerin İnternet Sitelerinde Afgan Göçmenlerin Temsili”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* (2022).

ekonomik yük şeklinde sunmuştur.³⁰⁹ Aynı şekilde Türk basınında Suriyeli sığınmacıları incelediği çalışmada İbrahim Efe, “insanlık dramı”, “karmaşa ve güvenlik”, “ekonomik külfet” gibi terimlerle metinlerde sunulan temsilleri kategorize etmiştir.³¹⁰ Feray Artar da yaptığı benzer bir çalışmada, medyada sunulan temsilleri; “ucuz emek”, ve “yardıma muhtaç” şeklinde iki sınıfta toplamıştır.³¹¹ Deniz Şenol Sert ve Didem Danış, Suriyeli sığınmacılara yönelik haber metinlerini analiz ettikleri çalışmada, Suriyelilerin daha çok “kurban” ve “tehdit” şeklinde temsil edildiklerini belirtmişlerdir.³¹² Fakat bu çalışmada, haber metinlerinde yer alan; acı, nefret, korku, iğrenme ve sevgi temaları üzerinden yapılan analizlerde ortaya çıkan söylemler anlaşılmaya çalışılacaktır. Zira çalışmanın amacı, Afgan göçmenlere yönelik söylemlerle kamuoyunda duyguların nasıl oluşturulduğunu incelemektir. Bu doğrultuda “acı”, “nefret”, “korku”, “iğrenme” ve “sevgi” duyguları üzerinden bir analiz sunulacaktır.

3.3.1. Acının Temsili Olarak Afgan Göçmenler

Acı, yukarıda da bahsedildiği üzere, başkalarının çektiği acılar adına üzülmek olarak da ifade edilebilmektedir. Fakat buradaki temel konu kimler için üzüldüğümüzdür. Acı çeken ve bizlerde üzüntü yaşatan kişiler, aynı zamanda bizi güçlü kılan kişilerdir. Onlara üzülebilmemiz, o kişilere göre güçlü olmamızdan ve acı çekenlerin “aşağı” bir konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda acıyı hissetmek, sınırı da hissetmemizi sağlamaktadır. Esas acıyı çekenler ve bizim de acıyı yaşamamıza neden olan kişilerle bizler arasında bir sınır meydana gelmektedir. Oluşan bu sınırla acıya neden olan herhangi bir şeyin “kötü” bir şey olacağı düşüncesi, birleşerek bizleri “iyi” birileri olarak yeniden inşa etmektedir. Bu yeni durum bizleri diğerlerinden, yani acıdan uzaklaşmaya itmektir.³¹³ Bu durum, haber medyası tarafından, Afgan göçmenler ile ilgili haberlerle de yaşatılmaya çalışılmaktadır. Kimi haber metinlerinde Afgan

³⁰⁹ Doğanay ve Hatice Çoban Keneş, “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçlerinin İnşası”.

³¹⁰ İbrahim Efe, Müzeyyen Pandır ve Alaaddin Paksoy, “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi”, *Marmara İletişim Dergisi* 24 (2015).

³¹¹ Feray Artar, “Medyada Sınıfsal Temsil Mücadelesi: Suriyeli Mülteciler ‘Yardıma Muhtaç’ Mı ‘Ucuz Emek’ Mi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 22 (2019).

³¹² Deniz Şenol Sert ve Didem Danış, Framing Syrians in Turkey: State Control and No Crisis Discourse, *International Migration* 59 (2021).

³¹³ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 38-42.

göçmenler; acınası, zavallı, mağdur ve zor durumda olan kişiler şeklinde tasvir edilmektedir. Bu metinlerde acının temsili ile okuyucuda duyarlılık ve acıma hissi oluşturulmaktadır.³¹⁴ Araştırma kapsamında incelenen haber metinlerinde, Afgan göçmenlerin yaşantılarına ve hayat şartlarına yönelik sorunların dramatik bir şekilde aktarıldığına, bu kişilerin yardıma muhtaç ve ihtiyaç sahibi gruplar olarak, acının temsili haline getirildiğine sıklıkla rastlanılmıştır.

Bu tür temsil içerikli haber metinlerinde Afgan göçmenlerin yaşantılarına yönelik anlatımların dili sansasyonel bir üslup taşımaktadır. Anlatılar genellikle geçim sıkıntısı ve iş yaşamındaki zorlukları konu almaktadır. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerde yer alan bazı haber başlıkları bu bağlam doğrultusunda örnek gösterilebilir; “11 kişilik Afgan aileden kimlik talebi: Çocuklarım hasta, tedavi ettiremiyorum”³¹⁵, “Afganistan ve Pakistan’dan göçmenlerin çıktığı yol, bazen cinayet bazen facia ile sonuçlandı”³¹⁶, “Afgan göçmenler parklarda yatıp kalkıyor”³¹⁷, “İran sınırında korkunç dram: Afgan anne çocuklarını kurtardı, kendi donarak öldü!”³¹⁸, “İnsanlık 'dondu’”³¹⁹, “İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı”³²⁰.

Cumhuriyet gazetesinde bulunan haber içeriklerine bakıldığında, Afgan göçmenlerin iş, sosyal hayat ve göçmenlik ile ilgili sorunlarının ele alındığı görülmektedir. Afgan göçmenlerin yaşamış oldukları bu sorunları göç etmiş oldukları topluma da yansıtıkları ifade edilmiştir. 12 Ağustos tarihinde, Afgan göçmenlerin yaşamış oldukları acıların dolaylı yoldan Türk halkını da etkilediğini belirten gazetede yayınlanmış “Afgan

³¹⁴Emre Gökalp, Hakan Ergül ve İncilay Cangöz, “Türkiye’de Yoksulluğun ve Yoksulların Ana Akım Basında Temsili”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 13 (2010): 161.

³¹⁵ DHA, 11 kişilik Afgan aileden kimlik talebi: "Çocuklarım hasta, tedavi ettiremiyorum". *Cumhuriyet*, 01.06.2021, erişim 10 Kasım 2022, [11 kişilik Afgan aileden kimlik talebi: "Çocuklarım hasta, tedavi ettiremiyorum"\(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/11-kisilik-afgan-aileden-kimlik-talebi-11111111).

³¹⁶ Mehmet Kızmaz, “Afganistan ve Pakistan’dan göçmenlerin çıktığı yol, bazen cinayet bazen facia ile sonuçlandı”, *Cumhuriyet*, 13.07.2021, erişim 11 Kasım 2022, [Afganistan ve Pakistan’dan göçmenlerin çıktığı yol, bazen cinayet bazen facia ile sonuçlandı \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/afganistan-ve-pakistan-dan-gocmenlerin-ckitgi-yol-bazen-cinayet-bazen-facia-ile-sonuclandi).

³¹⁷ Gülay Kuyucu, “Afgan göçmenler parklarda yatıp kalkıyor”, *Hürriyet*, 30.07.2021, erişim 10 Kasım 2021, [Afgan göçmenler parklarda yatıp kalkıyor - Son Dakika Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/afgan-gocmenler-parklarda-yatip-kalkiyor-son-dakika-haberler).

³¹⁸ Hakan Sarı, “İran sınırında korkunç dram: Afgan anne çocuklarını kurtardı, kendi donarak öldü!”, *Hürriyet*, 02.01.2022, erişim 11 Kasım 2022, [İran sınırında korkunç dram: Afgan anne çocuklarını kurtardı, kendi donarak öldü! - Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/iran-sinirinda-korkunc-dram-afgan-ane-cocuklarini-kurtardi-kendi-donarak-oldu).

³¹⁹ DHA, “İnsanlık 'dondu’”, *Hürriyet*, 03.01.2022, erişim 10 Kasım 2022, [İnsanlık 'dondu' - Son Dakika Haber \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/insanlik-dondu-son-dakika-haber).

³²⁰ DHA, “İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı”, *Yeni Şafak*, 02.01.2022, erişim 12 Kasım 2022, [İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/haber/iran-sinirinda-afgan-ane-donarak-oldu-iki-cocuğu-son-anda-kurtarıldı).

göçüne neden izin veriliyor?” başlıklı köşe yazısında bulunan; “...İnsanlar öldü, evsiz kaldı, onlar kadar biz de zarar gördük, Akdeniz, mültecilerin cesetleriyle doldu. Ama hala ders almadı...”³²¹ şeklindeki ifadeler bunun bir örneğidir. Metinde Afganların yaşadığı acılardan söz edilirken esas olarak Türk milletine yansıdığı düşünülen zararlara odaklanılmıştır. Afgan göçmenlerle eşit seviyede bir acı çektiğimiz inancı mevcuttur. Metinde yer alan bu ifadeler, Afgan göçmenlerin acısına, ulusun acısı şeklinde el konmuş ve yaşanan durum Türk ulusunun (ya da Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin) bir yarası olarak belirtilmiştir. Ulusun sınırları Afganlara açılmasıyla onların yaşadıkları acılar geride bırakılmış, asıl incinen kişi Türk ulusu haline getirilmiştir. Metinde kullanılan “biz” ifadesiyle yazar, Türk ulusunu kastederek Afgan göçmenleri “öteki” konumuna itmiş ve “zarar gören” bizi, bütün bir beden halinde sunarak okurun da Afganların olumsuz durumundan etkilendiğini varsaymıştır. Keder ya da acı gibi hisler okura aitmiş gibi, “ötekinin” acısı “bizim” acımız haline getirilmiştir. Fakat bu durum onlarla olmak, onların acısını paylaşmak anlamını taşımamaktadır. Okur ve haberde yer alan Afganlar eşit seviyede değildir. Onlar acılarıyla “bizim” zarar görmemizi sağlamaktadır. Afgan göçmenler bizim acılarımızın nesnesi haline getirilmiştir. Afganlar, “bizim” acı çekmemize neden olmaktadır ve bu durum onları “kötü” kimseler haline getirmektedir. Bu da Afganlar ve “biz” arasında aslında bir sınır olduğunu tekrar hatırlatmaktadır. “Biz” ve “öteki” tekrar inşa edilmiştir. Afganlar gelmeden önce de bu sınır bilinmekteydi fakat acı, bunu yeniden hatırlatmıştır. Çünkü acı, yüzeyle farkına varmayı sağlamaktadır. Yüzey, kendisine “karşı” bir şey hissedildiğinde hatırlanmaktadır.³²² Sınırlar yeniden oluştuğunda acıya neden olan nesneyi dışarı atma eğilimi gelişmektedir. Bu metindeki ifade ediliş şekliyle de Türk ulusuna acılarıyla “zarar veren” Afgan göçmenler, sınır dışı edilmelidir. Temelde mevcut iktidara hitaben yazılmış olan yazının devamında, “...ülkesini Afgan göçmenleri doldurarak ateşe atarken kendi iktidarını sürdürmeyi ve kendini korumayı düşünüyor... Şimdi burnumuzu Afgan bataklığına sokmak isterken sonuçlarını önemsemiyor...”³²³ ifadeleri, hükümete eleştiri yöneltmektedir. Bize “acı yaşatan” ve “zarar veren”

³²¹ “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”, *Cumhuriyet*, 12.08.2021, erişim 11 Kasım 2022, [Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır! \(cumhuriyet.com.tr\)](http://www.cumhuriyet.com.tr).

³²² Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 41.

³²³ “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”.

Afganların Türkiye'ye girmelerini sağlayan iktidar, "acıya neden olan" Afgan göçmenlerle birlikte acının nesnesi haline getirilerek suçlu ve kötü duruma itilmiştir. Bu durum, acı çektiği varsayılan okurun (aynı zamanda seçmenin) duygularına hitap ederek mevcut iktidar politikasına yönelik muhalefet oluşturma amacı içermektedir. Haberde yer alan Afgan tasvirlerine bakıldığında ise, "...Afgan göçmenleri doldurarak ateşe atarken..." ve "Afgan bataklığı" gibi ifadelerle karşılaşılmaktadır. Görüldüğü üzere gazete yayımladığı haber metinlerinde Afgan göçmenleri mağdur ve acı çeken kişiler olarak konumlar, bir yandan bizi de incittiklerini belirtmektedir.

Gazetede aynı zamanda Afganların göç yolculuğunda yaşadıkları zorluklara da değinilmektedir. 23 Şubat 2022 tarihli bir haber metninde, Afganların Türkiye'ye gelirken başlarına gelen olumsuz durumlardan söz edilmektedir;

Afganistan'dan, İran'ı geçerek, günde 35-40 km, kucağında üç aylık bebesiyle yürüyerek gelen bir genç kadın! Üç dört gün, sadece su içerek, aç, yürüyen genç erkekler, ayaklarında sandalet, ayakları yara, üst yok, baş yok. Yolda dayak yemişler, paraları, telefonları, üstleri başları çalınmış, kafası, gözü patlamış yaralılar. Bir kısmı yollarda ölmüş, orada bırakmışlar. Nasıl bir insanlık dramı. Nasıl korkunç.³²⁴

Görüldüğü üzere metinde, "...üç aylık bebesiyle yürüyen kadın...", "...sadece su içerek...", "...kafası, gözü patlamış..." gibi sansasyonel ifadelerle yer verilmiştir. Bununla birlikte "...insanlık dramı... korkunç..." ifadeleriyle Afgan göçmenlerin yaşadıkları duyguların diğerleri tarafından da paylaşıldığı varsayılmış ve Afgan göçmenlerin dramı, tüm insanların dramı şeklinde sunulmuştur. Kullanılan sansasyonel ifadelerle birlikte göçmenlerin yaşadığı acı, okura da yansıtılmaya çalışılmıştır. Burada da diğer haber metnine benzer bir durum söz konusudur. Afganların göç esnasında yaşamış oldukları zorluklar ve acı, aslında diğer insanların acısı değildir. Diğerleri onların acısı hakkında üzülmemektedir. Fakat söz konusu acı, Afganların Türkiye'ye girerken yaşadıkları bir durum olduğu için, bizi de yaralamaktadır. Çünkü sınırlarımız ihlal edilmekte ve bu sınırlardan acı çeken insanlar girmektedir. Sonuç olarak hem kilometrelerce uzakta yaşanan acıların bu insanlarla birlikte ülkemize girdiği hem de sınırlarımızın zedelenmesiyle canımızın acıdığı düşüncesi hakimdir. Aynı zamanda zor durumda ve "perişan" halde olan insanların ülkemize geliyor oluşu ve bu durumu gözümüze sokan görüntüler, burada yaşayan halkı da korkuya sürüklemektedir.

³²⁴ Yazgüllu Aldoğan, "Göz yaşartan belgeseller", *Cumhuriyet*, 23.02.2022, erişim 10 Kasım 2022, [Göz yaşartan belgeseller \(cumhuriyet.com.tr\)](http://www.cumhuriyet.com.tr).

Gazetenin 23 Temmuz 2021 tarihine ait haber metninde yer alan görselde buna bir örnektir;³²⁵

Fotoğraf 1: Zor şartlarda göç eden Afganlar

Kaynak: [AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

Bu görselde bir eliyle, kucagında küçük kızını, aynı zamanda hem diğer elinde hem de sırtında eşyalarını taşımaya çalışan bir baba görülmektedir. Aynı görselde, arkada bulunan iki kişi de benzer şekilde hem çocuklarıyla hem de eşyalarıyla, yürüyerek yolculuk yapmaktadır. Çekilen fotoğrafta gözükten toprak ve bayır yol, göçmenlerin ne kadar zor şartlarda yolculuk ettiğinin bir göstergesidir. Fotoğrafın sağ alt köşesinde yürürken düşmüş bir çocuk ve kıyafetler üzerindeki toz toprak da dikkat çekmektedir. Afganların göç esnasında çekilen bu fotoğrafları ile acı, okura görsel bir yolla yansıtılmaya çalışılmıştır.

Afgan göçmenlerin acısı hakkında üzülmeyen yanında, bu insanların bir şekilde bizi incittiğini ifade eden haber metinleri de mevcuttur;³²⁶

³²⁵ “AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak”, *Cumhuriyet*, 23.07.2021, erişim 10 Kasım 2022, [AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

³²⁶ “İstanbul'daki ‘Afgan’ gerçeği: ‘Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz’”, *Cumhuriyet*, 19.08.2021, erişim 10 Kasım 2022, [İstanbul'daki "Afgan" gerçeği: "Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz" \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr)

...Mesela ben Türk vatandaşı olarak ikinci sınıftayım, o birinci sınıfta nasıl oluyor bu iş? Kanun neden uygulanmıyor, uygulamayanlar neden yargılanmıyor? Bu insanlara yarın öbür gün ne olacak, bu insanlar kontrollü bir şekilde mi geliyor? Ülkeye bir faydaları var mı? Zararı var, faydası yok!...

Cumhuriyet gazetesinin 19 Ağustos tarihli ve Üsküdar'da bulunan Küçüksu mahallesi muhtarının sözlerine yer verilen bir haberden alıntılanan bu metinde, vatandaşların Afganlar yüzünden “ikinci sınıf vatandaş” muamelesi gördüğü ifadeleri bulunmaktadır. “Türk vatandaşı olarak...” ve “Zararı var, faydası yok” sözleriyle de kendisinin asıl hak sahibi olduğunu ve aslında vatanına kendisinin faydalı olduğunu vurgularken, Afgan göçmenleri zarar veren kimseler olarak tasvir etmiş, ülkesi adına endişe ettiğini belirtmiştir. Böylece Afganlar, Türkiye'ye ve dolaylı yoldan Türk halkına zarar veren bireyler olarak gösterilmiş ve okurda bir incinme duygusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum Türk halkı için “incitici” bir durumu yansıtmaktayken “kontrolsüz şekilde geliyorlar...”, “kanun uygulanmıyor...”, “Zararları var...” gibi söylemler korku ve endişe oluşturmaktadır. Bununla birlikte “kanun neden uygulanmıyor, ... neden yargılanmıyor?” gibi sorularla yine iktidara eleştiri yöneltmektedir.

Hürriyet gazetesinin Afgan göçmenler hakkında sunmuş olduğu bazı haber içeriklerine bakıldığında “acıya sahip çıkma” bakımından benzerlik gösterse de Cumhuriyet gazetesinin aksine iktidarı eleştiren bir dilden kaçınıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin 3 Ocak 2022 tarihinde gazetenin, yayınladığı bir haberi “insanlık dondu” ifadeleriyle sunması, bu benzerliğin bir göstergesidir. Burada, Afganistan'dan zorlu şartlar altında göç etmeye çalışan “öteki”nin acısı, okurun acısı şeklinde sunulmuştur. Haber metninde çocuklarıyla birlikte, kaçak yollarla Türkiye'ye gelen Afgan bir annenin donarak hayatını kaybettiği belirtilirken, Afgan annenin donma eylemi sonucu acı çektiğini okuyucunun bildiği varsayılmaktadır. Haber metninin başlığında “İnsanlık dondu” ifadeleri kullanılarak, Afgan annenin acısına el konulmuş ve bu acı, donmanın acı veren bir şey olduğunu bilen okuyucunun yarasıymış gibi gösterilmiştir. Diğer insanların Afgan annenin başına gelenler hakkında üzülmesi, onun acısının insanlığın acısı olması (donan kişi anne ama bu eylem insanlık üzerine konumlandırılmış) okuyucuyu metne konu olan “öteki” ile eş değer bir seviyeye getirmemektedir. Aksine mağdur olan Afgan göçmen ile okuyucu arasındaki sınırı çok daha keskin bir biçimde çizmektedir. Çünkü

bu Afgan annenin yaşadıkları okuyucuyu üzmüştür ve bu üzüntünün sebebi yine Afgan annedir. Onun acısıyla dolaylı yoldan kederlenen okuyucu güçlü ve “ötekenden” üstün bir konuma getirilmektedir. Afgan anne ise yalnızca okuyucunun hissettiği acının sebebi konumuna getirilmiştir. Haber, Afgan anne hakkında değil okuyucu hakkındadır. Aynı durum 20 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan bir haberin içeriğinde de görülmektedir;³²⁷

...Ülkenin çeşitli bölgelerinden günlerdir yürek yakan görüntüler geliyor. Bunlardan en korkuncu ise kuşkusuz ülkeden kaçma umudu ile ABD uçaklarına tırmanıp, uçaklar havalandıktan sonra metrelerce yükseklikten düşerek can veren Afganlara ait görüntülerdi... milyonların yüreğini burkan o anlar...

İçerisinde yer olmadığı için uçağın üzerine tırmanarak yolculuk yapmaya çalışan ve bunun sonucunda düşerek hayatlarını kaybeden Afgan göçmenleri konu alan bu haberde yine acıyı asıl yaşayan, yani uçaktan düşüp can veren kişinin, diğerlerinin “yüreklerinin burkulmasına” neden olduğu ifade edilmiştir. Düşen Afganlar acıyı yaşayan kişiler olmanın yanında okuyucuların da hissettikleri acının nesnesi haline getirilmiş, bu şekilde yorumlanmıştır. Bu durumun “en korkuncu”, “metrelerce yüksekten”, “milyonların yüreğini burkan” şeklindeki sansasyonel ve acı verici olduğu kabul edilen ifadelerle sunulması da haberin duygusallık boyutunu arttırarak okurda acının daha derin bir iz bırakmasını sağlamaktadır. Bunun sonucunda bizim “üzülmemize” neden olan Afgan göçmenler ile bizim aramızdaki sınırlar yeniden kurulmakta ve acının “kaynağı” olan Afganları dışarıya atma isteği oluşmaktadır. “İncinen” Türk halkını korumak için Afganların sınır dışı edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Aynı durum haber metinlerinde kullanılan görsel içeriklerinde de mevcuttur. Kullanılan görseller, acıyı görsel anlamda ifade eden içeriklerden seçilmiştir. Hürriyet gazetesine ait 20 Şubat 2022 tarihli köşe yazısına ait görselde Afganistan’dan göç eden genç bir kızın fotoğrafı, bu durumu doğrular niteliktedir. Görselde genç bir kızın, tek başına ve kirli görünen kıyafetlerle yürüdüğü görülmektedir;³²⁸

³²⁷ “Pes dedirten adım: Uçaktan düşen Afganlar tişört oldu!”, *Hürriyet*, 20.08.2021, erişim 11 Kasım 2022, [Pes dedirten adım: Uçaktan düşen Afganlar tişört oldu! - En Son Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/pes-dedirten-adim-ucaktan-dusen-afganlar-tisort-oldu!-en-son-haberler).

³²⁸ Fatih Çekirge, “Afgan kızı Aza’nın inanılmaz yolculuğu”, *Hürriyet*, 20.02.2022, erişim 11 Kasım 2022 [Afgan kızı Aza’nın inanılmaz yolculuğu \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/afgan-kizi-aza-nin-inanilmaz-yolculugu).

Fotoğraf 2: Tek başına göç etmeye çalışan Afgan bir kadın

Kaynak: [Afgan kızı Aza'nın inanılmaz yolculuğu \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

Haber metnine ait bu görselde görülen toprak yol ve kızın ayağındaki ayakkabının yıpranmış görüntüsü ile Afgan göçünün zorlu şartları okura yansıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bir çöp poşetine koyarak taşıdığı eşyaları da durumunun zor ve yetersiz olduğunu göstermektedir. Bunun yanında üşümek için yüzüne sardığı şalı tutan ellerinin kızarmış olması ve üzerindeki montun önünün açık olması da yine soğuk ve zorlu hava şartlarında acı çektiğinin göstergesidir. Kullanılan bu görsel de çekilen acının bir yansımasıdır.

Başka bir haber metninde de yine göç için yollara düşmüş Afganlar görülmektedir. Hürriyet gazetesinde bulunan 2 Eylül 2021 tarihli haber metnine ait bu fotoğraf, bu kez göç yolu üzerinde konaklayan Afgan göçmenlere aittir,³²⁹

³²⁹ “Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar”, *Hürriyet*, 02.09.2021, erişim 11 Kasım 2022, [Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar - Dünyadan Haberler \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr)

Fotoğraf 3: Göç yolunda, kötü şartlarda barınan Afganlar

Kaynak: [Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar - Dünyadan Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr)

Fotoğrafa bakılınca yalnızca üs kısmı kapatan, kumaştan çadırlar, ayakkabı giymeyen çocuklar ve ortalıkta dağınık şekilde duran eşyalar göze çarpmaktadır. İlk bakışta bile insanda acı hissi uyandıran bu görselde sağ tarafta bulunan adam, çaresizlik içinde oturup, belirsizliği bekleyen bir kişinin izlenimini vermektedir. Genel anlamda zorlu bir hayatı temsil eden bu görsel, okuyucuda acı hissini uyanmasına sebep olmaktadır.

Yeni Şafak, muhafazakar ve mevcut hükümete yakın duran bir gazete olarak oluşturduğu haber metinlerinde Afganistan’da yaşanan zorluklara, Afgan göçü sorununa ve neden Türkiye’ye geldiklerine atıfta bulunmuştur. Acı temsilleri içeren metinlerle uyandırmaya çalıştığı duygu, genel anlamda Afgan göçünün arkasındaki trajediyi ve hükümetin Afganlara Türkiye’nin kapısını açmasının nedenlerini anlatmaya yöneliktir; “...Ülkeden ayrılma umuduyla bekleyişlerini sürdürenler havalimanında yoğunluk oluştururken, trajik görüntüler sosyal medyaya yansıdı...”³³⁰, “Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışa çıkarıyor”³³¹, “Afganistan,

³³⁰ “Kabil’den korkunç görüntüler: Ülkeden kaçmak için uçağın iniş takımına tutunan iki Afgan yere çakıldı”, *Yeni Şafak*, 16.08.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Kabil’den korkunç görüntüler: Ülkeden kaçmak için uçağın iniş takımına tutunan iki Afgan yere çakıldı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

³³¹ Anadolu Ajansı, “Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışa çıkarıyor”, *Yeni Şafak*, 06.11.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışa çıkarıyor \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

uzun yıllardır farklı ülkelerin işgali, terör örgütlerinin müdahalelerine uğradı. On yıllardır süren istikrarsız ve güvensiz ortam, insanların daha iyi bir yaşam için ülkelerini terk etmesine neden oldu...”³³², “Afgan kadınların bitmeyen çilesi”³³³, “Afganistan'da peş peşe bombalı saldırılar”³³⁴, “Afganistan halkı, 40 seneden fazladır süren istikrarsızlık ve çatışmaların sonuçlarıyla baş başa bırakılmıştır. Siyasi süreçten bağımsız olarak Afganistan’ın uluslararası camianın yardımına ve dayanışmasına ihtiyacı bulunuyor...”³³⁵, “Afganistan'da cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı: Ölü ve yaralı sayısı 100’ü geçti”³³⁶, “Kabil’de patlama: 6 ölü, 7 yaralı”³³⁷, “Afgan kadın, iki çocuğu ile yurda yasa dışı yollarla geçmeye çalışırken, dondurucu soğuğa dayanamayıp yaşamını yitirdi. Annenin ayaklarının poşetle sarılı olduğu, çocuklarının ellerinde ise çoraplarının bulunduğu görülürken...”³³⁸, “Afganistan'daki açlık alarm verici seviyede: Kızlarını satıyor, kuru unla besleniyorlar”³³⁹, “Afganistan'da 135 çocuk zatürre ve yetersiz beslenmeden dolayı vefat etti”³⁴⁰, “Açlıktan organlarını satıyorlar: 'Böbreğimi, gözümü hatta diğer organlarımı satmaya mecburum”³⁴¹, “Açlıktan yürüyemeyen çocukların ülkesi Afganistan”³⁴². Oluşturulan haber içeriklerinde görüldüğü üzere Afganistan’daki zorlu yaşam koşullarına ve Afgan halkının yaşadığı

³³² Halime Kirazlı, “Erdal Baba’dan Kabil’e: Bir Afganistan panoraması”, *Yeni Şafak*, 05.09.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Erdal Baba’dan Kabil’e: Bir Afganistan panoraması \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/erdal-baba-dan-kabil-e-bir-afganistan-panoraması).

³³³ Ayşe Mine Alioğlu, “Afgan kadınların bitmeyen çilesi”, *Yeni Şafak*, 20.09.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Afgan kadınların bitmeyen çilesi \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/afgan-kadınların-bitmeyen-çilesi).

³³⁴ Anadolu Ajansı, “Afganistan'da peş peşe bombalı saldırılar”, *Yeni Şafak*, 18.09.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Afganistan'da peş peşe bombalı saldırılar \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/afganistan-da-peş-peşe-bombalı-saldırılar).

³³⁵ “Erdoğan BM’de dünyaya seslendi: Yeni göç dalgasına imkan ve tahammülümüz yok”, *Yeni Şafak*, 22.09.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Erdoğan BM’de dünyaya seslendi: Yeni göç dalgasına imkan ve tahammülümüz yok, Erdoğan’ın BM konuşması \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/erdogan-bm-de-dünyaya-seslendi-yeni-göç-dalgasına-imkan-ve-tahammülümüz-yok-erdogan-ın-bm-konuşması).

³³⁶ “Afganistan'da cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı: Ölü ve yaralı sayısı 100’ü geçti”, *Yeni Şafak*, 08.10.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Afganistan'da cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı: Ölü ve yaralı sayısı 100'ü geçti \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/afganistan-da-cuma-namazı-sırasında-camiye-bombalı-saldırı-ölü-ve-yaralı-sayısı-100-ü-geçti).

³³⁷ “Kabil’de patlama: 6 ölü, 7 yaralı”, *Yeni Şafak*, 13.11.2021, erişim 18 Kasım 2022, [Kabil’de patlama: 6 ölü, 7 yaralı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/kabil-de-patlama-6-ölü-7-yaralı).

³³⁸ DHA, “İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı”, *Yeni Şafak*, 02.01.2022, erişim 18 Kasım 2022, [İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/iran-sınırında-afgan-anne-donarak-öldü-iki-çocuğu-son-anda-kurtarıldı).

³³⁹ Anadolu Ajansı, “Afganistan'daki açlık alarm verici seviyede: Kızlarını satıyor, kuru unla besleniyorlar”, *Yeni Şafak*, 11.01.2022, erişim 18 Kasım 2022, [Taliban’ın ardından yoksulluğun arttığı Afganistan’da Heratlı aile günlerdir kuru unla besleniyor, kızlarını satıyorlar \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/taliban-ın-ardından-yoksulluğun-arttığı-afganistan-da-heratlı-aile-günlerdir-kuru-unla-besleniyor-kızlarını-satıyorlar).

³⁴⁰ Anadolu Ajansı, “Afganistan'da 135 çocuk zatürre ve yetersiz beslenmeden dolayı vefat etti” *Yeni Şafak*, 31.01.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Afganistan'da 135 çocuk zatürre ve yetersiz beslenmeden dolayı vefat etti \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/afganistan-da-135-çocuk-zatürre-ve-yetersiz-beslenmeden-dolayı-vefat-etti).

³⁴¹ Anadolu Ajansı, “Açlıktan organlarını satıyorlar: 'Böbreğimi, gözümü hatta diğer organlarımı satmaya mecburum””, *Yeni Şafak*, 26.01.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Afganistan'da insanlar açlıktan organlarını satıyorlar: 'Böbreğimi, gözümü hatta diğer organlarımı satmaya mecburum' \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/afganistan-da-insanlar-açlıktan-organlarını-satıyorlar-böbreğimi-gözümü-hatta-diğer-organlarımı-satmaya-mecburum).

³⁴² Anadolu Ajansı, “Açlıktan yürüyemeyen çocukların ülkesi Afganistan”, *Yeni Şafak*, 02.02.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Açlıktan yürüyemeyen çocukların ülkesi Afganistan \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/açlıktan-yürüyemeyen-çocukların-ülkesi-afganistan).

zorluklara vurgu yapılmıştır. Bunun nedeni Türkiye'ye ve diğer ülkelere yapılan Afgan göçünün gerekçesini sağlam bir temele oturmaktır. Zorlu yaşam koşullarından, canlarını ve ailelerini korumak için kaçan Afganlara Türkiye'nin kapılarını açarak yardım etmesi gerektiği düşüncesi benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu da yine sansasyonel ifadeler kullanılarak sağlanmıştır. Örneğin, "...Afganistan'da Cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı" ifadesiyle Afganlar ile Türkler arasındaki din kardeşliğine atıf yapılarak onların acısını bizlerin de yaşaması gerektiği varsayılmıştır. Yine çocuklar üzerinden sunulan hastalık ve açlık gibi durumlar da "masum" olanların hak etmediği kötü şeyleri yaşadığı vurgusunu doğurmaktadır. Sonuç olarak Yeni Şafak gazetesinde Afgan halkı mazlum, acı çeken, Müslüman olan, zulüm gören ve canları tehlikede olan bireyler şeklinde tasvir edilmiştir. Türkiye'nin Afganlara kapı açması da bu nedene bağlanmıştır. Burada diğer gazetelerde de gördüğümüz gibi bir güç olgusu mevcuttur. "Sağlam bir şekilde ayakta duran" ve "mazlumların yanında olan" Türkiye, acı çeken ve güçsüz duruma düşmüş Afgan halkına sahip çıkmaktadır. Onların acısı, bizi güçlü kılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'den Afganistan halkına yapılan yardımlara da haber metinlerinde yer verilmiştir; "Türkiye'den Afganistan'a gıda yardımı"³⁴³, "Kızılay'dan Afganistan'a yardım"³⁴⁴, "Türkiye'den Afganistan'a 100 ton buğday tohumu yola çıktı"³⁴⁵, "Türkiye Afganistan'a iyilik treni gönderiyor: 15 günde bir yola çıkacak"³⁴⁶, Türkiye'den Afganistan'a insani yardım"³⁴⁷, "Türkiye'den Afganistan'a ilaç yardımı"³⁴⁸. Görüldüğü üzere Türkiye, Afganistan halkı için bir kurtarıcı, sığınacak bir liman konumundadır. Bu haber içerikleriyle Türkiye hükümeti güçlü ve kudretli bir şekilde temsil edilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinin aksine Afgan halkı bize acı çektiren "ötekiler" şeklinde değil, bizim kanatlarımız altında güvende olabilecek, zarar gören kimseler şeklinde tasvir edilmiştir. Fakat yine benzer

³⁴³ "Türkiye'den Afganistan'a gıda yardımı", *Yeni Şafak*, 06.09.2021, erişim 19 Kasım 2022, [Türkiye'den Afganistan'a gıda yardımı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/turkiye-den-afganistan-a-gida-yardimi).

³⁴⁴ DHA, "Kızılay'dan Afganistan'a yardım", *Yeni Şafak*, 03.10.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Kızılay'dan Afganistan'a yardım \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/kizilay-dan-afganistan-a-yardim).

³⁴⁵ İHA, "Türkiye'den Afganistan'a 100 ton buğday tohumu yola çıktı", *Yeni Şafak*, 11.10.2021, erişim 19 Kasım 2021, [Türkiye'den Afganistan'a 100 ton buğday tohumu yola çıktı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/turkiye-den-afganistan-a-100-ton-bugday-tohumu-yola-çikti).

³⁴⁶ Yasemin Asan, "Türkiye Afganistan'a iyilik treni gönderiyor: 15 günde bir yola çıkacak", *Yeni Şafak*, 22.01.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Türkiye Afganistan'a iyilik treni gönderiyor: 15 günde bir yola çıkacak \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/turkiye-afganistan-a-iyilik-treni-gonderiyor-15-gunde-bir-yola-çikacak).

³⁴⁷ "Türkiye'den Afganistan'a insani yardım", *Yeni Şafak*, 04.02.2022, erişim 19 Kasım 2022, [Türkiye'den Afganistan'a insani yardım \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/turkiye-den-afganistan-a-insani-yardim).

³⁴⁸ "Türkiye'den Afganistan'a ilaç yardımı", *Yeni Şafak*, 17.02.2022, erişim 20 Kasım 2022, [Türkiye'den Afganistan'a ilaç yardımı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/turkiye-den-afganistan-a-ilac-yardimi).

şekilde “biz” ve “öteki” ayrımı görülmektedir. Türkiye devleti, Afganistan’dan güçlü ve üst bir konumdadır ve benzer şekilde “yardımsever” Türk halkı din kardeşi ve mazlum olan Afgan halkına destek olabilecek güçtedir. Özetle Yeni Şafak gazetesinde Afgan göçmenlere yönelik acı temsili içeren haber metinlerinde, Türkiye hükümetinin güçlü oluşu ve Afganistan’a yardım edebilecek bir konumda olduğu vurgusunun hakim olduğu görülmektedir. Örneğin; “Türkiye Afganistan’ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir”³⁴⁹, “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “Türkiye Afganistan’daki durumu düzgün bir şekilde yönetebilecek tek güvenilir ülkedir” şeklinde bir ifade kullandı”³⁵⁰ gibi ifadeler de yer almaktadır. Afganların Türkiye’ye göç etme nedenlerini de vurgulayan haber içeriklerine de yer verilmiştir; “Bu kadar önemli bir coğrafyaya Türkiye’nin lakayt kalması mümkün değil elbet. Üstelik buradan başlayıp şekillenen dünya dengeleri bir şekilde etkisini Türkiye’ye hissettiriyorken...”³⁵¹, “Afganlar Türkiye’yi dost olarak görüyor”³⁵², “Kimse bizi “yabancı düşmanlığı” ile siyaset yapanlarla, “göçmenleri istismar” edenlerin “çıkarıcı” gündemlerine hapsedmesin... Sorun büyük ve bütün istismar alanlarının dışındadır”³⁵³ gibi haber içeriklerinde bu durum daha açık şekilde görülmektedir. Bu sayede Afgan göçünün nedenleri daha anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

Yeni Şafak gazetesinde ilgili metinlerde Afgan göçmenlerin genel manada Afganistan’da devam eden kaostan ve güvensiz ortamdan kaçmaya çalışan bireyler olarak tanımlanmasının yanında göze çarpan bir başka durum, bu kaosun arka planında ABD’nin de olduğunu işaret etmesidir. Örneğin, 27 Eylül 2021 tarihli haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yaptığı açıklamalarda bulunan;

Afgan halkı bizim için kardeş halktır. Tarihe dayalı bir geçmişimiz var fakat bu kuru kuruya bir kardeşlik olmuyor. Aynı şeyi biz Suriye’de de yaptık. Aynı durum Irak’ta oldu. Bunları böyle toparladığımız zaman, geçmişten alırsak girip çıkanla neredeyse 10 milyona varan bir sayı söz konusu. Şu anda bunun 5 milyonu

³⁴⁹ “Türkiye Afganistan’ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir”, *Yeni Şafak*, 22.10.2022, erişim 20 Kasım 2022, [Türkiye Afganistan’ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

³⁵⁰ Yasin Aktay, “Afganistan’daki “durumu” yönetebilme kabiliyeti”, *Yeni Şafak*, 28.06.2021, erişim 20 Kasım 2022, [Afganistan’daki “durumu” yönetebilme kabiliyeti \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

³⁵¹ Yasin Aktay, “Afganistan Türkiye olur mu? Geçtik, Türkiye Afganistan olur mu?”, *Yeni Şafak*, 08.09.2021, erişim 20 Kasım 2022, [Afganistan Türkiye olur mu? Geçtik, Türkiye Afganistan olur mu? \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

³⁵² Aybike Eroğlu, “Afganlar Türkiye’yi dost olarak görüyor”, *Yeni Şafak*, 17.09.2021, erişim 20 Kasım 2022, [Afganlar Türkiye’yi dost olarak görüyor \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

³⁵³ Hasan Öztürk, “Afganlı göçmenler şimdi mi gelmeye başladı”, *Yeni Şafak*, 27.07.2021, erişim 20 Kasım 2021, [Afganlı göçmenler şimdi mi gelmeye başladı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

Türkiye’de kaldı. Burada bu bedeli ödemesi gereken Amerika’dır. Amerika’nın bununla ilgili adımlar atması lazım...³⁵⁴ şeklindeki ifadeleri alıntılanmıştır. Bunun yanında birçok örneğe rastlanmıştır; “ABD’liler böyle parçalamış: Kamera kayıtları çıktı”³⁵⁵, “Kabil’de kaosun nedeni ABD”³⁵⁶, “ABD ve adamlarının yolsuzluk ortaklığı: Afganistan’da yıllık 5 milyar dolar rüşvet dönüyordu”³⁵⁷ “Amerikan Washington Post gazetesinin haberine göre Afganistan’daki işgal sürecinden en büyük faydayı sağlayanlar arasında bizzat işgali yöneten ABD’li generaller bulunuyor...”³⁵⁸, “ABD Taliban’a 20 yıl yetecek silah bıraktı”³⁵⁹, “...ülkeyi ele geçiren şu Taliban, çocukların uçurtma uçurmasını bile yasaklıyormuş... Yobaz Taliban, uçurtmayı vuruyor: Peki “Acayip Medeni, Süper Hümanist, Dehşet Demokrat!” ABD, Afganistan’da yirmi yıl boyunca kimleri nasıl vurdu?”³⁶⁰, “Afgan halkı, ikiz kulelere saldırıyı bahane ederek ülkelerini 20 yıl işgal altında tutan ABD’ye ateş püskürüyor. Muhammed Veli, “ABD ajanlarını ülkeye yerleştirdi. Yenilik getireceğini söyledi ama biz geri gittik...”³⁶¹. Yeni Şafak gazetesinde bulunan haber içeriklerine bakıldığında Afganistan’dan göçün temelde, ABD’nin bir oyunu olduğu vurgusu görülmektedir. Afganistan’da yaşayan ve göç eden Afganların acısı üzerinden ABD’ye karşı bir siyaset yürütülmüş ve acının asıl sebebi ABD’ye dayandırılmıştır.

³⁵⁴ Bülent Orakoğlu, “Amerika ‘Kapılar açılışın Afganlar Türkiye’ye girsin’ teklifinde neden ısrar ediyor?”, 27.09.2021, *Yeni Şafak*, erişim 20 Kasım 2021, [Amerika ‘Kapılar açılışın Afganlar Türkiye’ye girsin’ teklifinde neden ısrar ediyor? \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/amerika-kapilar-acilisin-afganlar-turkiye-ye-girsin-tek-lifinde-neden-ısrar-ediyor/).

³⁵⁵ “ABD’liler böyle parçalamış: Kamera kayıtları çıktı”, *Yeni Şafak*, 04.09.2021, erişim 19 Kasım 2021, [ABD’liler böyle parçalamış: Kamera kayıtları çıktı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/abd-liler-buyle-parcalamis-kamera-kayitlari-cikti/).

³⁵⁶ “Kabil’de kaosun nedeni ABD”, *Yeni Şafak*, 04.09.2022, erişim 20 Kasım 2022, [Kabil’de kaosun nedeni ABD \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/kabil-de-kaosun-nedeni-abd/).

³⁵⁷ “ABD ve adamlarının yolsuzluk ortaklığı: Afganistan’da yıllık 5 milyar dolar rüşvet dönüyordu”, *Yeni Şafak*, 05.09.2021, erişim 25 Kasım 2022, [ABD ve adamlarının yolsuzluk ortaklığı: Afganistan’da yıllık 5 milyar dolar rüşvet dönüyordu \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/abd-ve-adamlarinin-yolsuzluk-ortakligi-afganistan-da-yillik-5-milyar-dolar-rusvet-donuyordu/).

³⁵⁸ “Afganistan ABD’li generalleri zengin etti”, *Yeni Şafak*, 06.09.2021, erişim 25 Kasım 2022, [Afganistan ABD’li generalleri zengin etti \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/afganistan-abd-li-generalleri-zengin-etti/).

³⁵⁹ Zeynep Karcıca, “ABD Taliban’a 20 yıl yetecek silah bıraktı”, *Yeni Şafak*, 05.09.2021, erişim 25 Kasım 2022 [ABD Taliban’a 20 yıl yetecek silah bıraktı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/abd-taliban-a-20-yil-yetecek-silah-birakti/).

³⁶⁰ Tamer Korkmaz, “Uçurtmayı Vurmasınlar” yahut “onları uçuran çocukları kim vurdu?”, *Yeni Şafak*, 07.09.2021, erişim 25 Kasım 2022, [“Uçurtmayı Vurmasınlar” yahut “onları uçuran çocukları kim vurdu?” \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/ucurtmayi-vurmasinlar-yahut-onlari-ucuran-cocuklari-kim-vurdu/).

³⁶¹ Ayşe Mine Alioğlu, “Daha da geri gittik”, *Yeni Şafak*, 11.09.2021, erişim 25 Kasım 2022, [Afganistan’da ilk cumada hutbeden çağrı: Ülkemizi birlikte kurtaralım \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/daha-da-geri-gittik/).

3.3.2. Afgan Göçmenlere Karşı Bir Savunma Olarak Nefretin Örgütlenmesi

Bir şeyden ya da bir durumdan dolayı zarar görme ve incinme hissi oluştuğunda bununla birlikte o şeye ya da duruma karşı nefret de oluşmaktadır. Bu durum incinmeye karşı oluşturulan bir savunma mekanizması, öç alma içgüdüsüdür. Nefret de tıpkı acı gibi, kişide hislerinin karşılığı olan şeyden uzaklaşma isteği uyandırmaktadır.³⁶² Bu durum aslında kişiyi, savunmaktan ziyade bir suç işlemeye de itebilmektedir. Nefret suçu olarak ifade edilebilecek bu durum, genellikle dışlanmış gruplara yapılan saldırıları ifade etmektedir. Kişi, kendisinde nefret uyandıran bir şeyi uzaklaştırmak için ona saldırma içgüdüsüne sahiptir. Bu saldırı yalnızca fiziksel temasla değil, aynı zamanda söylemlerle de gerçekleşebilmektedir.³⁶³ Özellikle medyada göçmenler; ekonomik kriz, işsizlik, taciz, kadına şiddet, kalabalık gibi toplumda zaten var olan sorunların nedenleriymiş gibi, “günah keçisi” şeklinde sunulabilmektedir.³⁶⁴ Gazetelerde yer alan Afgan göçmenlere yönelik haber metinlerine bakıldığında, okurda nefret uyandıracak söylemlerin yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda bazı haber başlıkları da örnek olarak gösterilebilir; “Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek”³⁶⁵, “Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak”³⁶⁶, “Bolu Valisinden göçmenlere uyarı: Kadınlara karşı sabit bakışlardan uzak durun”³⁶⁷, “Afgan göçüne neden izin veriliyor?”³⁶⁸, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Taliban yöneticilerinin yaptığı itidalli ve ılımlı açıklamaları bizler de memnuniyetle karşılıyoruz”³⁶⁹, “Bolu Belediye Başkanı: Suriyeliler bizden 30 yıl gerideydi, Afganlar

³⁶² Nevzat Tarhan, *Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 190-200.

³⁶³ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 195-196.

³⁶⁴ Efe, Pandır ve Paksoy, “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi”.

³⁶⁵ Anadolu Ajansı, “Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek”, *Yeni Şafak*, 25.11.2021, erişim 15 Kasım 2022, [Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/genç-kıza-dehşeti-yaşatmıştı-sınır-dışı-edilecek).

³⁶⁶ DHA, “Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak”, *Yeni Şafak*, 22.11.2021, erişim 16 Kasım 2022, [Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak \(Ayşegül Aydın kimdir, Ayşegül Aydın nasıl öldürüldü, kim öldürdü?\) \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/başına-taşla-vurularak-katledildi-ayşegül-e-yürek-yakan-veda-bundan-sonra-seni-allah-koruyacak).

³⁶⁷ DHA, “Bolu Valisinden göçmenlere uyarı: Kadınlara karşı sabit bakışlardan uzun durun”, *Yeni Şafak*, 22.09.2021, erişim 26 Kasım 2022, [Bolu Valisi Ahmet Ümit'ten göçmenlere uyarı: Kadınlara karşı sabit bakışlardan uzun durun \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/bolu-valisi-ahmet-ümit'ten-göçmenlere-uyarı-kadınlara-karşı-sabit-bakışlardan-uzun-durun).

³⁶⁸ Yazgüülü Aldoğan, “Afgan göçüne neden izin veriliyor?”, *Cumhuriyet*, 12.08.2021, erişim 16 Kasım 2022, [Yazgüülü Aldoğan : Afgan göçüne neden izin veriliyor? \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/yazgüülü-aldoğan-afgan-göçüne-neden-izin-veriliyor).

³⁶⁹ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Taliban yöneticilerinin yaptığı itidalli ve ılımlı açıklamaları bizler de memnuniyetle karşılıyoruz”, *Cumhuriyet*, 18.08.2022, erişim 16 Kasım 2022, [Erdoğan: Taliban yöneticilerinin yaptığı itidalli ve ılımlı açıklamaları bizler de memnuniyetle karşılıyoruz \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/cumhurbaşkanı-erdogan-taliban-yöneticilerinin-yaptığı-itidalli-ve-ılımlı-açıklamaları-bizler-de-memnuniyetle-karşılıyoruz).

100 yıl geride”³⁷⁰, “Sığınmacı krizi ve ekonomi... AKP'nin kalesinde ortalık karıştı”³⁷¹, “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”³⁷², “Eşini bıçaklayan Afgan'a 22, ona engel olmaya çalışan Tolga Daşkiran'a 4 yıl hapis istendi”³⁷³, “Afgan ordusu niye savaşıyor”³⁷⁴, “Dev şirketten flaş karar! 20 bin Afgan sığınmacıya ücretsiz konaklama hizmeti verecek”³⁷⁵, “Afgan Sunatullah Saadat’ın çektiği video infial yaratmıştı... İşte o densizin Türkiye günleri”³⁷⁶. Haber başlıklarında yer alan, Afgan göçmenlere yönelik nefret uyandırıcı söylemlerle okur etki altına alınarak, Afganların zarar veren kimseler olduğu düşüncesi hakim kılınmaya çalışılmaktadır. Aynı zamanda Cumhuriyet gazetesinin haber başlıklarına bakıldığında, iktidarı hedef alan söylemlerle de karşılaşmaktadır. Burada nefretin yönü Afganlar üzerinden iktidara yöneltilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde bulunan haber içeriklerine bakıldığında, Afganların “kadın görmemiş”, “kadınlara şiddet uygulayan” ya da “tacizci” kimseler olarak sunulduğu görülmektedir. Örneğin 12 Ağustos tarihli bir köşe yazısında; “...Afganlar kadın görmemiş oldukları için saldırgan bir tavır içinde, hepimiz tehlikedeyiz. Sokakta çocukta para istedikleri, tehdit ettikleri de anlatılıyor...”³⁷⁷ şeklindeki ifadelerle Afganlar, yalnızca erkeklerden oluşan bir topluma indirgenmiş ve Afgan erkeklerin “kadınlardan mahrum” olduğu, genel kabul görmüş bir düşünce olarak varsayılmıştır ve “tacizci” olarak nitelendirilmiştir. Yazıyı kaleme alan kişi kendini de dahil ederek hemcinslerinin Afgan göçmenlerden dolayı tehlike altında olduğunu ifade etmekte,

³⁷⁰ “Bolu Belediye Başkanı: Suriyeliler bizden 30 yıl gerideydi, Afganlar 100 yıl geride”, *Cumhuriyet*, 18.08.2021, erişim 16 Kasım 2022, [Bolu Belediye Başkanı: Suriyeliler bizden 30 yıl gerideydi, Afganlar 100 yıl geride \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bolu-belediye-baskani-suriyeliler-bizden-30-yil-gerideydi-afganlar-100-yil-geride).

³⁷¹ Sinem Nazlı Demir, “Sığınmacı krizi ve ekonomi... AKP'nin kalesinde ortalık karıştı”, *Cumhuriyet*, 09.05.2022, erişim 20 Kasım 2022, [Sığınmacı krizi ve ekonomi... AKP'nin kalesinde ortalık karıştı \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siginmaci-krizi-ve-ekonomi-akp-nin-kalesinde-ortalik-karisti).

³⁷² “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”

³⁷³ Engin Özmen, “Eşini bıçaklayan Afgan'a 22, ona engel olmaya çalışan Tolga Daşkiran'a 4 yıl hapis istendi”, *Hürriyet*, 14.04.2022, erişim 25 Kasım 2022, [Eşini bıçaklayan Afgan'a 22, ona engel olmaya çalışan Tolga Daşkiran'a 4 yıl hapis istendi - Son Dakika Flaş Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/esini-bicaklayan-afgan-a-22-ona-engel-olmaya-calisan-tolga-daskiran-a-4-yil-hapis-istendi-son-dakika-flas-haberler).

³⁷⁴ “Afgan ordusu niye savaşıyor”, *Hürriyet*, 14.08.2022, erişim 21 Kasım 2022, [Afgan ordusu niye savaşıyor - Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/afgan-ordusu-niye-savasiyor).

³⁷⁵ BBC Türkçe, “Dev şirketten flaş karar! 20 bin Afgan sığınmacıya ücretsiz konaklama hizmeti verecek”, *Hürriyet*, 24.08.2021, erişim 24 Kasım 2022, [Dev şirketten flaş karar! 20 bin Afgan sığınmacıya ücretsiz konaklama hizmeti verecek - Güncel Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/dev-sirketten-flas-karar-20-bin-afgan-siginmaciya-uccretsiz-konaklama-hizmeti-verecek-guncel-haberler).

³⁷⁶ Toygun, A. (2021, 11 Ağustos). “Afgan Sunatullah Saadat’ın çektiği video infial yaratmıştı... İşte o densizin Türkiye günleri”, *Hürriyet*, 11.08.2021, erişim 23 Kasım 2022, [Son dakika haberler... O densiz Sunatullah Saadat’ın Türkiye günleri! \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/haber/afgan-sunatullah-saadat-in-turkiye-gunleri).

³⁷⁷ “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”

kadına yönelik şiddet ve taciz teması üzerinden Afgan göçmenlere karşı bir nefret duygusunu tetiklemektedir. Burada temelde Afgan toplumuna kültürel açıdan bir aşağılama yapılırken esas mağdurun Türk halkı olduğu işaret edilmektedir. Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden insanların, burada bulunan halkı incittiği iddiası üzerinden bir nefret oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu harekete geçiriş, “gerçekte oldukça ‘misafirperver’ olan Türk halkı, kendisine ‘zarar verdiği için’ Afgan halkından uzak durmalı” düşüncesiyle temellenmiştir. Bir başka haber metninde de benzer bir durum söz konusudur;

Türkiye'ye gelen göçmenlerin arasında Allah Gul Mujahid ismi dikkat çekti. Çocuklara cinsel istismarda bulunduğu öne sürülen Mujahid ve çevresinin, Türkiye'ye gelerek kara para akladığı iddia edildi... Afganistan'da çocuklara cinsel saldırı, cinayet, uyuşturucu ticareti, gasp gibi birçok suç işlediği öne sürülen Mujahid ve ekibinin, milyonlarca dolarla Türkiye'ye geldiği bildirildi... Türkiye'de kara para aklayacağı iddia edilen Mujahid ve çevresindeki çok sayıda Afgan göçmeni, AKP hükümetinin 2018 yılında değiştirdiği “Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliği” ile 250 bin dolarlık yatırım karşılığında Türkiye Cumhuriyet vatandaşlığı alınabilmekte.³⁷⁸

Haberde olumsuz özelliklerinden bahsedilen kişinin göçmen oluşu ön plana çıkarılmakta ve vurgulanmaktadır. Burada birçok göçmen gelmesine rağmen o kişi, “dikkat çekti” ifadeleriyle öne çıkarılmıştır. Aynı zamanda tamamen, yapılan iddialar ve söylentiler üzerinden bu kişi tacizci olarak sıfatlandırılmıştır. Böylece “Afgan göçmenlerden değil ama böyle kötü bireylerden rahatsızlık duyulduğu” imajı oluşturulmuştur. “Türkiye’de kara para aklayacağı iddia edilen” ifadeleriyle de, “tüm iyilikseverliğiyle” kapılarını açan Türkiye’nin, Afgan göçmenler tarafından incitildiği, zarara uğratıldığı inancı hakim kılınmaya çalışılmıştır. Bu incinmenin sonucunda Türk halkında Afgan göçmenlerine yönelik bir nefret oluşturulmaktadır. Söz konusu nefret yalnızca Afgan göçmenlere değil, aynı zamanda hükümete de yöneltilmektedir. Haberin ilerleyen kısmında mevcut hükümetin değiştirdiği bir kanun “yüzünden”, temelde zararlı olduğuna inanılan bir kişinin sınırları aşarak Türk vatandaşı olabildiği iddiası yer almaktadır. Burada hükümet, ülkeye sahip çıkamayan, milletini koruyamayan ve hatta onu bozabilecek kötü bir insanın Türk milletinin arasına katılmasını sağlayan bir yapıda

³⁷⁸ “Afganistan'dan Türkiye'ye gelmişti: 'Tecavüzcü' iddiasının odağında”, *Cumhuriyet*, 22.02.2022, erişim 23 Kasım 2022, [Afganistan'dan Türkiye'ye gelmişti: 'Tecavüzcü' iddiasının odağında \(cumhuriyet.com.tr\)](http://cumhuriyet.com.tr).

gösterilmektedir. Bu durum da halk üzerinde, hükümet tarafından da tehdit edildiği inancı doğurarak, hükümete karşı bir nefret oluşturmaktadır.

Cumhuriyet gazetesi mevcut hükümete muhalefet eden bir konumdadır ve Afgan göçmenler üzerinden de siyasetini yürütmektedir. Gazetede yer alan konuyla ilgili bazı köşe yazılarında AK Parti hükümetinin Afgan göçmenlerin ülkeye girmesine müsaade etmesiyle ülkeyi zarara uğrattığı ifadeleri yer almaktadır. Örneğin 3 Ağustos 2021 tarihli bir köşe yazısında hükümet, halka karşı anti demokrat davranmakla suçlanmaktadır;

...Demokratik ülke için “aktif ve pasif kalemlerini” hesap ederek karar verir. Esas ölçü, “yönetimi seçen halkın özgürlüğü, mutluluğu ve refahıdır”. İçerde kurulmuş, düzgün işleyen demokratik ve sosyal düzenleri vardır, bunu göçmenlerin bozmasına izin vermezler... Gelelim Türkiye’ye. Demokrasinin “Batı Avrupa’da olduğu gibi işlemediği”, demokrasiden uzak kalmış ülkelerde ise iktidarlar göçmenlere (ve kaçaklara) şu gözle bakarlar: “Benim iktidar gücümü nasıl etkileyecekler” ölçüsü esas alınır.³⁷⁹

Verilen metinde demokrasi uygulamasının “halkın özgürlüğü, mutluluğu ve refahı” sağlanarak gerçekleşebileceği fakat Türkiye’nin bu konuda başarılı olamadığı, dolayısıyla demokratiklikten uzak olduğu iddiası bulunmaktadır. Batı Avrupa’ya ait bir olgu olarak sunulan demokrasinin, göçmenlere yönelik tavırları ele alınarak, Türkiye ‘gibi’ ülkelerde bulunmadığı ifadeleri yer almaktadır. Ülkeyi yöneten mevcut hükümetin göçü bir sorun olarak ele almak yerine göçmenler üzerinden kendi iktidarını yüceltmek için bir araç olarak gördüğü düşüncesi hakim kılınmaya çalışılmıştır. Fakat burada göçmenlerin siyasi gücü arttırmak için bir araç olarak kullanılmasından bahsedilirken aynı göçmenler hükümete karşı bir siyaset yürütmede kullanılmaktadır. Aynı zamanda Afganistan halkının özgürlüğü, mutluluğu ve refahı yok sayılarak demokratik yaşamın yalnızca Batılı halk için varlık sürdüğü düşüncesi hakimdir. Zarar gören Afgan halkına kapılarını açan Türkiye, bu davranışıyla anti-demokrat bir tutumla suçlanıp, halkın kendisini incinmiş hissetmesi sağlanarak nefret meşrulaştırılmıştır. Benzer şekilde başka köşe yazısında şu ifadeler yer almaktadır;

...Yani ülkesini Afgan göçmenleri doldurarak ateşe atarken kendi iktidarını sürdürmeyi ve kendini korumayı düşünüyor... Erdoğan, bütün planlarını Türkiye’nin bekası üzerine değil, kendi saray iktidarının devamı için yapıyor,

³⁷⁹ Erol Manisalı, “Göçmenler, demokratik ülkeler ve Türkiye’nin hali” *Cumhuriyet*, 03.08.2022, erişim 30 Kasım 2022, [Erol Manisalı : Göçmenler, demokratik ülkeler ve Türkiye’nin hali \(cumhuriyet.com.tr\)](http://ErolManisali.com.tr).

Araplaştıramadığı ülkenin yapısını bozuyor ve bu, Türkiye'yi uçuruma sürüklüyor!³⁸⁰

Bu yazıda da tıpkı bir önceki yazıda olduğu gibi hükümetin kendi iktidarını güçlendirmek için Afgan göçmenleri kullandığı, bunu yaparken de ülkeyi “ateşe attığı” iddiası mevcuttur. Afgan göçmenlerin zorlu yaşam şartlarından kaçarak Türkiye'ye sığınması, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasetini uygulayabilmek için bir proje olduğu görüşüyle birlikte ülkeyi kötü bir duruma getirdiği algısı mevcut kılınmaya çalışılmıştır. Böylelikle halkta hem Afgan göçmenlere hem de iktidara yönelik bir nefret oluşturulmaktadır. Hükümet tarafından yönetilen sıradan halkın, Afgan göçmenler ve iktidar tarafından oynanan oyunların altında ezildiği ve incindiği iddiasıyla nefret meşru kılınmaya çalışılmıştır. Başka bir köşe yazısında yine hükümet suçlanarak Afgan göçmenler üzerinden kamuoyunda bir nefret algısı oluşturma çabası görülmektedir;

...Bugün Türkiye'de, farklı özelliklere sahip iki sığınmacı kategorisi var. Birincisi, siyasal İslamın AKP rejiminin, burnunu soktuğu Suriye'de, yaşamları altüst olduğu için Türkiye'ye sığınanlar. İkincisi, Afganistan'dan, İran üzerinden gelmeye başlayan, ABD'nin terk ettiği işbirlikçiler, paralı askerler, hemen hepsi askerlik çağında erkeklerden oluşan sığınmacılar... İkinci kategori sığınmacıların esas olarak ABD'nin ve emperyalist ülkelerin sorumluluğunda olması gerekiyor. Mayasında zerre kadar hümanizma bulunmayan, aksine göçmenlik sorununu istismar etmekten çekinmeyen AKP rejimi tarafından, bunların, tam da ekonomik kaynaklar hızla daralırken 5-6 milyon sığınmacıya ek, binlerce km. uzaktan Türkiye'ye taşınmasının mantığı üzerinde, bir iç savaş hazırlığı olasılığını da düşünerek durmak gerekiyor.³⁸¹

Yazıda Türkiye'nin geçmiş göç deneyimlerine de atıfta bulunularak, aynı hükümetin geçmişte yaptığı bir hatayı tekrarlayarak ülkeye zarar verdiği düşüncesi işlenmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaşa Türkiye'nin müdahil olmasında, sınır komşusu olunmasının payı yok sayılarak yalnızca Müslüman oldukları için Suriyelilere yardım edildiği inancı, Afganistan'da ABD'nin sorumluluğunu alması gereken bir duruma Türkiye'nin gereksiz yere karıştığı görüşü birleştirilmiştir. Yine birçok benzerleriyle karşılaştığı gibi bu metinde de Afgan göçmenler; ABD işbirlikçisi, paralı asker, askerlik çağındaki erkekler şeklinde olumsuz sıfatlarla tanıtılarak kamuoyunda korku ve nefret oluşturulmaya çalışılmıştır. Afgan göçmenlerin “sığınmacı” olarak isimlendirilmesi de dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Afgan göçmenler bir tür “ekonomik yük” olarak da gösterilerek kamuoyunda var olan öfke gerekçelendirilmeye çalışılmıştır. Halkın Afgan göçmenleri tarafından, ekonomik yönden incitildiği inancı kamuoyunda

³⁸⁰ Yazgülu Aldoğan, “Afgan göçüne neden izin veriliyor?”.

³⁸¹ Ergin Yıldızoğlu, “Sığınmacılar ve göçmenler üzerine”, *Cumhuriyet*, 16.08.2022, erişim 28 Kasım 2022, [Ergin Yıldızoğlu : Sığınmacılar ve göçmenler üzerine \(cumhuriyet.com.tr\)](http://www.cumhuriyet.com.tr).

yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Halk mağduriyeti algısı, başka bir haber metninde de ana muhalefet partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun sözleri alıntılanarak sunulmuştur;

...“Finansmanını iyi yönettiğimiz için mültecileri Türkiye'ye alıyoruz, daha da almaya devam edeceğiz” demişsin Erdoğan. Halkın mahallelerini, huzurunu satmayı 'yatırım' olarak görüyorsun, bunu açıkça söylüyorsun. Gel mahallesini satmak istediğin halktan onay alalım, seçime gidelim...Halkın mahallesi, halkın kararı. Neden kaçyorsun? Tekrar ediyorum; sığınmacı meselesi, ülkemizin en dezavantajlı mahallelerini, en yoksul bölgelerini vurmuştur...Gerçek şu ki kendisi, ülkemizin en gelişmemiş bölgelerinin gençlerini tarumar etmiştir”...³⁸²

Gazetenin Kılıçdaroğlu'na ait sözleri alıntılanmış olması ve bu görüşü benimser nitelikte haber içerikleri oluşturması, durduğu çizgiyi de göstermektedir.

Hürriyet gazetesine bakıldığında Afgan göçmenlere yönelik şiddet uyandıran haberlere pek rastlanmamaktadır. Bunun dışında kamuoyunda Afgan göçmenlere yönelik olumsuz algı oluşturabilecek videoların sosyal medyada dolaştığını ve bunun yanıltıcı olabileceği konusunda uyarıda bulunan bir içerik bulunmaktadır;

“AFGAN VİDEOLARINA AMAN DİKKAT EDELİM”

SON zamanlarda pıtrak gibi çoğalan Afgan videoları var sosyal medyada...Nerede çekilmiş?...Ne zaman çekilmiş?...Hiçbir şey belli değil...Zihnim komplolara hiç yatkın olmadığı halde gizli bir elin, bu videoları servis ettiğini düşünüyorum...Bize düşen dikkatli olmak...Her gördüğümüz görüntünün üzerine atlamayalım...Teyit edelim.³⁸³

Metinde, Afgan göçmenlere yönelik olumsuz bir algı uyandırabilecek videoların, sosyal medyaya servis edildiği ve bunun üzerinden bir komplo kurulduğu iddiası sunulmaktadır. Bunun üzerine yazar, okuru bu tarz içerikleri izlerken dikkatli olmaya çekmiş ve Afgan göçmenlere yönelik bu olumsuz havayı dağıtmaya çalışmıştır.

Yeni Şafak gazetesi incelendiğinde Afgan göçmenler üzerinden oluşturulan nefret algısının, hükümete yönelik olumsuz görüşü kırmak için kullanıldığı ve bunun yanında Afganlara yönelik nefreti azaltma çabasının olduğu görülmektedir. İlk amaca hizmet eden haber içeriklerine bakıldığında, iktidarın “sorun çıkarıcı” Afgan göçmenler için hızlı ve ağır politikalar uyguladığına dair bilgiler sunduğu görülmektedir. Örneğin 25

³⁸² “Kılıçdaroğlu'ndan, Erdoğan'ın 'mülteciler' açıklamasına sert yanıt”, *Cumhuriyet*, 06.08.2022, erişim 24 Kasım 2022, [Kılıçdaroğlu'ndan, Erdoğan'ın 'mülteciler' açıklamasına sert yanıt \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

³⁸³ Ahmet Hakan, “Afganlar, Suriyeliler... Nasıl bakmalı, ne yapmalı?”, *Hürriyet*, erişim 25 Kasım 2022, [Afganlar, Suriyeliler... Nasıl bakmalı, ne yapmalı? | Ahmet HAKAN | Köşe Yazıları \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr).

Kasım 2021 tarihli bir haberde bir kadını takip ettiği iddiası üzerinden şikayet edilen Afgan uyruklu bir adamın cumhuriyet savcısı tarafından cezalandırıldığı belirtilmiştir;

Bursa'da bir kadını gittiği adrese kadar takip ettiği iddiasıyla gözaltına alınan Afganistan uyruklu şüpheli, sınır dışı işlemleri için Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edildi... Dumlupınar Mahallesi Vatan Caddesi'nde Ş.G'yi gittiği eve kadar takip ettiğine yönelik görüntüler sosyal medyada yayılan ve genç kadının şikayeti üzerine yakalanan şüpheli Afganistan uyruklu M.D. hakkında, cumhuriyet savcısının talimatıyla "Kişilerin huzur ve sükununu bozma suçundan" işlem yapıldı.³⁸⁴

Haberde, kişide nefret uyandıran bir nedenden ötürü hakkında şikayet bulunan Afganistan uyruklu bir kişinin devlet tarafından cezalandırıldığı vurgusu bulunmaktadır. Böylelikle Afganların “toplum huzurunu” bozduğu takdirde cezalandırılacağına, bir nevi kişisel haklarımızın devlet garantisinde olduğu inancı hakim kılınmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde başka bir haber metninde de kadına yönelik şiddet ve istismar ile suçlanan Afgan uyruklu bir kişinin cezalandırılmasını konu aldığı görülmektedir;

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde Afganistan uyruklu A.M'nin (20) cinsel istismar girişiminde bulunup taşla başından yaraladıktan sonra tedaviye alındığı hastanede 132 günlük yaşam mücadelesini kaybeden Ayşegül Aydın (16), son yolculuğuna uğurlandı. Kızının tabutuna sarılan Metin Aydın, "Kızım biz seni koruyamadık, bundan sonra seni Allah koruyacak. Rüyalarımda göreceğim seni" diyerek ağladı... Olayla ilgili sürdürülen soruşturma kapsamında yakalanan A.M. ise çıkarıldığı mahkemece tutuklandı.³⁸⁵

Habere bakıldığında olay örgüsünün, bir öncekine benzer şekilde, olumsuz bir durumdan olumlu bir sonuca doğru aktarıldığı görülmektedir. Afganlara yönelik nefret uyandıran bir olayla başlayan haber, devletin kendi vatandaşının hakkını gözeterek Afganistan uyruklu suçluyu yakaladığı müjdesiyle bitmektedir. Bu aktarımda “Afgan mülteci”, “Afgan sığınmacı” ya da “Afgan göçmen” gibi kavramlardan uzak durulurken “Afgan uyruklu” ifadesi kullanılmıştır. Bunun nedeni, suçu işleyen kişinin Afgan uyruklu olup, hükümetin savaştan kaçıp Türkiye sınırlarına girmesine izin verdiği göçmen topluluğundan ayrı bir kişi olabileceği düşüncesini hakim kılmaktır. Böylelikle Afgan göçmenlere yönelik nefretin önüne geçmeye çalışmaktadır.

³⁸⁴ Anadolu Ajansı, “Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek”, *Yeni Şafak*, 25.11.2021, erişim 25 Kasım 2022, [Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/genç-kıza-dehşeti-yaşatmıştı-sınır-dışı-edilecek).

³⁸⁵ DHA, “Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak”, *Yeni Şafak*, 22.11.2021, erişim 29 Kasım 2022, [Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak \(Ayşegül Aydın kimdir, Ayşegül Aydın nasıl öldürüldü, kim öldürdü?\) \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com.tr/başına-taşla-vurularak-katledildi-ayşegül-e-yürek-yakan-veda-bundan-sonra-seni-allah-koruyacak).

İkinci amaca hizmet eden haber içeriklerinin büyük bir kısmı Afganistan'dan Türkiye'ye yönelik göçü açıklar niteliktedir. Afganların Türkiye'ye kabul edilmesini açıklayan bir köşe yazısında yazarın ifadeleri şu şekildedir;

Tarihi bağımız olan Afganistan ile temasımızın sürdürülmesi ve dayanışmamızın Sadabat Paktı'nın da bir gereği olarak devam etmesi çok önemlidir...Afganistan tarafı da Türkiye ile işbirliği yapma arzusunu ifade etmiş ve özellikle kış öncesinde savaş, kriz ve ABD yanlısı hükümetin Afgan halkının sırtına yüklediği ağır maliyetten kaynaklı ekonomik sorunların ciddi bir insani krize sebep olacağı ifade edilmiştir...Orta uzun vadede Afganistan; kalkınma ve inşa temelli desteklere muhtaçtır. Üretim ve kendisine yetme becerisine sahip olmasını teminen yapılacak yardımlar öncelikli olsa da bugün ağır savaş yükü yanında; istikrarsızlık ve yoksulluk ülkede çok ciddi bir insani krize sebep olmaktadır. İklim şartlarının ağırlaşması ile Afganistan tarihinin en büyük açlık krizi kapıdadır. Afganistan halkı, kışın kendisini hissettirdiği şu günlerde ağır hava şartlarına büyük bir yokluk içinde adeta sürüklenmektedir. 33 milyon nüfusun 20 milyonu acil insani yardıma muhtaç durumdadır. Yirmi milyonluk muhtaç sayısının 14 milyonu kadın ve çocuktur. Yüzde 50'ye yaklaşan yoksulluk oranı temel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bir kitleyi ifade etmektedir. Devlet ve hükümet gücü olmayan ülkede bir sosyal politik sistemin ve sosyal yardım mekanizmasının olmadığı da bir gerçektir...Ülkemizin bölgede insani yardımlar yanında; çatışma çözücü, müzakereci, ara bulucu ve güvenliği sağlayıcı; kalkınma programlarını ve devlet kapasitesinin inşasını temine yönelik katkı sağlayıcı rollerle bulunması önemlidir. Karşılıklı anlaşmalarımız, destekleyici alt mevzuat ve ilişkilerimiz Afganistan'da bulunmamızın en temel gerekçe ve meşruiyetini inşa eder... Ülkemizin de tarihi rolüne uygun biçimde Afganistan'ın kalkınma ve gelişmesinde rol alması, iki ülke içinde maddi ve manevi kazanımlara vesile olacaktır.³⁸⁶

Bu metinden anlaşılacağı üzere Yeni Şafak gazetesi, Afganistan'a yönelik yardımı savunan bir yerde dururken aynı zamanda Afgan göçmenlere yönelik nefreti azaltmaya çalışmaktadır. Fakat bunu yaparken Afgan göçünün tüm yükünü Türkiye'nin üstlenemeyeceği konusunda yönetimin halk ile hem fikir olduğu vurgusu yapılarak Erdoğan'ın dünya siyasetini de konuyla ilgili işbirliğine çağırdığı ifadelerine de yer vererek hükümete yönelik eleştirileri azaltmaya çalışmaktadır;

“Mevcut yönetimin yaklaşım tarzıyla ilgili olarak Türkiye'nin birtakım rezervleri bulunmaktadır. Göç ve yerinden edilme sorunu devam ettiği için Türkiye ve Avrupa ülkeleri tehdit altındadır... Büyük devletlerin ve ülkelerin birtakım sorunlarla boğuştuğu dönemden geçiyoruz. Fakat Türkiye bunlardan farklı olarak birçok sorunla aynı anda uğraşmak zorundadır. Libya, Doğu Akdeniz, Suriye ve Irak'ın kuzeyi, Kafkaslar ve Afganistan sorunlarının birbiri ile bağlantılı olduğunu görmemiz gerekir. Türkiye açısından, Afganistan'ın, büyük bir bütünün parçası olduğu çok açıktır.”³⁸⁷

³⁸⁶ “Türkiye Afganistan'ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir”.

³⁸⁷ Selçuk Türkyılmaz, “Türkiye, Afganistan'ı nasıl görüyor?”. *Yeni Şafak*, 14.10.2021, erişim 5 Aralık 2022, [Türkiye, Afganistan'ı nasıl görüyor? \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu sözlerini alıntılaman köşe yazısında, göçü bir sorun olarak kabul ettiği ve bu sorunun yalnızca Türkiye'nin değil diğer Avrupa ülkelerinin de sorunu olduğu vurgusu bulunurken Türkiye'nin Afganistan ile ilişkisi konusunda bir açıklamaya gidilmiştir. Gazete mevcut yönetimin, haklı bir şekilde Afganistan ile ilişki kurduğunu ve aynı zamanda da Afgan göçünü bir sorun olarak kabul edip bu sorunla gerçek anlamda ilgilendiği düşüncesi kamuoyunda hakim kılma çabasıdır. Bu sayede Afgan göçü üzerinden hükümete de yansıyan nefretin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

3.3.3.Korku Ve Endişe Kaynağı Olarak Afgan Göçmenler

Korku, çoğu zaman ortalıkta bir bilinmezlik olduğunda hissedilmektedir. Kişi, daha önce deneyimlemediği ya da kötü deneyimlenmiş olarak anlatılan şeylerden korkmakta, bildiği ve tanıdığı durumlarda ise güvende duymaktadır. Çünkü korku, tehlike anında koruyucu bir kalkan görevi görmektedir.³⁸⁸ Sara Ahmed'e göre korku, tıpkı diğer duyguların yaptığı gibi, biyolojik şekilde içten dışa doğru aktarılmamaktadır. Bunun yerine, korkuyu hisseden ile korkunun nesnesi arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmekte, onları bir araya getirmekte ve sonra ayırmaktadır. Korkunun nesnesi olan "öteki", yanlış bir yorumlama sonucunda korkunç bir hale gelmekte, ötekinin bu duruma verdiği tepki de korkunun nedeniymiş gibi gözükmektedir. Fakat herhangi bir durumda yaşanan korku, o anda bulunan kişiden ya da nesneden değil, geçmişteki olaylardan gelmektedir. Eskiden yaşanan deneyimlerin çağrışımları korkuyu meydana getirmekte ve kişi ile korku nesnesini birbirinden ayırmaktadır. Korku bizler için yalnızca başka bir bedenden ya da şeyden korkmak anlamına gelmemektedir. Bunun yanında gelecekte beklenen ve acı verebileceği düşünülen bir bilinmezlik de korku oluşturmaktadır. Burada yaşanan korku var olan bir durum için değil tehdit içeren gelecek içindir.³⁸⁹

Ülkelerinden göç edip Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlere yönelik hissedilen korku da bu durumun bir örneğini oluşturmaktadır. İlk olarak, geçmişte başka milletler üzerinden yaşanmış olan göç deneyimlerinin bir tür kriz oluşturduğu düşüncesi toplum içerisinde

³⁸⁸ Smith, "Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye", 56.

³⁸⁹ Ahmed, "Duyguların Kültürel Politikası", 83-100.

yaygınlaşmış ardından yeni gelenlerin de bu tarz bir krize yol açacağı inancı hakim kılınmıştır. Geçmişten gelen deneyimlerle, göç bağlantılı tehdit algısı içerisinde endişe uyandıran bir gelecek tasviri insanlara korku yaşatmaktadır. Bu korkunun en büyük tetikleyicisi medyadır. İncelenen haber metinlerinin birçoğunda Afganlar, yasadışı yollarla Türkiye'ye giren ve ülkenin güvenliğini tehdit eden, kalabalık gruplar şeklinde tasvir edilmektedir. Aynı zamanda şiddeti konu alan haber metinlerinin bazılarında “Afgan göçmen” ya da “Afgan sığınmacı” gibi vurgulamalara da rastlanılmıştır. Şiddet ve tehdit gibi olumsuzluk belirten ifadelerle Afgan göçmenleri yan yana sunan haber metinlerindeki asıl amaç, okurda Afgan göçmenlere karşı bir korku uyandırmaktır. Bu durum özellikle, bağlamı kurgulama amacı güden haber başlıklarında sansasyonel ifadelerle sunulmaktadır; “Sığınmacılar ile Türk yurttaşlar arasında kavga”³⁹⁰, “AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak”³⁹¹, “Türkiye'ye yaklaşan 'büyük mülteci dalgası' dünya basınının gündeminde”³⁹², “Taliban saldırılarının artmasıyla birlikte son bir ayda 22 bin aile evini terk etti”³⁹³, “Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar”³⁹⁴, “Aksaray'daki dehşet! Afgan aile, cenazeleri alan olmazsa kimsesizler mezarlığına defnedilecek”³⁹⁵, “Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı”³⁹⁶, “Sultangazi'de meydan kavgası”³⁹⁷, “Zeytinburnu'nda satırlı bıçaklı kavga kamerada”³⁹⁸, “Afgan seline tutulduk”, “Yeni bir

³⁹⁰ “Sığınmacılar ile Türk yurttaşlar arasında kavga”, *Cumhuriyet*, 11.08.2021, erişim 25 Kasım 2022, [Sığınmacılar ile Türk yurttaşlar arasında kavga \(cumhuriyet.com.tr\)](http://cumhuriyet.com.tr).

³⁹¹ “AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak”, *Cumhuriyet*, 23.07.2021, erişim 26 Kasım 2022, [AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye'de tutmak \(cumhuriyet.com.tr\)](http://cumhuriyet.com.tr).

³⁹² Mustafa Birol Güger, “Türkiye'ye yaklaşan 'büyük mülteci dalgası' dünya basınının gündeminde”, *Cumhuriyet*, 18.07.2022, erişim 25 Kasım 2022, [Türkiye'ye yaklaşan 'büyük mülteci dalgası' dünya basınının gündeminde \(cumhuriyet.com.tr\)](http://cumhuriyet.com.tr).

³⁹³ “Taliban saldırılarının artmasıyla birlikte son bir ayda 22 bin aile evini terk etti”, *Cumhuriyet*, 26.07.2022, erişim 25 Kasım 2022, [Taliban saldırılarının artmasıyla birlikte son bir ayda 22 bin aile evini terk etti \(cumhuriyet.com.tr\)](http://cumhuriyet.com.tr).

³⁹⁴ İHA, “Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar”, *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2022, erişim 15.10.2022, [Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar \(yenisafak.com\)](http://yenisafak.com).

³⁹⁵ Erkan Altuntaş, “Aksaray'daki dehşet! Afgan aile, cenazeleri alan olmazsa kimsesizler mezarlığına defnedilecek”, *Hürriyet*, 28.05.2022, erişim 30 Kasım 2022, [Aksaray'daki dehşet! Afgan aile, cenazeleri alan olmazsa kimsesizler mezarlığına defnedilecek - Son Dakika Haber \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

³⁹⁶ İdris Tiftikçi, “Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı”, *Hürriyet*, 06.02.2022, erişim 30 Kasım 2022, [Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı - Son Dakika Haber \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

³⁹⁷ Emin Yeşil, “Sultangazi'de meydan kavgası”, *Hürriyet*, 13.12.2021, erişim 30 Kasım 2022, [Sultangazi'de meydan kavgası - Son Dakika Haberleri İnternet \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

³⁹⁸ Ömer Çetinaslan, “Zeytinburnu'nda satırlı bıçaklı kavga kamerada”, *Hürriyet*, 06.12.2021, erişim 05 Aralık 2022, [Zeytinburnu'nda satırlı bıçaklı kavga kamerada - Son Dakika Haberleri İnternet \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

göç yükünü kaldıramayız”³⁹⁹, “Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar”.⁴⁰⁰ Görüldüğü üzere, “büyük mülteci dalgası”, “dehşet”, “satırlı bıçaklı kavga”, Afgan seli”, “akın akın kaçıyorlar” gibi sansasyonel ifadelerle ve büyük puntolarla sunulan başlıklar, bir risk ve tehdidi işaret etmektedir.

Afganları bir “tehdit” olarak betimlenmesi, yalnızca haber başlıklarında değil haber metinlerinde ve görsellerde de karşımıza çıkmaktadır. Bu metinlerin çoğunda Afganlar, ülkeye yasadışı yollarla gelen kalabalık gruplar şeklinde tasvir edilmektedir. Bunun yanında şiddet içerikli metinlere de yer verilmiştir.

Yeni Şafak gazetesi, korku temsillerinin önüne geçme adına Afganların yasa dışı yollarla Türkiye’ye geçmelerini engelleyen hükümet politikalarını içeren haber metinleri sunarak mevcut iktidarı savunur bir tarafta durmuştur;

Türkiye-İran sınırına, yurda yasa dışı geçişler ile kaçakçılık faaliyetlerini önlemek ve teröristlerin sızmasını engellemek amacıyla yapılan modüler duvar çalışmalarında 7 kilometrelik bölümün montajı tamamlandı, 130 kilometre hendek kazıldı, 103 elektro optik kule inşa edildi... Komşu ülke İran ile en uzun sınıra sahip Van'da, göçmen girişlerinin ve kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi, teröristlerin etkisiz hale getirilmesi amacıyla her türlü önlemi alan güvenlik güçleri, Türkiye'ye geçmek isteyen düzensiz göçmenleri yakalayıp ilgili kurumlara teslim ediyor.⁴⁰¹

Ülke sınırlarının güvenliğinin artırıldığı bilgisini içeren bu haberde, hükümetin olası kaçak geçişleri engellemek için elinden geleni yaptığı ve aslında Afganların kontrolsüz şekilde sınırdan geçmelerine izin verilmediği vurgulanmaktadır. Böylelikle göçmenlerin sınırdan kolayca geçemeyeceği düşüncesi hakim kılınarak halk tarafından hissedilen korku, güven vererek azaltılmaya çalışılmıştır. Başka bir haberde de, “Afganistan'dan yasa dışı yollarla Türkiye'ye giriş yapan düzensiz göçmenlerin yolculuğu Kars'ta son buldu. Çeşitli yollarla Kars'a gelen göçmenler, kent girişinde polis ekiplerince yakalandı”⁴⁰² cümleleriyle düzensiz göçün kontrol altında tutulduğu vurgusu yapılarak hükümete olan güven artırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında toplum için tehlike

³⁹⁹ Özen, “Yeni bir göç yükünü kaldıramayız”, *Hürriyet*, 11.12.2021, erişim 29 Kasım 2022, [Yeni bir göç yükünü kaldıramayız' - Son Dakika Flaş Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/yeni-bir-goc-yukunu-kaldiramayiz-son-dakika-flas-haberler).

⁴⁰⁰ “Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar”, *Hürriyet*, 02.09.2021, erişim 30 Kasım 2022, [Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar - Dünyadan Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/pakistan-ve-iran-sinirinda-yigilma-akın-akın-kaçıyorlar-dünyadan-haberler).

⁴⁰¹ Anadolu Ajansı, “İran sınırında güvenlik önlemleri üst düzeyde tutuluyor”, *Yeni Şafak*, 06.09.2021, erişim 15 Aralık 2022, [İran sınırında güvenlik önlemleri üst düzeyde tutuluyor \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/iran-sinirinda-guvenlik-onlemleri-ust-duzeyde-tutuluyor).

⁴⁰² İHA, “Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar”.

oluşturan Afganlara yönelik uygulanan yaptırımlar da haber içerikleriyle yansıtılmaktadır. Örneğin, “Afganistan'dan kaçak yollarla İstanbul'a gelen eşi Elham Atıfı'yı öldüren Muhammedullah Raihan, 'Kasten öldürme' suçundan müebbet hapis cezasına çarptırıldı”⁴⁰³ ifadelerini içeren haberiyle kötü ve zarar veren Afgan uyruklu bu kişinin izinsiz şekilde yurda girdiği bilgisi sunularak işlediği cinayetin ardından müebbet cezası verildiği vurgulanmıştır. Böylece her şeyin kontrol altında olduğu ve devlet tarafından toplumun güvenliğinin sağlandığı imajı oluşturulmuştur.

Hürriyet gazetesine bakıldığında Afgan göçmenlerle ilgili sunduğu haber metinlerinde Yeni Şafak gazetesine benzer şekilde topluma zarar veren Afgan göçmenler için hükümetin uyguladığı politikalara ve yaptırımlara yer verildiği görülürken şiddet içerikli haber metinlerine de rastlanılmaktadır. Örneğin;

Sosyal medyada, ellerinde kılıç ve silah olan yabancı uyruklu kişilerin görüntülerinin yayınlanmasının ardından İstanbul Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Şube Müdürlüğü ekipleri araştırma başlattı... Videodaki kişilerin Afganistan vatandaşı olduğu ve Arnavutköy'de kaldıkları belirlendi... İkamet izinleri olmadığı ve yasadışı yollardan İstanbul'a geldikleri belirlenen... 5 Afgan için sınır dışı işlemleri başlatılırken...⁴⁰⁴

Cümlelerinin yer aldığı haber metninde söz konusu Afganların yasadışı yollarla Türkiye sınırını geçmiş olduğu bilgisinin yanında toplumda korku uyandıran görüntüleri ortaya çıktıktan sonra müdahale edilerek sınır dışı edildiği ifade edilerek, “gereğinin yapıldığı” vurgusu oluşturulmuştur.

⁴⁰³ DHA, “Afganistan'da kendisinden kaçan kadını İstanbul'da boğarak öldürdü”, *Yeni Şafak*, 23.12.2021, erişim 12 Aralık 2022, [Afganistan'da kendisinden kaçan kadını İstanbul'da boğarak öldürdü \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com).

⁴⁰⁴ Aydın, “Bu görüntüleri çeken 5 Afgan'a sınır dışı... Ev sahiplerine gözaltı”, *Hürriyet*, 25.02.2022, erişim 22 Kasım 2022, [Bu görüntüleri çeken 5 Afgan'a sınır dışı... Ev sahiplerine gözaltı - Son Dakika Flaş Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr).

Fotoğraf 4: Elllerinde bıçaklarla poz veren Afgan uyruklu kişiler

Kaynak: [Bu görüntüleri çeken 5 Afgan'a sınır dışı... Ev sahiplerine gözaltı - Son Dakika Flaş Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-flas-haberler/bu-goruntuleri-cekten-5-afgan-a-sinir-disi-ev-sahiplerine-gozalti-son-dakika-flas-haberler-2022-04-11).

Fakat habere konu olan fotoğrafın haber metni ile sunulmuş olması, fotoğrafı görmeyen kişilerin de fotoğrafı görmesini sağlayarak yaşanabilecek korkunun yaygınlaştırılmasına neden olmakta ve bu durum bir çelişki oluşturmaktadır. Ruth Wodak'ın eleştirel söylem analizindeki söylem-tarihsel yaklaşımı incelendiğinde, metinler üzerinden yapılan analizlerdeki sosyal eleştirinin bir boyutu; metin, söylem ya da görsel içeriklerindeki tutarsızlığı keşfetmektir.⁴⁰⁵ Bu haber metninde de bir yandan yaşanan paniği azaltmak adına korkunun nesnesi olan kişilerin sınır dışı edildiği bilgisi sunulurken diğer yandan bu kişilerin korkuya neden olan görselleri de aynı metin ile birlikte sunularak bir çelişki yaratılmıştır. Başka bir habere ait görselde de benzer bir durum söz konusudur;⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ Wodak ve Reisigl, "Discourse and Racism".

⁴⁰⁶ DHA, "Sosyal medyada büyük tepki topladı! Emniyet'ten 'Zeytinburnu Kasabı' açıklaması", *Hürriyet*, 11.04.2022, erişim 12 Aralık 2022, [Sosyal medyada büyük tepki topladı! Emniyet'ten 'Zeytinburnu Kasabı' açıklaması - Son Dakika Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/sosyal-medyada-buyuk-tepki-topladi-emniyet-ten-zeytinburnu-kasabi-aciklamasi-son-dakika-haberler-2022-04-11).

Fotoğraf 5: Elllerinde sopa ve bıçakla poz veren Afgan uyruklu kişiler

Kaynak: [Sosyal medyada büyük tepki topladı! Emniyet'ten 'Zeytinburnu Kasabı' açıklaması - Son Dakika Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/sosyal-medyada-buyuk-tepki-topladi-emniyet-ten-zeytinburnu-kasabi-aciklamasi-son-dakika-haberler)

Fotoğrafta elinde bıçak ve sopa olan iki kişi yer almaktadır. Afgan olduğu bilgisi sunulan kişilerin, öldürücü silahlarla paylaştığı fotoğraflar medyaya yansıtılarak “Afganların tehlike oluşturduğu” düşüncesi yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Görselin ait olduğu haberde, “İstanbul Emniyet Müdürlüğü... asker üniforması, elinde bıçak ve silahlarla çekildiği fotoğrafları paylaşan Afgan uyruklu Kasap Ali Ahmedî'nin tutuklandığını bildirdi” İfadeleri yer almaktadır. Korku hissettiren görselde bulunan kişinin Afgan uyruklu olduğu vurgusunun yanında Emniyet Müdürlüğü'nün gerekli işlemi yaptığı da belirtilerek kontrolün ve güvenliğin sağlandığı imajı oluşturulmuştur.

Başka bir örnekte;

Fatih'te bir kadın, gündüz vakti üst geçit asansöründen çıkarken kendini takip eden yabancı uyruklu bir kişi tarafından saldırıya uğradığını iddia etti. Saldırganın kendisini sürükleyerek darp ettiğini, bağırması üzerine kaçtığını söyleyen 45 yaşındaki Gülgün Bilgili, "İssız bir yer değil, gece değil, gündüz öğle vakti, trafik de yoğun, insanlar da geçiyor sürekli. Bu şekilde saldırıya uğramak beni gerçekten şok etti" dedi... Muhtemelen Afgan ya da Pakistanlı olduğunu düşünüyorum".⁴⁰⁷

Saldırıya uğrayan bir kadını konu alan haberde yaşananlar kadının gözünden aktarılmaktadır. Saldırıya uğradığını ve korktuğunu söyleyen kadın, saldırganın Afgan ya da Pakistanlı olduğunu iddia etmektedir. Fakat burada yalnızca ortaya atılmış bir iddia bulunmaktadır. Kadına saldıran kişilerin nereli olduğu henüz kanıtlanmamış

⁴⁰⁷İdris Tiftikçi, “Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı”.

olmasına rağmen haber metninde “Afgan” vurgulaması yapılmıştır. Bu durum Afganlar üzerinde, “saldırmaya meyilli ve koku yaşatan kimseler” şeklinde bir algı oluşmasına yol açacaktır. Afganların, henüz suçu netleşmemiş olmasına rağmen, saldırgan ve korkunç olarak tanımlanması, kamuoyunda Afganlara karşı bir korku hissi oluşturma çabasıdır. Afganlar hakkında korku yaşanmasını sağlayan ve haber metinlerine konu olan bir başka durum ise, Afganların kalabalık gruplar halinde Türkiye sınırından, yasadışı yollarla girdiği iddialarıdır. Bu durumu konu alan haber metinleri, çoğu zaman başka bir durumu aktaran, görsellerle desteklenerek yaşatılması amaçlanan korkunun boyutu arttırılmaktadır. Örneğin 10 Temmuz 2021 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanmış “Şehirli ve eğitilmiş kesim Taliban’dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında”⁴⁰⁸ başlıklı habere ait görselde, birçok genç erkeğin bulunduğu ve göç ettiği olası kalabalık bir grubu görünmektedir. Haberin konusunu yansıtmayan bu fotoğraf, Afgan erkeklerin yanlarında kadınlar olmadan, tek başlarına ve kalabalık bir grupla sınırı geçerek Türkiye’ye geldiği algısını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 6: Kadınsız göç eden genç Afgan erkekler

Kaynak: [Şehirli ve eğitilmiş kesim Taliban’dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında - Dünyadan Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/seyirli-ve-egitimli-kesim-taliban-dan-kaçmanın-yolunu-arıyor-bu-defa-afgan-kentliler-kaçma-hazırlığında-1072021).

⁴⁰⁸ Muhammed Kafadar, “Şehirli ve eğitilmiş kesim Taliban’dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında”, *Hürriyet*, 10.07.2021, erişim 10 Aralık 2022, [Şehirli ve eğitilmiş kesim Taliban’dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında - Dünyadan Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/seyirli-ve-egitimli-kesim-taliban-dan-kaçmanın-yolunu-arıyor-bu-defa-afgan-kentliler-kaçma-hazırlığında-1072021).

Haberin devamında, “...günde 500 ile 1000 arasında Afganın yasadışı yollardan Türkiye’ye geçiş yaptığı öğrenildi. İran üzerinden Türkiye’ye ulaşan Afganların çoğu 16 ile 25 yaşları arasında erkeklerden oluştuğu...”⁴⁰⁹ ifadelerine yer verilerek öne çıkarılan görsel desteklenmiştir. Fakat yine aynı haberde, “...2020 yılında sadece Van üzerinden Türkiye’ye giriş yaparken yakalanan sığınmacı sayısı 500 bin oldu. Yakalanan Afganlar... Erzurum, Ağrı, Gaziantep ve İzmir’den Kabil’e düzenlenen seferlerle ülkelerine geri gönderiliyor...” şeklinde sunulan bilgilerle durumun kontrol altında tutulmaya çalışıldığı bilgisi sunularak bir çelişki oluşturulmuştur.

Cumhuriyet gazetesine ait haber içerikleri incelendiğinde Afganların; toplum için zararlı, şiddet eğilimli ve korkulması gereken kimseler olarak tasvir edildiği görülürken, bu kişilerin Türkiye’ye gelmeleri konusunda iktidar eleştirilmektedir. Örneğini 6 Ağustos 2021 tarihli bir haber metninde Afganların Türkiye’ye göç etmesinin Amerika’ya ait bir plan olduğu iddia edilirken hükümetin de buna razı geldiği düşüncesi savunulmuştur;

Gelenlerin birkaç ayrı statüsü var. Birincisi, orada bir meslek grubuna ve birikime sahip olup yurt dışına gitmek isteyenler. İkincisi hiç parası olmayıp çok kötü yollarla sınırdan girenler. Bir de son on yıldır Amerika Birleşik Devletleri adına çalışıp Taliban’ın eline düşerse öldürülecek olanlar. Bu sonuncusu çok ilginç. Zaten Amerika da bunu açıkladı. Bu insanları Türkiye’ye getireceklerini söylediler. Küresel aktörlerin yöntemlerinden biri budur. Saddam döneminde Amerika lehine çalışmış Iraklıları Guam Adası’na götürdüler. Orada eğittiler ve tekrar Irak’a gönderdiler. Şimdi Amerika, Afganistan’da da kendi adına çalışan kişileri Türkiye üzerinden Amerika’ya götürüp eğitecek. Onlar Amerikan Afganları olacak. Onların şu anda Afganistan’da Amerika adına çalışıp hayatı tehlikede olanların sayısının en az 25.000 olduğu söyleniyor. Amerika hepsini ülkesine hemen götüremeyeceği için önce Türkiye’ye götürüyor. Burada seçmece yapacaklar. Bu çok aşağılık ve insan haklarına aykırı bir plan.’...Eğer durum böyleyse bizim hükümetimiz neden bu olanlara göz yumuyor?⁴¹⁰

Görüldüğü üzere Afganların göç etmesinin nedeni mağduriyetten ziyade bir tür planlı oyuna bağlanmıştır. Mağduriyet sebebiyle ve kötü şartlar altında göç eden Afganlar geri planda tutularak, zararlı olduğu düşünülen farklı amaçlarla ve planlı şekilde Türkiye’ye geldiği iddiası bulunan Afgan grubu haberde ön plana çıkarılmış ve bu kişilerin Türkiye’ye gelmesinden hükümet sorumlu tutulmuştur. Haberin devamında ise Türkiye

⁴⁰⁹ Muhammed Kafadar, “Şehirli ve eğitilmiş kesim Taliban’dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında”.

⁴¹⁰ “Afgan göçmenler arasında neden kadın ve çocuk yok?”, *Cumhuriyet*, 06.08.2021, erişim 13 Aralık 2022, [Afgan göçmenler arasında neden kadın ve çocuk yok? \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

geçmişindeki göç deneyimlerine de değinilerek bir tehdit algısı oluşturulup Afganların gelişine dair kamuoyunda koku oluşturulmaya çalışılmıştır;

'Şu an gündemde belirli davalar var. Mesela Halk Bankası davası da bunlardan biri. Erdoğan'ın Amerika'ya dokunmaması karşılığı pek çok ödün veriyor. Onlardan biri de Irak politikasıdır. Elbette para da verecekler bu durumda. Bu iktidar mülteciliği bir ticaret haline getirdi. Avrupa Birliği'nden Suriyeliler için para alıp, bu paranın çok azını Suriyelilere veriyorlar.'...Ülkemizde sığınmacı ve mültecilerle ilgili birçok olay meydana geliyor. İç savaş tehdidi adına konuşuluyor. Bu riskler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bunlar insan. Ne olursa olsun insanlar. Önce böyle bakmak lazım ama mesela Türkiye'de alışveriş merkezine girerken bile HES kodu soruyorlar. Sınırlardan geçilirken bir şey sormuyorlar. Bu olacak şey değil. .. Kaynaştır barıştır sistemi ile olmaz bu! Beklenmeyen kazalar çıkar ortaya. Ankara'da kimi semtlerin adı Suriyeli Caddesi olarak anılıyor. Önder Mahallesi, Halep Mahallesi olmuş. Dolmuşlarda bile Halep diye yazıyor. Bugüne kadar birçok kitlesel göç oldu Türkiye'ye. İranlılar devrimden sonra toplu geldi. Saddam'dan sonra Iraklılar toplu geldi. Suriyeliler geldi. Balkanlar'dan toplu gelişler oldu. Ama hepsi ile iyi kötü kültür ortaklığımız vardı. İlk kez Türkiye ile ortaklığı olmayan bir göç geliyor ülkemize. Bu ilk sefer oluyor. Ortak bir kültürümüz yok. Bu durumun da belirli sonuçları olacaktır'.⁴¹¹

Görüldüğü üzere gündemdeki başka meseleler üzerinden haberin önceki kısmını da destekler şekilde mevcut hükümet, Cumhurbaşkanı üzerinden, Amerika'ya iyi görünmeye çalışan bir tavırda gösterilmiştir. Hükümet aynı zamanda, mültecileri kendi çıkarları doğrultusunda bir ticaret aracı olarak kullanmakla suçlanmıştır. Bu muhalefet siyaseti yürütülürken yalnızca Afgan göçmenler değil, daha önce göçmüş olan Suriyeliler de kullanılmıştır. Wodak'a göre metin üzerinden sağlıklı bir analiz yapabilmenin yolu, tarihsel bağlamı da işin içine katmaktan geçmektedir. Bu sayede toplumsal ve siyasal süreçlerle birlikte, mevcut durum daha iyi anlaşılabilir. ⁴¹² Türkiye'nin geçmişine bakıldığında yukarıda da bahsedildiği üzere birçok göç deneyimine rastlanılmaktadır. Bu deneyimlerin çalışma içerisinde anlatılma sebebi, örneğini incelediğimiz haber metninde olduğu gibi, doğru bir analize erişebilmektir. Metinde geçmişte göç eden Suriyeliler vurgusu ön plana çıkarılarak, Afganların bu kişilerden daha bilinmez, dolayısıyla da daha korkutucu kimseler olduğu düşüncesi benimsetilmeye çalışılmaktadır. Toplumun daha önce halihazırda korkutulduğu bir konu tekrar gündeme getirilmiş ve yeni duyulacak korku hissi pekiştirilmiştir. Metin içerisinde; "iç savaş tehdidi", "risk", "kaza" gibi kavramlar kullanılarak da verilmek istenen korku desteklenmiştir. Korku nesnesi Afgan göçmenler olarak gösterilirken bu korkuya hükümetin neden olduğu vurgusu yapılmıştır. Hükümet, "ülkenin başına

⁴¹¹ "Afgan göçmenler arasında neden kadın ve çocuk yok?".

⁴¹² Wodak, "Aspects of Critical Discourse Analysis", 14-15.

gelenlere” göz yuman ve kendi çıkarlarını gözeterek politika yürüten bir duruşta tasvir edilmiştir. Böylelikle Afgan göçmenlere yönelik korku oluşturulurken hükümete dair de muhalefet siyaseti yürütülmüştür. Benzer bir yaklaşım başka haber metninde de sergilenmiştir;

Orman yangınları içimizi yakmaya, yüreğimizi burkmaya devam ediyor. Böylesi büyük felaketler, büyük bir dayanışma duygusu ve olayın nedenlerinin tümüyle ortaya çıkarılması ile aşılır... İktidarda ikisiyle de ilgili irade ne yazık ki yok... En azından yangın üzerinden ülkede yeni gerilim yaratılmasına izin vermemek gerekiyor... Afganistan'dan yola çıkıp, İran'ı boydan boya geçip, Türkiye sınırından giren Afgan gençler konusu ister istemez yangının gerisinde kaldı. Ancak süreç işliyor. Türkiye'nin Kâbil Havaalanı'ndan başlamak üzere Afganistan'ın güvenliğinde sorumluluk alması, özellikle ABD tarafından inceden inceye işleniyor.... Her şeyden önce yanıt bulması gereken soru şu: Türkiye, Afganistan'da kim için, ne uğruna, ne karşılığında güvenlik üstlenecek?.. Yanıtı kestirmeden vermek gerekirse iktidar, ABD'nin gözüne girmek, ayakta kalmanın dış desteğini sağlamak, bir miktar da para almak istiyor.⁴¹³

Haber ilk bakışta gündemdeki başka bir konuyla ilgiliymiş gibi gözükse de, bu konu Afganlara ve hükümetin yanlış uyguladığı düşünülen politikalara bağlanmıştır. Orman yangınlarının ülkeye yaşattığı zor durum ile başlayan haberde, bu durumdan iktidar sorumlu tutulmaktadır. İktidarın bu konuya ilgisiz olduğu düşüncesi, Afganistan'dan göç edenlere de yansıtılmıştır. Afgan göçü, bir felaket haberi ile birlikte, aynı metin içerisinde sunularak kamuoyuna korku yansıtılmıştır. Afganistan'dan göç eden kişiler, “...Türkiye sınırından giren Afgan gençler...” şeklinde tasvir edilerek bu kişiler bir tehdit unsuru olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda mevcut iktidar, hem orman yangınlarına hem de Afgan göçüne izin vermekle suçlanırken, bunları Amerika'nın gözüne girmek adına yaptığı iddia edilmiştir. İktidar, “...ABD'nin gözüne girmek, ayakta kalmanın dış desteğini sağlamak, bir miktar da para almak istiyor...” sözleriyle, Afganistan ve Afgan göçmenlerle Amerika ile iyi ilişkiler kurmak adına ilgilenen ve bu doğrultuda politika yürüten bir tasvirle sunulup, korkunun ve tehdidin nedeni olarak suçlanmaktadır. Afganların göç etmesi üzerinden kamuoyunda korku oluşturma işlevi, Cumhuriyet gazetesinde de görsellerle desteklenmiştir. 4 Ağustos 2021 tarihli habere ait görselde Afganlar, kalabalık gruplar halinde göç eden genç erkekler şeklinde verilmiştir.

⁴¹³ Mustafa Balbay, “ABD'nin Afgan oyunları...”, *Cumhuriyet*, 04.08.2021, erişim 20 Kasım 2022, [Mustafa Balbay : ABD'nin Afgan oyunları... \(cumhuriyet.com.tr\)](http://MustafaBalbay:ABD'ninAfganoyunlari... (cumhuriyet.com.tr)).

Fotoğraf 7: Kalabalık bir şekilde ve kadınsız göç eden genç Afgan erkekler

Kaynak: [Mustafa Balbay : ABD'nin Afgan oyunları... \(cumhuriyet.com.tr\)](http://MustafaBalbay.com.tr)

Görsele bakıldığında, farklı anlarda çekilmiş birden fazla fotoğraf olduğu görülmektedir. Her fotoğraf karesinde de yürüyerek ve kalabalıklar halinde göç ettiği izlenimi veren genç erkekler bulunmaktadır. Gazete, haberinde bu görseli kullanarak metin içerisinde yansıtmaya çalıştığı korkuyu desteklemiştir. Özellikle büyük bir şekilde, altta verilen fotoğrafta görülen kişilerin yüzlerinde bulunan gülümseme, Afganların mağduriyetten ziyade keyfi bir şekilde ve rahatça ülke sınırından geçtiği izlenimini doğurmaktadır. Aynı zamanda yalnızca genç erkeklerin bulunduğu gruplara ait fotoğrafların sergilenmesi, topluma dair bir tehdit algısı oluşturmaktadır. Haberde kullanılan bu görselle, Afgan göçünün endişe boyutu topluma aşılırken bu göçün, iktidarın görmezden gelmesiyle, kolay yoldan arttığı algısı vurgulanmaktadır.

3.3.4.Afgan Göçmenler Üzerinden İğrenme

İğrenme hissi, yukarıda da bahsedildiği üzere, en temelde bizleri, zarar verecek dış etkenlerden koruyan bir içgüdüdür. Fakat bazen de bir şeyin olmaması gereken yerde olması, kişide bir tehlike algısından çok iğrenme hissi uyandırmaktadır.⁴¹⁴ Bu doğrultuda iğrenmenin her zaman yalnızca zarar veren şeylere karşı bir koruma kalkını olmadığını söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, zararı olmayan şeylere karşı da

⁴¹⁴ Smith, “Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye”, 124.

iğrenme hissi yaşanabilmektedir. İğrenilen birçok şey, istenmeden, olmaması gereken bir yerde olan şeylerdir. Bu durum iğrenme ile nefretin de yakınlığını göstermektedir. İğrenme, insanların iğrenç olarak yorumladıkları şeylerin ya da durumların bir yorumlamasıdır. Bedenimize temas etmesinden korktuğumuz “kötü” nesnelere iğrenç olarak yorumlarken buradaki kötü algısı, sıradan ve alışık olduğumuz şeylerin dışında kalan herhangi bir şeye yöneliktir. Bu noktada tekrar ben ve öteki ayrımı yapılır ve bana garip gelenin, öteki olanın yakınlığı mide bulandırıcı hissettirmektedir. İğrenme, bir şeye ya da duruma karşı tepki olarak gelmekte ve bizleri öteki nesneden uzaklaştırmaktadır. Hoş olmayan bir yakınlık ya da temas iğrenme hissini meydana getirmektedir. Çünkü beden hoş olamayan kendi rızası dışında gerçekleşen bir temas sonucunda zarar görebileceği, kirlenebileceği ya da incinebileceği düşüncesine sahiptir. Özetle yabancı ve istenmeyen bir nesnenin bedene temas ettiğinde zarar verme tehlikesi varsa, o nesne iğrenç olarak algılanmaktadır.⁴¹⁵ Sonuç olarak iğrenme, sınırlar kaybolduğunda ya da doğru yerde durmayan bir şeyler olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda iğrenme, yamuk duran bir tabloyu anlatmak için veya yeri geldiğinde kendi ülkesi dışında (istenmeden) başka bir ülkeye göç etmiş bir insan için de kullanılmaktadır. Afganistan’dan Türkiye’ye göç eden kişiler için de bu his medya tarafından yaşatılmaktadır. Bir bilinmezlik içerisinde, istenmeyen bir yakınlıkta ve kalabalık gruplar şeklinde tasvir edilerek nefret ve korku ile muhataba alınan Afgan göçmenler haberler metinlerin; COVID-19, kızamık gibi bulaşıcı hastalıklarla bir arada sunulmaktadır. Daha önce suç işleme, yasa dışı yollarla ülkeye giriş, ülkenin güvensizleştirilmesi bağlamıyla haberlere konu olan Afgan göçmenler, özellikle 2020 COVID-19 pandemisiyle birlikte “virüs ya da hastalık bulaştırıcılar” şeklinde temsil edilmektedir.

Corona virüsün hızla yayıldığı ve herkese temas ettiği bir dönemde sunulan bu olaylara özellikle “Afgan” vurgusu yapılarak haber değeri atfedilmiştir. Metin içerisinde kullanılan sansasyonel ifadelerle Afganlar ötekileştirilmiştir. Bu sayede toplum üzerinde Afganlara karşı, nefrete dönüşecek bir iğrenme hissi oluşturulmuştur. Hürriyet

⁴¹⁵ Ahmed, “Duyguların Kültürel Politikası”, 107-116.

gazetesinde, “Testi pozitif olan Afgan uyruklu, sokakta yakalandı”⁴¹⁶ başlığıyla sunulan Corona virüs haberinde, testi pozitif çıkan kişinin, “Afgan” vurgusuyla verilmesi bunun bir örneğidir. Aynı zamanda “sokakta yakalandı” ifadeleriyle Afganların Covid pozitif olduğu halde, topluma zarar verecek şekilde, sokakta dolaştığı algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Afgan göçmenler yalnızca COVID-19 üzerinden değil başka hastalıklarla da tehdit unsuru olarak tanımlanmıştır. Örneğin, “Beyaz Saray, kızamık nedeniyle Afganların ABD'ye girişini durdurdu”⁴¹⁷ ifadelerinin yer aldığı haber başlığıyla Afganlar, kızamığın taşıyıcıları şeklinde tasvir edilmiştir. Benzer şekilde başka bir haber metninde ise;

Sultangazi Habibler Caddesi'nde bulunan eczaneye gelen yabancı uyruklu 2 kişi, ellerindeki yaraları gösterip ilaç istedi. Eczacı yaraların, 'Maymun çiçeği' olabileceğinden şüphelenerek, yetkililere haber verdi. 2 kişi eczaneden krem alarak çıktı... Eczacı Esra Koca, "Dün hastalar vardı burada. Afgan 2 kişi geldi. Ellerini gösterdiler, ellerinde yuvarlak tohuma benzeyen yaralar vardı."⁴¹⁸

Cümleleriyle aktarılan olayda Maymun Çiçeği hastalığıyla birlikte “Afgan” vurgusu yapıldığı görülmektedir. Metinde de bahsedildiği üzere Maymun Çiçeği şüphesi üzerinden, kesin olmayan bir durum Afgan vurgusuyla sunularak Afganlara yönelik olumsuz bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu durum, Corona virüsten sonra yeni gündeme düşen ve endişe verici bir salgının habercisi olan Maymun Çiçeği hastalığının, Afganlardan bulaştığı algısını oluşturmaktadır. Böylelikle farklı nedenlerden dolayı, Türkiye'ye göç etmeleri konusunda olumsuz bir hava oluşturulan Afganlar, aynı zamanda hastalık taşıyan kişiler tasvirine maruz bırakılarak hoş olmayan ve istenmeyen bir temasın kurbanları şeklinde gösterilen toplumda, Afganlara yönelik iğrenme hissi oluşmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde ise “İçişleri Bakanlığı'nın, Afganistan ve Pakistan'dan Türkiye'ye gelen kişilere yönelik zorunlu karantina uygulamasını esnettiği ortaya

⁴¹⁶ Deniz Özen, “Testi pozitif olan Afgan uyruklu, sokakta yakalandı”, *Hürriyet*, 15.04.2021, erişim 14 Aralık 2022, [Testi pozitif olan Afgan uyruklu, sokakta yakalandı - Son Dakika Haberleri İnternet \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/testi-pozitif-olan-afgan-uyruklu-sokakta-yakalandi-son-dakika-haberleri-internet).

⁴¹⁷ Anadolu Ajansı, “Beyaz Saray, kızamık nedeniyle Afganların ABD'ye girişini durdurdu”, *Hürriyet*, 10.09.2021, erişim 10.10.2022, [Beyaz Saray, kızamık nedeniyle Afganların ABD'ye girişini durdurdu - En Son Haberler \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/en-son-haberler).

⁴¹⁸ Yalın Onat Ergör, Emin Yeşil ve Mertcan Öztürk, “Sultangazi'de 'Maymun çiçeği' hareketliliği”, *Hürriyet*, 04.06.2022, erişim 15 Aralık 2022, [Sultangazi'de 'Maymun çiçeği' hareketliliği - Son Dakika Haberleri İnternet \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/sultangazi-de-maymun-cicegi-hareketliliği-son-dakika-haberleri-internet).

çıktı...”⁴¹⁹ ifadeleriyle aktarılan haberde, Afganların göç esnasında COVID-19 hastalığını Türkiye’ye taşıdığı düşüncesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kişiler, “devletin yanlış politikası yüzünden”, gerektiği şekilde karantinaya alınmadığı için riskli gösterilmiştir. Aynı zamanda Afganlar, Corona virüsün artmasının nedeniymiş gibi sunulmuştur. Hoş olmayan bir temasa işaret eden bu durum, kamuoyunda Afganlara yönelik bir öğrenmeyle birlikte ötekileştirmeye neden olmaktadır. Bu durum başka COVID-19 dışındaki salgın hastalıklar üzerinden ve görsellerle desteklenerek de yaşatılmaktadır. 4 Haziran 2022 tarihli habere ait olan görsel bunun bir örneğidir,⁴²⁰

Fotoğraf 8: Maymun Çiçeği hastalığı taşıdığı düşünülen Afganlar

Kaynak: [Sultangazi'de 'maymun çiçeği ' hareketliliği: Test sonuçları bekleniyor! \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr)

İğrenme, yalnızca yabancı ve istenmeyen bir temasla bulaşan hastalıklar üzerinden değil, toplumsal yapının da tıpkı beden gibi bozulması üzerinden de işlenmektedir. Cumhuriyet gazetesinde, “...Halkta ırkçılık başlıyor bir, sosyal yapımızı bozacak böyle bir yabancı topluluğuyla neden birlikte yaşıyoruz?..”⁴²¹ ifadeleriyle sunulan haber

⁴¹⁹ ANKA, “İçişleri Bakanlığı'ndan Afganistan ve Pakistan kararı”, *Cumhuriyet*, 13.08.2021, erişim 20 Aralık 2022, [İçişleri Bakanlığı'ndan Afganistan ve Pakistan kararı \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

⁴²⁰ DHA, “Sultangazi'de 'maymun çiçeği ' hareketliliği: Test sonuçları bekleniyor!”, *Cumhuriyet*, 04.06.2022, erişim 21 Aralık 2022, [Sultangazi'de 'maymun çiçeği ' hareketliliği: Test sonuçları bekleniyor! \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr).

⁴²¹ “Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”.

metninde istenmeyen bir temasın, tıpkı bir hastalığın sağlık sistemini bozması gibi, toplumsal yapıyı da bozabileceği belirtilmektedir. Böylece Afganlar, sistemsel bozuklukların tek kaynağı onlarmış gibi, olmamaları gereken bir yerde bulunan ya da oldukları yere zarar veren kişiler şeklinde tasvir edilerek ötekileştirilmiştir. Bu da toplum tarafından Afgan göçmenlerin ötekileştirilmesi doğurmaktadır. İstenmeyen bir temas sonucu sağlık sisteminde ve toplumsal yapıda bozulmalar oluşturduğu düşüncesiyle haber metinlerinde salgın hastalıklar ve ırkçılık gibi ayrımcılık içeren söylemlerle birlikte sunulan Afganlar hakkında iğrenme duygusu yaygınlaştırılırken bu temsiller aynı zamanda ev sahibi ülke insanlarını göç eden Afganlardan korkutma işlevi de görmektedir.

3.3.5. Sevgi Adına

Sevgi, kişileri birbiriyle ya da nesnelere yakınlaştıran, bağlayıcı bir duygudur.⁴²² Toplumsal bütünlüğün oluşmasında da temel rol oynayan bu duygunun temel belirleyicilerinden biri, yakınlıktır. Birbirine yakın olan kişiler arasında sevgi oluşması daha olağandır. Fakat bu yakınlık her zaman sevgiyi doğurmamaktadır. Zira hoş olmadığı düşünülen bir kişinin ya da nesnenin yakınlığı, olumlu hisler yaratmamaktadır. Özetle yakın olmak, sevmekle her zaman eş değer bir anlam taşımamaktadır. Böyle bir durumda kişi bu yakınlığa bir son vermek isteyecektir.⁴²³ Sara Ahmed'e göre sevgi bazen, diğer duyguların yaptığı gibi, kişide bir savunma mekanizması da oluşturmaktadır. Sevilen kişi ya da nesne bir tehdit altında olduğunda, onu tehdit eden şeye karşı kişide bir savunma içgüdüleri oluşmaktadır. Tam bu noktada sevgi, nefreti doğurmakta ve "ben-biz ve öteki" ayrımını karşımıza çıkartmaktadır. Sevgi adına duyulan nefret, yine sevgi olarak pazarlanmaktadır. Nefretin sahibi, ötekinden ettiği nefretin değil, kendisine ait olana duyduğu sevginin vurgusunu yapmaktadır. Yaptığı eylemleri de nefret ettiği için değil, sevdiği için yaptığını ifade etmektedir. Bu tersine çevirme işlemi, iyi bir meşrulaştırma aracı işlevi görmektedir. Bunun bir örneğini ait olduğu ulusa duyulan sevgi adına zararlı olduğu düşünülen ötekilerden edilen nefretin meşru görüntüsünde okumak mümkündür. Yapılan savaşlar ve yaşanan çatışmalar

⁴²² Tarhan, "Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz", 65.

⁴²³ Özen ve Gülaçtı, "Duyuşsal Alan Öğrenilerinden Sevgi ve Sevgi Kuramları: Sevgiye Dair Söylenceler", 137-138.

temelde nefret değil de sevgi için gerçekleştirilmektedir. Çünkü bir eylemi nefret değil de sevgi adına yapmak daha iyi bir şey gibi gözükmektedir.⁴²⁴ Afgan göçmenlere yönelik oluşturulan nefretin de meşrulaştırma aracı sevgidir. Toplumun yapısının bozulacağından, atalarının zor şartlarla elde ederek miras bıraktığı toprakların yitirileceğinden endişe ettiği için ya da kimi zaman bayrak sevgisinden dolayı Afganlardan “nefret eden” bir toplum inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinde medya başat role sahiptir. Ulusunu, vatanını, devletini, bayrağını ve milletini seven bir toplum tasviriyle, bu değerlere “zarar verme” ihtimali olan Afgan göçmen aynı metinde sunulmaktadır. Böylelikle Afganlar nefret edilesi kimseler grubuna dahil edilerek, bu nefret hissinin de sevgi ile meşrulaştırılması sağlanmaktadır. İncelenen haber metinlerinin içeriğinde ve sunulan görsellerde Afgan göçmenlerin, ülkeye ve bayrağa zarar veren kimseler olarak temsil edildiği görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde bulunan haber içeriklerine bakıldığında, Afgan göçmenler ötekileştirerek, Türk toplumuna zarar veren bir konuma itildiği görülmektedir;

“...Mesela ben Türk vatandaşı olarak ikinci sınıftayım, o birinci sınıfta nasıl oluyor bu iş? Kanun neden uygulanmıyor, uygulamayanlar neden yargılanmıyor? Bu insanlara yarın öbür gün ne olacak, bu insanlar kontrollü bir şekilde mi geliyor? Ülkeye bir faydaları var mı? Zararı var, faydası yok! Ben şahidim, burada çalışıyorlar, parayı alıyorlar ve memleketlerine gönderiyorlar. Bize bir faydaları yok, vatandaş olarak ülkemize bir faydaları yok. Bir savaş çıksa ülkeyi ilk terk edecek insanlar bu kadar basit... Onlar da insan, onları istemiyoruz anlamında değil ama adamların ne kaydı var ne vergisi var...”⁴²⁵

Bir röportaj içeriğiyle oluşturulmuş olan bu haber metninde görüldüğü üzere Afganlar; Türkiye’ye fayda sağlamayan, aksine zarar veren, istenmeyen kişiler olarak temsil edilmektedir. Sözleri alıntılanan kişi, Afgan göçmenler yüzünden ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğünü, Afganları istemediği ve bunun nedeninin de ülkesine zarar vermeleri olduğunu ifade etmektedir. Ruth Wodak’ın metinler üzerine yaptığı eleştirel söylem analizi biçimi olan söylem-tarihsel yaklaşımında da “kendini pozitif diğerlerini ise negatif gösteren” söylemleri vurguladığı görülmektedir.⁴²⁶ Söz konusu metinde de Türk vatandaşları, yani bizler, ülke için faydalıyken Afgan göçmenler, yani ötekiler,

⁴²⁴ Ahmed, “Duyguların Kültürel Politikası”, 154-157.

⁴²⁵ “İstanbul'daki ‘Afgan’ gerçeği: ”Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz”, *Cumhuriyet*, 19.08.2021, erişim 15 Aralık 2022, [İstanbul'daki "Afgan" gerçeği: "Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz" \(cumhuriyet.com.tr\)](http://www.cumhuriyet.com.tr).

⁴²⁶ Wodak, “Aspects of Critical Discourse Analysis”.

ülke için zararlı gösterilmektedir. Burada öncelikle “Türk vatandaşı” vurgusuyla bir ötekileştirme yapılmış ve ardından “kanun neden uygulanmıyor?” şeklinde bir soru yöneltilerek yönetime dair bir şikayet sunulmuştur. İstenmeyen her ne kadar Afgan göçmenlermiş gibi gözükse de esas olarak onların ülkeye girmesine izin verenler üstü örtülü bir şekilde suçlanmaktadır. Böylelikle Afganların ülkeye zararlı olduğuna inandırılan toplumun hissedeceği nefret hissi, vatan sevgisiyle meşrulaştırılırken, nefretin yönü mevcut yönetime kaydırılmaktadır. “Onlar da insan, onları istemiyoruz anlamında değil ama...” ifadeleri bunun bir kanıtıdır. Afganlar, ülkeye gelmeleri konusunda masum gösterilmiş, nefretin yönü iktidara çevrilerek bu nefret ülke sevgisiyle meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Gazetenin yaptığı bir sokak röportajından yalnızca bu tarz bir söylemi alarak metnin içeriğine yerleştirmesi, bu anlamı taşımaktadır. Haber metninde kanunların işlemediği ve Afganların ülkeye zararlı olduğu fikirlerini benimsemiş bir kişinin söylemlerine yer verilmiş olması, gazetenin de bu fikri savunan bir yerde durduğunu ve vatandaş üzerinden devleti suçlayıcı tavır sergilediğini göstermektedir. Ayrıca bu metin Afganlara yönelik nefreti sevgiyle meşrulaştırmanın yanında incinme hissini yaşanmasına da neden olmaktadır. Dolayısıyla gazeteden alıntılanan bu metni, Afganlar hakkında incinme için de örnek olarak sunmak mümkündür. Afgan göçmenler üzerinden iktidar eleştirisi yapılmasının ve Afganların, dolaylı yoldan hükümetin, ülkeye zararlı olduğunu ifade eden başka örnekler de bulunmaktadır;

Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!... Muhtemelen ABD nazarında Afganistan üzerinden kendini değerli kılmak istiyor. Belki bazı dosyaların açılmasını engelliyor... Erdoğan, bütün planlarını Türkiye’nin bekası üzerine değil, kendi saray iktidarının devamı için yapıyor, Araplaştıramadığı ülkenin yapısını bozuyor ve bu Türkiye’yi uçuruma sürüklüyor!⁴²⁷

“Afgan göçüne neden izin veriliyor?” başlığıyla sunulan bu haber metninde hükümet “Araplaştıramadığı ülkenin yapısını bozuyor ve bu Türkiye’yi uçuruma sürüklüyor” şeklindeki sansasyonel ifadelerle, ülke için değil yalnızca iktidarını korumak adına politika yürütmekle suçlanmaktadır. Bu suçlamanın nedeni ise Afgan göçmenlere dayatılmaktadır. Metinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Afganistan’a yönelik politikasının ABD’ye iyi görünmek için yürüttüğü iddia edilirken bunun sonucunda ülkenin zarar gördüğü ifade edilmektedir. Afganlar ülkenin yapısını bozan,

⁴²⁷ Yazgülü Aldoğan, “Afgan göçüne neden izin veriliyor?”.

ötekileştirilmiş bir konuma itilmekte, hükümet de bunun sorumlusu olarak görülmektedir. Böylelikle; ülkenin yapısını bozduğu için Afganlara ve Afganları ülkeye aldığı için iktidara nefret duymak, vatan sevgisiyle meşrulaştırılmaktadır. Vatan sevgisi adına Afganlara yönelik nefret algısı oluşturulması, özellikle de Türkler için kutsal bilinen bayrak üzerinden de haberleştirilerek yürütülmüştür. 11 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan bir habere ait görselde Türkiye'ye ait bir plajda Afganistan bayrağı kaldırıldığı görülmektedir. Haber içeriğinde, Antalya'nın Alanya ilçesindeki bir otele ait olduğu bilgisi verilen plajda, otelde kalan yabancı uyruklu misafirler için farklı milletlere ait bayrakların asılı olduğu bilgisi de sunulmaktadır. Fakat bu bayrakların arasında Afganistan bayrağının da bulunması, olaya haber niteliği kazandırmıştır;⁴²⁸

Fotoğraf 9: Afganistan bayrağının indirilmesi

Kaynak: [MHP'den plajdaki Afganistan bayrağına 'müdahale': İndirip yerine Türkiye ve Azerbaycan bayrağı çektiler \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mhp-den-plajdaki-afganistan-bayragina-mudahale-indirip-yerine-turkiye-ve-azerbaycan-bayragi-cektiler-11082022).

Habere ait görselde yalnızca Afganistan bayrağına yer verilerek, Türkiye sınırları içerisinde Türk bayrağının indirilip Afganistan bayrağı dalgalandırıldığı izlenimi oluşturulmuştur. Haberin hem gazete haberlerinde hem de sosyal medyada yayılmasının ardından büyük tepki toplayan olayın ardından Alanya valiliği tarafından tesiste sadece

⁴²⁸ “MHP'den plajdaki Afganistan bayrağına 'müdahale': İndirip yerine Türkiye ve Azerbaycan bayrağı çektiler”, *Cumhuriyet*, 11.08.2022, erişim 15 Aralık 2022, [MHP'den plajdaki Afganistan bayrağına 'müdahale': İndirip yerine Türkiye ve Azerbaycan bayrağı çektiler \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mhp-den-plajdaki-afganistan-bayragina-mudahale-indirip-yerine-turkiye-ve-azerbaycan-bayragi-cektiler-11082022).

Afganistan bayrağının değil o gün misafir olarak ağırlanan müşterilerin geldikleri ülkelerin bayraklarının tamamının asılı olduğu belirtilmiştir.⁴²⁹

Fotoğraf 10: Türk bayrağı en yukarıda olacak şekilde diğer ülke bayraklarının da plajda yer alması

Kaynak: [Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği \(multeciler.org.tr\)](http://multeciler.org.tr)

Görselde görüldüğü üzere, tesiste yalnızca Afganistan değil birçok farklı ülkenin bayrağı yer alırken Türk bayrağı en yüksekte durmaktadır. Haberde sunulan görsel üzerinden ise farklı bir durum oluşturulup Afganlara yönelik nefret oluşturulmaya çalışılmıştır. Afganlara yönelik oluşturulan nefret, bayrak sevgisi ile meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Aynı olay Hürriyet gazetesine de haber olmuştur;

Antalya'nın Alanya ilçesinde bir plajda, 2 Afgan gencin Afganistan bayrağını göndere çektiği görüntüleri paylaşması, sosyal medyada tepki çekti. Alanya Ülkü Ocakları üyeleri, bugün o bayrağı indirerek, yerine Türk ve Azerbaycan bayrağı astı... Afgan gençlerin 3 ay önce görüntüleri çektiği, ülkelerine döndükten sonra videoyu paylaştığı belirlendi.⁴³⁰

⁴²⁹ “Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar”, *Mülteciler Derneği*, erişim 15 Aralık 2022, [Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği \(multeciler.org.tr\)](http://multeciler.org.tr).

⁴³⁰ Burcu Mutlu, “Alanya plajında tepki çeken videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi”, *Hürriyet*, 11.08.2022, erişim 20 Aralık 2022, [Alanya plajında tepki çeken videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi - Son Dakika Haberler \(hurriyet.com.tr\)](http://hurriyet.com.tr).

Görüldüğü üzere metinde önceki habere konu olan olaya benzer bir şekilde, Türk bayrağı yerine Afganistan bayrağının göndere çekildiği iddia edilmektedir. Gazete, sosyal medyada yayınlanan bir video üzerine oluşturulan haber aslının böyle olduğunu belirtmektedir. Habere ait görselde, Afgan uyruklu olduğu iddia edilen iki kişinin Afganistan bayrağını göndere çektiği, farklı bir kişinin de Afganistan bayrağını indirip yerine Türk ve Azerbaycan bayrağını göndere çıkarması yansıtılmaktadır;

Fotoğraf 11: Türk ve Azerbaycan bayrakları

Kaynak: [Alanya sahilinde Afgan bayrağı - Son Dakika Haber \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr)

Yukarıda sunulan ve aynı tarihte Google Earth üzerinden fotoğraflanan görselde de görüldüğü üzere, işletmeye ait plajda Afganistan dahil birçok milleti temsil eden bayraklar bulunmaktadır. Aralarında Azerbaycan bayrağı da bulunan bayraklar arasında Türk bayrağı ise en yukarıda durmaktadır. Görüldüğü üzere Türk bayrağı ve Azerbaycan bayrağı, Afganistan bayrağına bir tepki üzerine göndere çekilmiş gibi bir algı oluşturulmaya çalışılarak Afganlar ötekileştirilmiştir. Böylelikle Afganlara yönelik kamuoyunda nefret oluşturularak bu nefret, bayrak sevgisi ile meşrulaştırılmıştır. Benzer durumları gazeteye ait farklı haber başlıklarında da görmek mümkündür. Bazı haber içerikleri, “Alanya sahilinde Afgan bayrağı”,⁴³¹ “Alanya plajında tepki çeken

⁴³¹ Ceren Deniz, “Alanya sahilinde Afgan bayrağı”, *Hürriyet*, 12.08.2022, erişim 20 Aralık 2022, [Alanya sahilinde Afgan bayrağı - Son Dakika Haber \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr).

videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi”⁴³² ifadelerinin yer aldığı başlıklarla sunulmuştur. Söz konusu içeriklere yalnızca haber başlıklarında değil, farklı metin içerisinde de yer verilmiştir; “Sakarya’nın Ferizli ilçesinde Ferizli Belediyesi’nin zabita ekip otosunda ülkesinin bayrağını açan Afganistan uyruklu kişi, videoyu sosyal medyada paylaştı”⁴³³. Bu haber başlıklarına ve metin içeriklerine bakıldığında, Afganların, ülkenin milli değerlerini zedeleyen kişiler olarak tanımladığı görülmektedir. Bu durum toplumda, vatan sevgisinden doğan bir nefreti oluşturmakta ve bu nefret meşrulaştırılmaktadır.

Yeni Şafak gazetesi, “‘Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı’ iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı”⁴³⁴ cümlesini içeren haberle Afgan mültecilere yönelik bir suçlama olduğunu ifade ederek, savunan bir tarafta durmuştur. Haberin devamında yer alan açıklamada provokatörler tarafından Afganlara yönelik nefret oluşturacak bir tavır sergilendiği iddia edilmiştir;

Taliban’dan kaçarak akın akın Türkiye’ye gelen Afgan mültecilerle ilgili tartışmalar sürerken, provokatörler yine ortalığı kızıştırmak için en ön saflardaki yerini koruyor. Alanya’da geldikleri otelin plajında bulunan Afganistan bayrağının göndere çekildiği video sosyal medyada kısa sürede binlerce kez paylaşıldı, tepkiler art arda geldi. Ancak olayın gerçeği sonradan ortaya çıktı. Antalya Valiliğinden yapılan açıklamada, Afgan bayrağını göndere çeken kişinin otel personeli olduğu, oradaki birden fazla ülkenin bayrağının bulunduğu direklerden sadece birinin gösterildiği ifade edildi.⁴³⁵

Yeni Şafak gazetesi, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerine de haber olan Alanya plajında Afgan bayrağının göndere çekilme olayının provokatörler tarafından oluşturulan bir yalan haber olduğunu belirtmiştir. Haberin inandırıcılığını arttırmak ve olayın gerçekliğini ispatlamak için haber konusu olan görüntüleri içeren videonun tamamını haberin içeriğine eklemiştir;⁴³⁶

⁴³² Burcu Mutlu, “Alanya plajında tepki çeken videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi”.

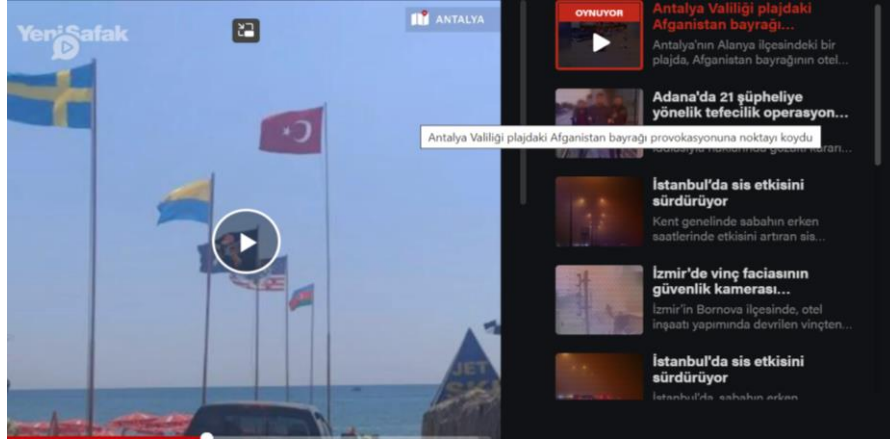
⁴³³ İsa Çiçek, “Ekip otosunda Afgan bayrağı”, *Hürriyet*, erişim 21 Aralık 2022, [Ekip otosunda Afgan bayrağı - Son Dakika Haberleri \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/ekip-otosunda-afgan-bayragi-son-dakika-haberleri).

⁴³⁴ “‘Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı’ iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı”, *Yeni Şafak*, 11.08.2022, erişim 23 Aralık 2022, [‘Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı’ iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı \(yenisafak.com\)](https://www.yenisafak.com/afgan-multeciler-alanya-plajinda-bayrak-asti-iddiasina-iliskin-valilik-gercegi-acikladi).

⁴³⁵ “‘Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı’ iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı”.

⁴³⁶ “‘Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı’ iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı”.

Fotoğraf 12: Plajdaki bayrakların görüntülerini içeren video görseli

Kaynak: ['Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı' iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı \(yenisafak.com\)](http://yenisafak.com)

Videodan bir kesit olan görselde de görüldüğü üzere Türk bayrağı en yukarıda olmak suretiyle birçok ülkeye ait bayrak göndere çekilmiştir. Fakat bu durum farklı medya araçlarında çarpıtılarak yalnızca Afgan bayrağının gönderde olduğu kısım yansıtılmıştır. Olayın açıklığa kavuşmasının ardından Afganları savunan bir tarafta duran gazete, sunduğu haber içerikleriyle Afganlara yöneltilen nefreti engellemeye çalışmıştır.

SONUÇ

Göç; toplumsal ve siyasal hayat çizgilerini, oluşturduğu göçmen ve yerli gruplar aracılığıyla bölen bir olgudur. Türkiye coğrafi konumu ve tarihi itibarıyla birçok etnik kökene ve farklı kültüre ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Bunun yanında her yıl sayısız göç almaya devam etmektedir. Geçmişten beri misafirperverliği ile Batı'dan ayrılan Türkiye'nin gündemi, son zamanlarda göçe olumlu bakmamaya başlamıştır. Özellikle yirminci yüzyılın sonlarından itibaren başlayan mikro milliyetçilik anlayışının devam etmesi ve geçtiğimiz yıllarda Suriye'de yaşanan iç karışıklıkların ardından oluşan göç dalgasıyla birlikte toplumda bir içe dönüklük yaşanmıştır. Suriyelilerden kısa bir süre sonra göç etmeye başlayan Afganlara yönelik bakış açısı da bu durumdan etkilenmiştir. 2022 yılı göç verilerine bakıldığında Afganların sayısının endişe verici bir seviyeye ulaşmadığı görülmesine rağmen, geçmiş tecrübeler ve söylemler bu görünürlüğün üzerini kapatırken medyadaki görünürlüklerini arttırmıştır. Olumsuz içeriklerle süslenen bu artış, toplumdaki yabancı düşmanlığını da arttırmıştır. Kamuoyunda olumsuz duyguları yaygınlaştıran söylem içerikleriyle birlikte medya haberleri, Afgan göçmenlere yönelik bakış açısını etkilemeye çalışmıştır. Bu durumun, psikolojik olduğu kadar siyasal boyutu da bulunmaktadır. Medya haberleriyle birlikte Afgan göçmenler, toplumda güvenlik ve yaşam tehdidi unsurları olarak gösterilmektedir. Afgan mülteciler özellikle, ülkeyi istila etmek ve nefret söylemleri çerçevesinde tartışılarak toplumsal sorunların kaynağı şeklinde temsil edilmişlerdir.

Bu tezde Afgan göçmenlerin konu alınmasının nedeni, 2021 yılından itibaren Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusu yapan yabancı uyruklular arasında Afganların ilk sıraya yükselmesidir. 15 Ağustos 2021 tarihinden itibaren Afganistan'da yaşananlar ve Türkiye'de Afgan göçmenlerin sayısının hızla artması üzerine Afganların haber mediasındaki görünürlüğü de artmıştır. Afgan göçmenler, farklı temalar üzerinden haberleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen gazete haberleri ve yazılarının analizinde, Afgan göçmenlerin Türkiye'deki varlığının, genellikle ayrımcı ve ötekileştirici bir üslupla, duygusal inşalarla ve gerekçelerle beş duygusal söylemde sınıflandırmak mümkündür:

İlk olarak Afganlar acı temsilleriyle, mağdur kimlikler şeklinde tasvir edilerek toplumun bu mağduriyetten pay aldığı iddia edilmektedir. Bu acının nedeni de hükümet politikalarına dayandırılmaktadır. Fakat bu mağduriyetle alakalı herhangi bir çözüm önerisi sunulmamaktadır. İkinci durumda Afganların topluma, özellikle de kadın ve çocuklara, zarar veren kimseler olarak işlendiği metinlerdeki nefret söylemleri, hükümet politikasını eleştirmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Üçüncü olarak Afganların varlığı bir tehdit olarak gösterilip kamuoyunda korku ve endişe uyandırılmaya çalışılmaktadır. Dördüncü düzlemde, halihazırda dünyayı saran salgın hastalıklarla Afgan göçmenleri bir arada sunan haber metinleri Afgan göçmenlerden uzak durma isteğini oluşturmaktadır. Son düzlemde de, oluşturulmaya çalışılan tüm bu olumsuz duygu durumları, sevgi söylemleriyle meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla toplumun bir kesimi tarafından ve tarihsel hafızanın da yardımıyla göçmen ve mülteci karşıtlığını, önce bireysel daha sonra ulusal bağlamda duygular aracılığıyla ve söylemler yoluyla üretildiği gözlemlenmiştir. Bu sayede yerli halk tarafından göçmenler, bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Elde edilen sonuçlar, Türkiye’de göç ve mülteci karşıtlığının kamusal duyguların nesnesi haline nasıl geldiğini ve duyguların hangi amaçla ve nasıl üretildiğini açıklamaktadır.

Aynı zamanda mültecilik ve göç üzerine toplumsal ve siyasal alanda yürüyen tartışmalarda duyguların, özellikle medya araçlarıyla, kamusal alanda dolaşıma girdiği ve bu araçlar sayesinde kolektifler üzerinde duygu politikaları yürüterek bireylerin siyasal katılımlarındaki motivasyonunu ve karar verme mekanizmalarını etkilediği saptanmıştır. Mevcut iktidara yakın çizgide bulunan gazete haberlerinin sunduğu Afgan göçmenleri konu alan içerikler, iktidarı korumaya ve güçlendirmeye yönelikken, muhalefete yakın bir ideoloji benimseyen gazetelerde yer alan Afgan göçmen temsilleri daha çok iktidar politikalarını eleştirmekte bir araç olarak kullanılmıştır. Bu sayede toplumdaki bireylerin siyasal karar almaları duygular yoluyla etkilenmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizler, Türk basınında Afganlara yönelik bakış açısının genel manada olumsuz olduğunu gösterirken farklı ideolojilere sahip gazetelerin, başka amaçlarla da olsa, Afgan göçmenleri araçsallaştırarak haber metinleri üzerinden duygu politikaları yürüttüğü gözlemlenmiştir. Kamu yararı vurgusu altında gazetelerin, haber üretirken

daha çok politik bir amaçla göçmen ve mültecilere yönelik dışlama ve ötekileştirme içeren kurguları bulunmaktadır. Bu haber metinlerinin, Türkiye’de yaşanan problemlerin kaynakları Afgan göçmenlere dayandırarak, mülteci düşmanlığının söylemsel olarak oluşturduğu görülmektedir. Bu durum farklı kimlikler arası çatışmayı arttırırken yabancı düşmanlığına sebebiyet vermektedir. Bunun yanında göç etmeye zorlanan ve bu göçün maliyetlerini ağır şekilde ödeyen Afganların yaşadıkları kötü tecrübeler göz ardı edilmektedir. Sonuç olarak göçmen ve mülteci karşıtlığının, medya haberleri üzerinden, söylemler aracılığıyla ve duygular yoluyla üretildiği görülmektedir. Bunun nedeni ise büyük oranda politika yürütmektir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, 3.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Adıgüzel, Yusuf. *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 5.b., 2022.
- Afacan, Şeyma. “Tarihte Duygular ve Duygular Tarihi”, Tarih Vakfı, (Online Seminer), 2021. Erişim: 25.08.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=meZ9teU7gIM>.
- Ahmmadi, Akbarshah. “Dinsel Şiddetin Sosyo-Politik Kaynakları: Taliban Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2017): 117-132.
- Ahmetbeyoğlu, Ali. *Afganistan Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2002.
- Ahmed, Sara. *Duyguların Kültürel Politikası*, Çev. Sultan Komut, 3.b., İstanbul: Sel Yayıncılık, 2019.
- Akgür, Zeynep Gökçe. *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Aktan, Sertaç. “Afganistan’da Ekonomik Kriz: Taliban Sonrası Ülkenin Para Birimi Dolar Karşısında Eridi”, *EURONEWS*, 2021. Erişim: 31.01.2022. <https://tr.euronews.com/2021/12/17/afganistan-da-ekonomik-kriz-taliban-sonras-ulkenin-para-birimi-dolar-kars-s-nda-eridi>.
- Akyıldız, İbrahim Ethem. “Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 35 (2016):127-176.
- Alakuş, Emre ve Yıldız Uzan. “İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye’nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği”, *Göç Araştırmaları Dergisi* 6 (2020): 92-117.
- Alarçin, Kübra. “Göç Sürecinde Sosyal Bütünleşme Olgusunun “Öteki” ile İlişki Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Toplumsal Değişim* (2020): 67-81.
- Aparı, Saadet Firdevs. “ABD'nin En Uzun Savaşı: Afganistan'da 20 Yıl”, *Anadolu Ajansı*. 31.08.2021. Erişim: 11.05.2022. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-nin-en-uzun-savasi-afganistanda-20-yil/2351523>.

- Aras, Bülent ve Şule Toktaş. *Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan*, Ankara: SETA Yayınları, 2008.
- Aristoteles. *Retorik*, Çev. Ari Çokona, 5.b., İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Arslan, Mustafa. “Afganistan’da İstikrarsızlık ve Temel Sebepleri”, *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi* (2016): 47-63.
- Artar, Feray. “Medyada Sınıfsal Temsil Mücadelesi: Suriyeli Mülteciler ‘Yardıma Muhtaç’ Mı ‘Ucuz Emek’ Mi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 22 (2019): 26-61.
- Ateş, Hamza ve Öznur Yavuz. “Göçmen, Ötekileştirme ve Çok Kültürlülük”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22 (2017): 1287-1301.
- Austin, John. *Söylemek ve Yapmak*, Çev. Levent Aysever, 3.b., İstanbul: Metis Yayınları, 2020.
- Aydın, Abdulghani. “Afganistan’da Taliban Hareketinin Ortaya Çıkışı Ve Mezhebi Görüşleri”. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2010.
- Aykaç, Mustafa. “Toplumsal Yapı: Kavramsal Çerçeve, Yaklaşımlar ve Unsurları”, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Ed. Mustafa Aykaç, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2018.
- Ayoubi, Mohammed Dayyan. “Siyasi İstikrarsızlığın Uluslararası Ticaret Üzerine Etkisi: Afganistan Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2018.
- Bal, Hüseyin. *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez, 2016.
- Balcı, Ali. “Türkiye’nin Coğrafi Konum Özelliklerini Tasvire Dayalı Etkinliklerle Öğretmeye Yönelik Nitel Bir Araştırma”. *Marmara Coğrafya Dergisi* 26 (2011): 215-258.
- Balcı, Umut ve Nihal Yavuz. “Kısa Metinlerde Dilsel Yönlendirmeleri Bulmaya Yönelik Ders Uygulamaları”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (2011): 49-68.
- Barrett, Lisa Feldman. *How Emotions Are Made*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017.

- Bashardost, Abdulhakim. “Afganistan’da Sosyal Çözülme ve Televizyon Etkisi”. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 2014.
- Başak, Suna. “Kuramsal Yaklaşımlarda Yapıya İlişkin İkilemler”. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 3 (2003): 133-160.
- Bauman, Zygmunt. *Kapımızdaki Yabancılar*. Çev. Emre Barca, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Bauman, Zygmunt. (2015). Erişim: 11.10.2021.
<https://www.youtube.com/watch?v=5yA6HLL6du4>,
- Bauman, Zygmunt, “Zygmunt Bauman, Göçmen Krizini ve Çıkış Yollarını Anlatıyor” (2016). Erişim: 11.10.2021.
<https://www.youtube.com/watch?v=1ycSHp19DI0>.
- Behroz, Atiqullah. “Afganistan Siyasi Coğrafyası Ekseninde Tarih Ve Toplum”. Yüksek Lisans Tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı, 2020.
- Berkes, Niyazi. *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, ed. Ayşe Erdem, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Bezci, Bünyamin. “Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Geçiş Dönemi”. *Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarih*, ed. Muhittin Ataman, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Bilgü, İlhan. “Afganistan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1 (1998): 408-411, Erişim: 30.04.2022,
<https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/1/C01015456.pdf>.
- Bowen, Jeremy. “Afganistan’da Açlık Tehlikesi: ‘Kimse Yoksulları Umursamıyor, Eve Ekmek Götüremiyoruz’”. *BBC News Türkçe*. 20.08.2021. Erişim: 31.01.2022. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58633122>.
- Bradberry, Travis ve Jean Greaves. *Duygusal Zekanızı Keşfedin: Duygusal Zeka Cep Kitabı*. Çev. Sevda Kubilay. İstanbul: Truva Yayınları, 2006.
- Burhanettin, Şenli. “Afganistan (1945-1989)”. Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2017.
- Cankara, Yavuz ve Okan Çerez. “Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan’ın Göç Sorunu ve Türkiye’ye Yansımaları”. *Türk Dünyası Araştırmaları* 124 (2020): 447-460.

- Carusa, David R. ve Peter Salovey. *Duygusal Zeka Yöneticisi*. Çev. Hale Kayra, İstanbul: Crea Yayıncılık, 2007.
- Castles, Stephen ve Mark J. Miller. *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Cooper, Robert K. ve Ayman Sawaf. *Liderlikte Duygusal Zeka: Yönetimde ve Organizasyonda Duygusal Zeka*. Çev. Zehra Bedriye Ayman ve Banu Sancar, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2003.
- Çağlayan, Savaş. “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17 (2006): 67-91.
- Çakır, Baki. “Osmanlı Toplumsal Yapısı”. *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, ed. Mustafa Aykaç. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2018.
- Çakmak, Fatma ve Yasemin Bilişli. “İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2019): 99-124.
- Çavuşoğlu, Esra. “Yabancı Düşmanlığı ve Toplumsal Dönüşüm”. *Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği*. 04.08.2019. Erişim: 01.06.2022. <https://ordaf.org/yabanci-dusmanligi-ve-toplumsal-donusum/>.
- Çay, Abdülhaluk. “Türk Kültürü ve Kaynakları”. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 1 (2014): 49-66.
- Dashti, Zabihullah. “ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesi İle Taliban'ın Yeniden İktidara Gelmesi”. *Asya Araştırmaları Dergisi* 5 (2021): 195-212.
- Dijk, Teun A. “Racism and the Press”. Newyork: Routledge, 1991. Erişim: 10.08.2022. Teun-A.-van-Dijk-1991-Racism-And-the-Press.pdf (discourses.org).
- Doğanay, Filiz. “Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi”. *Devlet Planlama Teşkilatı*, 1996. Erişim: 28.05.2022. https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Turkiyeye_gocmen_olarak_gelenlerin_yerlesimi%e2%80%8b.pdf.
- Doğanay, Ülkü ve Hatice Çoban Keneş. “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası”. *Mülkiye Dergisi* (2016): 143-148.
- Durkheim, Emile. *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. Çev. Özcan Doğan, İstanbul: Doğu Batı, 2014.

- Efe İbrahim, Müzeyyen Pandır ve Alaaddin Paksoy. “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi”. *Marmara İletişim Dergisi* 24 (2015): 1-26.
- Ercan, Gülsüm Songül ve Pınar Danış. “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları”. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2019): 527-552.
- Erder, Sema. “Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler”. *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel yaşamlar*, ed. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski. Çev. Mutlu Çomak Özbatır. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010, 41-54.
- Evre, Bülent. “Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir Sınıflandırma Girişimi”. *Medyada Gerçekliğin İnşası*. Ed. İsmet Parlak. Konya: Çizgi Yayınları, 2009, 107-152.
- Fairclough, Norman ve Ruth Wodak. “Critical Discourse Analysis”. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ed. Teun Van Dijk. London: Sage Publications, 1997, 258-284.
- Freud, Sigmund. *Uygurluğun Huzursuzluğu*. Çev. Haluk Barışcan, İstanbul: Metis, 2000.
- Geyik Yıldırım, Selda. “Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler”. *Göç Araştırmaları Dergisi* 4 (2018): 128-159.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*, ed. Cemal Güzel, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2013.
- Gökalp, Emre, Hakan Ergül ve İncilay Cangöz. “Türkiye’de Yoksulluğun ve Yoksulların Ana Akım Basında Temsili”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 13 (2010):145-182.
- Güler, Bilal. “Taliban 2021’de Yeniden Afganistan Yönetimini Ele Geçirdi”. *Anadolu Ajansı*. 24.12.2022. Erişim: 11.05.2022, 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/taliban-2021de-yeniden-afganistan-yonetimini-ele-gecirdi/2456398>.
- Güngör, Berkan. “Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi”. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2020.

- Habermas, Jürgen. *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine*. Çev. Mustafa Tüzel. İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.
- Heywood, Andrew. *Siyasetin Temel Kavramları*. Ankara: Adres Yayınları, 2015.
- Hashimi, Sayed Mobin. “Afganistan’da Kadınların Sosyo-Kültürel ve Dini Durumları: Cüzcan Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Hatıplı, Mustafa ve Sena Daşkırıan. “Etkileri ve Sosyal Psikolojik Boyutuyla Göç”, *Social Sciences Research Journal* (2021): 714-728.
- İnal, Ayşe. *Haber Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.
- İnalçık, Halil. “Osmanlı Toplum Yapısının Evrimi”. *Türkiye Günlüğü* 10 (1964): 30-41. Erişim: 01.06.2022, 1964. <https://s3.amazonaws.com/kaynakca/0063e7a4-1327-4023-a805-7936ad0f60f0/osmanlitoplumyapisievrimiinalcik.pdf>.
- İnalçık, Halil. *Devlet-i Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV): Ayanlar, Tanzimat, Meşrutiyet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015.
- İstikbal, Deniz. “Afganistan’ın Ekonomi Politikası”. *Kriter* 60 (2021). Erişim: 31.01.2022. <https://kriterdergi.com/dosya-afganistan/afganistanin-ekonomi-politigi>.
- Jamalı, Abedin. “Afganistan Siyasetinde Monarşiden Demokrasiye Geçiş”. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Kaldık, Behçet. “Uluslararası Göç Bağlamında Sığınmacılara Yönelik Yabancı Düşmanlığının İncelenmesi: Türkiye’de Zenofobi Üzerine Bir Uygulama”. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 5 (2021): 69-96.
- Karakaya, Cihangir ve Esra Nur Karakaya. “Türkiye’nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar”, *International Journal of Cultural and Social Studies* 7 (2021): 100-111.
- Karpat, Kemal. *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Kermani, Secunder. “Afganistan’da Ekonomik Çöküş Metamfetamin ve Eroin Üretimini Arttırdı”. *BBC News Türkçe*. 14.12.2021. Erişim: 03.02.2022. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59636133>.

- Koçak Kurt, Şeyda. “Sosyal Medya ve Duyguların Sosyallığı: Suriyeliler Özelinde Facebook Üzerine Bir İnceleme”. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, 2020.
- Kongar, Emre. *Kültür Üzerine*. Ankara: Remzi Kitapevi, 2017.
- Köçer, Mehmet. “Afganistan’da Taliban Sonrası Sosyal Değişim”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 46 (2019): 369-381.
- Kuschminder, Katie ve Manoj Dora. *Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects*. 2009. Erişim: 11.05.2022. http://mgsog.merit.unu.edu/publications/external_policy_reports/2009_Afghanistan_Country_Paper.pdf.
- Lasswell, Harold D. *Psychopathology and Politics*. New York: Norton, 1930.
- Madison, James, John Jay ve Alexander Hamilton. *The Federalist*, ed. George Carey ve James McClellan, Indianapolis: Liberty Fund, 2001. Erişim: 06.08.2021. https://files.libertyfund.org/files/788/0084_LFeBk.pdf.
- Markus, George E. “Emotion in Politics”. *Annual Reviews Political Science* 3 (2000): 221-250, Erişim: 06.08.2021. <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.polisci.3.1.221>,
- Melzack, Ronald ve Patrick D. Wall. *The Challenge of Pain*. Penguin Books, 1996. Erişim: 03.03.2022. <https://www.gwern.net/docs/psychology/1996-melzack-thechallengeofpain.pdf>.
- Mohammed Ali, Abuzar. “1979-2019 Yılları Arası SSCB, Taliban ve NATO Dönemlerinde Afganistan'ın Göç Sorunları”. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Monsutti, Alessandro. “Afghan Transnational Networks: Looking Beyond Repatriation”. *Afghan Research and Evaluation Unit*, 2006.
- Noorulhak, Ahmad Jawid. “İlk Fetihlerden Gaznelilerin Son Dönemine Kadar Afganistan'ın İslâmlaşma Süreci”. Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2005.

- Obayd, Ahmad Jawid ve Abdullah Karataş. “Afganistan’da Göç Hareketliliğinin Neden ve Sonuçları”. *Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi* 50, (2021): 75-91.
- Omay, Umut. *Türkiye’ni Toplumsal Yapısı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Uzaktan ve Açık Eğitim Fakültesi Kamu Yönetimi Lisans Programı, 2018.
- Ortaylı, İlber. *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul: Kronik Kitap, 2020.
- Özen, Yener ve Fikret Gülaçtı. “Duyuşsal Alan Öğrenilerinden Sevgi ve Sevgi Kuramları: Sevgiye Dair Söylenceler”. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 1 (2010): 135-149.
- Özkalp, Enver. *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1995.
- Özkan Rıgıderakhshan, Hülya. “ABD’nin Afganistan’dan Çekilme Sürecinin Yazılı Medyada Sunumu”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 42 (2022): 152-172.
- Petersen, Willism. “A General Typology of Migration”. *Amerikan Sociological Review* 23 (1958): 256-266.
- Polat, İrfan. “11 Eylül Saldırıları ve ABD’nin Afganistan Müdahalesi”. Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Rahimi, Mohammed Rahim. *Türkiye Ve Afganistan’da Modernleşme Tecrübeleri Mustafa Kemal Atatürk Ve Amanullah Han Devirlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyasi Tarih Bilim Dalı, 2015.
- Raof, Mohammed Tahir. “11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan’dan Türkiye’ye Göçler ve Bunların Türkiye’ye Etkileri”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Richmond, Anthony H. “Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees”. *Current Sociology* (1988): 7-25.

- Özkan Rıgıderakhshan, Hülya. “Televizyon Dizilerinin Ortadoğu’da İnşa Ettiği Türkiye İmajı: Afganistan Üzerine Bir Alan Araştırması”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 13 (2022). Erişim: 25.01.2023, [2365504 \(dergipark.org.tr\)](https://dergipark.org.tr/2365504).
- Ritzer, George. *Modern Sosyoloji Kuramları*. Çev. Himmet Hülür, Ankara: De Ki Yayınları, 2018.
- Rosenwein, Barbara H. ve Riccardo Cristiani. *Duygular Tarihi Nedir?*, Çev. Kemal Özdil, İstanbul: Isık Yayınları, 2019.
- Sadeed, Hasibullah. “Sovyetler’in Afganistan’ı İşgal Etmesi ve Afgan Halkının Direnişi”. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, 2017.
- Saray, Mehmet. “Afganistan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1 (1988). Erişim: 16.10.2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/afganistan>.
- Sert, Deniz Şenol ve Didem Danış. “Framing Syrians in Turkey: State Control and No Crisis Discourse”. *International Migration* 59 (2021): 197-214.
- Smith, Tıfany W. *Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye*, Çev. Hale Şirin, İstanbul: Kolektif Kitap, 2019.
- Soyyer, Yılmaz. *Taliban (Bir İdeolojinin İzdüşümü)*. Isparta: Fakülte Kitapevi, 2002.
- Standing, Guy. *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*, Çev. Engin Bulut, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Sungur, Zerrin. “Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kavram ve Kuramlar”, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Sü Eröz, Sibel. “Duygusal Zeka ve İletişim Arasındaki İlişki: Bir Uygulama”. Doktora Tezi, Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Şahin, Damla. “Taliban’ın Ortaya Çıkışı Ve ABD’nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1 (2016): 226-245.
- Şit, İlknur. “Uluslararası Medya Kuruluşlarında Afgan Sığınmacı Haberleri Üzerine Bir İnceleme”. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi* 90 (2022): 90-115.
- Tabakoğlu, Ahmet. *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2012.

- Tarhan, Nevzat. *Duygular Psikolojisi ve Duygusal Zeka: Bize Özgü Duygular, Bize Özgü Bir Analiz*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.
- Taşçı, Faruk. “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, *Kamu-İş Dergisi*, 10 (2009): 177-204.
- Tsakiris, Manos. *Politics is Visceral*, 2020 Erişim: 15.08.2021. <https://aeon.co/essays/politics-is-in-peril-if-it-ignores-how-humans-regulate-the-body>.
- Tuncel, Gökhan ve Süleyman Ekinci. “Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi”. *Birey ve Toplum Dergisi* 9 (2019): 49-72.
- Tuncer, Gökçen. “Uyuşturucu, Dış Yardımlar ve Gün Yüzü Görmemiş Madenler Üçgeninde Bir Ekonomi: Afganistan”, *INDEPENDENT Türkçe*, 2021.
- Tümtaş, Mim Sertaç. “Türkiye’ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü ‘İstila’ Mı?”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* (2021): 338-353.
- Uyan Semerci, Pınar, Emre Erdoğan ve Elif Sandal Önal. *Diğeriyle Karşılaşmada Ötekileştirme/meyi Anlamak: Türkiye’de Gençlerle Empatiyi ve Eşitliği Tartışmak*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Uyan Semerci, Pınar. “Farklılıklarla Birlikte Yaşamak: Ötekileştirme ve Göçmen Karşıtlığı”. *Felsefe Etkinlikleri: Göç ve Öteki*, İstanbul Tabip Odası, 2020. Erişim: 17.08.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=end7cmBdE6A>.
- Wakili, Jasmhid ve İncilay Cangöz. “Gazetelerin İnternet Sitelerinde Afgan Göçmenlerin Temsili”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* 36 (2022).
- Wescott, Clay G. “Harnessing Knowledge Exchange Among Overseas Professionals Of Afghanistan, People's Republic Of China, And Philippines”. *Prepared for the Labour Migration Workshop*, Erişim: 11.05.2022, 2006. <https://www.readcube.com/articles/10.2139%2Fssrn.893246>.
- Wodak, Ruth. “The Discourse-Historical Approach”, *Methods of Critical Discourse Analysis*, ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer, London: SSage Publications, 2001.
- Wodak, Ruth. “Aspects of Critical Discourse Analysis”, 2002. Erişim: 11.07.2021. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.121.1792&rep=rep1&type=pdf>.

- Wodak, Ruth ve Michael Meyer. “Critical Discourse Analyses: History, Agenda, Theory and Methodology”, *Methods of Critical Discourse Analyses*. Ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer, London: Sage Publication, (2009): 1-33.
- Wodak, Ruth ve Martin Reisigl, “Discourse and Racism”, *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell Publishing, 2015.
- Yağcıoğlu, Semiramis ve Cem Değer. “Toplumsal Çatışma Sürecinde Farklı Söylemler: Bir Eleştirel Söylem Çözümlemesi”, *1990 Sonrası Laik-Anti Laik Çatışmasında Farklı Söylemler, Disiplinler Arası Bir Yaklaşım*, Ed. Semiramis Yağcıoğlu, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Yalçın, Cemal. *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınları, 2004.
- Yavuz, Kaasım Fatih. “Duygusal Şemalar ve Leahy Duygusal Şema Ölçeği’nin Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirliliği”. Uzmanlık Tezi, S.B. Ankara Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi 2. Psikiyatri Kliniği, 2009.
- Yazıcı, Aslı. “Aristoteles’in Duygu Kuramı”, *Journal of Turkish Studies* 10 (2015): 901-922.
- Yegin Abdullah, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, İstanbul: SETA Yayınları, 2015.
- Yıldız, Elif. “İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi”, *Yeni Düşünceler* 2 (2007): 129-146.
- Zavalsız, Sinan. “Toplumsal Değişme”. *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Sosyal Değişme*. Ed. Hür Mahmut Yücer ve Sinan Zavalsız, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2021.
- Zencirkıran, Mehmet. *Sosyoloji*. Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Diğer Kaynaklar

- Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar. *Mülteciler Derneği*. Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (multeciler.org.tr).

BBC Türkçe. “Taliban-ABD Anlaşması Afganistan'ın Nasıl Kaderini Belirledi, Anlaşma Ne Öngörüyordu?”. 18.08.2021. Erişim: 11.05.2022. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58255094>.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği. *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. 1951.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği. Mültecilerin *Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. 1951. Erişim 03.03.2022. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>.

BMMYK Türkiye Temsilciliği. *Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

Göç İdaresi Başkanlığı. “Yılbaşından Bugüne Kadar 21.087 Düzensiz Göçmen Sınır Dışı Edildi”. Erişim 11.05.2022, 2022. <https://www.goc.gov.tr/yilbasindan-bugune-kadar-21087-duzensiz-gocmen-sinir-disi-edildi>.

Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim 14.05.2022. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>.

Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim: 28.05.2022. <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar>.

Göç İdaresi Başkanlığı. “Düzensiz Göç Hakkında”. Erişim 10.01.2023. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>.

IEP. “Global Terrorism Index 2020: Measuring The Impact of Terrorism”, *Institute of Economics & Peace (IEP)*. 2020. Erişim 7.02.2022. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>.

IOM (Uluslararası Göç Örgütü). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: IOM Yayın No: 18, 2009.

Kabil Ticaret Müşavirliği. *Afganistan Ülke Raporu*. Kabil: T.C. Kabil Büyükelçiliği, 2017.

NTV. “Afganistan’da Ekonomi Çökmek Üzere: Halkın Sadece Yüzde 5’i Yeterli Yiyeyeğe Erişebiliyor”. 28.09.2021. Erişim 15.11.2022.

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>, Erişim 17.10.2021.

Türk Dilbilim Topluluğu, <https://turkdilbilim.wordpress.com/2020/08/21/nefret-soylemi-duymak-beyni-nefret-eylemine-hazirliyor/>, Erişim: 10.08.2021.

Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim 09.08.2021.

Uluslararası Acı Çalışmaları Birliği (The International Association for the Study of Pain), <https://www.iasp-pain.org/>, Erişim 03.03.2022. [Afganistan'da ekonomi çökmek üzere: Halkın sadece yüzde 5'i yeterli yiyeyeğe erişebiliyor - Son Dakika Dünya Haberleri | NTV Haber.](#)

Gazete Haberleri

Cumhuriyet:

“AB Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye’de tutmak”. *Cumhuriyet*. 23.07.2021. Erişim 26.11.2022. AB, Afgan göçmenler için harekete geçti: Amaç Türkiye’de tutmak (cumhuriyet.com.tr).

“Afganistan’dan Türkiye’ye gelmişti: 'Tecavüzcü' iddiasının odağında”. *Cumhuriyet*. 22.02.2022. Erişim 23.11.2022. Afganistan’dan Türkiye’ye gelmişti: 'Tecavüzcü' iddiasının odağında (cumhuriyet.com.tr).

“Afgan göçmenler arasında neden kadın ve çocuk yok?”. *Cumhuriyet*. 06.08.2021. Erişim 13.12.2022. Afgan göçmenler arasında neden kadın ve çocuk yok? (cumhuriyet.com.tr).

“Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır!”. *Cumhuriyet*. 12.08.2021. Erişim 11.11.2022. Afgan mülteciler, Erdoğan’ın giderayak Türkiye’ye attığı son kazıktır! (cumhuriyet.com.tr).

Aldoğan, Yazgülü. “Afgan göçüne neden izin veriliyor?”. *Cumhuriyet*. 12.08.2021. Erişim 16.11.2022. Yazgülü Aldoğan: Afgan göçüne neden izin veriliyor? (cumhuriyet.com.tr).

- Aldoğan, Yazgülu. “Göz yaşartan belgeseller”. *Cumhuriyet*. 23.02.2022. Erişim 10.10.2022. Göz yaşartan belgeseller (cumhuriyet.com.tr).
- ANKA. “İçişleri Bakanlığı'ndan Afganistan ve Pakistan kararı”. *Cumhuriyet*. 13.08.2021. Erişim 20.12.2022. İçişleri Bakanlığı'ndan Afganistan ve Pakistan kararı (cumhuriyet.com.tr).
- Balbay, Mustafa. “ABD'nin Afgan oyunları...”. *Cumhuriyet*. 04.08.2021. Erişim 20.11.2022. Mustafa Balbay: ABD'nin Afgan oyunları... (cumhuriyet.com.tr).
- “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Taliban yöneticilerinin yaptığı itidalli ve ılımlı açıklamaları bizler de memnuniyetle karşılıyorruz”. *Cumhuriyet*. 18.08.2021. Erişim 16.11.2022. Erdoğan: Taliban yöneticilerinin yaptığı itidalli ve ılımlı açıklamaları bizler de memnuniyetle karşılıyorruz (cumhuriyet.com.tr).
- Demir, Sinem Nazlı. “Sığınmacı krizi ve ekonomi... AKP'nin kalesinde ortalık karıştı”. *Cumhuriyet*. 09.05.2022. Erişim 20.11.2022. Sığınmacı krizi ve ekonomi... AKP'nin kalesinde ortalık karıştı (cumhuriyet.com.tr).
- DHA. “11 kişilik Afgan aileden kimlik talebi: ‘Çocuklarım hasta, tedavi ettiremiyorum’”. *Cumhuriyet*. 01.06.2022. Erişim 10.11.2022. 11 kişilik Afgan aileden kimlik talebi: "Çocuklarım hasta, tedavi ettiremiyorum" (cumhuriyet.com.tr).
- DHA. “Sultangazi'de 'maymun çiçeği ' hareketliliği: Test sonuçları bekleniyor!”. *Cumhuriyet*. 04.06.2022. Erişim 21.12.2022. Sultangazi'de 'maymun çiçeği ' hareketliliği: Test sonuçları bekleniyor! (cumhuriyet.com.tr).
- Güger, Mustafa Birol. “Türkiye'ye yaklaşan 'büyük mülteci dalgası' dünya basınının gündeminde”. *Cumhuriyet*. 18.07.2021. Erişim 25.11.2022. Türkiye'ye yaklaşan 'büyük mülteci dalgası' dünya basınının gündeminde (cumhuriyet.com.tr).
- “İstanbul'daki ‘Afgan’ gerçeği: ‘Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz’”. *Cumhuriyet*. 19.08.2022. Erişim 15.12.2022. İstanbul'daki "Afgan" gerçeği: "Hem istemiyoruz hem de faydalanıyoruz" (cumhuriyet.com.tr).

“Kılıçdaroğlu'ndan, Erdoğan'ın 'mülteciler' açıklamasına sert yanıt”. *Cumhuriyet*. 06.08.2021. Erişim 24.22.2022. Kılıçdaroğlu'ndan, Erdoğan'ın 'mülteciler' açıklamasına sert yanıt (cumhuriyet.com.tr).

Kızılmaz, Mehmet. “Afganistan ve Pakistan’dan göçmenlerin çıktığı yol, bazen cinayet bazen facia ile sonuçlandı”. *Cumhuriyet*. 13.07.2021. Erişim 11.11.2022. Afganistan ve Pakistan’dan göçmenlerin çıktığı yol, bazen cinayet bazen facia ile sonuçlandı (cumhuriyet.com.tr).

Manisalı, Erol. “Göçmenler, demokratik ülkeler ve Türkiye’nin hali”. *Cumhuriyet*. 03.08.2021. Erişim 30.11.2022. Erol Manisalı: Göçmenler, demokratik ülkeler ve Türkiye’nin hali (cumhuriyet.com.tr).

“MHP'den plajdaki Afganistan bayrağına 'müdahale': İndirip yerine Türkiye ve Azerbaycan bayrağı çektiler”. *Cumhuriyet*. 11.08.2021. Erişim 15.12.2022. MHP'den plajdaki Afganistan bayrağına 'müdahale': İndirip yerine Türkiye ve Azerbaycan bayrağı çektiler (cumhuriyet.com.tr).

“Sığınmacılar ile Türk yurttaşlar arasında kavga”. *Cumhuriyet*. 11.08.2021. Erişim 25.11.2022. Sığınmacılar ile Türk yurttaşlar arasında kavga (cumhuriyet.com.tr).

“Bolu Belediye Başkanı: Suriyeliler bizden 30 yıl gerideydi, Afganlar 100 yıl geride”. *Cumhuriyet*. 18.08.2021. Erişim 16.11.2022. Bolu Belediye Başkanı: Suriyeliler bizden 30 yıl gerideydi, Afganlar 100 yıl geride (cumhuriyet.com.tr).

“Taliban saldırılarının artmasıyla birlikte son bir ayda 22 bin aile evini terk etti”. *Cumhuriyet*. 26.07.2021. Erişim 25.11.2022. Taliban saldırılarının artmasıyla birlikte son bir ayda 22 bin aile evini terk etti (cumhuriyet.com.tr).

Yardak, Hüsna. (2021, 27 Temmuz). “Sığınmacı ve mülteci arasındaki fark nedir? Hüsna Yardak anlattı”. *Cumhuriyet*. 27.07.2021. Erişim 10.10.2022. Sığınmacı ve mülteci arasındaki fark nedir? Hüsna Yardak anlattı (cumhuriyet.com.tr).

Yıldızoğlu, Ergin. “Sığınmacılar ve göçmenler üzerine”. *Cumhuriyet*. 16.08.2021. Erişim 28.11.2022. Ergin Yıldızoğlu: Sığınmacılar ve göçmenler üzerine (cumhuriyet.com.tr).

Hürriyet:

“Afgan ordusu niye savaşmıyor”. *Hürriyet*. 14.08.2021. Erişim 24.11.2022. Afgan ordusu niye savaşmıyor - Haberler (hurriyet.com.tr).

Altuntaş, Erkan. “Aksaray'daki dehşet! Afgan aile, cenazeleri alan olmazsa kimsesizler mezarlığına defnedilecek”. *Hürriyet*. 28.05.2022. Erişim 30.11.2022. Aksaray'daki dehşet! Afgan aile, cenazeleri alan olmazsa kimsesizler mezarlığına defnedilecek - Son Dakika Haber (hurriyet.com.tr).

Anadolu Ajansı. “Beyaz Saray, kızamık nedeniyle Afganların ABD'ye girişini durdurdu”. *Hürriyet*. 10.09.2021. Erişim 10.10.2022. Beyaz Saray, kızamık nedeniyle Afganların ABD'ye girişini durdurdu - En Son Haberler (hurriyet.com.tr).

Atilla, Toygun. “Afgan Sunatullah Saadat’ın çektiği video infial yaratmıştı... İşte o densizin Türkiye günleri”. *Hürriyet*. 11.08.2021. Erişim 23.11.2022. [Son dakika haberler... O densiz Sunatullah Saadat’ın Türkiye günleri! \(hurriyet.com.tr\)](#).

Aydın, Çetin. “Bu görüntüleri çeken 5 Afgan’a sınır dışı... Ev sahiplerine gözaltı”. *Hürriyet*. 25.02.2022. Erişim 22.11.2022. Bu görüntüleri çeken 5 Afgan’a sınır dışı... Ev sahiplerine gözaltı - Son Dakika Flaş Haberler (hurriyet.com.tr).

BBC Türkçe. “Dev şirketten flaş karar! 20 bin Afgan sığınmacıya ücretsiz konaklama hizmeti verecek”. *Hürriyet*. 24.08.2021. Erişim 10.10.2022. Dev şirketten flaş karar! 20 bin Afgan sığınmacıya ücretsiz konaklama hizmeti verecek - Güncel Haberler (hurriyet.com.tr).

Çekirge, Fatih. “Afgan kızı Aza’nın inanılmaz yolculuğu”. *Hürriyet*. 20.02.2022. Erişim 11.11.2022. Afgan kızı Aza’nın inanılmaz yolculuğu (hurriyet.com.tr).

Çetinaslan, Ömer. “Zeytinburnu'nda satırlı bıçaklı kavga kamerada”. *Hürriyet*. 06.12.2021. Erişim 05.12.2022. Zeytinburnu'nda satırlı bıçaklı kavga kamerada - Son Dakika Haberleri İnternet (hurriyet.com.tr).

Çiçek, İsa. “Ekip otosunda Afgan bayrağı”. *Hürriyet*. 12.05.2022. Erişim 21.12.2022. Ekip otosunda Afgan bayrağı - Son Dakika Haberleri (hurriyet.com.tr).

- Deniz, Ceren. “Alanya sahilinde Afgan bayrağı”. *Hürriyet*. 12.08.2021. Erişim 20.12.2022. Alanya sahilinde Afgan bayrağı - Son Dakika Haber (hurriyet.com.tr).
- DHA. “İnsanlık 'donda'”. *Hürriyet*. 03.01.2022. Erişim 10.11.2022. İnsanlık 'donda' - Son Dakika Haber (hurriyet.com.tr).
- DHA. “Sosyal medyada büyük tepki topladı! Emniyet'ten 'Zeytinburnu Kasabı' açıklaması”. *Hürriyet*. 11.04.2022. Erişim 12.12.2022. Sosyal medyada büyük tepki topladı! Emniyet'ten 'Zeytinburnu Kasabı' açıklaması - Son Dakika Haberler (hurriyet.com.tr).
- Ergör, Yalın Onat, Emin Yeşil, ve Mertcan Öztürk. “Sultangazi'de 'Maymun çiçeği' hareketliliği”. *Hürriyet*. 04.06.2022. Erişim 15.12.2022. Sultangazi'de 'Maymun çiçeği' hareketliliği - Son Dakika Haberleri İnternet (hurriyet.com.tr).
- Hakan, Ahmet. “Afganlar, Suriyeliler... Nasıl bakmalı, ne yapmalı?”. *Hürriyet*. Erişim 25.11.2022. Afganlar, Suriyeliler... Nasıl bakmalı, ne yapmalı? | Ahmet HAKAN | Köşe Yazıları (hurriyet.com.tr).
- Kafadar, Muhammed. “Şehirli ve eğitimli kesim Taliban'dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında”. *Hürriyet*. 10.07.2021. Erişim 10.12.2022. Şehirli ve eğitimli kesim Taliban'dan kaçmanın yolunu arıyor: Bu defa Afgan kentliler kaçma hazırlığında - Dünyadan Haberler (hurriyet.com.tr).
- Kuyucu, Gülay. Afgan göçmenler parklarda yatıp kalkıyor. *Hürriyet*. 30.07.2021. Erişim 10.11.2021. Afgan göçmenler parklarda yatıp kalkıyor - Son Dakika Haberler (hurriyet.com.tr).
- Mutlu, Burcu. “Alanya plajında tepki çeken videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi”. *Hürriyet*. 11.08.2021. Erişim 20.12.2022. Alanya plajında tepki çeken videonun ardından Türk ve Azerbaycan bayrağı çekildi - Son Dakika Haberler (hurriyet.com.tr).
- Özen, Deniz. “Testi pozitif olan Afgan uyruklu, sokakta yakalandı”. *Hürriyet*. 15.04.2021. Erişim 14.12.2022. Testi pozitif olan Afgan uyruklu, sokakta yakalandı - Son Dakika Haberleri İnternet (hurriyet.com.tr).

Özen, Aziz. “Yeni bir göç yükünü kaldıramayız”. *Hürriyet*. 11.12.2021. Erişim 29.11.2022. 'Yeni bir göç yükünü kaldıramayız' - Son Dakika Flaş Haberler (hurriyet.com.tr).

Özmen, Engin. “Eşini bıçaklayan Afgan'a 22, ona engel olmaya çalışan Tolga Daşkiran'a 4 yıl hapis istendi. *Hürriyet*. 04.04.2022. Erişim 25.11.2022. Eşini bıçaklayan Afgan'a 22, ona engel olmaya çalışan Tolga Daşkiran'a 4 yıl hapis istendi - Son Dakika Flaş Haberler (hurriyet.com.tr).

“Pes dedirten adım: Uçaktan düşen Afganlar tişört oldu!”. *Hürriyet*. 20.08.2021. Erişim 11.11.2022. Pes dedirten adım: Uçaktan düşen Afganlar tişört oldu! - En Son Haberler (hurriyet.com.tr).

“Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar”. *Hürriyet*. 02.09.2021. Erişim 30.11.2022. Pakistan ve İran sınırında yığılma: Akın akın kaçıyorlar - Dünyadan Haberler (hurriyet.com.tr).

Sarı, Hakan. “İran sınırında korkunç dram: Afgan anne çocuklarını kurtardı, kendi donarak öldü!”. *Hürriyet*. 02.01.2022. Erişim 11.11.2022. İran sınırında korkunç dram: Afgan anne çocuklarını kurtardı, kendi donarak öldü! - Haberler (hurriyet.com.tr).

Tiftikçi, İdris. “Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı”. *Hürriyet*. 06.02.2022. Erişim 30.11.2022. Fatih'te üst geçit asansöründen çıkarken dehşeti yaşadı - Son Dakika Haber (hurriyet.com.tr).

Yeşil, Emin. Sultangazi'de meydan kavgası. *Hürriyet*. 13.12.2021. Erişim 30.11.2021. Sultangazi'de meydan kavgası - Son Dakika Haberleri İnternet (hurriyet.com.tr).

Yeni Şafak:

“ABD’liler böyle parçalamış: Kamera kayıtları çıktı”. *Yeni Şafak*. Erişim 19.11.2022. ABD’liler böyle parçalamış: Kamera kayıtları çıktı (yenisafak.com).

“ABD ve adamlarının yolsuzluk ortaklığı: Afganistan'da yıllık 5 milyar dolar rüşvet dönüyordu”. *Yeni Şafak*. 05.09.2021. Erişim 25.11.2022. ABD ve adamlarının

yolsuzluk ortaklığı: Afganistan'da yıllık 5 milyar dolar rüşvet dönüyordu (yenisafak.com).

“Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı' iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı”. *Yeni Şafak*. 11.08.2021. Erişim 23.12.2022. 'Afgan mülteciler Alanya plajında bayrak astı' iddiasına ilişkin valilik gerçeği açıkladı (yenisafak.com).

“Afganistan ABD’li generalleri zengin etti”. *Yeni Şafak*. 06.09.2021. Erişim 25.11.2022. Afganistan ABD’li generalleri zengin etti (yenisafak.com).

“Afganistan'da cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı: Ölü ve yaralı sayısı 100’ü geçti”. *Yeni Şafak*. 08.10.2021. Erişim 18.11.2022. Afganistan'da cuma namazı sırasında camiye bombalı saldırı: Ölü ve yaralı sayısı 100’ü geçti (yenisafak.com).

Aktay, Yasin. “Afganistan’daki “durumu” yönetebilme kabiliyeti”. *Yeni Şafak*. 28.06.2021. Erişim 20.11.2022. Afganistan’daki “durumu” yönetebilme kabiliyeti (yenisafak.com).

Aktay, Yasin. “Afganistan Türkiye olur mu? Geçtik, Türkiye Afganistan olur mu?”. *Yeni Şafak*. 08.09.2021. Erişim 20.11.2022. Afganistan Türkiye olur mu? Geçtik, Türkiye Afganistan olur mu? (yenisafak.com).

Alioğlu, Ayşe Mine. “Afgan kadınların bitmeyen çilesi”. *Yeni Şafak*. 20.09.2021. Erişim 25.11.2022. Afgan kadınların bitmeyen çilesi (yenisafak.com).

Anadolu Ajansı. “Açlıktan organlarını satıyorlar: 'Böbreğimi, gözümü hatta diğer organlarımı satmaya mecburum’”. *Yeni Şafak*. 26.01.2022. Erişim 19.11.2022. Afganistan'da insanlar açlıktan organlarını satıyorlar: 'Böbreğimi, gözümü hatta diğer organlarımı satmaya mecburum' (yenisafak.com).

Anadolu Ajansı. “Afganistan'daki açlık alarm verici seviyede: Kızlarını satıyor, kuru unla besleniyorlar”. *Yeni Şafak*. 11.01.2022. Erişim 18.11.2022. Taliban'ın ardından yoksulluğun arttığı Afganistan'da Heratlı aile günlerdir kuru unla besleniyor, kızlarını satıyorlar (yenisafak.com).

- Anadolu Ajansı. “Açlıktan yürüyemeyen çocukların ülkesi Afganistan”. *Yeni Şafak*. 02.02.2022. Erişim 19.11.2022. Açlıktan yürüyemeyen çocukların ülkesi Afganistan (yenisafak.com).
- Anadolu Ajansı. “Afganistan'da 135 çocuk zatürre ve yetersiz beslenmeden dolayı vefat etti”. *Yeni Şafak*. 31.01.2022. Erişim 19.11.2022. Afganistan'da 135 çocuk zatürre ve yetersiz beslenmeden dolayı vefat etti (yenisafak.com).
- Anadolu Ajansı. “Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışı çıkarıyor”. *Yeni Şafak*. 06.11.2021. Erişim 18.11.2022. Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışı çıkarıyor (yenisafak.com).
- Anadolu Ajansı. “Afganistan'da peş peşe bombalı saldırılar”. *Yeni Şafak*. 18.09.2021. Erişim 18.11.2022. Afganistan'da peş peşe bombalı saldırılar (yenisafak.com).
- Anadolu Ajansı. “Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek”. *Yeni Şafak*. 25.11.2021. Erişim 25.11.2022. Genç kıza dehşeti yaşatmıştı: Sınır dışı edilecek (yenisafak.com).
- Anadolu Ajansı. “İran sınırında güvenlik önlemleri üst düzeyde tutuluyor”. *Yeni Şafak*. 06.09.2021. Erişim 15.12.2022. İran sınırında güvenlik önlemleri üst düzeyde tutuluyor (yenisafak.com).
- Asan, Yasemin. “Türkiye Afganistan'a iyilik treni gönderiyor: 15 günde bir yola çıkacak”. *Yeni Şafak*. 22.01.2022. Erişim 19.11.2022. Türkiye Afganistan'a iyilik treni gönderiyor: 15 günde bir yola çıkacak (yenisafak.com).
- DHA. “Bolu Valisinden göçmenlere uyarı: Kadınlara karşı sabit bakışlardan uzun durun”. *Yeni Şafak*. 22.09.2021. Erişim 26.11.2022. Bolu Valisi Ahmet Ümit'ten göçmenlere uyarı: Kadınlara karşı sabit bakışlardan uzun durun (yenisafak.com).
- DHA. “Kızılay'dan Afganistan'a yardım”. *Yeni Şafak*. 03.10.2021. Erişim 10.10.2022. Kızılay'dan Afganistan'a yardım (yenisafak.com).
- DHA. “Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah koruyacak”. *Yeni Şafak*. 22.11.2021. Erişim 29.11.2022. Başına taşla vurularak katledildi! Ayşegül'e yürek yakan veda: Bundan sonra seni Allah

koruyacak (Ayşegül Aydın kimdir, Ayşegül Aydın nasıl öldürüldü, kim öldürdü?) (yenisafak.com).

DHA. “Afganistan'da kendisinden kaçan kadını İstanbul'da boğarak öldürdü”. *Yeni Şafak*. 23.12.2021. Erişim 12.12.2022. Afganistan'da kendisinden kaçan kadını İstanbul'da boğarak öldürdü (yenisafak.com).

DHA. “İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı”. *Yeni Şafak*. 02.01.2022. Erişim 18.11.2022. İran sınırında Afgan anne donarak öldü iki çocuğu son anda kurtarıldı (yenisafak.com).

“Erdoğan BM’de dünyaya seslendi: Yeni göç dalgasına imkan ve tahammülümüz yok “. *Yeni Şafak*. 22.09.2021. Erişim 18.11.2022. Erdoğan BM’de dünyaya seslendi: Yeni göç dalgasına imkan ve tahammülümüz yok, Erdoğan'ın BM konuşması (yenisafak.com).

Eroğlu, Aybike. “Afganlar Türkiye'yi dost olarak görüyor”. *Yeni Şafak*. 17.09.2022. Erişim 20.11.2022. Afganlar Türkiye'yi dost olarak görüyor (yenisafak.com).

IHA. “Türkiye’den Afganistan’a 100 ton buğday tohumu yola çıktı”. *Yeni Şafak*. 11.10.2021. Erişim 19.11.2022. Türkiye’den Afganistan’a 100 ton buğday tohumu yola çıktı (yenisafak.com).

IHA. “Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar”. *Yeni Şafak*. 15.02.2022. Erişim 15.10.2022. Gruplar halinde Türkiye'ye girerken yakalandılar (yenisafak.com).

“Kabil’de kaosun nedeni ABD”. *Yeni Şafak*. 04.09.2021. Erişim 20.11.2022. Kabil’de kaosun nedeni ABD (yenisafak.com).

“Kabil'de patlama: 6 ölü, 7 yaralı”. *Yeni Şafak*. 13.11.2021. Erişim 18.11.2022. Kabil'de patlama: 6 ölü, 7 yaralı (yenisafak.com).

“Kabil'den korkunç görüntüler: Ülkeden kaçmak için uçağın iniş takımına tutunan iki Afgan yere çakıldı”. *Yeni Şafak*. 16.08.2021. Erişim 18.11.2022. Kabil'den korkunç görüntüler: Ülkeden kaçmak için uçağın iniş takımına tutunan iki Afgan yere çakıldı (yenisafak.com).

- Karcıġa, Zeynep. “ABD Taliban'a 20 yıl yetecek silah bıraktı”. *Yeni Şafak*. 05.08.2021. Erişim 25.11.2022. ABD Taliban'a 20 yıl yetecek silah bıraktı (yenisafak.com).
- Kirazlı, Halime. “Erdal Baba'dan Kabil'e: Bir Afganistan panoraması”. *Yeni Şafak*. 05.08.2021. Erişim 18.11.2022. Erdal Baba'dan Kabil'e: Bir Afganistan panoraması (yenisafak.com).
- Korkmaz, Tamer. “‘Uçurtmayı Vurmasınlar’ yahut ‘onları uçuran çocukları kim vurdu?’”. *Yeni Şafak*. 07.07.2021. Erişim 25.11.2022. “Uçurtmayı Vurmasınlar” yahut “onları uçuran çocukları kim vurdu?” (yenisafak.com).
- Orakoġlu, Bülent. “Amerika ‘Kapılar açılın Afganlar Türkiye'ye girsin’ teklifinde neden ısrar ediyor?” *Yeni Şafak*. 27.08.2021. Erişim 20.11.2022. Amerika ‘Kapılar açılın Afganlar Türkiye'ye girsin’ teklifinde neden ısrar ediyor? (yenisafak.com).
- Öztürk, Hasan. “Afganlı göçmenler şimdi mi gelmeye başladı”. *Yeni Şafak*. 27.07.2021. Erişim 20.11.2022. Afganlı göçmenler şimdi mi gelmeye başladı (yenisafak.com).
- “Türkiye'den Afganistan'a gıda yardımı”. *Yeni Şafak*. 06.08.2021. Erişim 19.11.2022. Türkiye'den Afganistan'a gıda yardımı (yenisafak.com).
- “Türkiye Afganistan'ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir”. *Yeni Şafak*. 22.10.2021. Erişim 19.11.2022. Türkiye Afganistan'ın kalkınma sürecinin kilit ülkesidir (yenisafak.com).
- “Türkiye'den Afganistan'a insani yardım”. *Yeni Şafak*. 04.02.2022. Erişim 19.11.2022. Türkiye'den Afganistan'a insani yardım (yenisafak.com).
- “Türkiye'den Afganistan'a ilaç yardımı”. *Yeni Şafak*. 17.02.2022. Erişim 20.11.2022. Türkiye'den Afganistan'a ilaç yardımı (yenisafak.com).
- Türkyılmaz, Selçuk. “Türkiye, Afganistan'ı nasıl görüyor?”. *Yeni Şafak*. 14.10.2021. Erişim 05.12.2022. Türkiye, Afganistan'ı nasıl görüyor? (yenisafak.com).